

Det medeltida Sverige

Band 1 UPPLAND:

10 Håbo härad och Sigtuna stad

Det medeltida Sverige

1 UPPLAND

10 Håbo härad Sigtuna stad

Annika Björklund

Stockholm 2014
Riksarkivet

Riksarkivet
Box 12541, 102 29 Stockholm
Tel: 010-476 70 00
www.riksarkivet.se/det-medeltida-sverige

Rådgivande nämnd:

Björn Jordell (riksarkivarie, ordförande), Kjell-Håkan Arnell (fd länsantikvarie), Stefan Brink (KVHAA), Olle Ferm (Stockholms universitet), Karin Hassan Jansson (Riksbankens Jubileumsfond), Anders Kaliff (RAÄ)

Omslaget: Del av Kalmar socken med Frösunda by och Kalmar kyrka, karta från 1693 i Lantmäteristyrelsens arkiv (LSA Frösunda A14:7–8).

© Riksarkivet
ISBN 978-91-87491-07-8
Tryck: TMG Tabergs

Förord

Kungl Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien tillsatte 1960 en kommitté för utarbetande av verket *Det medeltida Sverige*. Arbetet förlades först till Historiska institutionen vid Stockholms universitet och leddes av kommitténs sekreterare, professor Gunnar T Westin. Denne presenterade 1962 (se HT 1962 s 121-140) de allmänna övervägandena bakom verket. I detta avseende kan också hänvisas till förordet till det första häftet som utkom 1972. Med Kungl Vitterhetsakademien som huvudman publicerades tre häften för Uppland: DMS 1:1, 1:3 och 1:4.

Genom ett riksdagsbeslut år 1982 överfördes projektet till Riksantikvarieämbetet, och här publicerades fem häften för Uppland (DMS 1:2, 1:5, 1:6, 1:7 och 1:8), tre för Småland (4:1, 4:2 och 4:4), två för Södermanland (2:1 och 2:2), ett för Öland (4:3) och ett för Gästrikland (11). Härutöver har ett häfte för Uppland (1:9) publicerats av Upplandsmuseet och ett för Småland (4:5) av Länsstyrelsen i Kalmar län. Från och med 2012 har Riksarkivet övertagit huvudmannaskapet för serien, och sedan dess har två Södermanlandshäften (2:3 och 2:4) publicerats.

Med medel från forskningsfinansiärerna Kungl. Vitterhetsakademien och Riksbankens Jubileumsfond samt med bidrag av Riksantikvarieämbetet bedrivs arbetet på Riksarkivet för närvarande av fyra redaktörer, fil kand Kaj Janzon, fil dr Annika Björklund, teol dr Hanna Källström och docent Christian Lovén. Redaktörerna ingår organisatoriskt i enheten Svenskt Diplomatarium och huvudredaktör Claes Gejrot är projektledare. Redaktörerna arbetar självständigt med sina respektive undersökningsområden och var och en står som ensamma författare till de resulterande böckerna. Det ska dock tydligt framhållas att ett aktivt samarbete inom redaktionen har varit ett genomgående och viktigt inslag.

Det nu föreliggande häftet av *Det medeltida Sverige* (DMS 1:10) är således det tionde häftet för Uppland och det tjugonde i serien. Boken behandlar Håbo härad inklusive Sigtuna stad. Författare är Annika Björklund, som i kapitlet "Inledning" själv redogör för de principer som varit vägledande i arbetet. Inledningen är central för den som vill tillgodogöra sig all den information som ges i boken. Här finns bland annat nödvändiga förklaringar till de förkortningar som används i framställningen. Tilläggs kan att vissa detaljer i principerna skiftar något mellan de olika häftena i DMS-serien.

Såväl kyrkobeskrivningar som kartor har utarbetats inom redaktionen, de förra har tagits fram med hjälp av Hanna Källström medan Annika Björklund själv svarat för kartorna. Arbetet har underlättats genom fruktbart samarbete

med Diplomatiets personal, redaktörerna Peter Ståhl, Ingela Hedström och Sara Risberg. Författaren har också haft förmånen att diskutera arbetet i manus med referensgruppen för DMS. I denna ingår för närvarande Björn Asker, Roger Axelsson, Ann Catherine Bonnier, Elisabeth Gräslund Berg, Jan Brunius, Ådel Franzén, Henrik Klackenberg, Staffan Nyström, Sigurd Rahmqvist och Clas Tollin. Författaren till detta häfte vill särskilt tacka Kaj Janzon, Christian Lovén, Sigurd Rahmqvist och Ann Catherine Bonnier för ovärderlig hjälp i arbetets slutskede.

Stockholm i december 2014

Claes Gejrot

Innehåll

Förord	5	Sigtuna stad	263
Innehållsföteckning	7	Källor, litteratur och förkortningar	293
Inledning	9	Register	
Metoder och källmaterial	9	Ortregister	313
Tiundaland	25	Personregister	328
Håbo härad	30	Register över kyrkliga institutioners gods	346
Topografi	32	Kartor	
Administrativa för- hållanden	32	Tiundaland	26
Kameral indelning	33	Håbo härad	31
Judiciella förhållanden	35	Sätesgårdar i Håbo	40
Kyrkliga förhållanden	35	Haga socken	43
Kloster och konvent	37	Håtuna socken	61
Statistiska uppgifter	38	Häggeby socken	87
Sätesgårdar	39	Kalmar socken	105
Haga socken	41	Sko socken	122
Håtuna socken	58	Skoklosters gods i Sko socken	141
Häggeby socken	85	S:t Olofs socken	151
Kalmar socken	103	S:t Pers socken	174
Sko socken	118	Tibble socken	185
Sko kloster	132	Vassunda socken	202
S:t Olofs socken	148	Yttergrans socken	221
S:t Pers socken	171	Övergrans socken	231
Tibble socken	182	Sigtuna	266
Vassunda socken	199		
Yttergrans socken	219		
Övergrans socken	228		

Inledning

Metoder och källmaterial

De regionala bearbetningarna i *Det medeltida Sverige* presenteras landskapsvis, i härader och skeppslag, samt under dem socknar och städer. I detta sammanhang följs indelningen i 1500-talets kamerala material. I de fall förändringar skett under senare perioder finns hänvisningar på den plats där en socken eller ort borde återfinnas enligt den nuvarande indelningen.

Socknen redovisas på det sätt den framträder i 1500-talsmaterialet, som en kameral enhet: jordebokssocknen, vilken ofta men inte alltid överensstämmer med den kyrkliga socknen. När skillnader mellan dessa har iakttagits, har det anmärkts. Om inte annat särskilt anges, avses för förhållanden under medeltid och 1500-tal med termen ”socken” begreppet jordebokssocken; endast i avsnittet om den kyrkliga organisationen är ”socken” synonymt med kyrksocken.

Med ”den nuvarande indelningen” och ”den nuvarande socknen” avses den regionala organisationen före 1952 års kommunreform, som upplöste det tidigare sambandet mellan socken och kommun. ”Socken” var före 1952 i det närmaste synonymt med den borgerliga kommunen, som i allmänhet också sammanföll med den kyrkliga församlingen.

Redovisningen inom socknen av varje by/gård/brukningsenhet består av tre delar:

- I Namnformer och kartangivelse.
- II Inventering av 1500-talets kamerala källor.
- III Inventering av det medeltida materialet.

I Namnformer och kartangivelse

För varje enhet redovisas först det nuvarande namnet, med fet stil, därefter den äldsta kända namnformen, kursiverad, samt året för denna.

Äldsta namnbelägg

När det äldsta belägget hämtats ur tryckta källor av god kvalitet, återges stavningen enligt trycket utan att den har kontrollerats mot originaldokument. (I enstaka fall har originaldokumentet granskats, vilket anges med ”or”, t ex ”DS 1031 or”). Namnbelägg ur tryckta regestsamlingar används inte i denna volym.

Om det äldsta belägget är en avskrift, återges även den äldsta originalformen, och om den äldsta originalformen hämtats ur en källa på latin eller annat främmande språk, återges vanligen också den äldsta originalformen från en svenskspråkig källa. Det har inte varit möjligt att pröva rent språkliga ortnamnsproblem. Därför anges varianter av namnet endast undantagsvis, t ex vid kraftiga avvikelser eller förändringar under medeltiden eller 1500-talet. Ortnamnsförändringar som skett efter 1500-talet har inte kunnat redovisas inom undersökningens ram.

Ortnamnen återges genomgående med stor begynnelsebokstav, även i de fall originalen har små. Prepositioner (på latin), *in*, *de* osv, återges som de står, men de svenska prepositionerna *i* och *j* återges båda med *i*. I de fall då äldsta belägget är hämtat från 1500-talets kamerala material återges det dock som regel utan preposition. Upplösta förkortningar markeras inte.

Nutida namnform

De nutida namnen återges enligt bestämmelserna om god ortnamnsred i Kulturmiljölagen (SFS 2000:265 kap 1 4 §). Om gården/byn inte har kunnat återfinnas vare sig på officiellt tryckt kartmaterial (Ekonomiska kartan 1:10 000, Topografiska kartan 1:50 000, Generalstabskartan 1:100 000 eller 1800-talets Häradsökonomiska kartor) eller med hjälp av Lantmäteriets webbtjänst "Kartsök och ortnamn" redovisas namnet under den äldsta kända namnformen, vilken då markeras med asterisk (*) före namnet.

Bebyggelsens lokalisering – kartangivelse

Redovisningen av namnformerna avslutas med en hänvisning (t ex 10 H, 1 i) till det kartblad av den Ekonomiska kartan (skala 1:10 000) där ortnamnet återfinns. Dessa kartor finns fritt tillgängliga via Lantmäteriets digitala söktjänst Historiska kartor. När bebyggelsen inte finns kvar, men bytomt och/eller bebyggelselämningar är kända, görs hänvisningar till RAÄ:s digitala fornminnesregister (FMIS) och i förekommande fall också till en historisk karta.

Översiktskartorna i boken

För häradet och socknarna finns en översiktskarta i anslutning till den inledande beskrivningen av varje område. För socknarna redovisar kartorna bebyggelsen, dvs antal kamerala hemman och deras jordnatur under 1540-talet. Kartan över Sko socken redovisar bebyggelsen enligt uppgifterna i Sko klostrets jordeböcker 1489/1503, eftersom landskapshandlingar för denna socken finns först från 1567 (UH 1567:3). Överensstämmelsen mellan uppgifterna 1489/1503 och 1567 är mycket god.

Använda symboler framgår av kartornas teckenförklaring. För att hålla nere antalet symboler har vissa ägokategorier sammanslagits i kartredovisningen. När det gäller arv och eget-jord redovisas denna inom kategorin frälse för att

bättre spegla den medeltida situationen, och för att arv och eget representerar en jordnatur som tillkommer först på 1500-talet. Den kyrkliga jordnaturen S:t Henriks-hemman (sh) redovisas med prebendesymbol i sockenkartorna.

II Inventeringen av 1500-talets kamerala material

Inventeringen av landskapshandlingarna för Håbo härad bygger på en genomgång av kronans jordeböcker från de äldsta (1538) fram till 1573. Dessa handlingar förvaras i Riksarkivet, och finns också tillgängliga digitalt via Riksarkivets digitala forskarsal (SVAR).

Materialgenomgången av Upplands handlingar (UH) för Håbo härad visar att jordeboksmaterialet generellt sett är gott fram till 1550-talets slut. 1556 och senare finns flera brandskadade längder. Endast en av dessa (UH 1556:18) har kunnat användas. I några fall har uppgifter om gårdarnas namn, antal gårdar eller jordetal förstörts av brand, men har med hjälp av tidigare och senare jordeböcker kunnat rekonstrueras. Detta innebär dock att materialsituationen vad gäller landskapshandlingarna är bristfällig under undersökningsperiodens senare del, dvs att efter 1556 finns inga jordeböcker bevarade förrän 1567 (UH 1567:3). En jordebok från 1573 (UH 1573:8) har därför använts. Dessutom har en arv och eget-längd (AoE 29 A:1), som i källan dateras till 1559, arbetats in i jordeboksredovisningarna för att ge en kompletterande och tydligare bild av bebyggelsesituationen vid denna tid.

Specialräkenskapen UH 1539:7 över Arnö gård har använts eftersom den ger goda upplysningar om räntor och avrad samt de underliggande rättardömenas omfattning. Flera av gårdarna under Arnö och senare Ekolsund omnäms i landskapshandlingarna i UH 1539:7 och sedan inte förrän 1542.

För Ekolsund har UH 1544:16 använts, och för Venngarns gård har UH 1555:16 och UH 1556:26 använts.

UH-materialet för Håbo härad är komplext, eftersom många gårdar ofta dubbelredovisas i två socknar i en och samma årgång, eller redovisas i en annan socken än den där gården/utjorden geografiskt ligger. Gårdar kan också redovisas med olika jordnatur (t ex skatte och stadge) i olika längder i samma volym. Flera gårdar saknas också av okänd anledning vissa år. I redovisningen påpekas inte detta särskilt.

För Sko socken gäller särskilda förhållanden, eftersom socknen under 1500-talets första hälft var förlänad till Sko kloster. Gårdarna inom Sko socken återfinns därför i landskapshandlingarna första gången 1567 (UH 1567:3).

Häggeby socken saknas i de första jordeböckerna 1538 och 1539, som visar den kyrkliga jorden. Endast stadgejord i Viksjö finns registrerad 1539 (UH 1539:3). Gårdarna i S:t Olofs socken redovisas första gången 1543.

Uppgift om vilka handlingar som ligger till grund för bearbetningen framgår av tabellen nedan. Längderna Gärder och hjälper 1535 (KA) har inte använts då uppgifter om lokala förhållanden där många gånger förefaller osäkra. I något fall har dessa längder använts som källa för äldsta namnbelägg.

Använt UH-material

UH	sk	st	kr	ky	se	bi	pb	kl	sp	sh	aoe	fr
1538:2	--	--	--	x	--	x	x	x	--	--	--	--
1539:3	o	o	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
1539:6	--	--	--	--	x	--	--	--	--	--	--	--
1539:7	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	x	--
1540:1	x	x	--	o	--	--	o	o	--	--	o	o
1540:8	x	o	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
1541:5	x	x	--	--	--	--	--	--	--	--	--	o
1541:17	o	o	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
1542:8	x	x	--	o	o	--	o	o	o	o	o	o
1542:10	--	--	--	--	x	--	--	--	--	--	--	--
1543:14	x	x	--	o	o	o	o	o	o	o	o	o
1543:20	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	x	--
1544:4	--	--	--	--	x	--	--	--	--	--	--	--
1545:2	--	--	--	--	o	--	--	--	--	--	--	--
1545:14	x	x	--	o	o	o	o	o	o	o	o	o
1545:16	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	x	--
1546:2	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	x	--
1546:4	--	--	--	--	o	--	--	--	--	--	--	--
1546:8	x	x	--	o	o	o	o	o	o	--	o	o
1547:7	x	x	--	o	o	o	o	o	o	--	o	o
1549:3	x	x	x	x	o	o	o	o	o	--	o	o
1550:7	x	x	--	x	--	o	o	o	o	--	--	o
1551:15	x	x	--	x	--	--	o	o	--	--	--	o
1552:7	x	x	--	x	--	o	o	o	--	--	--	o
1553:12	x	x	--	x	--	o	o	o	--	--	--	o
1553:22	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	x	--
1554:1	x	x	--	--	x	--	o	o	--	--	--	o
1555:8	x	x	--	--	x	--	o	o	--	--	--	o
1555:16	--	--	--	x	--	--	--	--	--	--	x	--
1556:18	x	x	--	--	x	--	o	--	--	--	--	o
1556:26	--	--	--	x	--	--	--	--	--	--	x	--
1567:3	x	x	x	x	x	--	--	x	--	--	o	o
1573:8	o	--	o	o	--	--	--	o	--	--	--	o

x = jordetal anges, o = utan jordetal

Redovisningen av UH-materialet

Uppgifterna från landskapshandlingarna redovisas enligt ett fast schema med ett antal starka förkortningar (se förkortningslistan i slutet av boken):

- 1) **Jordnatur och antal kamerala enheter** återges med fet stil, t ex **1 sk** = ett skattehemman.
- 2) **Jordetal** (om sådant finns), dvs en jordvärdering¹ av enheterna, anges uttryckt i markland: öresland: örtugland: penningland.

1 markland	8 öresland	24 örtugland	192 penningland
	1 öresland	3 örtugland	24 penningland
		1 örtugland	8 penningland

En gård med jordetalet fem öresland och fyra penningland redovisas 0:5:0:4. I de fall penningland, eller örtugland och penningland saknas, markeras de inte: t ex sju öresland = 0:7, och ett markland = 1:0.

I vissa områden av de delar av Sverige där jordetal finns, så som i Uppland, uttrycks gårdarnas jordetal i allmänhet i skiftande kombinationer i de olika årgångarna av kronans jordeböcker. Av redovisningstekniska skäl har det därför varit nödvändigt att använda ett och samma uttryckssätt för hela undersökningsperioden. För Håbo härad, där uttryck i mark- och öresland är det vanligaste, har det fallit sig naturligt att räkna om jordetalet till så stora enheter som möjligt. Exempelvis har en gård som i vissa längder anges till 0:0:11½ (dvs 11½ örtugland) och i andra till 0:3:0:20 (dvs 3 öresland och 20 penningland), men alltså är lika stor i båda fallen, i bearbetningen genomgående redovisats som 0:3:2:4 (3 öresland, 2 örtugland och 4 penningland).

Om det i samma by finns flera enheter av samma jordnatur, anges jordetalet för varje gård i fallande storleksordning, t ex **2 sk** 0:6 + 0:5.

Observera att redovisningen för varje enhet eller flera sammanlagda enheter av samma jordnatur alltid avslutas med en punkt, medan kommatecken innebär att det som därefter följer fortfarande gäller samma enhet.

¹ Observera att marklandet och dess underavdelningar inte är arealmått, till skillnad från vad som är fallet i 1600-talets geometriska vidareutveckling av systemet, utan under 1500-talet snarare är en värdering av enheternas totala resurser och produktion.

- 3) **Årtal.** Om inga årtal nämns innebär det att uppgifterna om gården är oförändrade under hela den period som täcks av de använda landskapshandlingarna. Ett enstaka årtal som föregår jordnaturen, t ex 1545 **1 aoe**, anger att gården uppträder första gången detta år och sedan finns perioden ut. Finns en gård enbart en del av perioden anges de år den existerar, t ex 1541–44 **1 sk**. Uttrycket "1538 (endast)" innebär att enheten endast kan återfinnas i jordeboken för detta år.
- 4) **Förändringar i jordetalet.** Vid förändringar i jordetalet anges det år då förändringen sker, följt av det nya jordetalet, t ex "**1 sk** 0:7, 1553 1:1", vilket visar att gården anges till sju öresland från periodens början och till ett markland och ett öresland från 1553 till dess slut.
En tillfällig förändring ett enskilt år och därefter tillbakagång till det ursprungliga jordetalet markeras med parentes för den tillfälliga förändringen, t ex "**1 sk** 0:4 (1556 0:3)", vilket betyder fyra öresland hela perioden med undantag för 1556.
- 5) **Förändringar i jordnaturen.** Samma system används vid förändringar i jordnaturen, t ex "**1 ky**, 1556 **1 aoe**", vilket innebär att enheten från att ha varit kyrkohemman från periodens början år 1556 överförs till arv och eget.
- 6) **Utjordar.** Utjordar redovisas, med eventuellt jordetal under sitt eget ortnamn med angivande av den gård till vilken utjorden hör. Under huvudgården finns en hänvisning till utjordens namn. För årtalen, se punkt 4, men observera att "**1 skuj** 0:2 till Alby, 1545 till Hassla" innebär att utjorden, som hela tiden är två öresland, vid periodens början tillhör Alby, och från 1545 till periodens slut tillhör Hassla. Inom Håbo härad finns ett stort antal utjordar i vissa socknar. Dessa ligger i de flesta fall under skattegårdar och har därmed antagits vara skatteutjordar. Vanligen redovisas utjordarna i direkt anslutning till den aktuella gården, endast i undantagsfall har utjordarna samlats under särskilda avsnitt i jordeboken under rubriken Utjord. Frälsets utjordar redovisas inte i landskapshandlingarna.
Utjordar redovisas inom Håbo härad från 1540 fram till 1556 års jordebok. I 1567 års jordebok finns inga utjordar angivna, utan i de flesta fall redovisas utjordarna i form av högre angivna jordetal för de överordnade enheterna, men utan omnämnande av utjordens namn. Detta förefaller dock inte vara helt konsekvent.

- 7) **Kyrko- och arv och eget-jord.** För dessa jordnaturer saknas ibland uppgifter om jordetal. I förteckningen över använt UH-material anges när jordetal saknas för dessa jordnaturer. Detta markeras inte särskilt i redovisningen av varje gård.

Till exempel betyder "1 ky 0:4" att ett kyrkohemman finns redovisat hela undersökningsperioden och att jordetalet, när det förekommer, är 0:4.

Ingår jorden i ett rättardöme anges detta inom parentes, t ex "1 aoe 0:5 (Killinge rd)". Under huvudenheten Killinge meddelas vilka år rättardömet existerade och vad det omfattade.

- 8) **Frälsejord.** Frälsejorden saknar i allmänhet uppgifter om jordetal, med undantag för kungens privata gods (arv och eget). Uppgift om vilken frälseperson som uppbär räntan (men som inte alltid är ägaren) redovisas inom parentes efter jordnatur.

- 9) **Summa jordetal.** När byn består av två eller flera enheter, anges summan av byns jordetal. Motsvarande uppgift finns inte i det kamerala materialet. Summan, som alltså är resultatet av en bearbetning, avser två tidpunkter i de fall jordetalssatta enheter finns vid båda tidpunkterna. Det första jordetalet är hämtat från källmaterialet 1538/1540 och det senare från 1559/1567. Är summorna olika de två åren, anges det senare inom parentes, men mellanliggande förändringar redovisas inte.

Om en enhet saknas i början eller slutet av undersökningsperioden görs ingen jordetalssummering för den tidpunkten. I 1538 års jordeböcker redovisas jordetal för olika kyrkliga jordnaturer och 1540 framgår jordetal för skatte- och stadgejorden. I 1567 års jordeböcker redovisas jordetal för samtliga jordnaturer utom arv och eget (och frälse). Jordetal för arv och eget-jorden har därför plockats från 1559 års arv och eget-längd (AoE 29 A:1). I summeringen av jordetal ingår inte frälsejorden.

För Sko socken och Hägeby socken finns uppgifter om jordetal endast för den senare perioden, se ovan.

- 10) **Jordägande 1562.** Efter redovisningen av landskapshandlingarna återges den eller de personer som enligt FoR 1562 stod som registrerad ägare till frälsegårdarna i en by. Redovisningen är baserad på uppgifterna i AF 1-2.
- 11) **Statistiska tabeller.** Antal jordeboksenheter (dvs gårdar och torp) och fördelningen på olika jordnaturer redovisas i tabeller i början av varje socken. I dessa tabeller har felaktigheter i kronans jordeböcker (t ex att enheter vissa år redovisas i fel socken eller dubbelredovisas)

korrigerats utan att felen särskilt påpekas. I tabellerna redovisas hel- och halvhemman och torp som likvärdiga enheter. Av dessa skäl kan i vissa fall avvikelser finnas från det som fogdarna redovisar i jordeböckerna.

III Inventeringen av medeltidsmaterialet.

Inventeringen av det medeltida materialet bygger huvudsakligen på excerpter av ortnamnsbelägg hos Ortnamnsarkivet i Uppsala, som är tillgängliga digitalt: (http://www2.sofi.se/SOFIU/topo1951/_cdweb/index.htm).

Grunden i det inventerade medeltidsmaterialet är brev och diplom på pergament och papper. Dessa källor har granskats och i många fall kompletterats med ytterligare källmaterial. För den tidsperiod som ännu inte omfattats av Svenskt Diplomatariums utgivning (perioden efter 1379) har de aktuella originalbreven studerats.

Till medeltidsmaterialet räknas här även andra källor från perioden 1520-1570, som inte hör till landskapshandlingarna, t ex brev och adliga jordeböcker.

Viktigare enskilda källor

Gustav I:s jordebok från 1531 (K 1) redovisar kungens gods 'varhelst de är belägna i riket'. Förteckningen börjar i Uppland, går sedan motsols runt Mälaren och fortsätter med Östergötland, Småland och Västergötland. Den ingår i Kungligt arkiv (K) volym 1, RA.

Nils Bossons (Grip) jordebok (NBjb) innehåller en huvudlängd som sannolikt har skrivits under åren 1504-08, samt ett antal tillägg som daterats till åren 1509-12. Nedan dateras den till "1510 (omkring)". Den omfattar 55 blad och redovisar Nils Bossons (Grip, död 1522) gods med deras ränta samt hustrun Anna Arvidsdotters (Trolle, död 1532) småländska gods. Volymen har signum E 8928 och ingår i Skoklosterssamlingen, RA (Ferm s 63 f).

Sko klostres jordeböcker (D5, D6, D7) är bevarade för åren 1302 (D7), 1489 (D5) och 1503 (D6). Den äldsta jordeboken (D7) går sannolikt tillbaka på en försvunnen förteckning från 1277, eller senast 1291. De två andra jordeböckerna är skrivna år 1489 (D5) och år 1503 (D6). D7 innehåller tre delar – 1) en huvudförteckning över gods i klostrets ägo vid abbedissan Elins död, 2) en uppräknig av gods förvärvade efter abbedissan Elins död, sålda gods, och tre jordabyten, och 3) en redogörelse av klostrets inkomster och utgifter (SkoKljb s 5 ff). Jordeböckerna 1489 och 1503 redovisar klostrets gods indelade i rättardömen.

Sten Sture d ä:s jordebok (SSJb 1502) är en förteckning över Sten Stures och hustrun Ingeborg Åkesdotters (Tott) köpegods och Ingeborgs morgongåva. Jordeboken omfattar de gods som skulle tillfalla fru Ingeborg efter makens död. Förteckningen är bevarad i en ungefärligen samtida avskrift och dessutom i två senare bearbetningar vilka upprättats på beställning av Gustav I som genom en dom i Lödöse 1528 förvärvade två tredjedelar av Sten Stures köpegods. Avskriften och bearbetningarna ingår i KA:s serie Arv och eget (AoE), volym 42, och förvaras i RA (LuSS s 222-32).

Uppsala domkyrkas jordeböcker (UpDkyJb, SvK 227) består av olika längder med varierande innehåll från flera olika år. Förutom jordeböckerna finns också kopieboken *Registrum ecclesie Upsalensis* från år 1344, som bland annat innehåller godsförteckningar och brevavskrifter. Jordeboken från 1376 är sammanställd av domkyrkans syssloman och redovisar Uppsala domkyrkas fabrica, gods och ränta. Uppbörds- och räkenskapsboken från 1417 är sammanställd av Olof Johansson, kyrkoherde i Torstuna, och redovisar spannmålsavrad för domkyrkans gårdar. 1497 års uppbörds- och räkenskapsbok ingår i en svit av bevarade uppbörds- och jordeböcker från den här tiden. Uppbördsboken 1497 innehåller domkyrkans landbohemman och avrad (SvK 227, Dahlbäck).

Vadstena klostrets jordeböcker (VaKlJb, HH16) är bevarade för åren 1447, 1457, 1465/66 (uppbörds- och utgiftsbok), 1473 och 1502. Sedan de utgavs har handskrifterna daterats och omdaterats flera gånger (om detta se SFSS 245 s 37-42). Klostrets jordegendomar redovisas i följande ordning: Östergötland, Södermanland, Uppland, Västmanland, Närke, Västergötland, Värmland, Småland och Öland. 1447 och 1457 års jordeböcker är utgivna i textkritisk utgåva i SFSS 245. 1502 års jordebok är utgiven i HH 16, vartill utdrag av de äldre jordeböckerna och bevarade åtkomsthandlingar är fogade. Jordeböckerna 1447/57 och 1502 förvaras i Riksarkivet, där de har beteckningarna D 11 och D 12, liksom jordeboken 1473 som utgör volym 10 i KA:s serie Kyrkors, skolors och hospitals akter (KySkHoa). Uppbörds- och utgiftsboken 1465/66 har signum C 32 och förvaras i UUB.

Redovisningen av medeltidsmaterialet

Medeltidsmaterialet redovisas kronologiskt i form av register av de uppgifter om en ort som direkt eller indirekt berör jorden, såsom läge, avkastning, ränta, organisation, förvaltning och ägande. I redovisningen har en relativt vid tolkningsram av vad som innefattas av "indirekt berör" använts för att säkerställa att relevanta uppgifter inte utesluts från redovisningen. Enkelt uttryckt har i gränsfall principen att hellre ta med än utesluta tillämpats.

- 1) **Jordetal.** Den marklandsvärderade jordens storlek under medeltiden anges på samma sätt som jordetalen i det kamerala materialet, men ingen omräkning till större enheter har gjorts. Jordetalet skrivs istället så som det anges i källan, t ex anges 11 öresland som 0:11, inte omräknat till 1:3. I de fall källans jordetal innehåller en negativ komponent, t ex "sex öresland en örtug mindre" har dock en omräkning gjorts som skrivs 0:5:2.
- 2) **Jordtransaktioner och avrad.** Vid försäljning och köp av jord anges vanligen inte köpeskillingen, inte heller i de fall uppgifter om den finns i källan. Undantag görs dock vid ojämna byten, dvs då jorden som byts har olika jordetal och en mellanskillnad i pengar har betalats.
Däremot anges alltid den ränta (avrad) för jorden som redovisas i källan. Penningröntan anges i den under medeltiden vanliga myntenheten mark, med underavdelningarna öre, örtug och penningar, i samma relationer som för jordetalen (se ovan). Redovisningen av penningröntan anges därför på samma sätt som jordetalen, men med tillägget penningar (pn). 1:3 pn betyder alltså 1 mark och 3 öre penningar.
- 3) **Äldre agrar- och rättshistoriska begrepp** och kamerala termer återges enligt källorna, men i regel med normaliserad stavning utan citattecken, t ex avrad istället för "affradh". Begrepp och termer som behandlas i SAOB förklaras i allmänhet inte i texten.
- 4) **Personnamn** (förnamn) återges som regel i normaliserad form, t ex Kristina istället för Kristin och Anders för Andreas. För en och samma person används genomgående samma namnform, oavsett om personens namn växlar i källorna. De latinska namnformerna, t ex Laurentius, återges med motsvarande svenska namn: Lars.
- 5) **Släktnamn** återges inom parentes, om det inte burits av personen själv. Namn som senare blivit släktnamn, t ex (Oxenstierna) ges stor begynnelsebokstav. Stor bokstav ges även konstruerade namn som vunnit hävd, t ex (Lejonbjälke) och namn som utretts i ÄSF eller annan personhistorisk litteratur, t ex (Gumsehuvud). Liten bokstav ges rent sigillbeskrivande namn, t ex (stjärna). Titlar återges endast när det behövs för att identifiera en person, eller när det har betydelse för förståelsen av en viss uppgift.

- 6) **Släktskap och släkttavlor.** Släktskap mellan omnämnda personer anges när det har betydelse för sammanhanget. Den uppgiften finns inte alltid i den aktuella handlingen, utan har hämtats ur genealogisk standardlitteratur (t ex ÄSF, SBL och PHT) utan att källan särskilt redovisas.

Släkttavlor förekommer i boken där det väsentligt underlättar förståelsen av ägo- och arvsförhållanden.

- 7) **Sigillbeskrivningar** baseras huvudsakligen på terminologin i NordHer och avsnittet "Vapnens klassificering" i SMV I (s 37–69). Beskrivningarna i denna DMS-volym är utarbetade efter samråd med statsheraldikern. De sigilltyper som förekommer är heraldiskt sigill (sköld med vapenbild), andligt sigill, initialsigill och bomärkes-sigill. Då sigill med sköld beskrivs används ibland de heraldiska begreppen "dexter" (höger) och "sinister" (vänster), vilka beskriver riktningarna utifrån en sköldbärares synvinkel dvs tvärtemot läsarens.
- 8) **Fastebelägg.** Fastar omnämns oftast i de medeltida källorna (fastebreven) endast med sitt förnamn och sin hemby, t ex Johan i Säby, utan att det anges i vilken socken byn ligger. För mycket vanliga ortnamn, t ex Berga, kan det därför vara svårt att identifiera vilken by som avses, då samma ortnamn förekommer i flera socknar inom häradet. I sådana fall har en avvägning gjorts, där flera faktorer spelar in, t ex om fastar från vissa socknar förekommer mer frekvent, avståndet mellan byn och tingsplatsen, vilka orter jordtransaktionen gäller, kända släktförhållanden, att det i vissa byar verkar ha funnits långa traditioner av flera generationer av fastar, och att fastar oftare verkar ha varit skatte- och kronobönder än frälse- och kyrkolandbor.

Generellt är det dock svårt att med säkerhet placera fastar från orter med vanliga ortnamn om inte samma person omnämns i andra sammanhang i samtida brev.

Inom Håbo härad finns några fall där fastarnas hemvist är mycket osäker och detta har då markerats med frågetecknet i den mest sannolika socknen, med hänvisning till andra orter inom undersökningsområdet som det också bedömts kunna avse. Under dessa orter finns en hänvisning med årtal till den ort fasten placerats.

- 9) **Hänvisningar till andra orter** görs a) till orter inom samma socken med enbart ortnamn, b) till övriga orter inom undersökningsområdet med ort- och sockennamn, c) till orter utanför undersökningsområdet med ortnamn, socken- och häradsnamn. I de fall orten ligger i ett annat landskap än Uppland har också landskapet angivits.

Övriga metoder

Käll- och litteraturhänvisningar sker genom användande av förkortningar (se s 293 ff) och i förekommande fall sidnummer.

Citering. När ett citat återges ordagrant med bibehållen stavning kursiveras det aktuella ordet eller sätts inom dubbelcitat. I de fall en särskild formulering används i källan, som är viktig för sammanhanget, normaliseras stavningen och formuleringen omgärdas av enkla citattecken.

Frågetecken används för att ange att den lämnade uppgiften är osäker. Om frågetecken används:

- efter årtal = årtalet är osäkert, t ex "1410(?) säljer Ingeborg..."
- före källhänvisning = osäkert om källans namnform avser den ort den identifierats med, t ex "1320 *de Widby* (?DS 2220, avskr)"
- efter direktcitat = osäker läsning, t ex "1540 *Pollasta*(?) (UH 1540:1)".
- framför begrepp eller hel sats = osäkert påstående, t ex "Karl Bengtsson (?Örnfot)".

Svenskt Diplomatiariums huvudkartotek (SDHK) är en databas (<http://sok.riksarkivet.se/sdhk>) där i princip alla kända medeltidsbrev har registrerats med uppgifter om innehåll, utfärdare, sigill, brevmaterial etc. Varje post i databasen har ett unikt och sökbart SDHK-nummer, men även datum och DS-nummer kan användas för att söka. SDHK-nummer har angivits i denna bok i de fall exakt datum inte är känt, för att underlätta identifieringen av den källa som använts.

Exempel och kommentarer

Redovisningen av socknarna bygger på Upplands handlingar (UH) från 1538 till 1573. Startåret för varje socken framgår av den inledande tabellen i respektive socken, och är i de flesta fall 1538/40 beroende på jordnatur. Det betyder att varje enhet som redovisas utan ett inledande årtal kan återfinnas i jordeböckerna 1538 eller 1540 beroende på jordnatur. För Sko socken och Häggeby socken avviker dock källmaterialet från detta, se ovan.

Som en hjälp för läsaren förklaras läsningen och hur uppgifterna ska tolkas nedan genom några exempel. Ett exempel tolkas i sin helhet (Åby), och övriga exempel förklarar sådant som inte förekommit tidigare.

Exempel 1:

[I]

Åby 1332 *in Aby* (DS 2949), 1334 *in Aaby* (DS 3044) – 11 H, 3 g.

[II]

UH 1 sk 4:0.

[III]

1332 byter Johan Hemmingsson till sig 0:1 av kaniken Lars Nilsson (se Hummelsta, Löts sn) (DS 2949).

1334 överlåter Johan Hemmingsson 0:1 till kaniken Lars Nilsson (se Hemsta, Boglösas n) (DS 3044).

1472 är Erik i Åby faste vid häradstinget (RAp 5/10).

Kommentar:

[I]

Nuvarande namn är Åby. Det omnämns första gången 1332 i ett brev tryckt i Diplomatarium Suecanum (DS) nummer 2949 och stavas då Aby, men i ett brev två år senare stavas det Aaby. Orten återfinns på moderna kartor: den ekonomiska kartan 1:10 000, blad 11 H, 3 g och på den topografiska kartan blad 11 H Enköping SO, ruta 3 g.

[II]

Upplands handlingar redovisar 1540-60 och 1566-68 ett skattehemman på fyra markland. Vilka längder som studerats framgår av tabellen använt UH-material ovan.

[III]

I medeltidsmaterialet uppträder Åby i tre sammanhang. Den första gången är en jordtransaktion 1332, om vilken mer finns att läsa under Hummelsta i Löts socken. Den andra är också en jordtransaktion gällande samma jord och samma personer; om detta kan man läsa mer under Hemsta i Boglösa socken. Den tredje är ett omnämnande av en bonde i Åby som varit närvarande som vittne (faste) vid tinget, i ett i Riksarkivet bevarat pergamentsbrev (RAp), som är daterat den 5 oktober 1472.

Exempel 2:

Rösta 1386 i *Reesta* (RAp 4/6), 1415 i *Rødzsta* (SD 2090) – 11 H, 2 g.

UH **1 sk** 1:4.

1 se 0:5 (även redovisad som aoe 1544-59).

Summa jt 2:1.

1497–1536 har Uppsala domkyrka en landbo, som räntar 2 pund korn och 0:5 pn (Trögds rd) (UpDkyR).

Upplands handlingar redovisar: ett skattehemman på ett markland och fyra öresland; ett S:t Eriks-hemman på fem öresland, vilket tillhör Uppsala domkyrka men upptas som kungens arv och eget i de särskilda längder som finns för dessa gods. Jordetalssumman för byn är två markland och ett öresland.

Domkyrkans gård redovisas i de i Riksarkivet förvarade Uppsala domkyrkas räkenskaper från 1497 till 1536, volymerna 2 till 6, där den är inordnad i Trögds rättardöme.

Exempel 3:

***Kelfuesta** 1540 *Kelfuesta* (UH 1540:10) – läge okänt inom Västra eller Östra Tängbys gränser.

UH **1 skuj**, 1553 **1 sk** 1:5, 1557 1:4 (kallas Tängby 1561), till Tängby nr 2.

1 skuj, 1553-56 **2 skuj** 1:0:1 till Tängby nr 3; 1553 0:4:1 + 0:4, båda till Tängby (nr 2 resp nr 1); utjordarna är från 1557 lagda till respektive hemman.

Summa jy 2:5:1 (1:4).

Orten saknas helt i medeltidsmaterialet. Den uppträder första gången i Upplands handlingar (UH) 1540:10. Namnet har inte kunnat återfinnas i det officiella kartmaterialet, vilket anges med asterisk (*) och genom att namnet stavas i enlighet med första belägget. Härav följer att lägesangivelse saknas. Det nära sambandet med Tängby (se nedan) visar dock att *Kelfuesta lagts ihop med och blivit en del av Tängby.

Upplands handlingar redovisar under perioden 1540-52 två skatteutjordar, som båda hör till gårdar i byn Tängby. Den ena utjorden, som har jordetalet ett markland och fem öresland, blir 1553 ett skattehemman, vilket får sitt jordetal minskat med ett öresland 1557. Den andra utjorden – om ett markland och ett örtugland – delas 1553 på två utjordar om fyra öresland och ett örtug-

land respektive fyra öresland. Dessa utjordar hör till varsitt hemman i Tängby, men från 1557 års jordebok redovisas de inte längre med eget namn utan är inräknade i jordetalet för sina respektive hemman i Tängby.

*Keluestas jordetal för 1540 är två markland, fem öresland och ett örtugland, 1568 är jordetalet ett markland och fyra örtugland.

Exempel 4:

Kynge 1342 *de Kinge* (GiBr 98, avskr), 1346 *in Kynge* (DS 4029), 1491 *Scriptum Kynghø* (RAp 2/7) – 11 H, 0 g.
UH 2 fr 1:3 + 1:3 (Olof Henriksson /stengavel/, 1556 Karl Holgersson /Gera/, 1562 Åke Bengtsson /Färla/.
Summa jt 2:6.

Kynge kan beläggas som sätesgård för Erik Jönsson (Strömsta-ätten) 1486 (SkSp 8/5) – Olof Jönsson (Strömsta-ätten) 1491-92 (RAp 2/7, ULdb s 40) – Sigrid Karlsdotter (stjärna) 1516 (RAp 14/10).

1491 daterar väpnaren Olof Jönsson (Strömsta-ätten) ett bytesbrev från K, vilket beseglas av Erik Trolle och kyrkoherde Jöns i Veckholm (RAp 2/7).

1493 biläggs inför riksrådet en tvist om sätesgården K mellan Sigrid Karlsdotter (stjärna), änka efter Olof Jönsson (Stensta-ätten), och Herman Kyle på sin hustru Märta Andersdotters (Hållbonäs-ätten) vägnar. Märta hade fått sätesgården i morgongåva av sin förre man, Olof Jönssons bror Erik Jönsson i K, men gården var inte skiftad bröderna emellan. Sigrid Karlsdotter ådöms att ge Märta Andersdotter ersättning för hennes morgongåva... (RAp 29/10, GiSi s 43 ff).

Det äldsta ortnamnsbelägget är från en regest, en kortfattad avskrift i det här fallet från 1600-talet av innehållet i ett försvunnet brev, varför det äldsta originalbelägget också redovisas. Regesten är tryckt i boken "Brev ur askan" utgiven av H Gillingstam.

Upplands handlingar redovisar två frälsehemman, vilka från 1544 uppges tillhöra Olof Henriksson (stengavel), från 1556 Karl Holgersson (Gera) och från 1566 Åke Bengtsson (Färla). Hemmanens jordetal är hämtade från Frälse- och rustjänstlängden 1562, som också anger Åke Bengtsson som ränteinnehavare.

vare; jordetal för frälsejord redovisas inte i landskapshandlingarna.

Sätesgårdsnotisen – det stycke som inleds ”Kynge kan beläggas...” redovisar de frälsekvinnor och frälsemän som omnämns ”i Kynge”, daterar brev där etc. De kan förmodas ha haft sin sätesgård där.

Notisen 1493 visar hur de till sätesgården knutna personerna är släkt med varandra. De behandlas i boken ”Ätten Sjöblads medeltida släktförbindelser och äldsta historia” av H Gillingstam.

Tiundaland

Håbo härad är det sydligaste häradet i folklandet Tiundaland (se kartan). Med publiceringen av Håbo härad omfattas nu samtliga häradar inom Tiundaland av DMS källpublikationer (DMS 1:2, DMS 1:3, DMS 1:4, DMS 1:6 och DMS 1:10).²

Tiundalands omfattning

Såsom framgår av det nedan redovisade materialet är det inte klart och entydigt vilka områden som utgjort Tiundaland under medeltiden. De enda medeltida handlingar där området någorlunda fullständigt kan iakttas är några uppbördslistor från 1300-talets första hälft, men de är alla av kyrklig proveniens (år 1314, 1316, 1341 och 1343). Den kyrkliga indelningen i 'häradsposter' vid denna tid har i stort följt den världsliga i hundaren (häradar), men det är viktigt att vara medveten om att det finns skillnader mellan kyrklig och kameral-judiciell indelning.

Klart är att Tiundaland vid denna tid (1300-talet) omfattade tolv hundaren: Håbo, Hagunda, Ulleråker, Bälunge, Vaksala, Norunda, Vendel, Våla, Tierp, Oland, Rasbo och Nardinghundra, se kartan. Det är vidare tydligt att kustområdet i nordost, Norra Roden, var en del av folklandet, då Roden under senmedeltiden kunde benämnas *Tiundalands rod* – t ex 1454 Ronö i Edebo sn i Tiundalands rod (DMS 1:1 s 26) och 1501 i en tvist om en äng mellan Oland och Tiundalands rod (DMS 1:1 s 27).

År 1244 bestod Tiundaland av tio hundaren, vilket framgår av sveajarlen Ulf (Fase) brev till invånarna i folklandet (DS 316, se nedan). Under senare delen av 1200-talet har två norduppländska hundaren nybildats, Vendel genom utbrytning ur Norunda och Våla genom utbrytning ur Tierp (Rahmqvist 1996 s 65, 92 f). Dessa nybildade hundaren, tidigast omnämnda 1312, består till stor del av medeltida kolonisationsbygd.

Begreppet Tiundaland används i vissa sammanhang fortfarande under 1500-talet, se nedan.

² Avsnittet om Tiundaland har utarbetats i samarbete med Sigurd Rahmqvist.

Uppland under medeltiden

Folklanden Tiundaland, Attundaland, Fjädrundaland, Norra och Södra Roden. Häradsgränser baserade på landskapshandlingarna (UH) omkring 1540. Möjligen sträckte sig Södra Roden in mot Mälaren och inkluderade Värmdö, Åkers, Ryds och Danderyds skeppslag. Kartan är ritad av Annika Björklund och baserad på Dahlbäck s 429.

Upplandslagen

Enligt kung Birgers stadfästelsebrev från 1296 har Upplandslagen utarbetats av en tolvmannanämnd, med representanter från de tre folklanden Tiundaland, Attundaland och Fjädrundaland, och antagits vid ting. Representerna från Tiundaland är domprosten i Uppsala Anders Andersson (And), riddarna Röd Keldorsson (Färla) och Bengt Bosson (Bengt Bossons ätt), samt Ulf Lagmansson, Hagbard i Söderby, Danmarks sn, Vaksala hd, Anders i Forkarby, Bälunge sn, Bälunge hd, och Torsten i Sandbro, Björklunge sn, Norunda hd. (SGL 3 s 3 ff, DS 1154).

I Konungabalken 1 stadgas hur kung ska väljas och tagas, nämligen genom att de tre folklanden *Tiundaland*, Attundaland och Fjädrundaland först ska 'taga konung' och Upplands lagman vid Uppsala därefter ska döma honom till kung (SGL 3 s 87 ff).

I Konungabalken 10 finns bestämmelser om folklandens ledningsavgifter, beräknade med hundaren som indelningsgrund. Skeppsvisten utgår i Tiundaland och Attundaland efter Uppsala-spannen (SGL 3 s 94 ff).

I Byalagsbalken 17 stadgas att man i folklanden ska överklaga ('vädja') från hundaresting till folklandsting och därifrån till kung. Överklagandebeloppet ('vadebeloppet') är för Tiundaland 10 mark (SGL 3 s 241).

Tiundaland som allmänt begrepp – judiciella samband

1231 omnämns Lars, lagman i Tiundaland (*de Tiundaland*) (DS 259).

1286 omnämns lagmannen Israel Andersson (And) (*legifer Tiundie*) (DS 913).

1291 hålls folklandsting i Tiundaland vid Uppsala domkyrka (DS 1040).

1296 omnämns Birger Petersson (Finsta-ätten), lagman i Tiundaland, som ansvarat för kodifieringen av Upplandslagen, vilken nu stadsfästs (DS 1154, SGL 3 s 3).

1297 skriver kung Birger till invånarna i Tiundaland (*omnibus Tiundiam*), Attundaland och Fjädrundaland (DS 1207).

1303 utfärdar kung Birger ett brev om problemen med landstrykare som invånarna i Tiundaland besvärades av (DS 1384).

1309 befaller hertigarna Erik och Valdemar invånarna i Tiundaland om hjälp med livsmedel till Stockholms slott. Invånarna uppmanas att sända dem 1 bra ko eller annat likvärdigt kreatur, 6 pund fläsk och 3 pund smör per hamna, 1 skäppa malt, 1 skäppa kornmjöl, 1 kyckling per bonde, och 1 gås per två bönder, samt enligt tidigare befallning: 1 gott boskapsdjur per sex bönder och 1 skäppa råg per bonde. (DS 1636)

1309 meddelar hertigarna Erik och Valdemar alla invånare i Tiundaland och Attundaland att de, liksom andra invånare i riket, ska betala en avgift efter vars och ens tillgångar för att avlöna utländska legoknekter. Samtliga, inklusive kyrkornas och klostrets arrendatorer, är skyldiga att betala

- denna avgift. Endast de som gjorde tjänst med rustad häst och innehavare av gamla kyrkliga gods (dvs det världsliga och andliga frälset) undantas (DS 1646).
- 1314 fastställs gränsen mellan Gästrikland (Österfärnebo sn) och Tiundaland (Nora sn, Våla hd) (DS 1975, se DMS 1:4 s 117 ff).
- 1331 skriver kung Magnus till invånarna i Tiundaland, Attundaland och Fjädrundaland, Roden och Gästrikland (DS 2875).
- 1357 skriver kung Erik Magnusson till invånarna i häraderna Trögd i Fjädrundaland, Håbo med Sigtuna stad i Tiundaland (*in Tyundia*) och Bro med Färingsö och Lovö i Attundaland (DS 5822).
- 1504 kallar riksrådet två bönder från varje härad i bland annat Attundaland och Tiundaland till riksdag i Enköping (GrFM s 214).
- 1530 får kyrkoherden Lars i Sko en kvittens på tionden av Tiundaland (*Tiundelanden*) (GR 7 s 20).

Kyrkliga samband

- 1103 (omkring) omnämns de tre uppländska folklanden i det så kallade Florensdokumentet med formerna *Tindia*, *Fedundria* och *Atanht* (APS 4, Palmqvist 1961, HT 1962 s 265, Scandia 1991 s 158 ff).
- 1244 bekräftar jarlen Ulf (Fase) ärkebiskop Jarlers överenskommelse med invånarna i Tiundaland om en årlig avgift till prosten Björn i Tiundaland (*preposito de Tiundaland*), och hans efterträdare, så att de skulle mottaga två penningar årligen av varje invånare i de tio häraderna inom Tiundaland (DS 316, DS 317).
- 1252 stadfäster kung Valdemar att fattigtionden av Tiundaland ska anslås till Uppsala domkyrka, såsom tidigare kung Erik Eriksson och Birger jarl hade befallit (DS 392).
- 1279 stadfäster kung Magnus tidigare kungars anslående av fattigtionden till Tiundaland, Attundaland och Fjädrundaland till domkyrkan i Uppsala (DS 669).
- 1298 utfärdar ärkebiskop Nils stadgar för prästerskapet i ärkestiftet, där det bland annat stadgas att varje "prouincia" i de tre folklanden (*Tiundia*, *Attundia* och *Fiedrundia*) ska ha en landsprost ("decanus ruralis"). Vidare stadgas att prästerna före fastlagssöndagen ska låta föra den spannmål de är skyldiga ärkebiskopen till dennes huvudgårdar; de från Tiundaland, förutom Håbo, lämnar spannmålen i Uppsala, och Håbo, tillsammans med Fjädrundaland, lämnar spannmålen till Arnö. (DS 1240)
- 1314 förtecknas uppbörden för erläggande av sexårstionden under huvudrubrikerna Tiundaland, Attundaland, Fjädrundaland redovisas respektive 'häradsprosteri' ("prouincia") och därunder varje socken med sina avgifter. Under rubriken Tiundaland (*Tiundia*) uppräknas 'Håbohundare',

- Roden och följande 'häradsprosterier': Hagunda, Ulleråker, Bälinge, Vaksala, Norunda, Vendel, Oland, Rasbohundare, Närkehundra och Gästrikland. (DS 1946)
- 1316 görs summariska förteckningar över den skatt som hertig Valdemar uppburit från kyrkogods i Attundaland och Tiundaland. Under rubriken "Summa receptorum in prouincijs Thyundie" upptas hundarena Vaksala, Bälinge, Ulleråker, Hagunda, Rasbo, Våla, Norunda, Håbo, Närkehundra och Oland. (DS 2063, DS 2062 samma ordning). – Härvid bör beaktas att förteckningarna från år 1316 endast avser uppburen skatt; Tierps och Vendels hundaren saknas, men Våla ingår, se Tiundalands omfattning ovan.
- 1341 års förteckning över den jord som efter kung Birgers kröning 1302 tillfallit kyrkor i ärkestiftet: av Tiundalands hundaren återfinns Rasbo, Oland och Närkehundra samt i en grupp, utan samlande rubrik, Tierp, Vendel, Norunda och några socknar i Norra Roden (övriga socknar i Norra Roden i en särskild grupp utan rubrik, se DMS 1:1 s 20) (DS 3571).
- 1343 förtecknas uppbörden av avgifterna för lösen av ärkebiskop Hemmings pallium i de uppländska folklanden utifrån samma uppräknings som år 1314, under Tiundaland med tillägget "prouincia Tierp" och i följande ordning: Håbo, Hagunda, Ulleråker, Norunda, Bälinge, Vaksala, Vendel, Oland, Tierp, Närkehundra, Rasbo och Gästrikland (DS 3754).
- 1344 upptas bland prepositurens (Uppsala domkyrka) inkomster en avgift "male" om 0:0:2 pn av varje bonde i Tiundaland (DS 3835).
- 1350 meddelas att Uppsala stift för uppbörden av Peterspenningen är delat i fyra delar eller "prouincias": 1. *prouincia Thiundie*, 2. Attunda, 3. Fjädrunda, och 4. Hälsingland, Ångermanland och Jämtland. Summan av uppbörden för åren 1333–50 utgör för Tiundaland 425:3:0:6 pn. (DS 4645 s 249 f). – Summan för de tre års tionden, som anslagits till korståg mot turkarna, anges för *prouincia Thiundie* till 139:2 pn (DS 4645 s 252).

Gårdar och byar som uppges ligga i Tiundaland

- 1302 upptas i Sko klostrets jordebok huvudgården Ekhamn, Vassunda sn, Håbo hd, i *Thiundia*, och en huvudgård i Alsike, Alsike sn, Ärlinghundra hd, i *Thiundie* (SkoKlJb s 16 f).
- 1344 upptas jord i Testa, Skogs-Tibble sn, Hagunda hd, i *Thyundia* under domkyrkans femte kanonikat (DS 3835 s 311).
- 1370 upptas i Tiundaland godsens Sandbro och Sätuna, Björklinge sn, Norunda hd, Fasma och Källbo, Tensta sn, Norunda hd, och Sommaränge, Viksta sn, Norunda hd (DS 8066, DMS 1:3 s 124).
- 1379 omtalas Våla härad i *Tihundare* (DS 9966, avskr).

Håbo härad

- 1275 *de Habohundere* (DS 595).
- 1316 *in Habohunderi* (DS 2062).
- 1344 *in prouincia Habohundære* (DS 3838).
- 1400 *i Habohæradhe* (UUBp 1/5).
- 1409 *aff Habo hundare* (SD 1184).

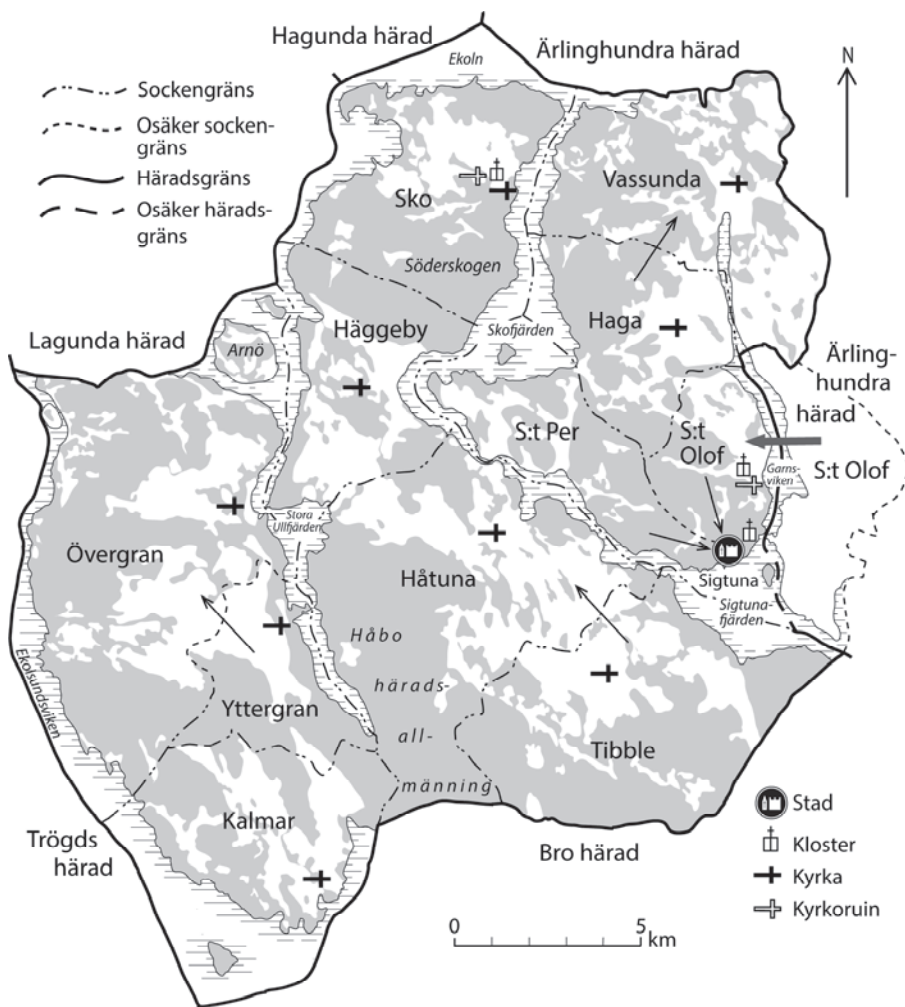
Håbo härad utgjorde Tiundalands sydligaste del. Häradet omfattade år 1314 tio socknar: Kalmar, Yttergran, Övergran, Tibble, Håtuna, Häggeby, Vassunda, Haga, samt Sko socken och S:t Pers socken i Sigtuna. S:t Olof och S:t Lars socknar i Sigtuna räknades vid samma tid till Ärlinghundra härad (DS 1946, APS 160).

Häradsgränsen mellan Håbo och Ärlinghundra härad gick under medeltiden i Garnsviken strax öster om Sigtuna (Tilesunds bro) (SGL 3 s 180, 194). De delar av S:t Olofs socken som ligger väster om Garnsviken har därför inkluderats under Håbo härad, medan den östra delen av socknen kommer att redovisas i Ärlinghundra härad.

Häradstillhörigheten för socknarna inom undersökningsområdet har varierat. 1558 hörde de åtta socknarna Kalmar, Yttergran, Övergran, Håtuna, Häggeby, Tibble, Haga och Vassunda, samt Sigtuna stad, till Håbo härad, medan Sko socken var förlänad till Sko kloster, S:t Olofs och S:t Pers socknar hörde till Ärlinghundra härad (AL 3 s 216). Först 1567 inräknades Sko socken och S:t Pers socken i Håbo härad (AL 1 s 180 f). Den medeltida gränsen mellan S:t Olofs och S:t Pers socknar är osäker, liksom gränsen mellan Yttergrans och Övergrans socknar (se sockenbeskrivningarna och sockenkartorna).

1714 inordnades större delen av Håbo härad i Uppsala län i samband med att det tidigare (större) Uppsala län år 1714 delades upp i Stockholms och Uppsala län. Vid denna uppdelning flyttades S:t Pers socken, Vassunda socken och Haga socken till Stockholms län och överfördes samtidigt till Ärlinghundra härad (AL 1 s 4).

Håbo härad

Gränser omkring 1540. Lägen för medeltida kyrkor och kloster inom häradet har markerats. De smala pilarna visar annexförhållanden 1527: från Yttergrans socken till Övergrans socken, från Tibble socken till Håtuna socken, från Haga socken till Vassunda socken och från S:t Pers och S:t Olofs socknar till Sigtuna, se nedan Kyrkliga förhållanden. Den breda pilen i S:t Olofs socken visar kyrkgångens riktning i den del av socknen som är belägen i Ärlinghundra härad. Underlagskarta: Topografiska kartan, tryckår 1957–70.

Topografi

Håbo härad omfattar tre halvöar, som åtskiljs av vattendäggarna Stora Ullfjärden, Skofjärden, Sigtunafjärden och Garnsviken. Längst i väster ligger Håbolandet med socknarna Kalmar, Yttergran och Övergran. Den centrala delen av häradet utgörs av socknarna Tibble, Håtuna, Hägeby och Sko, och den östra delen av häradet omfattar områdena norr om Sigtuna, med socknarna S:t Per, S:t Olof, Haga och Vassunda. Håbo härad gränsar i väster till Ekolsundsviken och Trögds och Lagunda härad, i norr till Ekoln och häraderna Hagunda och Ärlinghundra. I öster gränsar Håbo till Ärlinghundra härad.

Häradets naturgeografi karaktäriseras av Mälardalens typiska sprickdalslandskap. De tunga och finkorniga lerjordar som idag brukas som åkermark var under medeltiden sankt ängsmarker, medan de lättare och i landskapet högre belägna moränjordarna, som idag ofta används som hag- och betesmarker var medeltidens åkermarker.

Administrativa förhållanden

Medeltiden

Tiundaland hörde under 1300-talet och 1400-talets början till Stockholms fögderi (Fritz 2 s 14 ff). Efter 1345 bildades bildades ett fögderi under den nybyggda kungsgården Svartsjö, Sångas sn på Färingsö, där häraderna Håbo, Trögd, och Bro med Färingsö och Lovö ingick. På 1360-talet var detta fögderi underordnat Stockholms fögderi (Fritz 2 s 30). På 1380-talet, och under 1400-talets två första decennier, kan Håbo härad ha legat under den då nybyggda borgen Almare-Stäket i Bro, men detta är oklart (Fritz 2 s 34 f).

1315 gör hertigarna Erik och Valdemar ett så kallat hävdaskifte, dvs en fördelning av sina provinser och egendomar på 5 års tid med särskilda föreskrifter för slottets bevarande och arvingarnas rättigheter ifall någon av hertigarna skulle avlida. I detta hävdaskifte får hertig Erik bland annat inkomsterna från Håbo hundare förutom staden Sigtuna, samt uppbörden av landbojord i Fornsigtuna, Håtuna sn, Frötuna, Tibble sn och Norränge, Håtuna sn, mot att Valdemar får bland annat Borgholms slott och hela Öland (DS 2032).

1357 befäller kung Erik Magnusson invånarna i Håbo hundare med Sigtuna köpstad i Tiundaland (och invånarna i Trögds hd, Bro hundare med Färingsön, Lovön och Ekerö samt Vällinge by med kvarnar i Södermanland) att hädanefter fullgöra alla intäkter och skyldigheter till hans far, kung Magnus Eriksson, både hundareshatterna och intäkterna från kronogodsens, vare sig de sedan länge hört till kronan eller nyligen förvärvats av kung Magnus genom köp eller byte. Invånarna i dessa områden åläggs att i allt lyda kung Magnus och dennes ombud (DS 5822).

1500-talets fögderiindelning

Håbo härad bildar på 1520- och 1530-talen tillsammans med Bro, Hagunda och Ärlinghundra härader Stäks län. 1542 avskiljs Hagunda härad och 1557 läggs Bro härad till Svartsjö fögderi (AL 1 s 180 f). Under 1550-talet räknades S:t Olofs och S:t Pers socknar till Ärlinghundra härad, medan S:t Pers socken överfördes till Håbo härad vid 1550-talets slut (AL 1 s 185). Arnö i Övergrans socken räknades under 1500-talet till Holms socken i Lagunda härad (AL 1 s 190).

Kameral indelning

Åttingar omtalas i Håbo härad 1535 i samband med redovisning av häradets åttingtal för skeppsta-avgifter; skeppsta-korn, skeppsta-fläsk och skeppsta-smör. Följande sju åttingar räknas upp: Håtuna, Vassunda, Övergrans, Tibble, Haga, Yttergrans och Kalmar. (UH 1535:1).

Större delen av häradets skatte- och stadgejord är 1540 indelad i sex åttingar: Tibble, Håtuna, Övergran, Yttergran, Kalmar och Haga. Tibble åtting omfattar tio gårdar i Tibble socken och en gård i Håtuna socken. Håtuna åtting omfattar sex gårdar i Håtuna socken, två gårdar i Tibble socken, tre gårdar i Häggeby socken och en mindre jord i S:t Pers socken. Övergrans åtting omfattar åtta gårdar i Övergrans socken, en utjord i Yttergrans socken och en gård i Kalmar socken och två gårdar i Vassunda socken. Yttergrans åtting omfattar tre gårdar i Yttergrans socken och fyra gårdar i Övergrans socken. Kalmar åtting omfattar fem gårdar i Kalmar socken och en gård i Haga socken. Haga åtting omfattar en gård i Haga socken och två gårdar i Håtuna socken. (UH 1540:8).

Tibble åtting (Tybbele ottingh) – Tibble sn: Alby, Önsta, Skråmsta, Frötuna, Kyrkbyn, Lövsta, Hållunda, Vallby, Helgesta, Tälgbby – Håtuna sn: Aske. Håtuna åtting (Håtuna ottingh) – Håtuna sn: Yternibble, Råby, Markeby, Nibble, Skällsta, *Kvidlösa – Tibble sn: Eneby, *Dalby – Häggeby sn: Värsta, Viksjö, Hassla – S:t Pers sn: *Gelthezslösa. Övergrans åtting (Öffuergrans ottingh) – Övergrans sn: *Eneby, Nibble, *Skämman, Jädra, Åby, Kumla, Gran, Högsta – Yttergrans sn: *Rysbyn – Kalmar sn: Höglunda – Vassunda sn: Smedby, Edeby. Yttergrans åtting (Yttergrans ottingh) – Yttergrans sn: Lundby, Brunna, Bålstå, Övergrans sn: Vi, Brunnsta, Valla, Nyckelby. Kalmar åtting (Kalmare ottingh) – Kalmar sn: Eneby, Skörby, Våppeby, Låddersta, Höglunda – Haga sn: Hälgesta. Haga åtting (Haga ottingh) – Haga sn: Hälgesta – Håtuna sn: Markeby, Kilinge (UH 1540:8).

1541 redovisas 'ättingsmän' inom följande byar: Skörby, Kalmar sn, Bålsta, Yttergrans sn, Vi och Eneby, Övergrans sn, Markeby och Ytternibble, Håtuna sn, Skråmsta och Tälgbby, Tibble sn, Haga, Haga sn och Säby, Vassunda sn (UH 1541:17).

Skatter

Huvudskatten i Håbo härad beräknades 1540 efter settingtal, medan skeppsta- och vitapenningar beräknades efter jordetal. Några småjordar hade, liksom Sigtuna stad, stadgeskatt istället för settingskatt. I hela Håbo härad fanns endast åtta kronobönder, i Fornsigtuna och Norränge kronobyar.

Räntan från Håbo och Ärlinghundra hänader, samt Vennnarns gård förlänades 1568 till hertig Magnus av Sachsen. Sedan hertig Magnus flyttat utomlands behölls förläningen av hans hustru hertiginnan Sofia (Gustav I:s dotter). De hade även Ekolsunds gård samt Lagunda härad som förläning. De av kronan tillsatta fogdarnas verksamhet upphörde därmed i princip. Delar av förläningarna drogs tillbaka under slutet av 1500-talet och indrogs i det närmaste helt 1577. I samband med detta behöll hertiginnan Sofia Vennnarns och Ekolsunds gårdar, samt Haga, Övergrans och Yttergrans socknar (se AL 1 not 4 s 182). 1578 lades Ärlinghundra och Lagunda hänader åter under Ekolsund, och hertiginnan hade de flesta socknar i Håbo härad, utom socknarna Vassunda, Sko och S:t Per, i förläning. S:t Per lades till förläningen 1579 (AL 1 s 180 ff).

Arv och eget-gods

Gustav I ägde 526 hemman år 1531 som räknades till arv och eget-gods. Alla dessa hemman, som låg i Uppsala, Strängnäs och Västerås stift, var samlade under en landbofogde på 1530-talet. Inom Uppsala stift fanns 217 hemman. Fogden bodde till att börja med på Ekholmen, Veckholms sn, Trögds hd. De uppländska hemmanen var fördelade i rättardömen under en rättare. Antalet landbor inom ett rättardöme varierade från ett fåtal till ett tjugotal hemman eller mer. Rättardömena upptas i Gustav I:s jordebok 1531, där även förvärvsrätten anges. Gustav I:s godsintehav ökade kraftigt under 1540- och 1550-talen och nya rättardömen bildades, exempelvis Ekolsund som Gustav I förvärvat omkring 1540 (se även AL 1 s 235 ff). Från 1542 flyttade fogden från Ekholmen, Veckholms sn, Trögds hd, till Ekolsund, Övergrans sn. Ekolsund omfattade omkring 30 hemman fördelade på tre rättardömen. Från 1543 ökade antalet hemman kraftigt då landborna under biskopsstolen som tidigare legat under Arnö gård drogs in under arvegodsens och lades till Ekolsund. I början av 1560-talet upphörde Ekolsund som fogderi då det slogs samman med Ekholmen, Veckholms sn, Trögds hd (AL 1 s 239).

Judiciella förhållanden

Under hela medeltiden utgjorde Håbo härad en egen domsaga. 1525 sammanslogs Håbo tillfälligt med Ärlinghundra och Bro häraders samt Färingsön under en gemensam häradshövding, Nils Torstensson (ALD s 56).

Håbo härads rätta tingsplats låg år 1324 i Håtuna, Håtuna sn (*in pretorio provinciali Hatunum* DS 2484, ALD s 55). 1348 uppges tingsplatsen ligga vid Håtuna kyrka (*in publico placito apud ecclesiam Hatune* DS 4276).³ I en uppteckning från 1600-talet beskrivs en äldre häradstingsplats liggande något norr om Håtuna kyrka 'på Norskog' under bar himmel, så som 'fordom var brukligt på många platser'. Denna tingsplats var belägen vid gränsen mellan Håtuna och Markeby, 'på skillnaden mellan åkern och skogen'. Tingsplatsen beskrivs vara en murad knähög fyrkant fylld med jord, så att domaren skulle vara högre upp än allmogen, och allmogen tydligt skulle höra och se det som hände på tinget (Fm 39 s 10).

Sigtuna är tingsställe vid flera lagmansting under 1400-talets andra hälft (se Sigstuna, Judiciella förhållanden) (ULdb s 5, 25).

Häradshövdingar

Björn Nilsson (stjärna) 1358 (DS 5947) – Finvid Ragvaldsson (Peter Finvidssons ätt) 1379–1401 (RAp 1379 21/2, RAp 1387 27/7, UUBp 1396 u d, se SDHK 14507, SD 5); som hans vikarie uppträder Harald domare 1396 (BhSp 24/6) – Nils Matsson (tre vädurhorn) 1404–18 (140SD 498, SD 2480), möjligen fortfarande 1430 (RAp 8/5, ALD s 55) – Mats Nilsson (tre vädurhorn) 1436–44 (RAp 27/10, UUBp 1444 23/5) – Olof Pedersson är möjligen häradshövding 1481–1483 (ALD s 55) – Peter Eriksson (Örnflycht) 1487–1497 (ALD s 55, RAp 1497 28/1) – Jöns Ingemundsson (armborstpil) 1501 (RAp 2/10) – Jakob Västgöte 1529 (ALD s 56).

Kyrkliga förhållanden

Under både medeltiden och 1500-talet skiljer sig den kyrkliga prosteriindelningen från den administrativa och judiciella indelningen i härad.

Den kyrkliga indelningen under medeltiden återspeglas i följande handlingar:

1314 års förteckning över sexårsgården redovisar för Tiundaland under rubriken Håbo härad (*Habohundari*): S:t Pers kyrka i Sigstuna (0:14)⁴, Vasunda (2:0), Haga (0:10), Tibble (0:20), Håtuna (3½:0), Kalmar (0:20), Övergran med annex (Yttergran) (3:0), Hägeby (0:10) samt Sko kloster

³ Häradstinget skulle hållas på "rätt tingsstad", dvs en bestämd plats, medan lagmanstinget ofta hölls på en för lagmannen med hänsyn till hans resa lämplig plats (ALD s 11).

⁴ Avgiften i mark:öre.

- (10:0). Under rubriken Ärlinghundra (*Ärlendahundæri*) redovisas S:t Olofs kyrka i Sigtuna (0:12) och S:t Lars kyrka i Sigtuna (0:12) (DS 1946, APS 160).
- 1316 års förteckning över den skatt som hertig Valdemar uppburit av kyrkogodsens i Tiundaland redovisar inom Håbo härad socknarna Yttergran, Övergran, Kalmar, Vassunda, S:t Per, Tibble och Häggeby (DS 2062).
- 1343 års förteckning över avgifterna till lösen av ärkebiskop Hemmings pallium redovisar för Tiundaland under rubriken *De Habohundære*; Vassunda (4½:0)⁵, Haga (0:18), S:t Per i Sigtuna (0:30), Övergran med annex (Yttergran) (6:0), Håtuna (6:0), Häggeby (0:18), Tibble (4½:0) och Kalmar (4½:0) (DS 3754).
- 1376 uppbär Uppsala domkyrkas syssloman kaniktionde i Håbo prosteri på 4 läster korn 'eller däromkring' (SvK 227 s 184).
- 1417 redovisas i Uppsala domkyrkas uppbörds- och räkenskapsbok hur mycket spannmål (korn) som uppburits i fattigtionde från socknar i Håbo hd, utom för socknarna Hæggeby, Sko, S:t Olof och S:t Per; 5 pund vardera från Övergrans sn och Tibble sn, 7½ pund från Håtuna sn, 7 pund från Kalmar sn, 2 pund och 1 spann från Yttergrans sn, 1 läst från Vassunda sn och 4½ pund från Haga sn. Detta summeras till 3 läster, 7 pund och 1 spann spannmål från Håbo hd (SvK 227 s 214).
- 1497 redovisas i Uppsala domkyrkas uppbörds- och räkenskapsbok tionden av vissa kyrkor; Vassunda: 1 läst korn, 4 pund råg, ½ spann vete, Haga: korn och råg om tillsammans 9½ pund samt ½ pund vete, Kalmar: ½ pund och 2 spann korn, 13 spann råg samt vete, Yttergran: 3 pund och 1 spann korn, 1 pund råg, inget vete, Övergran 16 pund och 1 spann korn, 4 tunnor(?) och 1 spann råg, inget vete, och Hæggeby 11 pund korn, 2 pund råg och vete (SvK s 263).

Under Gustav I:s regering framträder en annan bild av den kyrkliga indelningen. Håtuna, Hæggeby, Grans (Över- och Yttergrans) och Kalmars socknar utgjorde år 1527 tillsammans med de tre socknarna Västra Ryd, Stockholms-Näs och Låssa i Bro härad ett prosteri som kallades *Tolfthe prosterijdh Steklenn* (PHT 1960 s 106). Tibble socken omnämns inte utan var vid den här tiden annex till Håtuna, och på samma sätt var Bro annex till Låssa.

Socknarna Vassunda och Sko samt Sigtuna stad utgjorde vid samma tid, tillsammans med Alsike och Odensala socknar i Ärlinghundra härad, *Tretthonde prosterijdh Steklenn* (PHT 1960 s 106). S:t Pers och S:t Olofs socknar ingick i Sigtuna, Haga socken var annex till Vassunda och Husby-Ärlinghundra socknar och Knivsta var annex till Odensala respektive Alsike socknar i Ärlinghundra härad. Norrsunda socken var troligen annex till Skånela socken i Seminghundra härad.

⁵ Avgiften i mark:öre.

1540 omfattar *Håtuna prosteri* tio socknar (samma som ovan). 1544 kallas prosteriet *Håbo häredes prosterij*. Enligt tionderäkenskaperna sitter prosten 1536–55 i Håtuna (tionderäkenskap UH 1540:7, AL 3 s 153, 169 f).

1540 omfattar *Odhensalia prosteri* åtta socknar. 1544 kallas prosteriet *Erlingehundrades prosterij*. Här ingick S:t Olofs och S:t Pers kyrkor i Sigtuna, socknarna Haga och Vassunda inom Håbo härad samt socknarna Alsike, Knivsta, Odensala, Husby-Ärlinghundra och Norrsunda i Ärlinghundra härad. Enligt tionderäkenskaperna sitter prosten i Odensala (tionderäkenskap UH 1540:7, AL 3 s 153, 169 f).

Kloster och konvent

Viby kloster

Det i skriftligt källmaterial tidigast belagda klostret i Håbo härad är Viby kloster i S:t Olofs sn, som grundas 1160 (ADMA s 83, DS 51, odat). Munkklostret tillhörde cisterciensorden och flyttades omkring 1184 till Julita i Södermanland.

Sko kloster

Sko nunnekloster låg ursprungligen i Byarum, Östbo härad, Småland, och flyttades före 1245 (DS 315, omdat) till Sko. Klostret ägde omfattande gods i Sko socken och på andra platser i och utanför Håbo härad. Många gods drogs in vid reformationen, men ett fåtal nunnor levde i klostret fram till 1578.

Sigtuna munkkloster

1221 omtalas ett munkkloster i Sigtuna.

Sigtuna dominikankonvent

Sigtuna dominikankonvent grundas 1237 (ASMA s 260). Munkkonventet var beläget i östra delen av Sigtuna vid Mariakyrkan. Dominikankonventet levde kvar under hela medeltiden och drogs in i samband med reformationen.

Statistiska uppgifter

Antal jordeboksenheter

Socken	sk	skuj	st	kr	ky	kl	aoe	fr	SUMMA
Haga	6(5)	3(0)	1(0)	1(0)	10(9)	2(1)	1(7)	6(2)	30(24)
Håtuna	15(15)	23(0)	8(2)	8(16)	6(6)	--	9(0)	24(21)	93(60)
Häggeby	3(4)	4(0)	1(0)	0(21)	4(3)	2(1)	19(1)	7(5)	40(35)
Kalmar	8(7)	3(0)	2(0)	0(1)	10(7)	1(0)	0(3)	32(27)	56(45)
Sko	--	--	--	--	--	41(41)	--	--	41(41)
S:t Olof	--	--	--	--	--	--	0(10)	11(0)	11(10)
S:t Per	--	--	1(0)	0(18)	2(0)	--	17(0)	1(1)	21(19)
Tibble	17(15)	23(0)	--	0(3)	8(8)	1(0)	1(0)	4(3)	54(29)
Vassunda	13(10)	4(0)	1(0)	0(15)	12(0)	12(8)	-	23(19)	65(52)
Yttergran	5(6)	15(1)	1(0)	--	5(5)	--	1(2)	3(2)	30(16)
Övergran	12(13)	18(0)	6(3)	--	10(8)	2(0)	6(29)	21(2)	75(55)
SUMMA	79(75)	93(1)	21(5)	9(74)	67(46)	61(51)	54(52)	132(82)	516(386)

Kyrkojorden (ky) i tabellen innehåller också prebende- och biskopsjord.

Tabellen ovan innehåller summeringar av antalet jordeboksenheter som framkommit vid bearbetningen av materialet. De överensstämmer oftast med de summor som redovisas av fogdarna, men eventuella skillnader redovisas inte här. Antalet bebodda enheter (gårdar och torp) redovisas på kartorna över respektive socken. Den första siffran visar antal enheter enligt UH 1538/40, utom för Sko socken, där den första siffran är hämtad från Skokloster jordebok 1489/1503, och för S:t Olofs socken, där den är hämtad från UH 1543. Siffran inom parentes visar antal enheter enligt UH 1573 i samtliga fall.

Jordetal

I tidigare DMS-volymer över Uppland har omfattande tabeller över summerade jordetal från de första och sista excerperade jordeböckerna infogats. Dessa tabeller bygger, som framgår av redovisningarna i anslutning till dem, delvis på antaganden och skattningar, särskilt vad gäller frälsejorden eftersom jordetal för frälsejord vanligen saknas i UH-materialet. Tabellerna kan således vara i viss mån vilseledande, särskilt då graden av skattning varierar mellan olika undersökningsområden därför att tillgången på relevant källmaterial också gör det. Detta sammantaget kan förleda läsaren till föreställningen att jordetalstabeller för olika undersökningsområden är statistiskt jämförbara, vilket alltså inte är fallet.

I föreliggande volym har därför utgivarna beslutat att inte inkludera motsvarande summeringar av jordetalen till aggregerade tabeller. Ett summerat

jordetal redovisas enbart under UH-redovisningen för varje by, varvid inga uppskattningar av jordetal har gjorts. Källmaterialsituationen för Håbo härad innebär att jordetalen summeras 1538/1540 och 1559/1567. För Häggeby socken och Sko socken tillåter källmaterialet endast en summering 1559/1567.

Sätesgårdar inom undersökningsområdet

Följande egendomar är vid något tillfälle under medeltiden eller åren 1520–1570 belagda som sätesgårdar. Kartan visar var inom häradet som sätesgårdarna låg. Årtalen nedan anger det första och det sista året som sådana uppgifter finns; streck (–) mellan årtalen anger att gården kan antas ha varit sätesgård under hela den mellanliggande perioden, komma (,) mellan årtalen avskiljer enstaka uppgifter.

Haga sn

Alby 1399–1423, 1487, s 44 f.

Håtuna sn

Aske 1311–1324, s 62 f.

Nyby 1410, 1450–1461, 1533–1536, s 74 f.

Råby 1392–1400, s 77.

Skällberga 1348, s 78.

Häggeby sn

Eknäs 1535–1557, s 90.

Sandvik 1366, s 96.

Skadevi 1447–1477, 1482–1495, 1501, s 97 f.

Kalmar sn

Klöv 1458, s 110 f.

Sko sn

?Sko ?1160-talet, ?1258, s 129 f.

Vålsta 1285–1305 (omkring), s 131.

S:t Olofs sn

Venngarn (före) 1282, 1324(?)–1329, 1370–1371, 1387, 1395, 1430–1431, 1436–1437, 1452, 1465–1472, 1492–1520, 1517, s 159–67.

Tibble sn

Hållunda 1493–1499, s 188 f.

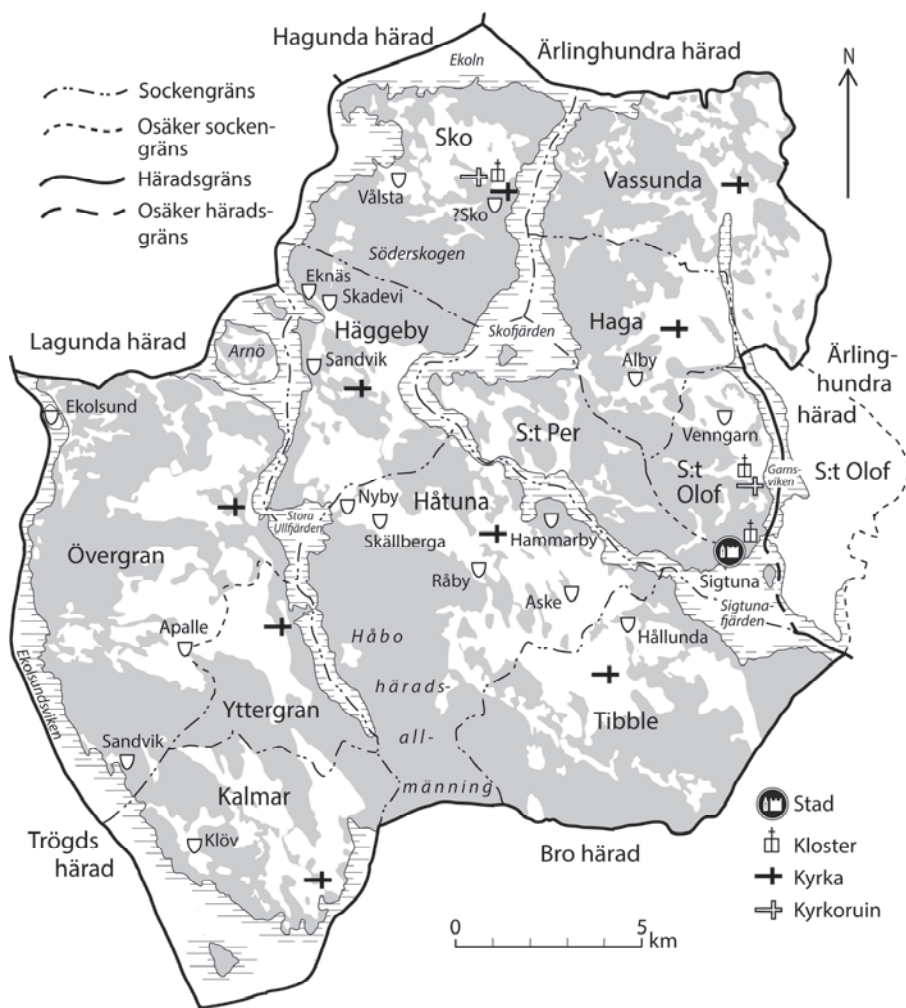
Övergrans sn

Apalle 1345, s 232 f.

Ekolsund 1461, 1478, 1529–1540, s 240–47.

Sandvik 1369–1394, s 257.

Sätessgårdar inom Håbo härad

Kartan visar sätessgårdar inom Håbo härad som är belagda i skriftligt källmaterial någon gång under medeltiden eller perioden fram till 1570 inom Håbo härad. Underlag: Topografiska kartan, tryckår 1957-70.

Haga socken

- 1303 *Deinde Hagha* (DS 2218, avskr).
- 1314 *de Haga* (DS 1946, avskr).
- 1317 *ecclesie Hagha* (DS 2085).
- 1335 *parochia Hagha* (DS 3131, DS 3146).
- 1339 *parochia Haghæ* (DS 3462).
- 1368 *i Hage sogn* (DS 7690, avskr).

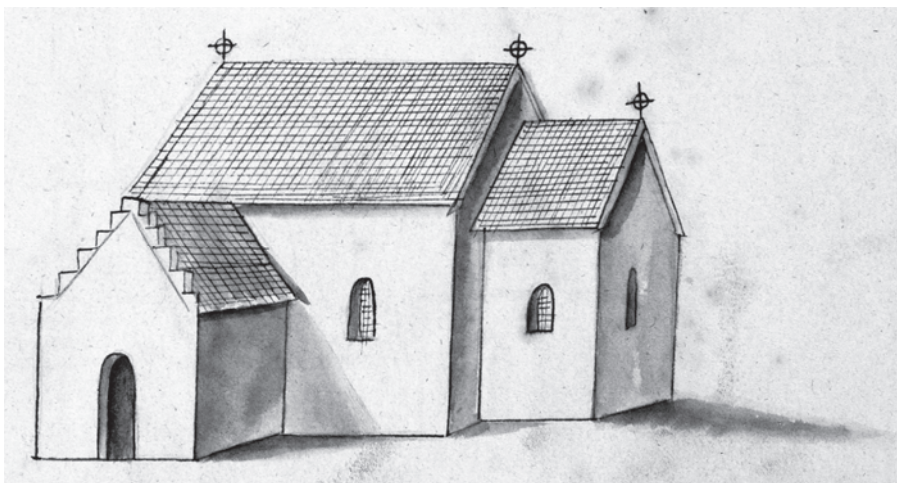
Omfattning: Socknens omfattning under medeltiden och 1500-talet motsvarar i stort sett socknens omfattning före kommunreformen 1952, förutom att gården Skråmsta under större delen av medeltiden hörde till Vassunda socken, men redovisas i Haga socken 1404 (SD 498) och i 1500-talets jordeböcker. Skråmsta redovisas i denna bok inom Haga socken. Haga och Vassunda socknar sammanslogs med Sigtuna, S:t Olofs och S:t Pers socknar till ett pastorat 1920 (Lagerstedt s 5).

Kyrkan: Haga kyrkas byggnadshistoria är komplicerad och inte helt utredd, men sannolikt uppfördes större delen av kyrkobyggnaden under 1200-talet eller början av 1300-talet. Mycket tyder på att sakristian utgör den nuvarande kyrkans äldsta del och i sitt första skede möjligen var fogad till en träkyrka. Därefter bör koret ha uppförts och först därefter långhuset. Under 1400-talets första hälft tillkom det numera rivna vapenhuset, vilket är synligt på en teckning från 1682. Ungefär samtidigt som uppförandet av vapenhuset byggdes kyrkan ut i väster och vidare slogs de nuvarande valven i kor och långhus.

Till kyrkans äldsta bevarade medeltida inventarier hör dopfunten av sandsten och ett rökelsekar av malm, vilka båda har daterats till 1200-talet. Dopfunten återfördes till kyrkan först 1920 efter att länge ha använts som blomsterurna i parken till egendomen Torslunda. Därutöver finns ett högaltarskåp från 1400-talets andra hälft bevarat i kyrkorummet. År 1895 såldes två krön till ljusstavar och ett Mariaskåp till Statens historiska museum (SvK 4, UKy 173, Fv 1975:3–4 s 192–200, SHM mbild, ACBkomm).

Haga är kyrkby, men det är inte känt var den medeltida prästgården legat.

Haga kyrka

Haga kyrka, avritning från 1680-talet. Källa HadorphR f 117.

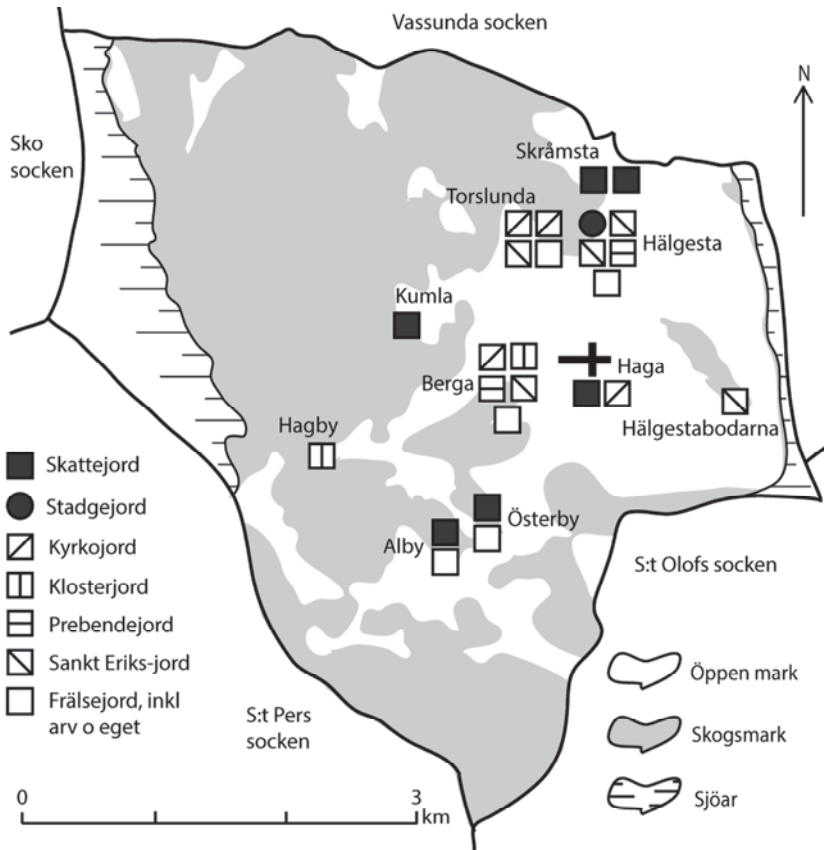
Runstenar: U 457, U 458 (fragment, saknas, delar återfanns 1978, se Fv 1979 s 240 f), U 459 och U 460 Skråmsta samt U 461 Torslunda.

Antal jordeboksenheter UH 1538/40 (1573)

	sk	skuj	st	kr	ky	skokl	aoe	fr
Alby	1 (0)	--	--	--	0 (1)	--	0 (1)	1 (0)
Berga	--	--	--	--	1 (3)	1 (0)	1 (0)	1 (1)
Haga	1 (1)	--	--	--	1 (1)	--	--	--
Hageby	--	--	--	--	--	1 (1)	--	--
Hälgesta	--	--	1 (0)	--	3 (1)	--	0 (3)	1 (0)
Hälgesta- bodarna	--	--	--	--	1 (0)	--	0 (1)	--
Kumla	1 (1)	1 (0)	--	--	--	--	--	--
*Prästbordet	--	--	--	--	1 (0)	--	--	--
Skråmsta	2 (2)	--	--	--	--	--	--	--
*Torp	--	--	--	--	--	--	--	1 (0)
Torslunda	--	1 (0)	--	1 (0)	3 (3)	--	--	1 (1)
Österby	1 (1)	1 (0)	--	--	--	--	0 (2)	1 (0)
SUMMA	6 (5)	3 (0)	1 (0)	1 (0)	10 (9)	2 (1)	1 (7)	6 (2)

Dessutom redovisas 1(0) **aoeuj** i Österby. S:t Eriks- och S:t Henriks-hemman redovisas under kyrkojorden.

Haga socken

Kartan visar antal gårdar och jordnaturer på 1540-talet (UH). Underlag Topografiska kartan, tryckår 1957–70.

Okänd jord

1364 meddelar abboten Peter och konventet vid Julita kloster till sockenborna i Haga socken att klostret bett kaniken Magnus Tyrgilsson (Färila) i Uppsala att ha uppsyn över klostrets jord i Haga socken och att uppbära avraden från jorden. Klostret meddelar att man de senaste två åren och för innevarande år uppburit avraden från Magnus Tyrgilsson och uppmanar brukaren av jordstycken (som inte namnges) att gottgöra kaniken så som han är skyldig att göra (DS 7040).

- Alby** 1311 *in Almby* (DS 1797), 1311 *de Alby* (DS 1819), 1339 *in villa Alby* (DS 3462) – 11 I, 3b.
 UH 1 sk 0:7 med utjord i Österby, 1540 1 aoe, 1556 0:7, 1567 1 kr 0:7, 1573 1 ky.
 1 fr, 1543 1 aoe (1556 0:7).
 Summa jt 0:7 (1:6).

Alby är sätesgård för Kristina Olofsdotter (björnram) 1399–1423 (RAp 9/2, SD 1185, SD 1568, RAp 1423 u d, se SDHK 19983) och för Järle Pedersson (sexuddig stjärna) 1487 (RAp 18/5).

- 1311 är Olof i A faste i samband med kung Birgers försäljning av Håtuna till ärkebiskop Nils och Uppsala domkyrka (DS 1797), och senare samma år är han vittne och faste vid en jordtransaktion (DS 1819).
 1339 ger Johan Styrbjörnsson (Sandbro-ätten) 0:13:1 i A och jord i Österby till Helgeandshuset i Stockholm med förbehållet att han själv ska förvalta dessa gods under sin livstid (DS 3462).
 1399 byter Algot Magnusson (Sture) bort 0:14:1 i A och jord i Österby och Berga, denna socken, Sjöängen, S:t Olofs sn, samt i bland annat Skuttunge sn, Bälänge hd, till Kristina Olofsdotter i A (RAp 9/2, DMS 1:3 s 87).
 1408 döms gårdarna A och Österby i 'kvarstad' vid häradstinget eftersom ägoförhållandena är oklara och föreståndaren för Helgeandshuset i Stockholm Nils Praal gjort anspråk på dem (SD 963).
 1409 döms vid räfsteting med allmogen i Håbo härad hustru Kristina Olofsdotter i A att inom utsatt tid styrka sin rätt till 'några gods' som hon sålt till Algot Magnusson (Sture) och som Helgeandshuset i Stockholm gjort anspråk på (SD 1185).
 1410 är Nils i A faste vid häradstinget (SD 1357).
 1411 anklagar Johan de Hereken och Nils Praal, som är föreståndarna för Helgeandshuset i Stockholm, Algot Magnusson för att undanhålla Helgeandshuset inkomsterna från 'landsgods' A och Österby. Helgeandshuset har under två år uppburit avraden från dessa gods, så som deras dombrev visar, men Algot Magnusson har nu förbjudit landborna i dessa gods att ge något till 'de fattiga folken i helgeandshuset' trots att varken han eller Kristina Olofsdotter redovisat någon rättslig grund för detta (SD 1467).

- 1412 överlåter Olof Andersson i A vid häradstinget, på Kristina Olofsdotters vägnar, den jord i Österby och Berga, som hon tidigare samma år donerat till två prebendor i Uppsala domkyrka, till respektive prebendat (SD 1586, SD 1587).
- 1444 se Österby.
- 1466 säljer Cecilia Ingevastsdotter, änka efter Sigge Haldensson, 'sitt rätta modernearv' 1:0 i A till hustru Ramfrid, änka efter Eskil Hoppener (RAp 31/1).
- 1539 hör 1:0 i E och en utjord i Österby till Norränge rättardöme under Arnö gård. Gården räntar 20 spann korn, 1 spann råg, $\frac{1}{2}$ spann och 1 fjärding 'skeppsta korn', 1 pund fläsk, 5 marker *gåles* smör, $\frac{1}{2}$:0:0:4 nötepenningar, $\frac{1}{2}$:0 dagsverkspn, och 1 famn hö. Dessutom räntar gården vart tredje år $\frac{1}{2}$ får, $\frac{1}{2}$ gris, 1 höna och 5 ägg (UH 1539:7).
- 1543 ingår A i Arenberga rättardöme, i Husby-Ärlinghundra sn, Ärlinghundra hd (Söderberg kas, bilaga 2).
- 1559 finns två gårdar i A under arv och eget. Gårdarnas utsäde är vardera 2 pund och 6 spann korn, och ängen ger varje gård 24 lass hö. Skog, mulbete och fiskevatten finns. Varje gård räntar 1:0 pn, $3\frac{1}{2}$ pund korn, 6 dagsverken och fodring. Den ena gården är köpt från Urban målare i Stockholm år 1536 och den andra gården uppges vara sakfallsgods av Bror Eriksson i Sigtuna 'för det att han förde till samma sin gård i A vad han tiggde till konventets behov'. (AoE 29 A:1)

***Askerstennstorp** 1567 *Askerstennstorp* (UH 1567:3).
UH 1567 (endast) $\frac{1}{2}$ **kr.**

Berga 1367 *in Berga* (DS 7502, avskr), 1399 *i Berghom* (RAp 9/2, vid, odat) – 11 I, 3 b.
UH **1 ky** 0:4:1:4, 1567 0:4, sammanslås 1573 sannolikt med båda kr nedan till **3 ky**.
1542–46 **1 pb**.
1 skokl 0:5, 1559 **1 aoe**, 1567 **1 kr**.
1 aoe (1543 **1 se**), 1543 0:5, 1567 **1 kr**.
1 fr (Per Axelsson /Banér).
Summa jt 1:1:1:4 (1:6), samt frälsejord.

- 1367 erkänner sig Henrik Reventlow och hans hustru Ingegerd Johansdotter (Folkungaättens oäkta gren) och Henriks styvson, Magnus Trotteson (Eka-ätten), vara skyldiga 120:0 pn till Magnus Birgersson (Magnus Marinasons ätt). För detta pantsätter de 2:0 i B och jord i Bogesund och **Oskestom*, Östra Ryds sn, Danderyds skeppslag, till Magnus Birgersson (DS 7502).
- 1399 byter Algot Magnusson (Sture) bort 0:0:10 i B till Kristina Olofsdotter (björnram) (se Alby) (RAp 9/2).
- 1405 säljer Magnus Trotteson (Eka-ätten) 0:5 i B till ärkebiskop Henrik och Uppsala domkyrka (SD 561).
- 1409 se Berga, Vassunda sn.
- 1412 testamenterar Kristina Olofsdotter 0:3 i B till 'det nyligen instiftade' sjölaaltaret i Uppsala domkyrka (SD 1585, SD 1587).
- 1435 har Själaakorets prebenda 0:3 i B, som räntar 2 pund korn och 0:4 pn (Dahlbäck kas nr 185).
- 1538 har kyrkan en gård om 0:4:1:4, som räntar 2 pund och 6 spann korn, samt fodring till kyrkan och prästen. Sko kloster har en gård (0:5) som räntar 3 pund korn och 1:0 pn och fodring (UH 1538:2).
- 1539 hör en gård i B till Killinge rättardöme under Arnö gård. Gården B räntar 3 pund korn, 1:0 pn, 4 mark hampa, 3 dagsverken, 1 gammalt får, 4 höns, 20 ägg och fodring (UH 1539:7).
- 1543 hör arv och eget-gården om 0:5 till Killinge rättardöme under Ekolsund. Gården har liten åker där man sår 1½ pund säd. Ängen ger 20 lass hö. Liten skog och lite fiskevatten finns. Gården räntar årligen 1:0 avradspn, 2½ pund korn, 6 dagsverken och fodring till Ekolsund. (UH 1543:20)
- 1549 har kyrkan en gård om 0:4:1:4 i B, där landbon Per sår 12 spann årligen. Det finns god skog och gott mulbete, liksom gott fiskevatten. Ängen ger 30 lass hö. (UH 1549:3)
- 1559 är två lika stora gårdar i B under arv och eget. Gårdarnas utsäde är vardera 10 spann, ängen ger 20 lass hö. Lite skog, mulbete och fiskevatten finns. Den ena gården är indragen från biskopsstolen i Uppsala. Den andra gården är indragen från Sko kloster. Gårdarna räntar vardera 1:0 pn, 2 ½ pund (= 20 spann), 6 dagsverken och fodring. (AoE 29 A:1)

Bodarna se Hälgestaboda.

Bodaholm se Hälgestaboda.

Haga 1324 *de Haghæ* (DS 2484), 1348 *in Hagha* (DS 4382), 1418 *i Hagha by, i Haghom* (SD 2480) – 11 I, 3 b – den medeltida bytomten låg troligen strax söder om eller strax öster om Haga kyrka (RAÅ 58:1, eller RAÅ 30:1). Bebyggelseläget för nuvarande Haga gård är sannolikt en utflyttning i samband med säteribildningen på 1600-talet, då gården förlänades (AL 2 s 639).

UH 1 sk, 1540 2:6 med skuj i Torslunda och Kumla, 1541 med stuj i ?Ölsta, Odensala sn, 1554 med skuj i Torslunda, 1567 utan skuj.
1 ky, 1549 0:4:1, 1550 1:5, 1556 0:4:1, 1567 0:5:1.
Summa jt 2:6 (3:3:1).

1324 är Halstan i H faste vid häradstinget (DS 2484).
1348 är Harald i H faste vid ett jordbyte (DS 4382).
1396 är Johan i H faste vid ett jordbyte (UUBp u d, se SDHK 14507).
1418 är Erik i H faste vid häradstinget (se Ala, Vassunda sn) (SD 2480).
1436 är Mats i H vidervaruman vid häradstinget (RAP 27/10, RApp samma datum).
1477 är Gregers i H nämndeman vid ett lagmansting (KrappSp 20/2).
1489 är Bengt Gregersson i H vidervaruman vid en jordtransaktion (RAP u d, se SDHK 32158).
1549 brukar Anders i H 0:4:1 ky i H. Han sår årligen 2 pund. Ingen skog finns, men gott fiskevatten. Han har även två vretar där han sår 3 pund. Mulbetet är 'arnt' och ången ger 40 lass hö (UH 1549:3).
1557 skriver Gustav I till Lars Pedersson angående ett testamente från Gregers i H att en äng i H ska läggas under Venngarn (GR 27 s 233).

Hagby (nu Hagbyholm) 1167–85 *in Hagbui* (DS 63, odat), 1200 (omkring) *in Hagaby* (VåKlJb s 89, avskr), 1302 *Hagby* (SkoKlJb s 17) - 11 I, 3 a (Hagbyholm).

UH **1 skokl** 2:0.

Summa jt 2:0.

1167–85 ger kung Knut munkarna i Viby sitt beskydd och anger att klostret ska uppbära avraden från den årliga avkastningen från ett stort antal gårdar, däribland 0:0:1½ pn i H (se Viby kloster, S:t Olofs sn) (DS 63).

1200 (omkring) har Vårfruberga kloster 0:1 i H, som troligen vid 1200-talets mitt (efter 1233) byts bort till Filip Birgersson (Aspenäs-ätten) (VåKlJb s 89, 95, Stähle 1948 s 99).

1302 har Sko kloster 2:0 i H, under landbodrift (SkoKlJb s 17).

1489–1503 har Sko kloster en landbo i H, under Ekhamns rätardöme, som räntar 5:0 pn (SkoKlJb s 43).

1538 räntar gården i H 5:0 pn och fodring (UH 1538:2).

Hälgesta 1335 *curiam meam in Hælghestum* (DS 3130), *in Hælghestum* (DS 3132), *in villa Helghestum* (DS 3146), 1454 *Helgista* (RAP 9/7, två brev) - 11 I, 3 b.

UH 1539–55 **1 st** 0:3:2, 1554 uppdelad i **2 skuj** 0:2 till Österby + 0:1:2 till Kumla.

2 se 1:3:1 + 1:3:1, 1555 **2 aoe** 1:3:1 + 1:3:1, 1559 1:3:2:2 + 1:3:2:2.

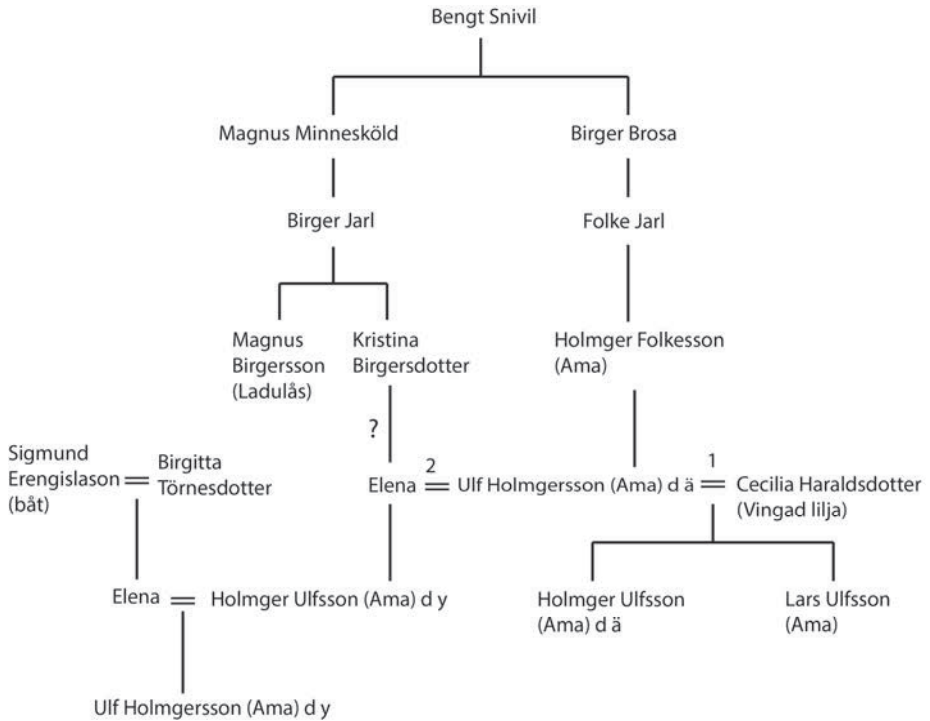
1 sh, 1546 **1 aoe**, 1559 1:0.

1542 **1 fr** (Kristina Nilsdotter /Gyllenstierna/), 1555 **1 aoe**, 1559 1:0:2:2, 1567 **1 kr** 1:0:0:5, 1573 **1 ky**.

Summa jt 3:2:1 (4:7:2:1).

1335 testamenterar Ulf Holmgersson (Ama) d y, kanik i Uppsala och Västerås, sin huvudgård i H med alla tillagor, däribland torp (*coloniis*), till Uppsala domkyrkas uppbyggnad, samt ytterligare jord i *Vlsum, Almunge sn, Rasbo hd, och *Wichby, okänd sn, och många andra gåvor och pengar till olika kyrkliga institutioner. Samma dag meddelar Ulf Holmgersson i ett annat brev att om hans donation av H till Uppsala domkyrka skulle klandras av hans arvingar, måste de ersätta kyrkan med 500 mark pn för kostnaden att transportera hans lik och för hans begravning. (DS 3130, DS 3132)

Släkttavla

Släkttavla: källa ÄSF.

- 1335 ger Birgitta Törnesdotter (Hjorthorn), änka efter Sigmund Erengislesson (båt) och mormor till kaniken Ulf Holmgersson (Ama) d y, fullmakt åt Ulfs farbror Lars Ulfsson (Ama) att ordna Ulf Holmgerssons begravning och fullgöra hans testamente, som bland annat omfattar godset i H. Ulf Holmgersson är Birgittas dotterson (*nepotis mei*). Senare samma år upplåter lagmannen Lars Ulfsson, på kaniken Ulf Holmgerssons begravningsdag och enligt kanikens testamente, 0:20:8 i byn H, med de hus som där byggts, till Uppsala domkyrka. (DS 3144, DS 3146)
- 1341 ger Johan och Magnus Larssöner (balk belagd med sparre), deras svåger Botolf Jonsson (varghuvud) och 'Cecilia till Eda' (?Eda, Lagga sn, Långhundra hd) 2:0 i H till sin mor Cecilia Ingemarsdotter (GiBr s 93, DS 3613).

- 1341 ger Cecilia Ingemarsdotter 0:0:11 i H och jord i Tagsta, Alsike sn, Ärlinghundra hd, och Åsby, Östuna sn, Långhundra hd, till Klara kloster i Stockholm i samband med sitt inträde i klostret (DS 3613).
- 1344 har Uppsala domkyrkas fabrica 0:22:2 i H (DS 3838, DS 3849).
- 1368 pantsätter Björn Nilsson (stjärna) $\frac{1}{2}$:0 i H till Karl Ulfsson (Sparre av Tofta) (se Brunnsta, Övergrans sn) (DS 7690, DMS 1:3 s 248).
- 1376 upptas i Uppsala domkyrkas jordebok två landbor i H om sammantaget 2:6:2, som räntar $1\frac{1}{2}$ läst spannmål (SvK 227 s 174 f).
- 1397 skänker Karl Ulfsson (Sparre av Tofta) 1:0 i H till Åbo domkyrka (ÅdkySB nr 281).
- 1444 se Österby.
- 1454 förlänar ärkebiskop Jöns och domkapitlet i Uppsala godset H, som består av två gårdar med alla tillagor (*sein fulla aasætre*), med en årlig ränta på 16 pund korn till livstids besittningsrätt för sin tjänare Jakob Tu vesson. Förläningen omfattar allt som hör till gårdarna, förutom torpet i närheten och torpets avrad. Förläningen är en ersättning för Eka, Lillkyrka sn, Trögds hd, som Jakob Tu vesson tidigare haft i förläning. (RAp 9/7, två brev, RAp 1451 10/12 och DMS 1:9 s 127 f). – Det torp som avses är troligen Hälgestaboda (Dahlbäck kas nr 187).
- 1458 ingår Hans i H i den nämnd som rannsakar och synar en gränsdragning nära Sigtuna (se *Hanaholm, Sigtunas om-land) (RAp 25/7).
- 1461 se Helgesta, Tibble sn.
- 1488 ingår H, som räntar ?5 pund korn, bland de gårdar som ligger under Venngarn och därför tillfaller Knut Eskilsson (Banér) vid arvskiftet mellan honom och hans syster Sigrid Eskilsdotter (Banér) efter deras föräldrar (RAp 27/8).
- 1489 byter Johan Silvastsson till sig 0:0:11 i H av Klara kloster mot jord i Säby, Vassunda sn (RAp u d, se SDHK 32158).
- 1497 uppges i Uppsala domkyrkas uppbörds- och räkenskapsbok två landbor i H, tillhörande Alsike rd, som vardera räntar 8 pund korn (SvK 227 s 259).
- 1499 är Peder Larsson i H nämndeman vid ett lagmansting (EbAstrg) och 1501 är han nämndeman vid häradstinget (RAp 2/10).

- 1516 ingår en gård i H, som räntar 5 pund korn, i det som Knut Eskilsson (Banér) säljer till sin svåger Sten Sture och sina systersöner Erik och Eskil Nilssöner (Gyllenstierna) (se Venngarn, S:t Olofs sn) (HH 39 s 725 ff).
- 1528 tillfaller H, som räntar 5 pund korn, Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) i det omfattande arvskiftet med Gustav I efter Sigrid Eskildsdotter (Banér) (Se Venngarn, S:t Olofs sn) (GR 5 s 116).
- 1538 räntar ett prebendehemman om 1:0:1 i ?H 6 pund korn och fodring (UH 1538:2).
- 1539 har Uppsala domkyrka två gårdar om vardera 1:3:1 i H, som vardera räntar 8 pund korn och fodring, men inga avradspn. Gårdarna sår vardera 5 pund säd och ängen ger varje gård 30 lass hö. Mulbete finns till viss del, liksom fiskevatten, men ingen skog (UH 1539:6).
- 1553 tillfaller en gård i H, som räntar 0:6 dagsverkspn och 5 pund korn Gustav I (se Venngarn, S:t Olofs sn) (HH 1 s 34).
- 1555 se Venngarn, S:t Olofs sn.
- 1559 finns fyra gårdar i H under arv och eget. Lite skog, mulbete och fiskevatten finns. Utsäde, hö och ränta framgår av tabellen nedan. En av gårdarna uppges vara skänkt av biskop Mårten i Åbo 1540 och två är indragna från biskopsstolen i Uppsala. Den fjärde gården är Gustav I:s modernearv som han bytt till sig av Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna). (AoE 29 A:1)

Utsäde, hö och ränta för de fyra arv och eget-gårdarna i Hälgesta

1559	Gård 1 (1:3:2:2)	Gård 2 (1:3:2:2)	Gård 3 (1:0:0:5)	Gård 4 (1:0)
Utsäde	4 pund	4 pund	3 pund, 2 spann	3 pund
Ängslass hö	40	40	30	30
Ränta (pn)	--	--	--	0:5:0:8
Ränta (korn)	8 pund	8 pund	5 pund	6 pund
Höns	--	--	2	--
Ägg	--	--	20	--
Ved (lass)	--	--	6	--
Notgarn (markpund)	--	--	2	--

Dessutom räntar varje gård 6 dagsverken och fodring.

Källa: AoE 29 A:1.

**Hälgesta-
boda**

1497 *Bodhana* (SvK 227 s 259), 1539 i *Helgistabodh* (UH 1539:6) – 11 I, 3 b – enheten flyttad, låg tidigare vid nuv Bodaholm (LSA Hälgesta A36-6:1-2, 1705, 1758), bebyggelselämning (RAÅ 57:1).

UH **1 set**, 1555 **1 aoe(t)**, 1567 ½ **aoe**.

1454 se Hälgesta.

1497 upptas i Uppsala domkyrkas uppbörds- och räkenskapsbok en landbo i H, Anders Andersson, som räntar 0:14 pn, under Alsike rättardöme (SvK 227 s 259).

1539 räntar torpet H 0:24 pn och fodring. Landbon Nils i H sår årligen 22 spann säd. Ången ger 25 lass hö. Gott mulbete och fiskevatten finns, men ingen skog. (UH 1539:6)

1559 räntar torpet H 1:6 pn och fodring. Torpet uppges ha skänkts av biskop Mårten i Åbo år 1540. (AoE 29 A:1)

Kumla

1392 i *Kumblom* (?RAp 8/4), 1409 i *Kumla* (SD 1184), 1420 i *Kumbla* – 11 I, 3 b.

UH **1 sk** 1:3:1 med skuj i Österby, 1554 2:0 med skuj i Hälgesta, 1567 2:1:2.

1540–53 **1 skuj** 0:4:1 till Haga, 1541 0:4:2.

Summa jt 1:7:2 (2:1:2).

1392 är Olof i ?K faste vid ett jordbyte (RAp 8/4).

1409 döms 0:6 i K från Mats Andersson, och 0:0:5 i K från S:t Lars kyrka i Sigtuna, under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).

1420 är Järle i K nämndeman vid Ärlinghundra häradsting (SD 2764, SD 2765).

1422 är Lars i K faste vid ett jordbyte (RAp 24/6).

1452 ingår en åker i K i det som Eskil Isaksson (Banér) och hans systerbarn ärvt efter deras fränka Märta Lydekadotter (se Venngarn, S:t Olofs sn) (RAp u d, se SDHK 26024).

1491 (omkring) köper abbedissan Barbara Ludvigsdotter på Sko klostervägnar 0:1 i K, som räntar 3 spann korn, från Kristina i K. Jorden redovisas under Ekhamns rättardöme – Upptas i jordeboken även 1503 med samma ränta. (SkoKlJb s 44, 67)

***Prästbordet** 1538 *Prestebordh* (UH 1538:2).

UH 1538 (endast) **1 ky** 1:6.

1538 tillfaller 6 pund korn av gårdens jordränta prästen enskilt (UH 1538:2).

Sjöängen se S:t Olofs sn.

Skråmsta 1387 i *Skrimæsta* (RAp 9/7) – 11 I, 3 b.

UH 2 sk 2:4 + 1:4.

Summa jt 4:0.

1387 säljer Lars Johansson i S 0:7 i S 'i Vassunda sn' till Peder Ålänning, rådmän i Stockholm. I samband med detta är Olof i S faste vid häradstinget (RAp 9/7, RAp 27/7, se även Dahlbäck s 144 f).

1392 är Nils i S vittne vid pantsättning av jord (?RAp 8/4).

1404 byter ärkebiskop Henrik bort 0:5:2 i S och 7 pund korn till Holmger Olofsson, mot 0:5½ i Överhassla, Häggeby sn. Vid jordbytet är Peder i S faste vid häradstinget (SD 498).

1409 döms 0:5:2:4 i S från ärkebiskopen i Uppsala och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).

1410 är Olof i S faste vid ett lagmansting (SD 1357).

1412 vittnar Olof Nilsson i S vid häradstinget och Gregers i S är faste på samma häradsting (SD 1591).

1418 är Gregers i S faste vid häradstinget (SD 2480).

1422 är Johan i S faste i samband med ett jordabyte (RAp 24/6).

1477 se Skråmsta, Tibble sn.

1400-talets slut uppges på en gravhäll i Vassunda kyrka att Bengt Gregersson i S, hans hustru Kristina Torstensdotter och deras barn begravts i Vassunda kyrka (Gardell nr 116, feldat). – se notisen 1488 för Torslunda.

1490 är Johan Silvastsson i S faste vid lagmansting i Sigtuna (RAp 4/1, ULdb s 5, 102).

1493 se Skråmsta, Tibble sn.

***Torp** 1540 *Torp* (UH 1540:1).

UH 1540 (endast) 1 frt.

Torslunda 1335 i *Thorslundum* (DS 3131, DS 3144) – 11 I, 3 b.

UH 1540–67 1 skuj 1:4:1:4 till Haga, 1559 1 aoe 1:4:1:4, 1567 1 kr.

2 ky (1542 1 ky) 1:0:1 + 1:0:1.

1 se 0:2:1 (under Alsike rd), 1555 1 kyuj 0:2, 1556 0:2:1, 1573 1 ky.

1 fr (Per Axelsson /Banér).

Summa jt 3:7:1:4 samt frälsejord.

- 1335 testamenterar kaniken Ulf Holmgersson (Ama) 0:2 i T och jord i Österby, denna socken, och i *Vlsum, Almunge sn, Rasbo hd, samt i Films kyrkby, Norunda hd, till det kanonikat han innehaft i Västerås domkyrka (DS 3131, DS 3144, DMS 1:3 s 144, 227).
- 1344 har Uppsala domkyrkas fabrica 0:0:7 i T (DS 3838).
- 1376 uppges i Uppsala domkyrkas jordebok 0:0:7 i T vara nyupptaget eller odlat på nytt (*de nouo culte*) (SvK 227 s 174 f, se även Dahlbäck kas nr 189).
- 1409 döms 0:0:4 i T från Vassunda kyrka och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
- 1418 byter Mats i Haga till sig 0:0:7 i T, liggande '0:5 närmare ändan', från abbedissan Kristina Jönsdotter och Sko kloster mot jord i Ala, Vassunda sn (se Ala) (SD 2480).
- 1487 byter Järle Pedersson (sexuddig stjärna) till sig 0:0:19½ i T och mellangift om 12:0 pn från Erik Bengtsson, kyrkoherde i Vårfrukyrkan i Uppsala, mot jord i Vallby, Vaksala sn, Vaksala hd (RAp 18/5, se DMS 1:2 s 243).
- 1488 säljer Kristina Torstensdotter, änka efter Bengt Gregersson i Skråmsta, sin morgongåva om 0:0:9½ i T till sin son Erik, kyrkoherde i Vårfrukyrkan i Uppsala. Jorden anges ligga mellan jord i T som tillhör Vassunda kyrka och S:t Pers kyrka i Sigtuna. Försäljningen godkänns av Kristinas söner Karl och Torsten och hennes måg Johan Silvastsson (RAp 16/5).
- 1497 upptas i Uppsala domkyrkas uppbörds- och räkenskapsbok en landbo Anders "Ølhugwd" i T, tillhörande Alsike rd, som räntar 1 pund korn (SvK 227 s 259).
- 1489–1503 har Sko kloster en landbo i T, under Ekhamns rätardöme, som räntar 7 spann korn (SkoKlJb s 41).
- 1500 pantsätter Johan Silvastsson 0:1 i T, i Olof Svenssons åker, till Sko kloster. Jordens avkastning uppgår till 5 spann korn årligen, vilket han ger till Sko kloster (RApp u d, se SDHK 34078).
- 1538 har kyrkan två gårdar i T. Från den ena gården avgår 12 spann korn av jordräntan till prästen och 12 spann korn till kyrkan. Dessutom räntar gården 8 dagsverken och fodring. Den andra gården räntar 4 pund korn, 1:0 pn och fodring. Hälften går till kyrkan och hälften till prästen. (UH 1538:2)

- 1549 har kyrkan två lika stora gårdar i T. Landbon Johan brukar den ena gården, och landbon Nils den andra. De sår årligen 20 spann vardera. God skog till vedbrand, gott mulbete, men inget fiskevatten finns. Ängen ger för vardera brukare 26 lass hö (dvs 52 lass sammantaget). (UH 1549:3)
- 1558 byter Olof Jakobsson i Kalvshälla, Sollentuna sn, Sollentuna hd, med sin hustrus och sina släktingars samtycke, bort en gård i T om 0:12½, som räntar 4½ pund och 1½ spann korn, och jord i Barsbro, Järfälla sn, Sollentuna hd, till Gustav I mot jord i Äggelunda, Järfälla sn (RAP 9/3).
- 1559 finns en gård i T under arv och eget. Gårdens utsäde är 4 pund korn, och ängen ger 40 lass hö. Skog, mulbete och fiskevatten är gott. Gården räntar 0:12½ pn, 4 pund korn, 6 dagsverken och fodring. Gården är bytesgods från skatten av Olof Jakobsson i Kalvshälla (se ovan) (AoE 29 A:1).

Österby

- 1335 *in Østerby* (DS 3131, DS 3144), 1339 *in villa Østerby* (DS 3462) – 11 I, 3 b.
- UH **1 sk**, 1541 1:0, 1545 1:6, 1554–55 med skuj i Hälgesta, 1567 2:0.
1540–43 **1 skuj** 0:6 till Kumla.
1540 (endast) **1 aoeu** 0:2 till Alby, uppges vara överförd från skatte.
1542 **1 fr**, 1546 **2 fr** (Kristina Nilsson /Gyllenstierna/), 1555 **2 aoe** 0:6 + utan jt, 1559 0:6 + 0:6.
Summa jt 2:0 (3:4).
- 1335 testamenterar Ulf Holmgersson (Ama) 0:0:0:3 i Ö till sin prebenda i Västerås domkyrka (se Torslunda) (DS 3131, DS 3144).
- 1339 ger Johan Styrbjörnsson (Sandbro-ätten) 0:12:0:12 till Helgeandshuset i Stockholm (se Alby) (DS 3462).
- 1399 byter Algot Magnusson (Sture) bort 0:14:2 i Ö till Kristina Olofsdotter (björnram) (Se Alby) (RAP 9/2).
- 1408 se Alby.
- 1409 döms, 0:2 i Ö från Haga kyrka och under skatt vid räfste-
ting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
- 1411 se Alby.
- 1412 förnyar Kristina Olofsdotter sitt tidigare testamente (ut-
färdat senast 1408) där hon nu ger 1:0 i Ö till Birger Pe-
terssons prebenda i S:ta Katarinas kor i Uppsala domkyr-
ka som själågåva för sina förfäder, sin man Gustav Ha-
raldsson och sina barn (SD 1568, SD 1586).

- 1423 ger Kristina Olofsdotter i Alby, Gustav Haraldssons änka, underlagmannen Nils Matsson i Uppland, fullmakt att se till att fastebrev utfärdas för sysslomannen Nils Praal i Stockholms Helgeandshus angående ett gods i Ö (RAp u d, se SDHK 19983).
- 1423 skänker Kristina Olofsdotter, med sin son Lars Gustavssons medgivande, 0:6:2 i Ö till Helgeandshuset i Stockholm som ingift för sin dotter Katarina Gustavsdotter (RAp 28/3).
- 1443 stadfäster Karl Ingevastsson, Sigge Haldensson, Gustav Bertilsson, Henrik Bertilsson och Peder Jakobsson Kristina Olofsdotters testamentsgåva på $\frac{1}{2}$:0 i norra delen av Ö, som sägs vara utbrutet ur ett helt markland och ligga intill den andra halvan av marklandet, till prebendan i S:ta Katarinas kor i Uppsala domkyrka (RAp 17/2; jämför år 1412 ovan, se utredning om Österby nr 190 i Dahlbäck kas och Dahlbäck s 149 f).
- 1444 skänker Karl Ingevastsson, Gustav Bertilsson och Peder Jakobsson 0:1:0:2 i Ö till S:ta Katarina kor i Uppsala domkyrka, så att kyrkan ska få ett halvt markland jord sammanlagt i Ö. De ger samtidigt en tomt i Uppsala till S:ta Katarinas kor. – I brevet har man först angivit att jorden ligger i Alby, men strukit över detta och angivit Hälgesta, men även detta har strukits över, och istället har man skrivit att jorden ligger i Österby. (RApp 23/2, DMS 1:2 s 318, Dahlbäck kas, Österby nr 190)
- 1461 stadfäster Cecilia Ingevastdotter och hennes bror Karl Ingevastsson en gåva på 1:0 i Ö som deras mor Kristina Olofsdotter (björnram) i Alby givit till Birger Peterssons prebenda i S:ta Katarinas kor i Uppsala domkyrka (RAp 30/12).
- 1488 ingår Ö, som räntar $\frac{1}{2}$ läst korn, bland de gårdar som tillfaller Knut Eskilsson (Banér) vid arvskiftet mellan honom och hans syster Sigrid Eskilsdotter (Banér) efter deras föräldrar (se Venngarn, S:t Olofs sn) (RAp 27/8).
- 1501 är Olof Larsson i Ö nämndeman vid häradstinget (RAp 2/10).
- 1516 ingår två gårdar i Ö, som tillsammans räntar 6 pund korn, i det som Knut Eskilsson (Banér) säljer till sin sväger Sten Sture och sina systersöner Erik och Eskil Nilssöner (Gyllenstierna) (se Venngarn, S:t Olofs sn) (HH 39 s 725 ff).

- 1528 tillfaller två gårdar i Ö, som räntar 4 pund korn respektive 2 pund korn, Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) i det omfattande arvskiftet med Gustav I efter Sigrid Eskilsdotter (se Venngarn, S:t Olofs sn) (GR 5 s 116).
- 1542 säljer Måns Guldsmid, borgmästare i Uppsala, 0:1 i H, som är skattejord, till Johan Turesson (Tre rosor). Måns Guldsmid frisvär sig från ansvar för försäljningen av skattejord till frälse. (UUBp 17/4)
- 1543 ingår Ö i Arenberga rättardöme i Husby-Ärlinghundra sn, Ärlinghundra hd (Söderberg kas, bilaga 2).
- 1553 tillfaller två gårdar i Ö som räntar 0:6 dagsverkspn och 4 pund korn, respektive 0:6 dagsverkspn och 2 pund korn Gustav I (se Venngarn, S:t Olofs sn) (HH 1 s 34).
- 1555 se Venngarn, S:t Olofs sn.
- 1559 är två gårdar i Ö under arv och eget. Gårdarna har lite skog, mulbete och fiskevatten, 20 spann årligt utsäde, äng till 40 lass hö. De räntar 3½ pund respektive 3 pund korn och vardera 2 höns, 20 ägg, 6 lass ved, 2 markpund notgarn, 6 dagsverken samt fodring. Gårdarna är Gustav I:s mödernearv. (AoE 29 A:1)
- 1563 döms bonden Mårten Mårtensson i Ö till döden för att ha skapat uppror bland allmogen då han lurat bönderna i Håbo och Ärlinghundra härader att varje skattebonde bara skulle betala 0:6 pn och varje landbo 0:3 pn i tavernskatt, när de i själva verket skulle betala mer än det dubbla, nämligen varje skattebonde 2:0 pn och varje landbo 1:0 pn. Detta skapade myteri, dvs samfälld lydnadsvägran mot överheten, när bönderna och landborna krävdes på den kompletterande skatten. (HH 13:1 s 96)

Håtuna socken

1292 *in Hatunum* (DS 1064, avskr).

1324 *ecclesie Hatunum* (DS 2484).

1381 *i Håtuna socken* (Rääf 1:45, avskr).

1396 *i Håtuna sokn* (UUBp u d, se SDHK 14507).

Omfattning: Håtuna socken hade på medeltiden och 1500-talet samma omfattning som före kommunreformen 1952.

Kyrkan: Den äldsta stenkyrkan uppfördes troligen av den närbelägna kungsgården vid 1100-talets slut eller tiden omkring år 1200. Av den äldsta kyrkan återstår idag endast mindre murpartier i den nuvarande kyrkans nordvästra hörn och västra gavel. Under 1300-talets första årtionden fick kyrkan sin nuvarande salformade grundplan med koret lika brett och högt som långhuset, då den äldre stenkyrkan till stor del revs. Västtornet, som kan ha haft en herrskapsläktare, behölls dock och är synligt på en teckning från 1682, men revs på 1800-talet. Vid 1300-talets början uppfördes även en sakristia i norr, som fick en västlig tillbyggnad, kanske ett kapell. Kyrkfönstren hade masverk av kalksten, varav en del senare insatts i sakristians två fönster. Troligen vid 1400-talets mitt tillkom vapenhuset, ovanligt nog byggt i tegel, och kyrkorummet välvdes med tegelvalv, vilka dekorerades med kalkmålningar. Bärkonstruktionen för det äldre trätunnvalvet finns dock ännu bevarad på kyrkvinden. Äldst av kyrkorummets målningar är kvaderomramningen kring långhusets sydportal och det ursprungliga, nu tillmurade korfönstret samt tre konsekrationsskors. Dessa bör ha tillkommit i samband med 1300-talets stora ombyggnad. Övriga kalkmålningar kan dateras till ärkebiskop Jöns Bengtssons (Oxenstierna) episkopat 1448–67, då hans vapen återfinns i korvalvet.

Av medeltida inventarier återstår dopfunten, vilken består av två olika stycken – dels en gotländsk musselcuppa av kalksten från 1200-talets andra hälft, dels en fot av sandsten från omkring år 1200. Vidare återfinns i kyrkan åtta träfigurer från ett senmedeltida altarskåp, varav sex är placerade i predikstolens nischer, och ett triumfkrucifix som daterats till omkring 1325–50. En kalk med paten förvaras i Statens historiska museum. (SvK 94, UKy 71, ACBkomm)

Socknens prästgård har sannolikt legat i Håtuna (HoTu s 143 ff).

Håtuna kyrka

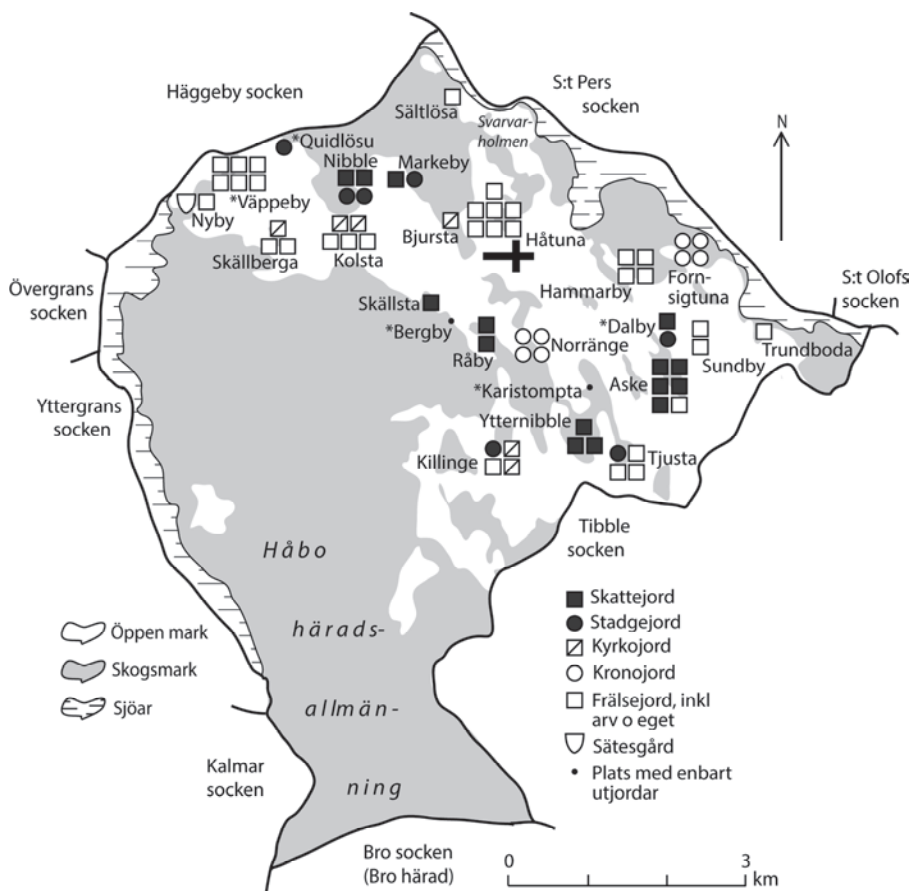
Håtuna kyrka, avritning från 1680-talet. Källa: HadorphR f 123.

Runstenar: U 655 Håtuna kyrka, U 656 Bjursta (söndersprängd på 1800-talet, försvunnen, återfunnen 1953, Fv 1954 s 7 f), U 657 Kolsta, nu vid Nyborg, U 658 Nibble, nu vid Håtuna kyrka, U 659 Nibble, U 660 Norränge, nu vid Håtuna kyrka (röd färg fanns bevarad i några av runorna vid påträffandet 1931), U 661 Råby (Ingvarssten), U 662 och U 663 Signhildsberg, samt ett fragment funnet vid Signhildsberg år 1965 (ATA dnr 3600/65).

Antal jordeboksenheter enligt 1538/40 (1573)

	sk	skuj	st	kr	ky	aoe	fr
Aske	5 (5)	--	--	--	--	--	1 (1)
*Bergby	--	3 (0)	--	--	--	--	--
Bjursta	0 (1)	2 (0)	--	--	1 (1)	--	--
*Dalby	1 (0)	3 (0)	1 (1)	--	--	--	--
Fornsigtuna	--	--	--	4 (4)	--	--	--
Hammarby	--	--	--	--	--	--	4 (4)
Håtuna	--	--	1 (0)	0 (6)	--	7 (0)	--
*Karistompta	--	2 (0)	--	--	--	--	--
Killinge	--	2 (0)	1 (1)	--	2 (2)	--	1 (0)
Kolsta	--	3 (0)	--	0 (1)	2 (2)	1 (0)	2 (1)
Markeby	1 (1)	--	1 (0)	--	--	--	--
Nibble	2 (2)	--	2 (0)	--	--	--	--
Norränge	--	--	--	4 (4)	--	--	--
Nyby	--	--	--	--	--	--	1 (2)
*Pollasta	--	1 (0)	--	--	--	--	--
*Quidlösu	--	--	1 (0)	--	--	--	--
Råby	2 (2)	--	--	--	--	--	--
Skällberga	--	2 (0)	--	--	1 (1)	--	2 (2)
Skällsta	1 (1)	--	--	--	--	--	--
Sundby	--	--	--	--	--	--	2 (2)
Sälftlösa	--	--	--	0 (1)	--	1 (0)	--
Tjusta	--	4 (0)	1 (0)	--	--	--	4 (3)
Trundboda	--	--	--	--	--	--	1 (1)
*Väppeby	--	1 (0)	--	--	--	--	6 (5)
Ytternibble	3 (3)	--	--	--	--	--	--
SUMMA	15(15)	23(0)	8 (2)	8 (16)	6 (6)	9(0)	24(21)

Håtuna socken

Kartan visar antal gårdar och jordnaturer på 1540-talet (UH). Underlag: Topografiska kartan, tryckår 1957–70.

- Aske** 1311 *de Aski* (DS 1810), 1315 *in Aske* (DS 2012), 1409 *i Askøø* (SD 1184) – 11 I, 2 a.
- UH 1 sk 1:4:2, 1540–56 med skuj i *Dalby och *Wrashagan, 1567 1:4:2:4.
- 1 sk 1:0:1, 1540–53 med skuj i Tjusta, *Dalby, denna sn, Pollista, Övergrans sn och Alby, Tibble sn, 1554 med skuj i Tjusta, *Dalby och Alby, 1567 3:1:0:6.
- 1 sk 1:0:1, 1540–54/56 med skuj i *Dalby, 1567 1:5:0:5.
- 1 sk 0:7:2, 1540–55 med skuj i Tjusta, 1567 1:4:2:4.
- 1 sk 0:7.
- 1 fr.
- Summa jt 5:4 (8:7:0:3) samt frälsejord.

Aske är sätesgård för frälse mannen Hemming (tre gånger styckad sköld) 1311–24 (DS 1810, DS 2484).

- 1311 omnämns Hemming från A som Folke Jonssons (Fånö-ätten) godsförvaltare (*prouisore*) i samband med en donation av jord i Venngarn (se Venngarn, S:t Olofs sn) (DS 1810).
- 1315 testamenterar domprost Anders Andersson (And) i Uppsala 0:0:1 i A och en annan by (utan ortnamn) i närheten till sin brorsdotter Ramborg Israelsdotter (And) och hennes make Arvid Gustavsson (Sparre av Vik) (se Viksjö, Hägeby sn) (DS 1757, DS 2011, DS 2012).
- 1324 är Hemming (tre gånger styckad sköld) i A och Finvid i A fastar vid häradstinget (DS 2484).
- 1348 säljer Olof Jonsson i Kolhammar, Odensala sn, Ärlinghundra hd, en liten jordlott, kallad urfjäll, som delvis är uppodlad till åker och delvis är äng, belägen mellan jordegendomar som tillhör A och Sundby till ärkebiskop Hemming. Urfjällen är inte jordetalssatt, vilket särskilt påpekas, och dess geografiska lokalisering beskrivs utförligt enligt följande: norr om urfjällen finns en annan urfjäll i form av en äng som tillhör S:t Pers kyrka i Sigtuna, söder om urfjällen finns ytterligare en urfjäll, en äng, som tillhör Ragvald Jonsson (Peter Finvidssons ätt) i Hammarby. Öster om urfjällen finns en jordlott kallad *Bryttiaholm som tillhör Fornsigstuna och väster om urfjällen finns jord som tillhör Aske. Urfjällen, som nu säljs till ärkebiskop Hemming, har Olof Jonsson tidigare köpt av sina släktingar Johan, Mikael och Olof, söner till Hemming i A. I samband med transaktionen 1348 är Lars

i A, och hans grannar Anund, Johan, Mikael och Olof fastar. (DS 4276)

Jordlotten saknas senare bland biskopsbordets eller domkyrkans egendomar (Dahlbäck kas). Sannolikt kan urfjällen som säljs till ärkebiskop Hemming lokaliseras till en del av den s.k. Sundby äng som omnämns på en karta från 1796 (LSA Sundby B32–34:1).

1348 är Anund i A faste vid ett jordbyte (DS 4382).

1349 är Lars i A och Anund i A fastar vid ett jordbyte i Sko kloster (DS 4426).

1396 är Nils Olofsson i A faste vid häradstinget (BhSp 24/6).

1409 döms 0:½ i A från Håtuna kyrka och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).

1412 är Jakob i A faste vid ett lagmansting (SD 1587) och 1418 är han vidervaruman vid ett jordbyte (SD 2480).

1444 är Olof Larson i A och Peder i A fastar vid häradstinget (UUBp 23/5).

1477 är Peder i A nämndeman vid ett lagmansting (KrappSp 20/2).

1490 är Finvid i A nämndeman vid lagmansting i Sigtuna (RAp 4/1, ULdb s 5 f, 100).

1497 är Finvid i A faste vid häradstinget (RAp 28/1).

1499 är Anders och Nils i A nämndemän vid ett lagmansting (EbAstrg).

1501 är Nils i A vidervaruman vid häradstinget (RAp 2/10).

1530 ärver Karin Nilsdotter (Färla) jord i A som räntar 3 pund korn, ½:0 pn och ett får vid skiftet med sin bror Bengt Nilsson (se Nyby) (UUBp 1/11, BhSp 1/11).

***Bergby**

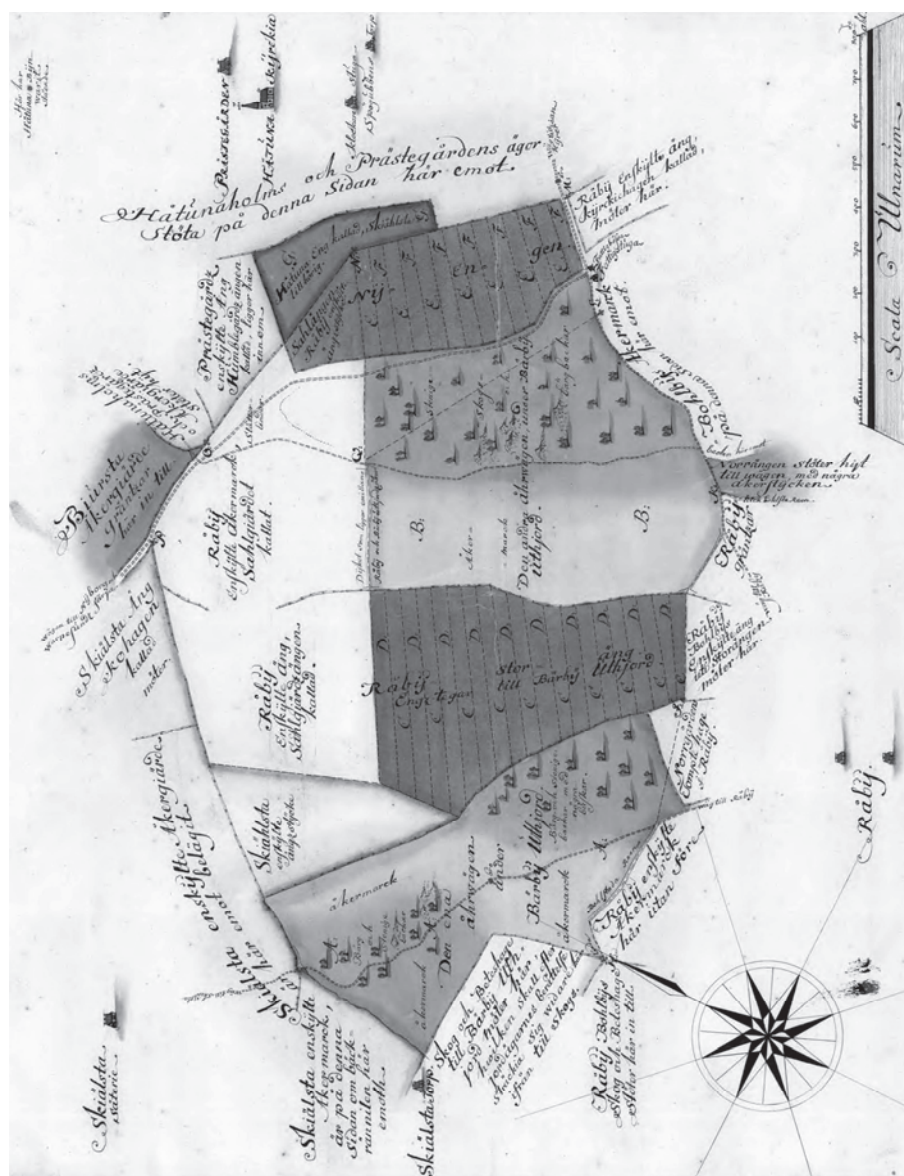
1540 *Bergby* (UH 1540:1), 1542 *Berby* (UH 1542:8) – Bergby (utjord) låg ca 1 km sydväst om Håtuna kyrka, mellan byarna Skällsta och Råby (LSA Skällsta B32–33:1, år 1731 och LSA Skällsta B32–33:3, år 1763).

UH 1540–56 **1 skuj** 1:0 till Skällsta (saknas 1549).

1540–56 **2 skuj** 0:5 + 0:3 till Råby, 1545 0:4 + 0:4, sammanslås 1555 till **1 skuj** 1:0.

Summa jt 2:0 (--).

***Bergby utjord.**

Karta över *Bergby utjord 1731 (kallas då Bärby). *Bergby utjord är vid den här tiden uppdelad mellan Råby och Skällsta (LSA Skällsta B32-33:1).

- Bjursta** 1348 *in Biursta* (DS 4276), 1396 *i Biwrsta* (RAp u d, se SDHK 14507) – 11 I, 2 a – övergiven bytomt (RAÄ 137:1) ca 1 km nordväst om Håtuna kyrka, se även karta (LSA Bjursta B32-4:1, år 1713).
- UH 1 **skuj** 1:0:1 till Skällsta, 1541 1:0:1:3 (1549 1:0), 1554 1 **sk**.
 1540–56 1 **skuj** 0:4:1:6 till Markeby, 1542 (endast) 0:4:2, 1545 0:4:1:5½.
 1 **ky** 1:3, 1540 2 **ky**, 1542 1 **ky**, 1549 1:3.
 Summa jt 2:7:2:6 (2:3:1:3).
- 1348 är Peter i B och hans grannar Johan och Sigvid fastar vid ett jordbyte (DS 4276).
- 1348 är Johan i B faste vid ett jordbyte (DS 4382).
- 1396 byter Johan Pedersson i B till sig jord av Olof Haraldsson (Lossa-ätten) (se *Sigwarpe) (UUBp u d, se SDHK 14507, DMS 1:9 s 157).
- 1538 räntar kyrkohemmanet 2 pund korn till kyrkan och 2 pund korn till prästen, ½:0 pn, 4 lass ved, 8 dagsverken och fodring (UH 1538:2).
- 1549 brukar landbon Mikael 1:3 ky i B. Han sår årligen 5 pund och har god 'tarveskog' dvs. god skog till husbehov, och fiskevatten vid 'Markeby haga'. Mulbetet är 'klent' och ången ger 60 lass hö (UH 1549:3).
- *Bryttiaholm** 1348 *Bryttiaholm* (DS 4276) – låg nära den urfjäll i Aske som omtalas 1348. Möjlig lokalisering är det område som på 1715 års karta kallas 'Habors vret' (LSA Signhildsberg B32-31:1).
- 1348 omnämns en jordlott som kallas B och som anges tillhöra Fornsigtuna (se Aske) (DS 4276).
- *Bunekar** 1553 *Bunekar* (UH 1553:12).
 UH 1553 (endast) 2 **fr**.
- Bärby** Se *Bergby.

- *Dalby** 1311 *in Dalby* (DS 1797) – gården låg ca 1 km norr om Aske (LSA B32–31:1, år 1715).
- UH 1540–42 **1 sk**, 1542 1:4.
 1540–56 **1 skuj** 0:6:1:4 till Aske.
 1540–54 **1 skuj** 0:4:2:5 till Aske.
 1540–54 **1 skuj** 0:3 till Aske, 1542 0:3:0:4, 1545 0:3:0:3.
 1539–67 **1 st** 1540 0:6:2:4, 1541 0:7:1, 1542 0:6:2:4, 1567 ½ **st**.
 Summa jt 4:1:0:5 (0:6:2:4).
 1311 är Ingemund i D faste vid häradstinget (DS 1797).
- Fornsigtuna** 1170-talet *uillas (...)* *Fornesitune* (DS 852), 1299 *apud antiquam Sightoniam* (DS 1291) – 11 I, 2 a.
- UH 1539 **4 kr** 0:3:2:2 + 0:3:2:2 + 0:3:2:2 + 0:3:2:2.
 Summa jt 1:7.
- 1170-talet uppmanar påven Alexander kung Knut och jarlen Birger (Brosa) att återställa byarna F och *Vadsbro, Vasunda sn, och Ström, Norrsunda sn, Ärlinghundra hd, till ärkebiskopen i Uppsala eftersom biskopssätet (i Sigtuna) tidigare hade dessa (DS 852; se Lovén 2010 s 14).
- 1299 utfärdar Margareta Gustavsdotter ett stiftelsebrev i F för Kalmar nunnekloster, i närvaro av kung Birger, ärkebiskop Nils och representanter för ordensprovinsen Dacia (DS 1291).
- 1315 tillfaller avkastningen från Håbo hd, utom Sigtuna stad, och landbojorden om 2:0 i F, samt jord i Norränge, denna sn, och Frötuna, Tibble sn, hertig Erik i ett 5-årigt avtal kallat 'hävdeskifte' mellan hertigarna Erik och Valdemar (DS 2032, DMS 1:7, s 51, 92).
- 1348 anges jordlotten *Bryttiahalm höra till F (se Aske) (DS 4276).
- 1526 förlänas all årlig skatt i F och i kungsbyn Husby (?Bro sn, Bro hd), i både korn, penningar och annat som brukar utgå, till mästare Hans Skeell tills dess att kronan kan betala för den koppar som kronan är skyldig Hans Skeell och Lambrekt Matsson (GR 3 s 312). 1528 överförs förläningen av F och Husby till mästare Hans änka Birgitta (GR 5 s 203).
- 1531 förlänar Gustav I den östligaste gården i F till Elof Månsson, fogde över Stäks län (GR 7 s 266).
- 1534 förlänar Gustav I F (och Norränge) till Hemming Persson (GR 9 s 86).

1539 hör fyra gårdar i F till Norränge rättardöme under Arnö gård. De fyra gårdarna i F räntar alla 3 pund korn, 1:0 pn, 3 öre och 3 fyrkar dagsverkspn (förutom en av gårdarna som uppges ränta 3 öre och 3 settingar i dagsverkspn), 1 höna, 10 ägg och fodring (UH 1539:7).

Hammarby 1348 *i Hammarby* (DS 4276) – 11 I, 2 a – den medeltida gården låg på platsen för nuvarande Lilla Hammarby. Möjliga bebyggelselämningar RAÄ 120:1
UH 4 fr, 1545 6 fr, 1546 4 fr, 1547 3 fr, 1549 4 fr.

Hammarby är sätesgård för Ragvald Jonsson (Peter Finvidssons ätt) år 1345–48 (DS 3876, DS 4276).

Rättardöme

Hammarby rättardöme omfattar tre gårdar i Hammarby, två gårdar i Sundby, torpet Trundboda, tre gårdar i Tibble kyrkby, Tibble sn och jord i Billby, S:t Pers sn. (GR 5 s 116 f)

1348 se Aske (DS 4276).

1528 ärver Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) tre gårdar i H (som uppges tillhöra Hammarby rd), som räntar 3½:0 pn och 1 läst malt (se Venngarn, S:t Olofs sn, (GR 5 s 116).

1555 ärver Kristina Nilsdotter fyra gårdar i H, som räntar lika mycket som 1528, vid det andra arvskiftet efter Sigrid Eskildsdotter (Banér, död 1527) (GR 25 s 307).

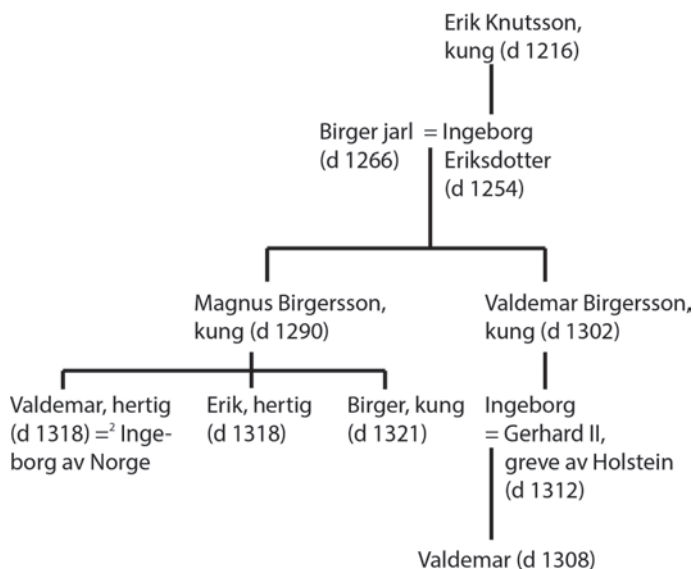
Håtuna 1301 *in Hattunum* (DS 1340), 1311 *in Hatunum* (DS 1796), 1318 *ville Hatunum* (DS 2168), 1330 (omkring) *i Hatuna* (Erikskr 2576, avskr), 1530 *Håtuna* (HH 11 s 128) – 11 I, 2 a – den medeltida bytomten låg ca 350 meter nordväst om Håtuna kyrka (RAÄ 170:1).

UH 1546–67 1 st 0:2:1 (1556 1 stuj); klockarens jord.
7 aoe 0:6 + 0:6 + 0:6 + 0:6 + 0:6 + 0:6 + 0:6, 1542 8 aoe, 1543 0:4 + 0:4 + 0:4 + 0:4 + 0:4 + 0:4 + 0:4 + 0:4, 1547 7 aoe, 1553 8 aoe (tre av gårdarna kallas Överhåtuna), 1567 8 kr (en öde), 1573 6 kr.
1567 (endast) 1 kräng.
Summa jt 5:2 (4:2:1).

Rättardöme

Håtuna är huvudenhet för Håtuna rättardöme. Rättardömet låg från 1530 under Arnö och omfattade sju gårdar i Håtuna. 1540 hör Håtuna äng till Arnö (HH 11 s 128, UH 1539:7, AL 3 s 152). Från 1543 låg Håtuna rättardöme under Ekolsund och omfattade nio landbor i Håtuna och Kolsta, samt en torpare i Sältlösa. 1544 låg både Håtuna rättardöme och Håtuna äng under Ekolsunds gård (AL 3 s 164 f).

- 1301 kungör kung Birger Magnusson att hans kusinbarn juncker Valdemar (död 1308, ogift), son till greve Gerhard av Holstein och Ingeborg Valdemarsdotter, beklagat sig över att de gods och ägodelar i H som Valdemar ärvt efter sin mor, orätt har tagits i besittning av Håtuna kyrka. Kungen beslutar att Håtuna kyrka ska ha det gods, kallat *fjällaland*, inom de gamla hävdvunna gränser som kyrkan sedan gammalt haft. Valdemar ska behålla sina rättigheter till H, i enlighet med vad som är känt om den forne kung Valdemars förvärv av H efter sin mor Ingeborg Eriksdotter. Upplands lagman Birger ska dock avgöra tvisten. (DS 1340)
- 1306 tillfångatas kung Birger i H av sina bröder hertigarna Erik och Valdemar (ASMA s 283, 298, 303 och 318, Erikskr v 2540–2608, Pipping s 567 ff).
- 1311 säljer kung Birger sitt gods H, om 5:0:8 med torp, kvarnar och alla övriga tillagor, som han tidigare köpt av sin morbror greve Gerhard av Holstein, till ärkebiskop Nils och Uppsala domkyrka. Till godset hör också en kvarn i en 'intelliggande by' (DS 1795). Sigmund Keldorsson får samtidigt fullmakt att på tinget lämna fasta på jorden (DS 1796).
- 1318 återställer Ingeborg, hertig Valdemar Magnussons änka, till ärkebiskop Olof och domkyrkan de 2/3 av H som hertigen hade tagit i besittning, eftersom egendomen inte blev hembjuden åt släkten innan den såldes till ärkebiskop Nils och domkyrkan 1311 (DS 2168).
- Släktskapen mellan de ovan nämnda personerna framgår av släkttavlan på nästa sida.
- 1344 upptas 5:0:8 i H och en torpare i Sältlösa under huvudgården Bärmö, S:t Pers sn, i förteckningen över Uppsala ärkebiskopsbords huvudgårdar och underlydande gods (DS 3837).

Källa: SBL 16 s 263 f.

- 1497 är Lars i ?H ('Kyrkbyn') faste vid häradstinget (RAp 28/1).
- 1526 vittnar Peder Sonesson i Bålsta och Nils Olsson i Aske att det var Arvid Trolle som hade förstört ett gränsmärke i Håtuna äng. Mickel Nilsson (Ärnäs-ätten), lagman i Uppland, dömer i kung Gustavs I närvaro att gränsmärket ska återuppbyggas (UUBp 21/5 1607, vid).
- 1538 har klockaren 1:0:1 ky, som räntar 1:0 pn och ingen gästning (UH 1538:2).
- 1539 räntar de åtta gårdarna vardera 3 pund korn, 1:0 pn, 4 mark hampa, 3 dagsverken, 1 gammalt får, 4 höns, 20 ägg och fodring (UH 1539:7).
- 1543 har de åtta gårdarna god åker där varje gård sår 3 pund korn. Ängen ger 30 lass hö till varje gård. Lite skog och lite fiskevatten finns. Varje gård räntar som 1539, förutom att man nu räntar 7 dagsverken (UH 1543:20).
- 1559 finns åtta lika stora arv och eget-gårdar i H. Skog, mulbete och fiskevatten är gott. Gårdarna har vardera 13 spann utsäde och hö till 30 lass, och räntar vardera 1:0 pn, 3 pund korn, 1 får, 4 höns, 20 ägg, 4 mark hampa, 7 dagsverken och fodring. Dessutom räntar Håtuna-ängen 14½ sommarlass hö. Samtliga gårdar och Håtuna-ängen är indragna från biskopsstolen i Uppsala. (AoE 29 A:1)
- 1567 ger en kronoäng i H 18 sommarlass hö (UH 1567:3).

***Jädra** 1381 *i Jædhre* (DRAp 12/3 1414, vid).
 1381 byter Lars Filipsson (Philippus Larssons ätt) till sig 0:2 i *J, från Bo Jonsson (Grip) (se Brunnsta, Övergrans sn) (Rääf 1:45).

***Karistompta** 1311 *in Caristomptum* (DS 1797), 1409 *i Karfthompta* (SD 1184 or), 1540 *Karstomta* (UH 1540:1) – låg ca 1 km väster om Aske (LSA Kvarnibble B32-18:4, år 1858).
 UH 1540–55 **2 skuj** 1:0 + 1:0 till Ytternibble, 1541 (endast) 1:0:1 + 1:0, 1555 **1 skuj**, 2:0.
 Summa jt 2:0 (--).
 1311 är Alle i K faste vid häradstinget i samband med kung Birgers försäljning av godset Håtuna (DS 1797).
 1409 döms 0:1 i K från Håtuna kyrka och under skatt vid räfs-teting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).

Killinge 1396 *i Kidhlingge* (UUBp u d, se SDHK 14507), 1400 *i Kidhlinge* (UUBp 1/5) – 11 I, 2 a.
 UH 1542 (endast) **1 sk**.
 1540–56 **2 skuj** ?0:1:1, 1541 0:1:1:2 + 0:1:0:2 till Råby, 1555 **1 skuj** 0:2:1:4, 1556 0:2.
1 st 0:2:1, 1556 0:2:2:4, 1567 ½ **st** 0:4:2:4, 1573 **1 st**.
2 ky 0:5:1:6 + 0:5:1:6, 1567 0:5:0:6 + 0:5:0:6, 1573 en öde.
 1540 (endast) **1 fr**.
 Summa jt 1:7:2:6 (1:7:1:0).
 1396 är Ingemar i K faste i samband med ett jordbyte (UUBp u d, se SDHK 14507) och vid häradstinget (BhSp 24/6).
 1400 byter Ingemar i Frötuna, Tibble sn, till sig 0:7 i K av Olof Haraldsson (Lossa-ätten) (UUBp 1/5).
 1459 se 1559.
 1538 har kyrkan två lika stora gårdar i K, som vardera räntar 10 spann korn till kyrkan och 10 spann korn till prästen, samt 0:4½ pn, 4 lass ved, 8 dagsverken och fodring (UH 1538:2).
 1549 har kyrkan två lika stora gårdar i K. Landbon Knut brukar den ena gården och landbon Mats Finne den andra. Varje gårds utsäde är 20 spann korn, och ängen ger 36 lass hö vardera. Skog finns till vedbrand utanför Storängen, inget fiskevatten finns, mulbete finns 'så de kan hjälpa sig'. (UH 1549:3)

1559 säljer Nils Larsson i Morga, Alsike sn, Ärlinghundra hd, med sina arvingars medgivande, sin arvejord om 0:0:2 i K och sin köpejord om 0:0:2 i K till herr Jakob, kyrkoherde i Håtuna (EbAp 4/3, feldat till 1459). Samma år säljer Jens Nilsson och Ingemund Olsson, båda i Råby, sin avlingejord (dvs köpejord) om 0:0:6½ i K till herr Jakob, kyrkoherde i Håtuna. (EbAp 4/3 och 29/6, feldaterade)

Kolsta

1348 *in Kolastum* (DS 4276), 1396 *i Kolistom* (BhSp 24/6) – 11 H, 2 j.

UH 1540–56 **1 skuj** 0:0:2:4 till Skällsta.

1540–56 **2 skuj** 0:2:1:4 + 0:2:1:4 till Övernibble, 1555 **1 skuj** 0:5.

1 aoe 0:6:1, 1543 0:4, 1567 **1 kr** (öde).

2 ky 0:7:1 + 0:7:1, 1567 0:7:2 + 0:7:2, en öde, 1573 båda öde.

2 fr, 1542 **1 fr** (Mats Nilsson/ till Enögla/).

Summa jt 3:2:2:4 (2:3:1) samt frälsejord.

1348 är Kettilbjörn i K faste vid häradstinget (DS 4276).

1396 är Nils i K faste vid två häradsting (UUBp u d, se SDHK 14507, BhSp 24/6).

1400 är Nils i K faste vid ett jordbyte (UUBp 1/5).

1409 döms 0:0:10 i K från Håtuna kyrka, och 0:0:1 i K från Nils Matsson, under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).

1530 ärver Bengt Nilsson (Färla) bland annat en gård i K som räntar 3½ pund korn, 0:5 pn och ett får, samt jord i Vreta, Häggeby sn, och sätesgården Bergshammar, Fogdö sn, Åkers hd, Södermanland, vid skiftet med sin syster Karin Nilsson (se Nyby) (UUBp, BhSp 1/11).

1538 har kyrkan två gårdar i K som vardera räntar 13 spann korn till kyrkan och 13 spann korn till prästen, 0:0:9½ avradspn, 4 lass ved, 8 dagsverken och fodring (UH 1538:2).

1539 hör en gård i K om 0:6:1 till Norränge rättardöme under Arnö gård. Gården K räntar 3½ pund avradskorn, 0:5 avradspenningar, 2 markpund notgarn, 1 gammalt får, 4 höns, 20 ägg, 3 dagsverken och fodring. (UH 1539:7)

1543 hör en arv och eget-gård om 0:4 i K till Håtuna rättardöme under Ekolsund. Gården har god åker där man sår 3 pund säd. Ängen ger 10 lass hö. God skog och lite fiskevatten finns. Gården räntar årligen 0:5 avradspn, 3½ pund korn, 1 får, 4 höns, 20 ägg, 2 markpund hampa, 7 dagsverken och fodring till Ekolsund. (UH 1543:20)

- 1549 har kyrkan två lika stora gårdar om 0:7:1 vardera. Landbon Jöns sår ena året 20 spann korn och andra året 3 pund korn, skog finns till timmer, samt fiskevatten i Ullfjärden. Mulbete finns 'så de kan hjälpa sig' och ängen ger 30 lass hö. Dessutom finns en vret vid Ullfjärden där man sår 2 spann. Landbon Ingeborg i K brukar den andra gården om 0:7:1 ky. Även här är det årliga utsädet 20 spann korn den ena året och 3 pund korn det andra året. God skog till timmer finns, och fiskevatten i Ullfjärden. Mulbetet är gott. Gårdens vret vid Ullfjärden är öde. Ängen ger 30 lass hö. (UH 1549:3).
- 1559 är arv och eget-gårdens utsäde 20 spann korn, och ängen ger 6 lass hö. Gården räntar 0:5 pn, $3\frac{1}{2}$ pund korn, 1 får, 2 höns, 20 ägg, 4 markpund hampa, 7 dagsverken och fodring. Gården är indragen från biskopsstolen i Uppsala. (AoE 29 A:1)

Kvarnnibble Se Ytternibble.

Markeby

- 1357 *in Marby* (DS 5816), 1400 *i Marpy* (UUBp 1/5) – 11 I, 2 a.
 UH **1 sk** 2:2:2 med skuj i Bjursta, 1546 (endast) 2:1:2, 1554 3:0, 1567 3:4:1:5½ (ingen skuj).
 1540–53 **1 st** 0:5:1.
 Summa jt 3:0 (3:4:1:5½).
- 1357 mottar Sigge i M, tillsammans med tre andra släktingar till den dräpte Bengt i Berga, Vassunda sn, en mansbot av Anders Eskilsson (Lejonlilja) bestående av två tyger från Kortrijk (DS 5816).
- 1396 är Ingevald i M faste vid häradstinget (BhSp 24/6) och år 1400 vid ett jordbyte (UUBp 1/5).
- 1410 är Ulf i M faste vid häradstinget (SD 1357).
- 1412 är Björn i M faste vid häradstinget (SD 1591).
- 1414 är Olof i M faste vid jordbyte i Uppsala (SD 1957).
- 1436 är Olof i M faste vid häradstinget (RAp 27/10, RApp 27/10).
- 1444 byter Peder Nilsson i Ölsta, Holms sn, Hagunda hd, och hans hustru Gertrud bort 0:0:7 i M och jord i Viksjö och Hassla, Hägeby sn, till Bengt Larsson (Björnlår), mot jord i Ölsta och Gymninge, Holms sn, Hagunda hd (UUBp 23/5, se DMS 1:6 s 110 och 117).

- 1477 tilldöms Peder Jakobsson (tre sjöblad ginbalkvis) 0:0:16 i M från Arvid Trolle, på ärkebiskop Jakobs vägnar, i tvisten med Lars Nilsson. I samma brev uppges att kung Karl tidigare bytt till sig jord tillhörande kronan 'intill M' (se Ytternibble) (KrappSp 20/2).
- 1490 är Peder i M nämndeman vid lagmansting i Sigtuna (RAp 4/1, ULdb s 5 f, 102).
- 1492 tilldöms Peder i M 0:½ på okänd plats i samband med en arvstvist vid Hagunda häradsting (ULdb s 42).

Nibble

- 1348 *in Nybyle* (DS 4276), *in Nybbille* (DS 4382), 1358 *i Nybyle* (DS 5947), 1539 *i Öffuernybble* (UH 1539:3) – 11 H, 2 j – bebyggelsen är under 1800-talet flyttad omkring 450 m åt nordväst från läget för RAÄ 182:1 till läget för RAÄ 87:3.
- UH 2 sk 0:6 + 0:6 1540–56 med skuj i Kolsta och Skällberga, 1567 1:4 + 1:4.
1540–42 2 st 0:2:1 + 0:3:1.
Summa jt 2:1:2 (3:0).
- 1348 är Peter Liffesson och Olof i N fastar vid häradstinget (DS 4276). Peter är samma år faste vid ett jordbyte (DS 4382).
- 1349 är Olof och Peter Liffesson i N fastar vid ett jordbyte i Sko kloster (DS 4426).
- 1358 är Olof i N faste vid häradstinget (DS 5947).
- 1400 är Harald och Jöns i N fastar och Jöns Magnusson i N är vidervaruman vid häradstinget (UUBp 1/5).
- 1412 är Lars i N faste och vidervaruman vid ett lagmansting (SD 1586, SD 1587), och på ett häradsting samma år är Lars faste och Jöns Magnusson i N är vittne (SD 1591).
- 1414 är Lars och Gille i N fastar vid ett jordbyte i Uppsala (SD 1957).
- 1436 är Nils, Jakob och Herman i N fastar vid häradstinget (RAp 27/10).
- 1444 är Jakob och Herman i N fastar vid häradstinget (UUBp 23/5).
- 1454 är Sune i N nämndeman vid lagmansting i Sigtuna (RAp 18/12).
- 1461 är Sune i N och Nils i Övernibble nämndemän vid ett lagmansting (RAp 30/12).
- 1477 är Lasse och Peder Nilsson i N nämndemän vid ett lagmansting (KrappSp 20/2).
- 1490 är Lars (Nilsson) i N nämndeman på lagmansting i Sigtuna (RAp 4/1, ULdb s 5, s 102) och 1499 på ett annat lagmansting (EbAstrg).

Norränge 1315 *in Norgungi* (DS 2032, avskr), 1410 *i Norunghom* (SD 1357), 1414 *i Nørringe* (SD 1957) – 11 I, 2 a.

UH 4 kr 0:3:2:2 + 0:3:2:2 + 0:3:2:2 + 0:3:2:2, redovisas de flesta år sammanslaget som 1 kr 1:7 med 4 bönder, redovisas 1555–56 tillsammans med Fornsigtuna med sammanslaget jt.
Summa jt 1:7.

Norränge är huvudenhet för Norränge rättardöme som 1539 omfattar fyra gårdar i Norränge, en gård i Kolsta, fyra gårdar i Fornsigtuna, en gård i Alby, Haga sn, och en i Eneby, S:t Olofs sn, Ärlinghundra hd (UH 1539:7).

1315 tillfaller landbojorden om 2:0 i N hertig Erik vid 'hävda-skiftet' som upprättas mellan hertigarna Erik och Valdemar (se Fornsigtuna) (DS 2032, DMS 1:7, s 51, 92).

1410 är Peder i N faste vid häradstinget (SD 1357).

1414 är Olof och Peder i N fastar vid ett jordbyte i Uppsala (SD 1957).

1534 förlänar Gustav I hela N och Fornsigtuna till Henning Persson (växt) (GR 9 s 86).

1539 hör fyra gårdar i N till Norränge rättardöme under Arnö gård. Varje gård räntar 3:0 avradspenningar, 3 öre och 3 fyrkar dagsverkspenningar, 1 höna, 10 ägg och fodring. (UH 1539:7)

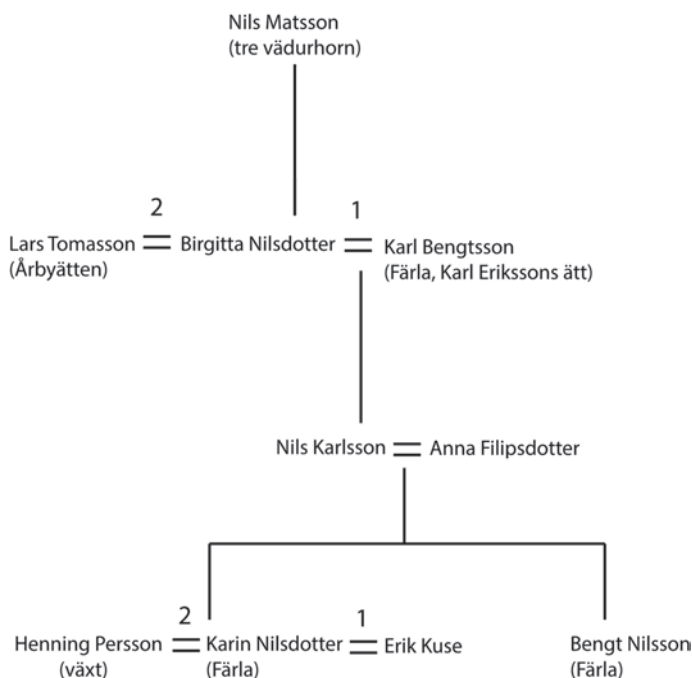
1540 och 1544 se Fornsigtuna.

Nyby (nu 1344 *in Nyaby* (DS 3837) – 11 H, 2 j.

Nyborg) UH 1542 1 fr, 1546 2 fr, 1547 1 fr, 1573 2 fr, (Karl Holgersson /Gera/).

Nyby är sätesgård för Nils Matsson (tre vädurhorn) år 1410 (SD 1354) och för Karl Bengtsson (Färla, Karl Erikssons ätt), som är gift med Nils Matssons dotter Birgitta, 1450–1461 (BhSp 1450 27/1, RAp 1461 22/2). – Henning Persson (växt), gift med Birgitta Nilsdotters sondotter Karin Nilsdotter, 1533–1536 (UUBp 1533 24/1, UUBp 1536 1/11).

Släkttavla

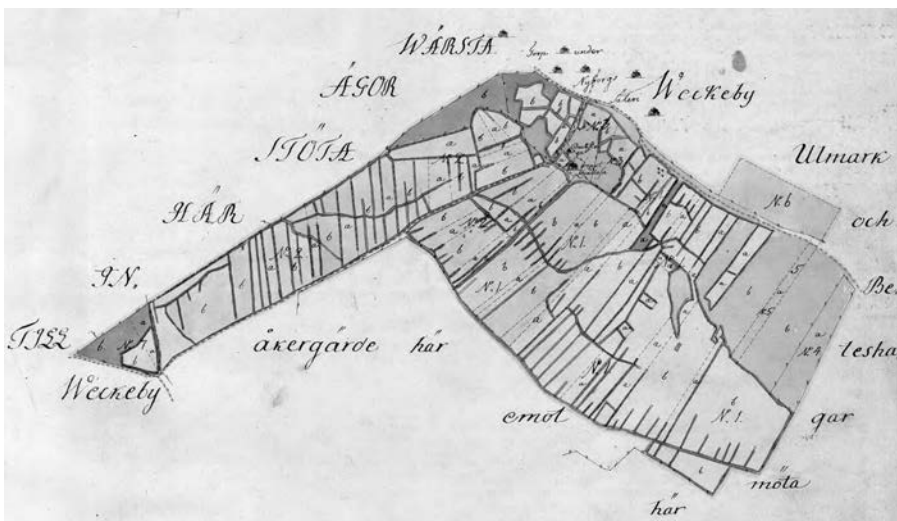

Källa: ÄSF.

- 1344 anges 0:6 i N ligga under Arnö i förteckningen över Uppsala ärkebiskopsbords huvudgårdar (DS 3837).
- 1450 är Karl Bengtsson i N faste då Hans Pettersson ger morgongåva till sin hustru Katarina, Klas Slawekas dotter (BhSp 27/1).
- 1461 ger Birgitta Nilsdotter (tre horn) i N, änka efter Karl Bengtsson (Färla), sin fädernesgård N och *Vllalötha torpställe, samt Vreta äng, Häggeby sn, och jord i Södermanland (se DMS 2:2 s 167) till sin man Lars Tomasson (Årby-ätten) (RAp 22/2).
- 1530 ärver Karin Nilsdotter (Färla) sätesgården N samt jord i *Väppeby, Skällberga, Tjusta och Aske, vid skifte med sin bror Bengt Nilsson. Bengt ärver bland annat Kolsta (se Kolsta) (UUBp 1/11, BhSp 1/11).

- *Pollasta** 1540 *Pollasta(?)* (UH 1540:1), 1541 *Pollestad* (UH 1541:5).
 UH 1540–56 **1 skuj**, 1541 0:4:0:4 till Aske, 1542 0:4, 1554 **1 st**, 0:4.
 Summa jt 0:4:0:4 (--).
- *Quidlösu** 1325 *in Quidlösu* (DS 2511), 1540 *Quedlösa* (UH 1540:8) – låg mellan Väppeby, denna sn, och Värsta, Häggeby sn (LSA Väckeby B32–39:1, år 1762).
 UH 1546 (endast) **1 stuj** 0:2:2 till *Väppeby.
 1540–67 **1 st** 0:2:0:4, 1546 0:2:1, 1551 **2 st**, 0:2:1 + 0:2:1 (klockarens), 1556 **1 stuj**, 1567 **2 st**.
 1549–1553 **1 ky** 0:1:1.
 Summa jt 0:2:0:4 (0:4:2).

Karta över torpet Qvällösa år 1762.

Det långsmala gårdet till vänster kallas Qvällösa gårdet (LSA Väckeby B32–39:1, år 1762).

- 1325 pantsätter Elena, hustru till Anders i Q, 0:0:4½ i Q i samband med att hon testamenterar pengar till dominikan-konventet i Sigtuna, till flera kyrkor i Sigtuna, samt till olika kyrkliga institutioner i Stockholm, Uppsala och Enköping och till kyrkan och prästen i Vidbo, Seminghundra hd (DS 2511).
- 1549 har kyrkan en gård om 0:1:1, där landbon Staffan sår ½ pund årligen, ingen skog och inget fiskevatten finns, inte heller något mulbete. Ängen ger 1 lass hö. (UH 1549:3)

Råby

- 1311 *in Raby* (DS 1797), 1324 *de Raby* (DS 2484), 1348 *in Raby* (DS 4276) – 11 I, 2 a.
- UH 1 sk, 1540 2 sk 0:6:1:4 + 0:7 med skuj i *Bergby och Kilinge, 1541 0:6:1:4 + 0:6:1:4, 1567 1:2:1:4 + 1:2:1:4. Summa jt 1:5:1:4 (2:5).
- Råby är sätesgård för Jeppe Arvidsson (okänt sigill) 1392–1400 (RAP 1392 7/4, UUBp 1400 1/5).
- 1311 och 1324 är Olof och Martin i R fastar vid häradstinget (DS 1797, DS 2484).
- 1348 är Martin i R faste vid häradstinget (DS 4276).
- 1358 är Andvid i R faste vid häradstinget (DS 5947).
- 1381 byter Lars Filipsson (Philippus Larssons ätt) till sig 0:7 i R och jord i Jädra, denna sn, samt jord i Övergrans och Yttergrans socknar och på andra ställen i Uppland, från Bo Jonsson (Grip), mot jord i Södermanland och Östergötland (se Brunnsta, Övergrans sn) (Rääf 1:45).
- 1392 pantsätter Jeppe Arvidsson 1:0 i R, som räntar ½ läst korn och 3:0 pn, till Karl Bengtsson (Örnfot) (RAP 7/4).
- 1400 är Jeppe (Jakob) i R faste vid häradstinget (UUBp 1/5) och 1410 är han vidervaroman (SD 1357).
- 1410 är Arvid i R faste vid häradstinget (SD 1357), och 1414 är han faste vid ett jordbyte i Uppsala (SD 1957).
- 1459 se 1559, Kilinge.
- 1490 är Ingemund i R nämndeman vid lagmansting i Sigtuna (RAP 4/1, ULdb s 5, 102).

Signhildsberg Se Fornsigstuna.

***Sigwarpi**

- 1324 *de Sigwarpi* (DS 2484), 1396 *i Sighwarpe* (UUBp u d, se SDHK 14507), 1400 *i Siowarpe* (UUBp 1/5).
 1324 är Magnus i S faste vid häradstinget (DS 2484).
 1396 byter Johan Pedersson i Bjursta bort 0:0:4 i S till Olof Haraldsson (Lossa-ätten) mot lika mycket jord Västra Vällinge, Litslena sn, Trögd hd, och 12:0 pn 'i värdörar och penningar' (UUBp u d, se SDHK 14507).
 1400 byter Ingemar i Frötuna, Tibble sn, bort 1:0 i S till Olof Haraldsson (Lossa-ätten) mot jord i Killinge (UUBp 1/5).

Skällberga

- 1311 *i Skiedberghum* (DS 1797), 1348 *in Skielberghum* (DS 4276), 1409 *i Skelbergha* (SD 1184) – 11 H, 2 j – övergiven bytomt ca 800 m sydost om Nyborg (RAÄ 163:1), se även karta (LSA Skällberga B32-32:1, år 1762).
 UH 1540–56 **2 skuj** 0:3:1:4 + 0:3:1:4 till Övernibble, sammanslås 1555 till **1 skuj** 0:7.
1 ky 0:4.
2 fr (Karl Holgersson /Gera/1, Björn Pedersson /Bååt/1).
 Summa jt 1:3 (0:4) samt frälsejord.

Skällberga är sätesgård för Magnus Jonsson Sik (fisk) 1348 (DS 4276, DS 4382).

- 1311 är Nils i S faste vid häradstinget (DS 1797).
 1348 är Magnus Jonsson Sik faste och 'förskälaman' och Martin i S är faste vid häradstinget (DS 4276).
 1409 döms 0:1 i S från Håtuna kyrka och under skatt vid räfste-ting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
 1530 ärver Karin Nilsdotter (Färla) jord i S som räntar 2 pund korn, 0:6 pn och ett får, vid skifte med sin bror Bengt Nilsson (se Nyby) (UUBp, BhSp 1/11).
 1538 har kyrkan en gård i S som räntar 1 pund korn till kyrkan och 1 pund korn till prästen, 4 lass ved, 8 dagsverken och fodring (UH 1538:2).
 1549 har kyrkohemmanet jord om 0:4, där landbon Lasse sår 20 spann korn om året. Skog finns till vedbrand, men inget fiskevatten. Mulbetet är gott och ängen ger 10 lass hö. (UH 1549:3)

Skällsta

- 1348 i *Skellestum* (DS 4276), 1379 i *Schiellastum* (DS 9928), 1396 i *Skellistom* (BhSp 24/6) – 11 I, 2 a.
- UH **1 sk** 1:5 med skuj i *Bergby, Bjursta och Kolsta, 1554 med skuj i *Bergby och Kolsta, 1567 2:5:2:4.
1553 (endast) **1 fr.**
Summa jt 1:5 (2:5:2:4).
- 1348 är Finvid och Anvid i S fastar vid häradstinget (DS 4276).
1358 är Finvid i S faste vid häradstinget (DS 5947).
1379 är Tomas i S en av förlikningsmännen i en arvsvist i Jäd-
ra, Långtora sn, Lagunda hd (DS 9928).
1387 är Tomas i S vidervaruman vid häradstinget (RAp 27/7).
1396 är Silvast i S faste vid ett jordbyte (UUBp u d, se SDHK
14507) och vid häradstinget (BhSp 24/6).
1410 är Lars i S faste vid häradstinget (SD 1357) och 1414 vid
ett jordbyte i Uppsala (SD 1957).
1436 är Lars i S faste vid häradstinget (RAp 27/10).
1454 är Peder i S nämndeman vid ett lagmansting (RAp 18/12).
1458 ingår Johan i S i den nämnd som rannsakar och synar en
gränsdragning nära Sigtuna (se *Hanaholm, Sigtunas om-
land) (RAp 25/7).
1490 är Anders i S faste och nämndeman vid lagmansting i Sig-
tuna (RAp 4/1, ULdb s 5, 102).

Sundby

- 1317 *iuxta Sundbobolstadh* (DS 2125), 1348 *attinencia villis Sundby*
(DS 4276), 1436 i *Swndby* (RAp 27/10) – 11 I, 2 a – byn har
legat omkring 700-800 m norr om Aske, namnet Sundby
finns på en karta från 1715 (LSA Signhildsberg B32-33:1),
och vägen mot Sundby finns markerad på en karta över
Gärdesängen år 1795 (LSA Håtuna B32-15:3).
- UH **2 fr.**
- 1317 byter Hemming Torbjörnsson till sig en urfjäll 'brevid S
bolstad' mot 0:0:2 i Södra Hassla, Häggeby sn från ärke-
biskop Olof (DS 2125).
- 1348 se Aske.
- 1436 är Lars i S faste vid ett jordbyte (RAp 27/10, RApp 27/10).
1528 tillfaller bland annat två gårdar i S (Hammarby rd), som
räntar 0:14 pn och ½ läst malt, Kristina Nilsdotter (Gyl-
lenstierna) i arvskiftet efter Sigrid Eskilsdotter (Banér) (se
Venngarn, S:t Olofs sn) (GR 5 s 116).
- 1555 ärver Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) två gårdar i S
som räntar lika mycket som 1528, i det nu omgjorda arv-
skiftet efter Sigrid Eskilsdotter (Banér) (GR 25 s 307).

Svarvarholmen

- 1324 *insulam dictam Swarwaholm* (DS 2482), 1540 *Svarvareholman* (AL 3 s 152) – 11 I, 2 a – udden sydost om Sältlösa, se sockenkartan.
- 1324 upplåter Karl Dansson (stjärnbalk) hela ön S i Sältlösa till ärkebiskop Olof (se Killinge, S:t Pers sn) (DS 2482).
- 1540 och 1544 är S en av ängarna under Arnö gård (AL 3 s 152).
- 1559 räntar ängen S vid Sältlösa 9 sommarlass hö. Ängen är in-dragen från biskopsstolen i Uppsala (AoE 29 A:1).

***Syowasta**

- 1409 *i Syowasta* (SD 1184).
- 1409 döms 0:0:5½ i S från Peder Matsson och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).

Sältlösa

- 1324 *in Seltisløsu* (DS 2482), 1344 *in Sæltisløso* (DS 3837) – 11 I, 2 a.
- UH 1542 **1 aoe(t)**, 1543 **1 aoet** 0:4, 1559 **1 aoe**, 1567 ½ **kr** 0:2, 1573 **1 kr**.
Summa jt – (0:2).
- 1324 upplåter Karl Dansson (stjärnbalk) hela ön Svarvarholmen i S och det i S som av ålder hört till hans gård Killinge, S:t Pers sn, till ärkebiskop Olof och domkyrkan (se Killinge, S:t Pers sn) (DS 2482).
- 1344 har ärkebiskopsbordet en 'torpakarl' i S som räntar 2:0 pn (DS 3837).
- 1539 ligger S under Arnö gård. Utsädet i S var detta år 3 spann korn och skörden uppges till 3 pund korn. På hösten 1538 såddes 1 pund råg, vilket 1539 skördades som 8 pund råg (årsväxten på varje spann uppges till 1 pund). 1538 såddes också 1 spann vintervete, som 1539 *skars* (dvs skördades) som 6 spann vete. (UH 1539:7)
- 1540 är S äng en av ängarna som ligger under Arnö gård och 1544 ligger S äng under Ekolsunds gård (AL 3 s 152, 165).
- 1543 hör torpet S till Håtuna rättardöme under Ekolsund. Torpet har liten åker där man sår 1½ pund och 2 spann säd. Ängen ger 10 lass hö. Ingen skog finns till torpet, men man har gott fiskevatten. Torpet räntar 1½ pund korn, 1 får, 2 höns, 10 ägg, 2 markpund hampa, 3 dags-verken och fodring till Ekolsund. (UH 1543:20)

- 1559 är utsädet i S 12 spann korn och ängen ger 8 lass hö. Gården räntar 1½ pund korn, 1 får, 2 höns, 10 ägg, 2 mark hampa, 3 dagsverken och fodring. Gården är indragen från biskopsstolen i Uppsala. (AoE 29 A:1)
- 1566 omtalas Sältilösa rättardöme, då Tomas Henriksson, fogde på Ekolsund, begär att S rättardöme och S dagsverken, tillsammans med Kalmar sn och 'grannsocknarna', ska läggas under Ekolsund (HH 8:2 s 59).

Tjusta

- 1311 *de Thivzstæ* (DS 1819), 1348 *in Thiuthsta* (DS 4276), 1358 *i Thivzta* (DS 5947) – 11 I, 2 a.
- UH 1540–56 **2 skuj** 0:5:0:4 + 0:5 båda till Aske, 1556 **1 skuj** 1:2:1 till Aske.
 1540–56 **1 skuj** 0:2:1 till Frötuna, Tibble sn, 1545 0:2:2.
 1540–41 **1 skuj** 0:1:1:4 till Kyrkbyn, Tibble sn.
 1540–56 **1 st** 0:4, 1545 **1 skuj** till Helgesta, Tibble sn.
4 fr, 1542 **3 fr** (Björn Pedersson /Bååt/1).
 Summa jt 2:2 (--) samt frälsejord.
- 1291 se DMS 1:7 s 107.
- 1311 är Torgils i T faste och vittne vid ett jordbyte (DS 1819).
- 1348 är Nils i T faste vid ett jordbyte (DS 4276).
- 1358 är Lars i T faste vid häradstinget (DS 5947).
- 1395 skänker Ingeborg Björnsdotter i Venngarn 0:3 i T, som är hennes fädernesarv, till Helga Korssets prebenda i Strängnäs domkyrka (RAp 28/2).
- 1396 är Arvid i T faste vid häradstinget (BhSp 24/6) och 1400 vid ett jordbyte (UUBp 1/5).
- 1401 säljer ?Ragvald Upplänning 0:2 i T till Olof Haraldsson (Lossa-ätten) (SD 5).
- 1408 stadfäster Lydeka Stralendorp d y Ingeborg Björnsdotters donation av 0:3 i T till Heliga korssets prebenda i Strängnäs domkyrka (SD 945).
- 1413 uppger Nils Birgersson (Sparre av Hjulsta och Ängsö) att hans syster Margareta Birgersdotter och hennes man Bengt Magnusson Svarte (Stensta-ätten) tidigare har donerat 0:3 i T och jord i olika delar av Södermanland till Helga Korssets och den heliga Birgittas altare i Strängnäs domkyrka (SD 1796).
- 1416 byter Peder Finvidsson (Peter Finvidssons ätt) bort 0:7:2 i T mot jord i Estlöt, Sättersta sn, Rönö hd, och pengar till Nils Matsson (SD 2228, se DMS 2:2 s 271).

- 1479 testamenterar Elin, änka efter Lars i Frötuna, Tibble sn, 0:0:4 i T till Uppsala domkyrka, men rätt för arvingarna att återlösa jorden för 8:0 pn. Johan i Frötuna har lovat att återlösa jorden, och har så gjort genom en ko, en kvi-ga, en oxe och 2:0 pn (UpDkyRL f 19v, Dahlbäck kas nr 195).
- 1504 (omkring) har Sko kloster en landbo i ?T, under Aspviks rättardöme, som räntar 10 spann korn och 0:0:5 pn (SkoKlJb s 52).
- 1530 ärver Karin Nilsson (Färla) jord i T som räntar 4½ pund korn, ½ pund korn av en utjord, 0:6 pn, 1 får och 0:0:2 pn för utjorden, och en kvarn som ligger under T, vid skiftet med sin bror Bengt Nilsson (se Nyby) (UUBp, BhSp 1/11).
- 1533 pantsätter väpnaren Henning Persson (växt) på Nyby T med kvarn och alla tillhörigheter till Staffan Sasse för ett lån av 160 mark pn. T räntar 4½ pund korn, 1 pund mjöl från kvarnen, 1 får, 4 höns, 20 ägg, samt avradspn. Staffan ska uppbära avraden första året.
- På baksidan anger en senare anteckning (1500-tal) att Jöran Åkesson (Tott) återlöst T från Olof Henriksson för 160 mark pn. (UUBp 24/1)

Trundboda

- 1528 *ett törp Trundebodha* (GR 5 s 117) – 11 I, 2 a – torpet låg sydost om Signhildsberg (LSA Signhildsberg B32–31:1, år 1715), möjlig bebyggelselämning RAÄ 115 (felaktig lokalisering i FMIS till RAÄ 114:1).
- UH **1 frt**, 1542 **1 fr**, 1556 **1 frt**, 1567 **1 fr**.
- 1528 tillfaller torpet T (Hammarby rd), som räntar 0:9 pn, Kristina Nilsson (Gyllenstierna) i arvskiftet efter Sigrid Eskildsdotter (Banér) (se Venngarn, S:t Olofs sn) (GR 5 s 117).
- 1555 tillfaller en gård i T, som räntar 0:9 pn, Kristina Nilsson i det nu omgjorda arvskiftet efter Sigrid Eskildsdotter (GR 25 s 307).

***Vllalötha**

- 1461 *Vllalötha torpastadh* (RAp 22/2).
- 1461 ger Birgitta Nilsson (tre horn) bland annat torpstället *V till sin man Lars Tomasson (Årby-ätten) (se Nyby) (RAp 22/2).

- *Väppeby** 1396 *i Wæppy* (BhSp 24/6) – 11 H, 2 j – *Väppebys övergivna bytomt är sannolikt RAÄ 181:1.
(nu Väckeby)
- UH 1540–55 **1 skuj** 0:1 till Värsta, Hägeby sn.
1546 (endast) **1 st** 0:2:2 med skuj i *Quidløsu.
6 fr, 1542 **5 fr**, 1545 **7 fr**, 1546 **6 fr**, 1549 **5 fr**, 1551 **6 fr**,
1552 **5 fr**, 1553 **3 fr**, 1554 **5 fr** (Karl Holgersson /Gera/ 2,
Björn Pedersson /Bååt/ 1, Mats Körning 1, Per Birgersson
/tre björnramar/ 1).
Summa jt 0:1 (--) samt frälsejord.
- 1396 byter Tyrgils Sporrsméd, borgare i Stockholm, till sig 0:2 i V mot lika mycket jord i Ålsta, Stockholms-Näs socken, Bro härad, av Olof Haraldsson (Lossa-ätten) (BhSp 24/6, DMS 1:7 s 96).
- 1424 byter Nils Matsson (tre vädurhorn) till sig 1:0 i V mot jord i Sjö, Holms sn, Hagunda hd, och jord i Bragby, Ramsta sn, Hagunda hd, av Holger Bengtsson och hans hustru Kristina Larsdotter (UUBp 22/6). – I DMS 1:6 s 112 och s 132, placeras belägget felaktigt i Väppeby, Kalmar sn.
- 1477 Är Nils i V faste vid ett lagmansting (?KrappSp 20/2).
- 1530 ärver Karin Nilsdotter (Färla) två gårdar i V vid skiftet med sin bror Bengt Nilsson. Den ena gården räntar 5 pund korn, 0:10 pn och ett får, och den andra gården 4 pund och 2 spann korn, 0:5 pn och ett får (se Nyby). (UUBp 1/11, BhSp 1/11)
- Ytternibble** 1344 *in Nybile Ytra* (DS 3838), 1348 *in Ytranybyle* (DS 4276), *in Nybbille* (DS 4382), 1409 *i Ytra Nybele* (SD 1184), 1476 *Nybbiele* (RAp 11/5) – 11 I, 2 a.
(nu Kvarn-Nibble)
- UH **1 sk** 2:0 med skuj i *Karistomta, 1542 2:0:1, 1567 3:0:1.
1 sk 1:6 med skuj i *Karistomta, 1567 2:6.
1 sk 1:4:1, 1545 1:4, 1546 1:4:1, 1567 1:4.
Summa jt 5:2:1 (7:2:1).
- 1344 har Uppsala domkyrkas fabrica 0:0:5 i Y (DS 3838).
- 1348 är Jakob i Y faste vid häradstinget och vid ett jordbyte (DS 4276, DS 4382).
- 1349 är Jakob och Mats i Y fastar vid ett jordbyte i Sko kloster (DS 4426).
- 1409 döms 0:0:16 i Y från Karl Öra, 0:0:8 i Y från Olof Inge-mundsson, och 0:1 i Y från Håtuna kyrka, under skatt vid råfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).

- 1476 förbjuder Sten Sture alla att befatta sig med 0:0:16 i Y (*Nibble*) som egentligen tillhörde Peder Jakobsson (tre sjöblad ginbalkvis) i Brölunda, Söderby sn, Lyhundra hd, på Peders hustrus vägnar, men som olagligen kommit under kronan. Herr Peder, präst i Söderby, har uppgivit till Sten Sture att han hade givit 3 pund korn från jorden under sex på ärkebiskop Jakobs vägnar. (RAp 11/5)
- 1477 tilldöms Lars Nilsson 0:0:16 i Y (*Nibble*) i tvisten mellan honom och Peder Jakobsson (tre sjöblad ginbalkvis) i Brölunda. Peder Jakobsson påstod att denna jord orätt hade avhånts hans hustrus föräldrar, medan Lars Nilsson svarade att han hade fått jorden efter rätt skifte med kung Karl. Många män kunde intyga att Lars Nilsson tidigare haft kung Karls skiftesbrev, men att detta brev brunnit upp då hans gård i Nibble brann. Enligt Gustav Karlsson (Gumsehuvud), lagman i Uppland och domare på detta lagmansting, höll han för 18 år sedan ting i Håbo hd, och då vittnade nämnden att Peder Jakobssons hustrus farmor Cecilia gjort anspråk på 0:0:16 i Y som kung Karl bytt bort mot Uppsala öd (kronojord) nära Markeby. Peder Jakobsson tilldöms därför istället jord i Markeby. (KrappSp 20/2)
- 1514 ger Sigrid Pedersdotter 0:6:1 i Y och en vattenkvarn där som själagåva till Sko kloster (RAp 20/12).

Övernibble se Nibble.

Häggeby socken

- 1304 *in Ekby* (DS 1433).
- 1305 *Egby* (DS 1454).
- 1312 (omkring) *Ecby* (RAp odat nr 14, se SDHK 2455).
- 1314 *de Eghby* (DS 1946, avskr).
- 1316 *in parochia Egbo* (DS 2062).
- 1317 *parochia Egby* (DS 2125).
- 1379 *i Ekby* (DS 9928).
- 1404 *i Ekby sokn* (SD 498).

Omfattning: Häggeby socken hade på medeltiden och under 1500-talet samma omfattning som före kommunreformen 1952.

Kyrkan: Sannolikt började Häggeby kyrka uppföras omkring år 1200 och utgjordes av en romansk gråstenskyrka med västtorn, långhus samt ett smalare kor av okänt utseende. Vid 1300-talets början förlängdes kyrkan österut och fick därmed salkyrkoform. Skarven för denna tillbyggnad finns markerad strax öster om fönstret mitt på södra långhusväggen. Det nya koret fick en trefönstergrupp på östra väggen, vilken är synlig på en teckning från 1682. Invändigt försågs kyrkan med ett trä-tunnvalv som under 1400-talets första hälft ersattes av tegelvalv. Enligt anteckningar av fornforskaren Martin Aschaneus (död 1641) återinvigdes kyrkan 1328. Vapenhuset bör ha uppförts under 1400-talet, medan sakristian troligen tillkom redan i samband med 1300-talets ombyggnad; valvet är dock av 1400-talskaraktär. Av medeltida målningar återstår endast korsen i valvkappornas mittpunkter, ett par konsekrationskors på nordväggen samt dekorationsmåleri kring sakristiportalen. Här kan även nämnas en medeltida gravhäll längst fram i mittgången med en inskrift som uppger att herr Eggard avled 1325 (Gardell nr 155). Denne bör ha varit kyrkoherde i församlingen.

Det enda medeltida föremål som finns bevarat i kyrkan är ett fyrpassformat fotparti till en gotländsk dopfunt från sent 1200-tal eller tidigt 1300-tal. På Statens historiska museum förvaras ett metallkrucifix från 1300-talets början, men det är osäkert huruvida detta tillhört Häggeby kyrka under medeltiden (UKy 126, Bonnier s 119, ACBkomm).

Den medeltida prästgården låg i Häggeby (*prestagardhenum i Ekby*) (se Viksjö (1432 RAP 8/4) och Häggeby är också kyrkby.

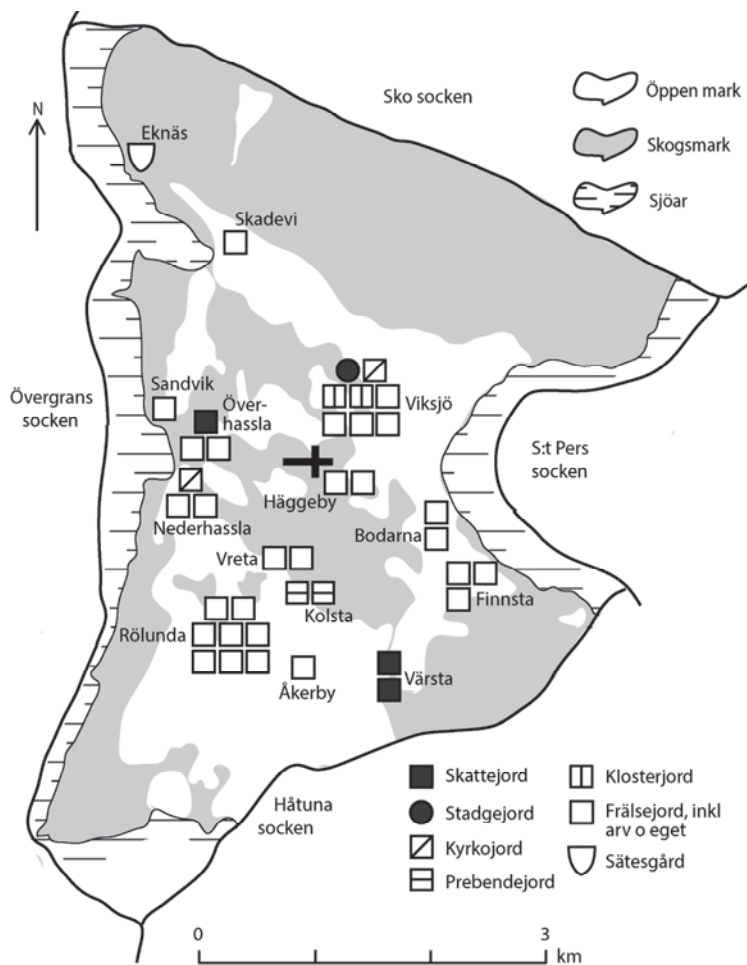
Hägeby kyrka

Hägeby kyrka, avritning från 1680-talet. Källa: HadorphR f 121.

Runstenar: inom socknen finns fjorton runstenar; U 664 Hägeby kyrka, nu i Statens historiska museum (bildsten, saknar runor), U 665, U 666 (fragment, saknas) Finnsta, U 667 Överhassla, U 668 Kolsta (omtalar en Gere vid engelska tingalidet), U 669 Kolsta (saknas), U 670, 671 och 672 Rölunda, U 673 Rölunda (fragment, saknas), U 674 Skadevi, U 675 Skadevi (fragment, saknas), U 676 Viksjö, U 677 Viksjö (fragment).

Häggeby socken

Kartan visar antal gårdar och jordnaturer på 1540-talet (UH). Underlag: Topografiska kartan, tryckår 1957–70.

Antal jordeboksenheter enligt UH1538/40 (1573)

	sk	skuj	st	kr	ky	pb	kl	aoe	fr
Bodarna	--	--	--	0 (2)	--	--	--	2 (0)	--
Finnsta	--	--	--	0 (3)	--	--	--	3 (0)	--
Hassla	1 (1)	1 (0)	--	0 (2)	1 (1)	--	--	3 (0)	1 (1)
Häggeby	--	--	--	0 (1)	--	--	--	2 (0)	--
Kolsta	--	--	--	--	0 (2)	2 (0)	--	--	--
Rölunda	--	--	--	0 (8)	--	--	--	8 (0)	--
Sandvik	--	--	--	--	--	--	--	0 (1)	1 (0)
Skadevi	--	--	--	--	--	--	--	--	1 (1)
Viksjö	0 (1)	1 (0)	1 (0)	0 (5)	1 (0)	--	2 (1)	1 (0)	1 (1)
Vreta	--	--	--	--	--	--	--	--	2 (1)
Värsta	2 (1)	--	--	--	--	--	--	--	--
Åkerby	0 (1)	2 (0)	--	--	--	--	--	--	1 (1)
SUMMA	3 (4)	4 (0)	1 (0)	0(21)	2 (3)	2 (0)	2 (1)	19(1)	7 (5)

Okänd gård under prästbordetUH 1543 (endast) **1 aoe**

1543 finns en gård i Häggeby sn under Ekolsund och Finnsta rättardöme, som lyder under prästbolet, där Kungl. Maj:t uppbär fodringen och prästen uppbär avraden. Gården, som inte namnges, räntar årligen fodring (UH 1543:20).

***Aal**1316 *in Aal* (DS 2062).

1316 omtalas en landbo i A tillhörande herr Tomas, Uppsala domkyrka, sjätte kanonikatet i förteckningen över vad hertig Valdemar uppburit av kyrkogodsens i Tiundaland (DS 2062).

Bodarna

1501 *i Bodomen* (RAp 2/10), 1535 *Kwnnesbodha*, *Ysaarkboda* (UFT 46 s 201), 1539 *Konungs bodha* (UH 1539:7), 1543 *Jönssebodar*, *Isaxbodar* (UH 1543:20) – 11 H, 3 j.

UH **1 aoe**, 1543 **1 aoet** 0:1:1 ("Jönssebodar"), 1573 **1 kr**.
1 aoe 0:4 ("Konungs bodha"), 1543 ("Isaxbodar"), 1567 ½ **kr** 0:4 ("Bodarna").
Summa jt 0:5:1.

Under Finnsta rättardöme redovisas år 1539 som *Bodhana* två enheter som kallas *Bodha* respektive **Konungs bodha* (UH 1539:7). På kartan över Bodarna från 1693 (LSA A14:59–60) finns två torp markerade och på den äldsta kartan över Finnsta(holm) från 1687 (LSA B33–4:1) finns flera torp markerade sydost om Finnsta gård längs med stranden.

1344 har ärkebiskopsbordet fem torp (utan ortnamn) under Finnsta, sannolikt belägna i B, varav tre räntar 1:0 pn vardera, den fjärde 0:12 pn och den femte 0:10 pn och 2 tön korn (se Finnsta) (DS 3837) – jämför även **Mikkelsboda* och **Philpusboda*.

1501 är Peder Månsson i B nämndeman vid häradstinget (RAp 2/10).

1539 räntar B 1½ pund avradskorn, 1 lamm, 2 höns, 10 ägg och fodring. Samma år räntar *Konungs bodha* 2 pund korn, 1:0 pn, 3 dagsverken, 1 gammalt får, 4 höns, 20 ägg och fodring (UH 1539:7).

1543 hör två gårdar i B till Finnsta rättardöme och under Ekolsund. Den ena gården (*Isaxbodas*) har liten åker där man sår 2½ pund säd. Ängen ger 9 lass hö. Liten skog och lite fiskevatten finns. Gården räntar årligen ½:0 pn, 3 pund korn, 1 får, 4 höns, 20 ägg, 10 dagsverken och fodring. Den andra gården, torpet *Jönssebodas* har liten åker, med ett årligt utsäde om 15 spann säd. Ängen ger 15 lass hö. Lite fiskevatten och skog finns till torpet, som årligen räntar 1½ pund korn, 2 höns, 10 ägg, 1 får, 5 dagsverken och fodring. (UH 1543:20)

1559 är utsädet i *Isaxbodas* 20 spann, och ängen ger 25 lass hö. Gården har varken skog, mulbete eller fiskevatten. **I* räntar ½:0 pn och 3 pund korn, 1 får, 4 höns, 20 ägg, 10 dagsverken och fodring. Gården uppges vara indragen från biskopsstolen i Uppsala. Samma år finns ett torp i B, med årligt utsäde om 12 spann och äng till 16 lass hö. Skog, mulbete och fiskevatten är gott. Torpet räntar 12 spann korn, 1 får, 2 höns, 10 ägg, 5 dagsverken och fodring. Torpet är indraget från biskopsstolen i Uppsala. (AoE 29 A:1)

- Eknäs** 1535 *Ekkenes* (UFT 46 s 200), 1544 *till Ekenäs* (SvRA I s 379),
1557 *på Eckenæs* (ShS I vol 34:50) – 11 H, 3 j.
UH 1562 (endast) **1 fr** (Mats Körning).

Eknäs är sätesgård för Per Ingemundsson (Hamra-ätten) 1535–57 (UFT 46 s 200, SvRA I s 379, ShS vol I 34:50).

- Finnsta** 1344 *curiam Finstadhi* (DS 3837), 1530 *Finstadha* (HH 11 s 128) –
(nu Finnstaholm) 11 H, 3 j.
UH **3 aoe**, 1543 0:4:1 + 0:4:1 + 0:4:1, 1553 1:0 + 1:0 + 1:0,
1567 0:4 + 0:4 + 0:4, 1573 **3 kr** (varav en är öde).
Summa jt 1:5 (1:4).

Finnsta rättardöme är 1530 och 1540 ett av flera rättardömen under Arnö gård (HH 11 s 128, AL 3 s 152). Rättardömet omfattar 1543 sammanlagt nio landbor i Finnsta, Hæggeby, Nederhassla, Viksjö och Bodarna (**Ysaarkboda*) samt en torpare i Bodarna (**Jönssebodar*) och en torpare i Överhassla, samtliga i denna sn (UH 1543:20). 1543 och 1544 ligger Finnsta rättardöme under Ekolsunds gård (UH 1543:20).

Inom Finnsta rättardöme finns två tredingsmän som 'gör var tredje skyl av åkern, och de lades för avrad år 1532 för 1 läst' (HH 11 s 128). Dessa tredingsmän fanns sannolikt i Hæggeby, där de två brukarna 1539 räntade en tredjedel av skörden (UH 1539:7).

- 1344 har ärkebiskopsbordet en huvudgård i F, under vilken det ligger 0:0:4 i F och fem torpare (se Bodarna) (DS 3837).
1539 hör tre gårdar i F till Finnsta rättardöme under Arnö gård. Varje gård räntar 20 spann korn, 1:0 pn, 3 dagsverken, 1 gammalt får, 4 höns, 20 ägg och fodring (UH 1539:7).
1543 hör tre gårdar i F till Finnsta rättardöme under Ekolsund. Gårdarna uppges ha små åkrar där varje gård sår 2½ pund säd. Ängen ger 20 lass hö till varje gård och man har tillgång till lite skog och fiskevatten. Varje gård räntar årligen 1:0 pn, 2½ pund korn, 1 får, 4 höns, 20 ägg, 10 dagsverken och fodring till Ekolsund. (UH 1543:20)
1559 finns tre arv och eget-gårdar i F. Gårdarnas utsäde uppgår vardera till 18 spann, ängen ger 16 lass hö. Skog, mulbete och fiskevatten är gott. Varje gård räntar lika mycket som 1543. Gårdarna är indragna från biskopsstolen i Uppsala. (AoE 29 A:1)

Hassla
(Över- och
Neder-)

- 1296 *in Hashum* (DS 1156), 1317 *in Sudrahasla* (DS 2125), 1344 *in Sudherhaslum* (DS 3837), 1358 *i Haslo* (DS 5947), 1404 *i Ywra Haslom, in Nidhra Haslom* (SD 498) – 11 H, 3 j.
- UH **1 sk** 1:4, 1567 1:1:1:4; Överhassla, 1540 med skuj i Viksjö och Åkerby, 1541–55 med skuj i Viksjö och Nederhassla. 1540–55 **1 skuj** (1545 **1 sk**) 0:5 till sk ovan, 1543 0:5:2:4; Nederhassla.
- 1 ky**, 1549 0:4:2; Nederhassla.
- 2 aoe** 0:6 + 0:6, 1567 **2 kr**, 1573 **1 kr**; Nederhassla.
- 1 aoe**, 1543 **1 aoet** 0:2:1, 1567 $\frac{1}{2}$ **kr**; Överhassla.
- 1559 **1 aoet** 0:2, 1567 $\frac{1}{2}$ **kr**; Nederhassla.
- 1542 **1 fr**, 1567 $\frac{1}{2}$ **fr**, 1573 $\frac{1}{2}$ **fr** (1562 Mats Körning), öde 1573; Överhassla.
- Summa jt 4:1:2 (3:4:1:4) samt frälsejord.
- 1296 säljer Ramfrid Gustavsdotter (lejon) 0:0:1 i H till Uppsala domkyrka (se Viksjö) (DS 1156).
- 1317 byter Hemming Torbjörnsson bort 0:0:2 i Nederhassla till ärkebiskop Olof mot en urfjäll 'bredvid Sundby bolstad' i Håtuna sn (DS 2125).
- 1344 har ärkebiskopsbordet 0:6 i Nederhassla under Arnö huvudgård (DS 3837).
- 1358 är Olof i H faste vid häradstinget (DS 5947).
- 1404 byter Holmger Olofsson bort 0:5½ i Överhassla till ärkebiskop Henrik i Uppsala, mot jord i Skråmsta, Haga sn, och 7 pund korn, eftersom jorden i Överhassla var värd mer än jorden i Skråmsta. Brevet utfärdas i Nederhassla. (SD 498)
- 1409 döms 0:5½ i H från ärkebiskopen i Uppsala och under skatt vid råftsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
- 1410 är Sune Pedersson i H faste vid häradstinget (SD 1357).
- 1412 är Peder i H faste vid häradstinget (SD 1591).
- 1436 byter Anna Andersdotter med sin förmyndare Anders Olofssons samtycke bort 0:6 i H, 'intill den sydligaste åkern i byn', som hon ärvt efter sin far Anders, till ärkebiskop Olof Larsson i Uppsala, mot jord i Ytternäs och Stabby, Uppsala-Näs sn, Ulleråkers hd (RAp 27/10, se DMS 1:2 s 112, 114).
- 1439 byter Mats Nilsson (tre vädurhorn) bort 0:0:4 i H 'mitt i byn', samt jord i Häggeby och Viksjö till ärkebiskop Nils och Uppsala domkyrka (se Häggeby) (SjSp 26/6, se DMS 1:7 s 72).

- 1444 byter Peder Nilsson i Ölsta, Holms sn, Hagunda hd, och hans hustru Gertrud bort 0:0:4 i H till Bengt Larsson (Björnlår) (se Markeby, Håtuna sn) (UUBp 23/5).
- 1490 är Anders Eriksson i H nämndeman vid lagmansting i Sigtuna (RAP 4/1, ULdb s 5 f, 102).
- 1539 hör två arv och eget-gårdar i Nederhassla till Finnsta rättardöme under Arnö gård. Gårdarna räntar 20 spann avradskorn, 1:0 pn, 1 gammalt får, 4 höns och 20 ägg vardera. Dessutom ska varje gård bistå med $\frac{1}{2}$ läst kvarnresa, vilket sannolikt innebär en skyldighet att transportera spannmål eller mjöl till eller från kvarnen. En tredje gård i H (Överhassla) saknar jordetal, och räntar 1 pund korn, 0:7 pn och fodring. (UH 1539:7)
- 1543 hör de två arv och eget-gårdarna i Nederhassla till Finnsta rättardöme under Ekolsund. Varje gård har liten åker med ett årligt utsäde om 2 pund säd. Ängen ger 10 lass hö. Gårdarna har ingen skog och lite fiskevatten. Varje gård räntar årligen 1:0 avradspn, $2\frac{1}{2}$ pund korn, 4 dagsverken och fodring till Ekolsund. I Överhassla finns samma år ett torp under arv och eget. Torpet har liten åker där man sår 1 pund säd. Ängen ger 5 lass hö. Lite skog och fiskevatten finns till torpet, som årligen räntar 0:2:1 pn, 1 pund korn, 2 dagsverken och fodring. (UH 1543:20)
- 1549 brukar Erik i Nederhassla 0:4 ky. Gårdens utsäde består av 10 spann korn vartannat år och 12 spann vartannat år. Gården saknar skog och mulbete, men gott fiskevatten finns. Ängen ger 12 lass hö. (UH 1549:3)
- 1559 finns två lika stora arv och eget-gårdar och ett torp i Nederhassla, och ett torp i Överhassla. Skog, mulbete och fiskevatten är gott. Utsäde, hö och ränta framgår av tabellen nedan. Gårdarna och torpen är indragna från biskopsstolen i Uppsala. (AoE 29 A:1)

Utsäde, hö och ränta för gårdar och torp i Hassla

1559	Gård 1 (1:4)	Gård 2 (1:2)	Torpet i Nederhassla	Torpet i Överhassla
Utsäde	12 spann	12 spann	5 spann	6 spann
Ängslass hö	10	10	5	5
Ränta (pn)	4:0	4:0	--	0:0:7
Ränta (korn)	20 spann	20 spann	6 spann	1 pund
Dessutom räntar varje gård 6 dagsverken och fodring och varje torp 3 dagsverken och fodring.				

Källa: AoE 29 A:1.

- Häggeby** 1311 *de Hekby* (DS 1818), 1324 *de Egby* (DS 2484), 1439 *i Ekby* (SjSp 26/6) – 11 H, 3 j.
- UH 1 **aoe** 0:7, 1543 1:3:1:4, 1559 1:2:1:4, 1567 1 **kr**.
1539–59 1 **aoe** 0:7, 1543 1:3:1:4, 1559 1:2:1:4.
Summa jt 1:6 (2:5).
- 1311 är Holme i H vittne vid ett jordbyte i Sigtuna (DS 1818).
1324 är Holme i H faste vid häradstinget (DS 2484).
1432 omtalas prästgården i H (se Viksjö) (RAp 8/4).
1439 byter Mats Nilsson (tre vädurhorn) bort 0:10:2 i H, 'på södra sidan i byn' samt jord i Viksjö och Hassla till ärkebiskop Nils och Uppsala domkyrka mot jord i Bro-Lövsta och Klöv, Bro sn, Bro hd, samt Ådö, Låssa sn, Bro hd (SjSp 26/6, se DMS 1:7 s 72).
- 1497 är Nils i H faste vid häradstinget (RAp 28/1).
1535 har herr Johan, kyrkoherde i Häggeby, en åker i H som legat tre år i träda, och som han nu tar upp från linda. Avraden om 1:0 pn har han betalat varje år (UFT 46 s 202).
- 1539 hör två gårdar i H till Finnsta rättardöme under Arnö gård. Gårdarna uppges vardera ge en tredjedel av skörden i avrad (UH 1539:7).
- 1540 ligger H äng under Arnö gård (AL 3 s 152).
1543 hör två arv och eget-gårdar i H till Finnsta rättardöme under Ekolsund. Gårdarna har god åker där varje gård har ett årligt utsäde om 5½ pund säd. Varje gård bärgar 40 lass hö från ängarna. Lite fiskevatten hör till gårdarna, men ingen skog. Varje gård räntar årligen 1:0 pn, 6 pund korn, 10 dagsverken och fodring till Ekolsund. (UH 1543:20)

- 1559 är utsädet för de två arv och eget-gårdarna 4½ pund vardera, och ängen ger 50 lass hö till varje gård. Skog, mulbete och fiskevatten är gott. Varje gård räntar 1:0 pn, 6 pund korn, 10 dagsverken och fodring. Ängen som kallas Hägebyängen räntar 92 sommarlass hö. Gårdarna och ängen är indragna från Uppsala domkyrka. (AoE 29 A:1)
- 1567 räntar kronans äng i H 80 sommarlass hö (UH 1567:3).

***Jönsebodar** Se Bodarna.

- Kolsta** 1344 *in Calastum* (DS 3837), 1348 *in Kuthlestum* (DS 4276), 1410 *i Kwldlisthom* (SD 1354), *i Kodlistom* (SD 1357) – 11 H, 3 j.
- UH **2 pb**, 1555 **2 ky**.
- 1344 har ärkebiskopsbordet 0:1:1 i K under Arnö gård (DS 3837).
- 1348 är Nils i K faste vid ett jordbyte (DS 4276).
- 1410 säljer Olof Jönsson (Stensta-ätten) 2:0 i K till Olof Magnusson, kanik och syssloman i Uppsala domkyrka (SD 1354, 1357).
- 1417 testamenterar Uppsala domkyrkas syssloman Olof Magnusson 2:0 i K till Själakorets prebenda, som han år 1411 instiftat i domkyrkan (SD 2420, se Dahlbäck kas nr 200 och Dahlbäck s 162).
- 1435 har Själakorets prebenda 2:0 i K, som räntar 1 läst korn och 2:0 pn (UpDkyPb f 4).
- 1538 innehas 2:0 i K av Lars i Sko, innehavaren av Själakorets prebenda (Dahlbäck kas nr 200).

***Kwnnesboda** Se Bodarna

- *Mikkelsboda** 1535 *Mikkelsboda* (UFT 46 s 201); jfr Bodarna.
- 1535 uppräknas *M i herr Johannes, kyrkoherde i Hägeby, anteckningsbok (UFT 46 s 201).

Nederhassla se Hassla.

- *Philpusboda** 1567 *Philpusboda* (1567:3); jfr Bodarna.
- UH 1567 (endast) **1 kr** 0:4.

Rölunda

1167–1185 *Rothelunde* (DS 64, odat), 1275 *Curiam Røthaland* (DS 606), 1316 *in Rødhalund* (DS 2062), 1344 *de curia Rødlundum* (DS 3835) – 11 H, 3 j.

UH 8 aoe, samtliga med samma jt, 0:6, 1543 ändras alla till 0:5:2:2, 1567 8 kr, jt ändras till 0:5:1:4.

Summa jt 6:0 (5:4).

Rölunda är huvudgård i Rölunda rättardöme som år 1530 bestod av de åtta gårdarna i Rölunda (HH 11 s 129). 1540 låg rättardömet under Arnö gård och från 1543 under Ekolsund (AL 3 s 152, 164, UH 1539:7).

1167–1185 kungör kung Knut att han bytt till sig bland annat R från munkarna som tidigare bodde i Viby (se Viby kloster, S:t Olofs sn) (DS 64, odat, DS 64a).

1275 donerar kung Magnus Birgersson huvudgården R med alla dess tillhörigheter till det tionde kanonikatet, kallat Tierp, som kung Magnus, eller kungens bror hertig Erik Birgersson, upprättat i Uppsala domkyrka på valdagen då Magnus valdes till kung (DS 606, DS 3835, se Dahlbäck s 89 f).

1316 upptas fyra landbor i R i en förteckning över vad hertig Valdemar uppburit av kyrkogodsens i Tiundaland (DS 2062).

1344 uppges hertig Erik Birgersson ha grundat det tionde kanonikatet, kallat Tierp, genom att anslå godset R, och jord i Lövsta, S:t Olofs sn, Årlinghundra hd, Gränberga och Nyvla, Bondkyrka sn, Ulleråkers hd (DS 3835, Dahlbäck s 89 f, DMS 1:2 s 48, 58).

1344 räknas R upp bland Uppsala ärkebiskopsbords huvudgårdar. Huvudgården R omfattar 5:0:8 jord, hälften av jorden brukas med hjälp av en gårdsfodge (*villicus*) och hälften brukas av landbor. Landborna betalar efter Stockholmsspannen 20 pund och 4 spann korn och 5:0:8 pn i avrad. Dessutom finns tre torpare (*opidarii*) i R. Den första torparen betalar 2:0 pn, den andra ½:0 pn och den tredje 0:2 pn i avrad. Sammanlagt omfattar räntan 8:0:2 pn och 20 pund och 4 spann korn. (DS 3837)

1497 är Peder i R faste vid häradstinget (?RAP 28/1).

1530 anges R rättardöme ränta 10½:4 avradspenningar, 2 läster korn, 1½ pund och 2 markpund hampa, 32 höns, 160 ägg, och 32 lass ved (HH 11 s 129).

- 1539 hör de åtta gårdarna i R till Rölunda rättardöme. Varje gård räntar 3 pund korn, 1:2:2 avradspn, 4 lass ved, 3 dagsverken, 4 marker hampa, 1 gammalt får, 4 höns, 20 ägg och fodring (UH 1539:7).
- 1543 omfattar R rättardöme under Ekolsund de åtta gårdarna i R om vardera 0:5:2:2 aoe. Gårdarna anges ha god åker där varje gård sår 2½ pund korn. Ängen ger 30 lass hö till varje gård. Liten skog finns, samt gott fiskevatten till byn. Varje gård räntar 0:10:2 pn, 3 pund korn, 1 får, 4 höns, 20 ägg, 4 markpund hampa, 4 lass ved, 10 dagsverken och fodring till Ekolsund. (UH 1543:20)
- 1559 har vardera av de åtta gårdarna ett utsäde om 2 pund och ängen ger varje gård 30 lass hö. God skog, gott mulbete och fiskevatten finns. Varje gård räntar vardera 0:10:0:16 pn, 3 pund korn, 1 får, 4 höns, 20 ägg, 4 markpund hampa och 4 lass ved, 10 dagsverken och fodring. Gårdarna är indragna från biskopsstolen i Uppsala. (AoE 29 A:1)

Sandvik

- 1366 *de Sandwik* (DS 7299) – 11 H, 3 j.
UH 1 fr, 1567 ½ fr (öde) (1562 Nils Larsson).

Sandvik är sätesgård för Johan Hemmingsson (okänt sigill) 1366 (DS 7299).

- 1366 utfärdar Johan Hemmingsson i S en skuldförbindelse till Uppsala domkyrkas syssloman Nils Asesson på 120 mark pn, för tionden som tillhör Uppsala domkyrkas fabrica av senaste sommarens skörd. Skulden ska betalas senast nästkommande 18 maj (1366). Johan Hemmingsson pantsätter sina gods, sig själv och sina arvingar för betalningens fullgörande. (DS 7299)
- 1535 omnämns en färjekarl i S i herr Johannes, kyrkoherde i Hägeby, anteckningsbok (UFT 46 s 202).

Skadevi 1296 *in Skedwi* (DS 1156), 1299 *in Skædwi* (DS 1263), 1299 *in Skadwi* (DS 1264), 1302 *in Skadwi* (SkoKlJb s 23) – 11 H, 3 j.

UH 1 fr (1562 Mats Körning).

Skadevi är sätesgård för väpnaren Peder Larsson (sköld delad av tandskura)⁶ 1447–77 (RAp 14/4, RAp 20/9), därefter för den som häradshövding i Lagunda härad omnämnde Ingemund Larsson (Hamra-ätten) 1482–95 (RAp 8/6, RAp 30/4) och dennes son Per Ingemundsson 1501 (HH 39 s 384).

1296 säljer Ramfrid Gustavsdotter (lejon) 0:0:1 i S till Uppsala domkyrka (se Viksjö) (DS 1156).

1299 byter domprosten Anders Andersson (And) i Uppsala till sig 0:0:1 i S, samt jord i andra delar av Uppland, från Sko kloster, mot jord i Väsby och Ekeby, Vänge sn, Ulleråkers hd (DS 1263, DS 1264, DMS 1:2 s 132, DMS 1:6 s 149).

1302 uppges i Sko klostres jordebok att klostret (tidigare) bytt bort 0:0:1 i S (SkoKlJb s 5 f, 23).

1315 testamenterar domprost Anders Andersson (And) i Uppsala 0:0:2 i S till sin brorsdotter Ramborg Israelsdotter (And) och hennes make Arvid Gustavsson (Sparre av Vik) (se Viksjö) (DS 1757, DS 2011, DS 2012).

1348 och 1349 är Magnus i S faste vid jordbyten (DS 4382, DS 4426).

1409 döms 0:0:13 i S från Peder Larsson i Sjö, Holms sn, Hagunda hd, och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).

1423 skiftar Finvid Jönsson (Stensta-ätten) arvet efter sina föräldrar och sin syster Birgitta, med Birgittas omyndiga barn, vilka företräds av fadern Ulf Staffansson (Ulv). Vid skiftet får Finvid 0:4:2 i S som räntar 4 pund korn, och jord i Åkerby, samt jord på andra platser i Uppland och Södermanland (RAp 13/1, se DMS 1:5 s 70, DMS 1:7 s 179 f och DMS 2:3 s 131).

1425 ger Finvid Jönsson, efter att ha varit utomlands, sin 'husbonde' Hans Kröpelin ansvarsfrihet för förvaltandet av Finvids gods och intygar att Hans låtit 'bygga och besätta' en gård i S, samt följande gårdar och torp som alla uppges tidigare ha legat öde runt om i Uppland; en gård i Hånsta, Olands sn, Olands hd, en gård i Stensta och en gård i Risslingby, Karlskyrka sn, Lyhundra hd, tre gårdar

⁶ SMV omtalar Peder Larsson på två ställen med olika vapenbilder, se SMV s 164, 174.

- i Tarv, Estuna sn, Lyhundra hd, en gård i **Berby*, Husby sn, Lyhundra hd, **Gudmundsboda*, Skarsby, Gottröra sn, Långhundra hd, Olunda, Lagga sn, Långhundra hd, ett torp i Låssa sn, en gård på Lovö, Färingsö tingslag, ett 'gods' i Kårsta och en gård i Rickeby, Kårsta sn, Vallentuna hd, samt två torp vid Nyköping. Dessutom har Hans Kröpelin köpt in en gård i Ekeby, Gamla Uppsala sn, Vaksala hd, som räntar 22 spann korn och ett gods i Sävsta, Husby-Sjutolft sn, Trögds hd, som räntar 3½ pund korn och 0:22 pn. (RAp 20/12, DMS 1:5 s 70) – Belägget för Ekeby, Gamla Uppsala sn, saknas i DMS 1:2 s 186, och belägget för Hånsta, Olands sn, saknas i DMS 1:4 s 222 f.
- 1454 säljer Peder Larsson i S 0:7 i Lejsta, Rasbo sn, Rasbo hd, till Gregers Bengtsson (GiBr s 129). (Belägget saknas i DMS 1:3 s 271).
- 1454 ingår Peder Larsson i S i en av kungen utsedd synenämnd i Bro härad (UUBp 11/6, se DMS 1:7).
- 1458 ingår Peder Larsson i S i den nämnd som rannsakar och synar en gränsdragning nära Sigtuna (se **Hanaholm*, Sigtunas omland) (RAp 25/7).
- 1462 är Peder Larsson i S faste och vidervaruman (RAp 7/2, RAp 22/7).
- 1472 är Peder Larsson i S en av representanterna för riksrådet som utvalts att rannsaka några gods som riksrådet på kronans vägnar bytt med Sten Sture (RAp 5/10).

Viksjo

- 1296 *in Vikursedhi* (DS 1156), 1315 *in Vikursætrum* (DS 2011), 1349 *in Wikulsætre* (DS 4426), 1404 *i Wikulsæter* (SD 498) – 11 H, 3 j.
- UH **1 skuj** 0:2:2 till Hassla, sammanslås 1567 med st nedan till **1 sk** 1:0:1:4.
- 1554 (endast) **1 skfjäll**.
- 1 st** 0:5:2:4, sammanslås 1567 med skuj ovan.
- 1540–67 **1 ky**, 1549 0:1:1, 1567 ½ **ky**.
- 1 skokl**, 1567 0:4.
- 1540–49 **1 vaki**.
- 1 aoe** 0:6:2, 1542 **3 aoe**, 1559 **4 aoe** 1:0 + 0:6:1:4 + 0:5 + 0:4, 1567 **4 kr** 1:0 + 0:6:1:4 + 0:5:1:4 + 0:4, 1573 **5 kr** (en gård öde).
- 1 fr** (1562 Mats Körning).
- Summa jt 2:4:1:4 (4:5:2:4) samt frälsejord.

- 1296 säljer Ramfrid Gustavsdotter (lejon), änka efter Tiundalagmannen Israel Andersson (And), 0:1:1 i V, och jord i Hassla och Skadevi samt på flera andra platser i Uppland till Uppsala domkyrka (DS 1156, se DMS 1:3 s 158).
- 1315 testamenterar domprost Anders Andersson (And) i Uppsala 0:13 i V 'med lös och fast egendom' och jord i Skadevi, denna sn, Aske, Håtuna sn, och Lårstabo, Giresta sn, Lagunda hd, samt jord och kvarnar i Hagunda hd och i andra delar av Uppland, till sin brorsdotter Ramborg Israelsdotter (And) och hennes make Arvid Gustavsson (Sparre av Vik). Dessutom förbinder sig Anders att 'leta reda på 1:0 där varje örtugland ger pengar och säd i avkastning, eller 0:12 där endast pengar ges i avkastning'. (DS 1757, DS 2011). – Samma år ger Arvid och Ramborg domprost Anders full rätt att disponera sin egendom, med undantag för vad han förbundit sig att testamentera till dem (DS 2012, DMS 1:6 s 163, Rahmqvist 1996 s 37).
- 1349 byter Jakob Johansson i Högby bort ½:0 i V till abedissan Vendilgerd och Sko kloster mot jord i Skrämsta, Tibble sn (DS 4426).
- 1368 pantsätter Björn Nilsson (stjärna) 0:12:2 i V till Karl Ulfs-son (Sparre av Tofta) (se Brunnsta, Övergrans sn) (DS 7690, DMS 1:3 s 248).
- 1404 är Lasse i V vidervaruman vid häradstinget (SD 498).
- 1432 säljer Ingegerd Larsdotter (bjälke), änka efter Jösse Finns-son (Hjorthorn), 0:5 i V till biskop Tomas i Strängnäs, Bengt Stensson och Hans Kröpelin, på kung Eriks vägnar, till 'den gudstjänst i Vadstena' som ska instiftas efter drottning Filippa. Ingegerd uppger att hon hade de 0:5 i V i sin ägo för 'den halvdelen' som hon hade i prästgården i Häggeby, och som hon ärvt efter sina barn som hon hade med sin tidigare man Knut Gislesson (RAp 8/4).
- 1439 byter Mats Nilsson (tre vädurhorn) bort 0:6:2:4 i V 'på norra sidan i byn', samt jord i Häggeby och Hassla till ärkebiskop Nils och Uppsala domkyrka (se Häggeby) (SjSp 26/6, se DMS 1:7 s 72).
- 1444 byter Peder Nilsson i Ölsta, Holms sn, Hagunda hd, och hans hustru Gertrud bort 0:0:5½ i V till Bengt Larsson (Björnlår) (se Markeby, Håtuna sn) (UUBp 23/5, DMS 1:6 s 110 och 117).
- 1444 och 1475 upptas 0:12½ i V till S:ta Margaretas prebenda i förteckningen över Uppsala domkyrkas prebendor (SvK 227 s 425, 445. 1475 anges dock inte namnet V).

- 1489–1503 har Sko kloster en landbogård i V. Gården, som hör till Skogbolands rättardöme, räntar 4 pund korn (SkoKlJb s 31).
- 1531 upptas bland Gustav I:s arvegods två gårdar i V som räntar 8 pund korn och 1:0 gengärdsbn. Gårdarna har tillhört prebenda Margareta i Uppsala domkyrka (K1 f 16v).
- 1539 hör en arv och eget-gård 0:6:2 i V till Finnsta rättardöme under Arnö gård. Gården i V räntar 3 dagsverken och fodring (UH 1539:7).
- 1543 hör arv och eget-gården i V till Finnsta rättardöme under Ekolsund. Gården har god åker med ett årligt utsäde om 3 pund säd. Ången ger 40 lass hö. Gården har liten skog, och gott fiskevatten och räntar årligen 5 pund korn, 1 får, 3 dagsverken och fodring till Ekolsund. (UH 1543:20)
- 1549 har kyrkan en gård i V om 0:1:1, som landbon Olof brukar. Gårdens årliga utsäde är 6 spann säd. Skog till husbehov, gott fiskevatten och gott mulbete finns. Ången ger 10 lass hö. (UH 1549:3)
- 1559 finns fyra arv och eget-gårdar i V, som har god skog, gott mulbete och gott fiskevatten. Gårdarnas utsäde, höskörd och ränta framgår av tabellen nedan. Alla gårdar uppges vara indragna från biskopsstolen i Uppsala, två av gårdarna (1:0 och 0:4) från prebenda Margareta i Uppsala. (AoE 29 A:1; annorlunda i Söderberg Kas nr 104)

Utsäde, hö och ränta för de fyra arv och eget-gårdarna i Viksjö

1559	Gård 1 (1:0)	Gård 2 (0:6:1:4)	Gård 3 (0:5)	Gård 4 (0:4)
Utsäde	4 pund	3 pund	2 pund	2 pund
Ängslass hö	80	40	16	40
Ränta (pn)	0:5	--	5:0	0:3
Ränta (korn)	5 pund 3 spann	5 pund	--	2 pund 5 spann
Ränta (får)	--	1	--	--

Dessutom räntar varje gård 6 dagsverken och fodring.

Källa: AoE 29 A:1.

Vreta

- 1311 *de Rwetum* (DS 1818, DS 1819), 1344 *in Wretum* (DS 3837), 1530 *Wretha* (UUBp 1/11) – 11 H, 3 j.
- UH **2 fr**, 1543 **1 fr**, 1545 **2 fr**, 1567 **1 fr** (1562 Åke Bengtsson /Färla/1, Olof Henriksson /stengavel/ 1).
- 1311 är Johan i V (DS 1818) och ?Sigvald (*Sigialus*) i V (DS 1819) fastar i samband med jordtransaktioner.
- 1344 har ärkebiskopsbordet 0:0:2 i V under Arnö gård (DS 3837).
- 1461 ger Birgitta Nilsdotter (tre horn) bland annat Vreta äng till sin man Lars Tomasson (Årby-ätten) (se Nyby, Håtuna sn) (RAp 22/2).
- 1530 ärver Bengt Nilsson (Färla) V, som räntar 2 pund korn, 0:10 pn och ett får, samt jord i Kolsta, Håtuna sn, och ytterligare jord på andra håll, i arvskiftet med sin syster Karin Nilsdotter (se Nyby, Håtuna sn, (UUBp 1/11, BhSp 1/11).

Värsta

- 1404 *i Wædherstom* (SD 498), 1412 *i Wædhilstom* (SD 1586) – 11 H, 2 j.
- UH **2 sk** 1:5 (1541 1:4) med skuj i Åkerby + 1:1:1 med skuj i Åkerby och Väppeby, Håtuna sn, 1541 1:4 med skuj i Åkerby + 1:1:1 med skuj i Åkerby och Väppeby, Håtuna sn, sammanslås 1554 till **1 sk** 2:5:1, 1567 2:7:1; gårdarna tillhör länsmannen som har skattefrihet för sin tjänst. 1549 (endast) **1 st** 0:2:1. 1555–67 **1 kyuj**, 1556 0:1:1. Summa jt 2:6:1 (3:0:2).
- 1404 är Nils i V vidervaruman vid häradstinget (SD 498).
- 1412 är Johan i V faste vid jordbyten (SD 1586, SD 1587).
- 1444 är Peder Gregersson i V faste vid häradstinget (UUBp 23/5).
- 1477 är Lasse Pedersson i V nämndeman vid ett lagmansting (KrappSp 20/2).
- 1490 är Nils i V nämndeman vid lagmansting i Sigtuna (RAp 4/1, ULdb s 5-6, 102).
- 1547 upplåter Gustav I 'på behaglig tid' en hage som kallas 'Sättrike' (troligen nuv Sättervikshagen) till Mats Lydekasson i V, som Mats uppröjt och inhägnat och som är belägen på Håbo häradsallmänning (GR 18 s 552).
- 1559 omnämns i arv och eget-längden att hagen *Sätwik* (Sättervikshagen) 'av allmänningen' innehas av Ingemund i V (AoE 29 A:1, LSA Sättervikshagen A14:3-4, år 1690).

***Ysaarkboda** Se Bodarna.

- Åkerby** 1409 *i Akerby* (SD 1184) – 11 H, 2 j – bytomten låg på den s k Åkerby backe (RAÅ 99:1, 100:1 och 101:1), se även karta (LSA Åkerby B33-20:1, år 1764).
- UH 2 **skuj** 0:7:1:4 + 0:2:1:4 båda till Värsta, sammanslås 1554 till 1 **skuj** 1:2, 1567 1 **sk**.
1549–67 1 **kyuj**, 1550 1 **ky** 0:1, 1555 0:0:2, 1556 1 **kyuj**, 1567 0:0:1:4.
1 **fr** (Olof Henriksson /stengavel/).
Summa jt 1:2 (1:2:1:4) samt frälsejord.
- 1409 döms 0:½ i Å från Hägeby kyrka och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
- 1423 ärver Finvid Jönsson (Stensta-ätten) 0:5:2, som räntar 4 pund och 2 spann korn och 0:5:1 pn (se Skadevi) (RAp 13/1).
- 1435 har Själakorets prebenda i Uppsala domkyrka ½:0 i Å, som Anders Mickelsson har givit dit (UpDkyPb f 4v).
- 1490 tilldömer Gregers Matsson (Lillie), lagman i Uppland, Själakoret i Uppsala ½:0 i Å, som tidigare hade skänkts till själakoret i Uppsala. 0:2 av denna jord hade Olof Jönsson i Hjälsta, Hjälsta sn, Lagunda hd, 'olovandes' sålt till Erik Jappsson i Brunnsta, Övergrans sn, trots att Anders Mikaelsson i Väppeby, Kalmar sn, tidigare hade köpt hela jorden i Å och sedan testamenterat den till själakoret i Uppsala. Domen omtalas även i Upplands lagmansdombok, där det framgår att Olof Jönsson dömdes att återbetala den köpeskilling som Erik Jappsson i B betalat för nämnda 0:2. (RAp 4/1, ULdb s 5, 101 f)

Överhassla se Hassla.

Kalmar socken

- 1286 *Ecclesie Kalmari* (DS 918)
- 1314 *De Kalmare* (DS 1946, avskr)
- 1316 *parochia Kalmari* (DS 2062)
- 1337 *parochia Calmare* (DS 3278)
- 1359 *i Calmare sockn* (DS 6039)
- 1368 *i Calmarne sogn* (DS 7690)

Omfattning: Kalmar socken hade under medeltiden och 1500-talet samma omfattning som före kommunreformen 1952.

Kyrkan: Kalmar kyrka uppfördes i slutet av 1100-talet, men endast västra delen av det romanska långhuset återstår från det äldsta byggnadsskedet. År 1291 fick kyrkan 5 mark i lån från Uppsala domkyrkas byggnadskassa (DS 1032), vilket kan sättas i samband med den ombyggnad som skedde i början av 1300-talet. Kyrkan förlängdes då kraftigt åt öster och fick planen av en salkyrka. Koret fick ett högt östfönster med masverk av kalksten, vilket till stora delar finns bevarat. Vid samma tid tillkom även sakristian i nordöst. På kyrkans sydsida återfinns en sannolikt ursprunglig korportal som igenmurades redan på 1400-talet. Denna typ av ingång är ovanlig i de uppländska medeltidskyrkorna. I mitten av 1400-talet försågs kyrkan med vapenhus och västtorn, se teckningen nedan. Ett nytt västtorn uppfördes efter att kyrkan eldhärjats år 1813. Vid 1400-talets mitt välvdes kyrkorummet med kryssvalv av tegel, och mot århundradets slut dekorerades väggar och valv med målningar som idag är i tämligen fragmentariskt skick. En numera försvunnen inskrift över sakristidörren, vilken återges av Peringskiöld, uppger att målningarna utförts av Albertus Pictor år 1485. Den har bland annat innehållit en vapensköld med riksvapnet Tre kronor, hållen av en riddare och en bonde, samt sköldar med vapen för ärkestiftet, Jakob Ulfsson och Sten Sture den äldre och flera andra frälsevapen.

Av medeltida inventarier återstår cuppan till en dopfunt av sandsten från omkring år 1200, tre senmedeltida träskulpturer från ett försvunnet altarskåp, en bild av S:t Stefan från 1400-talets mitt, ett kvinnligt helgon från omkring 1500, delar av en kalk (fot och skaft) med tillhörande paten, ett sakraments-skåp av brunbetsad ek och ett broderat kors av silke från 1400-talets slut som sitter på en mässshake från 1700-talet. Slutligen kan här nämnas delar av ett kalendarium från 1300-talets mitt som förvaras i kyrkan och som uppvisar påverkan av kalendarier från Uppsala domkyrka, dominikanerna i Sigtuna och Strängnäs. (SvK 94, UKy 141, Bonnier s 71 f, SHM mbild, Helander 2001 s 147 f, ACBkomm)

Broby är möjligen prästgård, då prästen har en gård där 1538 (UH 1538:2). Frösunda är troligen kyrkby, kyrkan står på Frösundas marker.

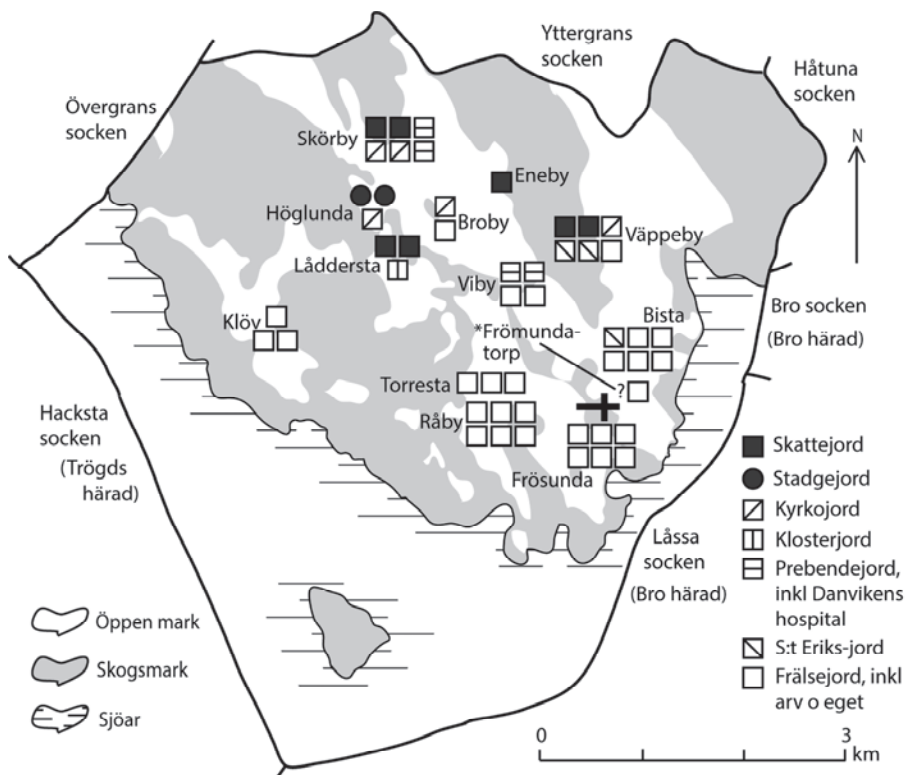
Kalmar kyrka

Kalmar kyrka, avritning från 1680-talet. Källa: HadorphR f 131.

Runstenar: Inom socknen har tio runstenar påträffats. U 631 Kalmar kyrka (försvunnen sedan 1600-talet, delar återfanns 1940), U 632 Kalmar kyrka (sju fragment, inmurade i sakristians vägg), U 633 Broby, U 634 Eneby (fast häll, försvunnen), U 635, U 636 och U 637 Låddersta, U 638 Mansängen (omtalar Mansänge bro), U 639 Skörby (fragment, försvunnet), U 640 Väppeby, samt ett litet runristat fragment som påträffades år 2011 i kyrkogårdsmuren vid Kalmar kyrka (förvaras tillfälligt på Runverket, opublicerat).

Kalmar socken

Kartan visar antal gårdar och jordnaturer på 1540-talet (UH). Underlag: Topografiska kartan, tryckår 1957–70.

Antal jordeboksenheter UH 1538/40 (1573)

	sk	skuj	st	kr	ky	pb	kl	aoe	fr
Bista	--	1(0)	--	--	0(1)	1(0)	--	--	5(5)
Broby	--	2(0)	--	--	1(0)	--	--	--	1(1)
Eneby	1(1)	--	--	--	--	--	--	--	--
*Frö- mundhatorp	--	--	--	--	--	--	--	--	1(1)
Frösunda	--	--	--	--	--	--	--	--	6(6)
Höglunda	1(0)	--	2(0)	--	1(1)	--	--	--	--
*Klebotorp	--	--	--	--	--	--	--	--	1(1)
Klöv	--	--	--	--	--	--	--	--	3(3)
Låddersta	2(2)	--	--	--	0(1)	--	1(0)	--	--
Råby	--	--	--	--	--	--	--	--	6(5)
Skörby	2(2)	--	--	0(1)	1(3)	1(0)	--	--	3(0)
Torresta	--	--	--	--	--	--	--	0(3)	3(0)
Viby	--	--	--	--	--	2(0)	--	--	2(4)
Väppeby	2(2)	--	--	--	1(1)	2(0)	--	--	1(1)
SUMMA	8(7)	3(0)	2(0)	0(1)	4(7)	6(0)	1(0)	0(3)	32(27)

Kolumnen pb innehåller prebendejord, biskopsjord och S:t Eriksjord. Dessutom redovisar 1(0) **stuj** i Låddersta.

Bista

1454 *Biirsta* (RAp 11/4), 1457 i *Biestum* (C 7 f 9v) – 11 H, 0 j.

UH 1540–56 **1 skuj**, 0:3 till Väppeby.

1 bi 0:5, 1539 **1 se**, 1554 0:5:1, 1567 1:0:2, med seuj i Väppeby, 1573 **1 ky** (Ekhammars rd).

5 fr, 1541 **4 fr**, 1573 **5 fr**. (1562 Gabriel Kristersson /Oxenstierna/ 1, Lars Fleming 1, Svante Sture 1, okända 2).

Summa jt 1:0 (1:0:2) samt frälsejord.

1454 byter Peder Åkesson (Hegle), och hans hustru Märta Nilsdotter (Hammersta-ätten) bort 0:5 i B, som räntar 3 pund och 6 spann korn och 0:5 pn, och jord i Gottsunda, Bondkyrka sn, Ulleråkers hd, till ärkebiskop Jöns i Uppsala mot jord i Bäddarö, Löts sn, Trögds hd. (RAp 11/4, se DMS 1:2 s 46 f, DMS 1:9 s 162).

1457 upptas en gård om 1:0 i B som räntar 5 pund korn och 1:0 pn i Karl Knutssons (Bonde) jordebok (C 7 f 9v).

- 1528 ärver Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) två gårdar i B, som räntar 2:0 pn och 7 pund korn, vid skifte med sonen Svante Stensson (Sture) efter maken Sten Sture d y och deras gemensamma barn (VikS E 2739, se DMS 2:2 s 161 f).
- 1538 räntar biskopshemmanet 15 spann korn och fodring (UH 1538:2).
- 1539 sår Olof i B, landbo på S:t Erikshemmanet under Ekhammars rd, 18 spann korn årligen, ängen ger 24 lass hö och det finns skog till vedbrand, gott mulbete och gott fiskvatten (UH 1539:6).

Broby

- 1316 *in Broby* (DS 2062) – 11 H, 1 j.
- UH 1540–67 **2 skuj**, 0:5 till Eneby + 0:1:2 till Skörby, 1541 1:7:2 till Eneby + 0:1:2 till Skörby, 1545 **1 skuj** 2:1:1 till Eneby.
- 1538–49 **1 ky** 1:1 (jt endast 1538).
- 1542 **1 fr**.
- Summa jt 1:7:2 (2:1:1) samt frälsejord.
- 1316 omtalas en landbo i B tillhörande Uppsala domkyrkas fabrica i förteckningen över vad hertig Valdemar uppburit av kyrkogodsen i Tiundaland (DS 2062).
- 1348 är Karl i B faste vid häradstinget (DS 4276).
- 1348 är Villhelm, Lars och Karl i B fastar vid ett jordbyte (DS 4382).
- 1349 är Karl och Lars i B fastar vid ett jordbyte (DS 4426).
- 1409 döms 0:6:1 i B från Olof Ingemundsson och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
- 1481 se Eneby.
- 1488 upplåter Mårten Knutsson i B ett stenhus i Stockholm med två källare och två stenbodas till Olof Kettilsson (StJb s 110).
- 1538 innehar prästen kyrkans jord i B. Gården räntar 3 pund korn, ½:0 gengårdspn och fodring (UH 1538:2).

Eneby

- 1409 *i Eneby* (SD 1184) – 11 H, 1 j.
- UH **1 sk** 0:6:2, 1540–56 med skuj i Broby.
- 1409 döms 0:1 i E från prästbolet i Kalmar och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).

- 1453 ärver Birgitta Stensdotter (Bielke) en liten jord i E, som räntar 3 spann korn, efter sin mor Margareta Karlsdotter (Sparre av Tofta) och sin far Sten Turesson (Bielke) (SjSp 7/6, DMS 1:9 s 229 f).
- 1454 är Mats i E nämndeman vid ett lagmansting (RAp 18/12).
- 1461 se Eneby, Övergrans sn.
- 1477 är Olof Jonsson i E nämndeman vid ett lagmansting (KrappSp 20/2).
- 1481 anklagas Olof Jonsson i E i Stockholms rådhusrätt för att ha använt Jesper Norbys häst i vårbruket. Trots att Gudmund i Broby och Karl i Viby (den 17/3) intygar att Olof Jonsson i E inte använde Jesper Norbys häst i sitt arbete under den tid hästen gick på bete (i E), så erkänner Olof Jonsson att han använt hästen. Rätten beslutar att Olof Jonsson och Jesper Larsson ska göra upp i godo. (StTb s 283).
- 1515 ingår 0:0:1 i E, som räntar 3 spann korn, och innehåser en skattebonde bland de gods som Sten Sture d y återlösar från Ivar Axelsson (Tött) och Magdalena Karlsdotter (Bonde) (AoE 42 f 14).

***Frösunda-
torp**

- 1540 *Törp* (UH 1540:1), 1567 *Frömundhatorp* (UH 1567:3), 1573 *Frösundatorp* (UH 1573:8) – låg troligen under Frösunda; ett torp finns år 1693 i norra delen av Frösunda vid nuvarande Mellanby (LSA Frösunda A14:7-8).
- UH **1 fr**, 1567 **1 frt**, 1573 **½ fr** (Johan Åkesson /Natt och dag/).

Frösunda

- 1320 *curiam meam Förssundh* (?DS 2220, avskr), 1348 *in Fröslundum* (DS 4382), 1540 *Frössunda* (UH 1540:1) – 11 H, 0 j.
- UH **6 fr** (Erik Månsson /Natt och dag/ 3, Johan Åkesson /Natt och dag/ 3).
- 1320 ger Birger Röriksson (Birger Rörikssons ätt) sin huvudgård F och sin del i Fjällby, Hacksta sn, Trögds hd, i morgongåva till sin hustru Ramfrid Bengtsdotter (Bengt Harfridssons ätt) (DS 2220, se DMS 1:9 s 72).
- 1348 är Peter i F faste vid ett jordbyte (DS 4382).
- 1556 upptas tre gårdar i 'Nedre Fröslunda rättardöme' som vardera räntar 4½ pund korn, 0:6 avradspn, 0:8 gästningspn och 0:4 fogdepn, i arvskiftesboken efter Måns Johansson (Natt och Dag) (Bio N 26).

Fånäs Se Råby och Torresta.

- Höglunda** 1416 *i Hughlundo* (SD 2175) – 11 H, 1 i.
 UH 1540 (endast) **1 sk** 1:3.
 1540–67 **2 st** 0:2:2:2 med stuj i Låddersta + 0:2:2, 1542 med stuj i Skörby, 1545 0:2:2:2 med stuj i Skörby + 0:2:2:2, sammanslås 1556 till **1 stuj** 0:5:1:4, sammanslås 1567 med stuj nedan till **2 kruj** 1:1:1:4.
 1556–67 **1 stuj** 0:4, sammanslås 1567 stuj ovan.
1 ky 0:6:2.
 Summa jt 2:7:0:2 (2:0:0:4).
 1416 skänker Magnus Ragvaldsson (Fargalt) och hans hustru Margareta Karlsdotter (spets från vänster) 0:0:4½ i H och jord i Låddersta till Vadstena kloster (se Låddersta) (SD 2175).
 1447 har Vadstena kloster 0:0:10½ i H. En landbo i Låddersta räntar för H och för Låddersta sammantaget 3 pund korn och 0:5 pn (VaKlJb s 44).
 1473 har Vadstena kloster 0:0:11½ i H. Avraden för H och Låddersta är sammantaget 2 pund korn och ½:0 pn. (HH 16 s 235)
 1502 har Vadstena kloster jord i H, men jordetalet är oklart och både 0:0:10½ och 0:0:11½ anges för H (HH 16 s 235).
 1538 har sockenkyrkan en gård om 0:6:2 i H. Landbon räntar 10 spann korn till kyrkan och 10 spann korn till prästen, ½:0 gengärdspenningar och fodring. (UH 1538:2)
 1549 brukar landbon Jakob kyrkans gård om 0:6:2 i H. Det årliga utsädet är 20 spann korn, god skog till husbehov finns och gott mulbete, men inget fiskevatten. Det finns också en 'god vret' med utsädet ½ pund. Ängen ger 30 lass hö. (UH 1549:3)

Kalmarnäs Se Klöv.

- *Klebotorp** 1540 *Törp* (?UH 1540:1), 1567 *Klebotorp* (UH 1567:3) – låg under Klöv.
 UH **1 fr**, 1567 **1 frt**, 1573 **½ fr**.
 1390 och 1444 se Klöv.

- Klöv** (nu 1390 i *Kliff* (RAp 29/9), 1451 i *Kleff* (StJb s 205), 1458 *Kløff*,
Kalmarnäs) *Kleffwo* (RAp 14/2) – 11 H, 0 i.
UH 3 fr (Björn Pedersson /Bååt/).

Klöv är sätesgård för Olof Pedersson (tre vädurhorn) 1458 (RAp 25/7), vilken senare skrev sig till Ådö, Låssa sn (DMS 1:7 s 71).

- 1390 grundlägger Sten Bengtsson (Bielke) och hans hustru Katarina Holmgersdotter (Ulv) en ny prebenda för S:t Sigfrids och S:t Mattias kor i Uppsala domkyrka och anslår 0:15 i K, som räntar 1 läst korn och 3:0 pn, med ett underliggande torp (?*Klebotorp) som räntar 0:14 pn, samt ytterligare jord i Nyby, Långtora sn, Lagunda hd, Kålstå, Torstuna sn, Torstuna hd och i Vivastbo, Västerlövsta sn, Simtuna hd (RAp 29/9, DMS 1:8 s 140, 168, Dahlbäck s 162).
- 1444 har S:t Sigfrids och S:t Mattias prebenda 0:15 i K med ett torp (?*Klebotorp) i närheten (SvK 227 s 413).
- 1451 är Sven i K vittne ('melis man') i en jordtransaktion om en kålgårdstomt på Södermalm i Stockholm. (StJb s 205).
- 1452 är Sven i K vittne i en jordtransaktion om en tomt väster om muren i Stockholm (StJb s 218).
- 1452 skiftas arvet efter Sven i K, som bott i Stockholm, där hans hustru Sigrid låter Svens bror Lasse Olofsson i Viby ärva 50 mark efter Sven (StJb s 219).
- 1458 byter Ture Turesson (Bielke) bort godset K, som hans förfäder har givit till prebendan i Uppsala och som räntar en läst korn och 3:3 pn, till Olof Pedersson, mot godset Lövs-ta, Funbo sn, Rasbo hd (RAp 14/2).
- 1458 ingår väpnaren Olof Pedersson i K i den nämnd som rannsakar och synar en gränsdragning nära Sigtuna (se *Hanaholm, Sigtunas omland) (RAp 25/7).
- 1495 kungör Simon Körning, häradshövding i Hölebo hd, Södermanland, vid häradstinget där, att Margareta Olofsdotter (tre vädurhorn) testamenterar 'vart tionde penningland jord av sitt jordagods i Uppland eller annorstädes' samlat i K, med underliggande torp, och 'alla sina lösören och rörliga penningar' till sin man Skering Larsson (lilja), under förutsättning att hon dör barnlös, så att den jord han får i K motsvarar en tiondel av hela hennes godsintehav räknat efter jordetalet. Om jorden i K är större än en tiondel av hennes gods så får han köpa resterande jord i K kontant eller byta till sig den mot annan jord. Han får

också uppbörden från hennes gods under tre år efter hennes död för att kunna betala deras gemensamma skulder (RAp 21/10).

1496 skriver Margareta Olofsdotter, som 'fordom' bodde i Ådö, Låssa sn, Bro hd, sitt testamente, där innehållet från 1495 upprepas, med den skillnaden att hon också ger sin man rätt att antingen behålla hennes övriga gods i tre år efter hennes död eller att sälja hennes gårdar K och Ådö, Låssa sn, Bro hd (RAp 15/8).⁷

1501 är Ingevald i K nämndeman vid häradstinget (RAp 2/10).

1552 svarar Gustav I Björn Pedersson (Bååt) att de skäl Björn anger angående sin rätt till K inte kan godtas. Istället menar kungen att Joen Skrivare och hustrun Anna Andersdotter (Banér) orättmätigt har givit K till domkyrkan utan Kungl. Maj:ts vetskap. Detta uppmanas Björn Pedersson att ge Kungl. Maj:t vidare upplysningar om. Den 26 april samma år meddelar Gustav I till fogden Anders Håkansson att han ska låta Björn Pedersson (Bååt) få tillbaka det gods 'som kallas Kleff i Kalmar socken' och att Anders Håkansson ska vidare rannsaka om det finns skäl och bevis för att han (Anders) ska uppbära räntan från godset. Om Anders Håkansson har uppburit någon form av avrad från godset ska han ge det till Björn Pedersson. (GR 23 s 98 och 232, samt AL 1 s 238)

Låddersta

1349 *in Lwdhastum* (DS 4426), 1368 *Lødistom* (DS 7690, avskr), 1409 *i Lyestom* (?SD 1184), 1497 *i Laerstad* (RAp 28/1) – 11 H, 1 i.

UH 2 sk 1:2:1:2 + 1:2:1:2.

1540–41 1 **stuj** 0:4 till Högsta, Övergrans sn.

1 **vakl** 0:7, 1540 1 **ky**, 1542 1 **vakl**, 1559 1 **aoe** 0:7, 1567 1 **kr** 0:4, 1573 1 **ky**.

Summa jt 3:7:2:4 (3:0:2:4).

1349 är Ingvar i L faste vid ett jordbyte i Sko kloster (DS 4426).

1368 pantsätter Björn Nilsson (stjärna) sitt gods i L om ½:0 till Karl Ulfsson (Sparre av Tofta) (se Brunnsta, Övergrans sn) (DS 7690, DMS 1:3 s 248).

⁷ 1496 års notis anges i DMS 1:7 s 54 felaktigt avse Klöv i Bro socken, Bro härad. Brevet från 1495 anger att det Klöv som avses ligger i Kalmar socken, Håbo härad, varför det inte är någon tvekan om att även brevet från 1496 också avser Klöv i Kalmar socken.

- 1390 skänker Ingeborg Björnsdotter med sin mans, väpnaren Örjan Halverstads samtycke, $\frac{1}{2}$:0 i L till Vadstena kloster för sina förfäders själar (RAp 20/2).
- 1397 skänker Fader Björnsson (sjuuddig stjärna) sitt gods L till Vadstena kloster, som han tidigare fått på livstid av Karl Ulfsson (Sparre av Tofta) (RAp 20/2).
- 1409 döms 0:3 i L från Olof Ingemundsson och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (?SD 1184).
- 1416 skänker Magnus Ragvaldsson (Fargalt) och hans hustru Margareta Karlsdotter (spets från vänster) 0:0:4 $\frac{1}{2}$ i L och jord i Höglunda till Vadstena kloster i själagåva för sig själva och sina föräldrar (SD 2175).
- 1444 är Nils i L faste vid häradstinget (UUBp 23/5).
- 1447 har Vadstena kloster en gård om 0:0:9 $\frac{1}{2}$ i L. Landbon räntar för L och för Höglunda sammantaget 3 pund korn och 0:5 pn. (VaKlJb s 44)
- 1466 har Vadstena kloster en landbo i L som ska ränta 3 pund korn och 0:1 pn till klostret. Landbon Hans i L uppges dock ha betalt 3 pund korn och $\frac{1}{2}$:0 pn, vilket tyder på att räntan höjts (HH 16 s 235).
- 1473 har Vadstena kloster 0:0:9 $\frac{1}{2}$ i L som tillsammans med jord i Höglunda sammantaget räntar 2 pd korn och $\frac{1}{2}$:0 pn (HH 16 s 235).
- 1497 och 1501 är Anders i L faste vid häradstinget (RAp 28/1, RAp 2/10).
- 1499 är Anders i L nämndeman på ett lagmansting (EbAstrg).
- 1502 har Vadstena kloster en gård i L med avraden 3 pund korn och $\frac{1}{2}$:0 pn (HH 16 s 235).
- 1538 har Vadstena kloster jord i L, som räntar 20 spann korn, $\frac{1}{2}$:0 gengärdspn och fodring (UH 1538:2).
- 1559 finns en arv och eget-gård i L, med ett utsäde om 15 spann. Ängen ger 30 lass hö. Varken skog, mulbete eller fiskevatten finns. Gården räntar $\frac{1}{2}$:0 pn, 2 $\frac{1}{2}$ pund korn, 6 dagsverken och fodring. Gården har indragits från Vads-tena kloster. (AoE 29 A:1)

Mansängen

- 1000-talet *Mansengi bro* (runsten U 638) – 11 H, 1 j – ängen redovisas som gammal kronoäng på karta år 1690 (LSA Mansängen A19:9).
- 1000-talet låter [någon] göra Mansänge bro bred (runsten U 638). – Runstenen är numera försvunnen.

Råby

- 1449 *i Raaby* (RAp 26/3) – 11 H, 0 j.
 UH **6 fr**, 1573 **5 fr** (Ture Pedersson /Bielke/).
- 1449 köper kung Karl Knutsson (Bonde) tillbaka en stor mängd gods av Kristiern Nilssons (Vasa) arvingar, bland annat sex gårdar i R om tillsammans $4\frac{1}{2}:0$, som Kristiern tidigare vid olika tillfällen köpt av kungens släkt, och jord i Torresta, Kalmar sn, och Lundby, Yttergrans sn (RAp 26/3, se DMS 1:9 s 168).
- 1457 upptas sex gårdar i R, om sammanlagt $4\frac{1}{2}:0$, vilka tillsammans räntar 2 läst korn och $6\frac{1}{2}:2$ pn i Karl Knutssons (Bonde) jordebok (C7 f 9v).
- 1473 upptas sex gårdar i R som vardera räntar 4 pund korn och $0:9$ pn i förteckningen över Magdalena Karlsdotters (Bonde) arv efter Karl Knutsson (C 8 f 17v).
- 1480 dömer riksrådet att Sten Sture d ä har rätt till återköp av ett antal gårdar, däribland sex gårdar i R som omfattar $4\frac{1}{2}:0$, som hans morfar, Sten Turesson (Bielke), mellan åren 1425 och 1431 sålt till Kristiern Nilsson med rätt för arvingarna till återköp. Sten Turessons styvson, kung Karl Knutsson, hade 1449 begagnat sig av denna återköpsrätt och efter hans död tillföll gårdarna hans båda döttrar Magdalena och Kristina. Det är från dessa döttrar Sten Sture nu köper jorden. Återköpsrätten gällde även för Sten Stures båda systersöner, Kristiern och Erik Johanssöner (Vasa) och för hans kusin, Nils Klasson (Sparre av Ellinge), men skiftet dem emellan sköts efter köpet på framtiden. (RAp 23/4, DMS 1:9 s 169, se även LuSS s 84 ff, samt Sjögren s 213 not 1, s 218)
- 1482 döms Olof i R till böter i Stockholm (StTb s 371).
- 1515 ingår sex gårdar i R ('i Eneby') om $4\frac{1}{2}:0$, som räntar 2 läster korn, $6\frac{1}{2}:2$ pn och $2:2$ dagsverkspn bland de gods som Sten Sture d y återlöser från Ivar Axelsson (Tott) och Magdalena Karlsdotter (Bonde) (AoE 42 f 14).
- 1520-talet(?) skiftas arvet efter Peder Turesson (Bielke) och hans hustru Karin Nilsdotter (Sparre av Ellinge). Vid skiftet ärver deras son Nils Pedersson sex gårdar i R, som sammanlagt räntar '18 spann mindre än 2 läster korn', och $6:6$ pn. I marginalen anges att varje gård nu räntar $3\frac{1}{2}$ pund, vilket sammantaget blir 21 pund korn. Nils Pedersson ärver också jord i Lundby, Yttergrans sn. (VikS E 2742, se även DMS 4:3 s 88 och DMS 4:2 s 228 f för samma skifte)

1562 dömer Erik XIV:s nämnd Fånäs vret (*Fånesvredt*) i R till Ture Pedersson (Bielke) (HH 13:1 s 77).

Skärplinge 1409 i *Skerplinge* (SD 1184) – 11 H, 0 j – bebyggelselämningar finns omkring 700 m sydost om Låddersta (RAÅ 34).
1409 döms 0:0:2 i S från Kalmar kyrka och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).

Skörby 1286 in *Skirlaby* (DS 918), 1337 in *Skyrilby* (DS 3278, avskr), 1385 in *Skørlaby* RAp 27/2) – 11 H, 1 i.
UH 2 sk 2:5:0:4 + 2:2:0:4, 1540–43 med skuj i Broby.
1542–55 1 stuj 0:4 till Höglunda.
1 pb 0:5, 1559 1 aoe, 1567 1 kr 0:6.
1 ky 1:1, 1542 2 ky, 1549 1:1 + 0:6, 1573 3 ky; jfr 3 fr nedan.
1542–49 1 dasp.
1540 (endast) 3 fr (sannolikt identisk med kyrkohemmanen ovan).
Summa jt 6:5:1 (7:4:1).
1286 testamenterar Elisabet Geresdotter (andligt sigill) 0:0:2½ i S till Kalmar kyrka (se Lövsta, S:t Olofs sn, Ärlinghundra hd) (DS 918).
1337 upptas 0:0:4:1 i S i en förteckning över Johan Folkessons (Fånö-ätten) efterlämnade gods (DS 3278).
1385 pantsätter Olof Johansson (okänt sigill) i Skolsta, Litslena sn, 0:5:1 i S till Mats Ingesson (RAp 27/2).
1409 döms 0:0:8½ i S från Olof Jönsson (Stensta-ätten), 0:0:5 i S från Kalmar kyrka, och 0:1 i S från Magnus Trotteson (Eka-ätten), under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
1436 är Erik i S faste vid häradstinget (RApp 27/10).
1444 är Botvid i S faste vid häradstinget (23/5 UUBp).
1493 är Peder Olsson i S nämndeman vid häradstinget (ULdb s 88).
1497 är Peder i S faste vid häradstinget (RAp 28/1).
1538 har kyrkan en gård i S som räntar 12 spann korn till kyrkan, 10 spann korn till prästen, ½:0 gengärdspn och fodring. Prebendegården i S räntar 15 spann korn och fodring. (UH 1538:2)

- 1549 har kyrkan en gård om 1:1 i S, där landbon Erik sår 3 pund korn om året, ängen ger 30 lass hö. Landbon Mats i S brukar kyrkans andra gård om 0:6. Han sår 2 pund om året och ängen ger 20 lass hö. Båda gårdarna har tillgång till god skog för vedbrand, fiskevatten i Hummelviken och gott mulbete. (UH 1549:3)
- 1559 finns en gård i S under arv och eget. Gårdens utsäde är 12 spann och ängen ger 10 lass hö. Lite skog, mulbete och fiskevatten finns. Gården räntar 15 spann korn, 6 dagsverken och fodring. Gården är indragen från Uppsala domkyrka. (AoE 29 A:1)

Torresta

- 1335 *de Thorlestum* (DS 3146), 1449 *i Törlista* (RAp 26/3), 1457 *i Törlistum* (C 7 f 9v) – 11 H, 0 j – bytomten låg ca 1 km nordväst om Kalmar kyrka, se RAÄ 189.
- UH 3 fr, 1542 3 aoe, 1559 (endast) 0:6 + 0:6 + 0:6.
Summa jt (2:2).
- 1335 är Lars i T faste vid ett lagmansting (DS 3146).
- 1449 återköper kung Karl Knutsson (Bonde) tre gårdar i T om tillsammans 0:18 och en gård i T om 0:0:10 av Kristiern Nilssons (Vasa) arvingar, som Kristiern tidigare vid olika tillfällen köpt av kungens släkt (se även Råby, Kalmar sn och Lundby, Yttergrans sn) (RAp 26/3, DMS 1:9 s 168).
- 1457 upptas i Karl Knutssons jordebok tre gårdar i T om tillsammans 0:20. Två av gårdarna räntar 9½ pund korn och 2:0 pn tillsammans och har 'taket på byggning'. Den tredje gården räntar 4½ pund och 2 spann korn och okänt antal pn, samt är öde. (C 7 f 9v)
- 1473 ärver Margareta Karlsdotter (Bonde) tre gårdar i T efter Karl Knutsson. Två av gårdarna räntar vardera 5 pund korn och en gård räntar 3 pund korn. (C 8 f 17v)
- 1480 dömer riksrådet att Sten Sture har rätt till återköp av ett antal gårdar, däribland tre gårdar i T om sammanlagt 0:18 och en gård i T om 0:0:10 (se Råby, Kalmar sn) (RAp 23/4).
- 1496 ger Sten Sture tre gårdar i T till Uppsala domkyrka för den rätt till Hammersta, Ösmo sn, Sotholms hd, som domkapitlet och ärkebiskop Jakob Ulfsson överlätit till Sten Sture och hans hustru (RAp 14/9, DMS 2:1 s 252).
- 1497 stadfästs Sten Stures donation av de tre gårdarna i T till Uppsala domkyrka vid häradstinget (RAp 28/1).

- 1515 ingår tre gårdar i T, om 2½:0:4, som räntar 12 pund korn och 0:9 dagsverkspn, bland de gods som Sten Sture d y återlöser från Ivar Axelsson (Tott) och Magdalena Karlsdotter (Bonde). Till dessa gårdar hör också **Fogdøø* och **Gran holma*, och en urfjäll i Fånäs skog (*Fanes skog*). (AoE 42 f 14)
- 1519 ärver Karin, dotter till Elin i T, en gård vid Bredegränd i Stockholm, där Elins moster Margit bott med sin man Jesper (StTb s 222).
- 1531 upptas bland Gustav I:s arvegods tre gårdar i T som räntar 1 läst och 1 pund korn tillsammans (K1 f 9v).
- 1559 finns tre lika stora gårdar i T. Till gårdarna hör lite skog, mulbete och fiskevatten. Gårdarna har vardera 3 pund och 2 spann utsäde samt äng till 16 lass och räntar vardera 4 pund, 2½ spann korn, sex dagsverken och fodring, men ingen penningsränta. Gårdarna är arvegods från Sten Sture d ä. (AoE 29 A:1, AoE 22)

Viby

- 1320 *de Widby* (?DS 2220, avskr), 1359 *i Wyby* (DS 6039 avskr), 1452 *i Vædbby* (StJb s 219) – 11 H, 0 j.
- UH 1538–54 **2 pb** 1:0 + 1:0 (jt endast 1538), övergår sannolikt 1567 till frälse, se nedan.
2 fr, 1567 **4 fr** (Gabriel Kristersson /Oxenstierna/ 2, Johan Åkesson /Natt och Dag/ 2).
 Summa jt 2:0 (--) samt frälsejord.
- 1284 se Viby, S:t Olofs sn.
- 1320 är Fröbjörn i V faste och sigillant i samband med att Birger Röriksson (Birger Rörikssons ätt) ger morgongåva till sin hustru Ramfrid Bengtsdotter (?DS 2220).
- 1359 testamenterar Nils Abjörnsson (Sparre av Tofta) och hans hustru Bengta Abrahamsdotter bland annat 2:0 i V till grundandet av Johan Evangelistens prebenda i Uppsala domkyrka (DS 6039, se DMS 1:2 s 245, Dahlbäck s 146 f, samt GiOV s 52 ff).
- 1452 får Lasse Olofsson i V 50 mark pn i arvskiftet efter sin bror Sven i Klöv som bott i Stockholm (StJb s 219).
- 1481 se Eneby.
- 1510 (omkring) upptas två gårdar i V, som tillsammans omfattar 2:0 och räntar 8 pund korn och 2:0 pn, i Nils Bossons (Grip) jordebok (NBJb).
- 1538 räntar de två prebendegårdarna (Helga tre konungars prebenda) i V vardera 4 pund korn, 1:0 avradspn och fodring (UH 1538:2, Dahlbäck kas nr 210).

Väppeby

- 1324 *de Weppy* (DS 2484), 1396 *i Veppy* (BhSp 24/6), 1409 *i Wæppy* (SD 1184), 1410 *i Veppi* (SD 1357) – 11 H, 1 j.
- UH **1 sk** 1:6:0:4, 1540–56 med skuj i Bista, 1567 2:1:0:4.
1 sk 1:2:2.
1 ky 0:4:2.
 1539–67 **2 se** (Ekhammars rd) 0:2 + 0:1:1:4, 1567 **2 seuj** till Bista; kallas ibland 'S:ta Britas gods'.
1 fr.
 Summa jt 4:1 (4:4) samt frälsejord.
- 1324 är Karl i V, och hans grannar Ragne och Tjälve fastar vid häradstinget (DS 2484).
- 1396 och 1400 är Anders Mickelsson i V faste vid häradstinget (BhSp 24/6, UUBp 1/5).
- 1409 döms 0:10½ i V från Lars Larsson och 0:7:2 i V från Olof Ingemundsson under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
- 1410 är Abjörn i V faste vid häradstinget (SD 1357).
- 1412 är Abjörn i V faste och Anders i V vidervaroman vid ett lagmansting (SD 1586, SD 1587).
- 1412 är Anders i V och Magnus i V fastar vid häradstinget (SD 1591).
- 1477 se Väppeby, Håtuna sn
- 1490 se Åkerby, Häggeby sn.
- 1501 säljer Erik Mickelsson (björnlår) 0:10½ i V och jord i Apalle, Övergrans sn, till Knut Karlsson (sparre över blad) (GiBr s 138).
- 1538 har sockenkyrkan en gård om 0:4:2 i V, som räntar 2 pund korn, ½:0 gengårdspn och fodring (UH 1538:2).
- 1539 finns två S:t Erikshemman i V, där landbon Åbjörn brukar 0:2 och landbon Olof Ström brukar 0:1:1:4. Åbjörn sår 6 spann om året och Olof 10 spann årligen. Åbjörns äng ger 7 lass hö och Olofs äng 5 lass hö. Skog finns till vedbrand och gott mulbete, men inget fiskevatten. I denna speciallängd över S:t Erikshemman påpekats att dessa jordar saknar gästningsränta, dvs fodring, eftersom de är utjordar. (UH 1539:6)
- 1549 brukar Olof Jönsson i V 0:4:2 ky i V. Han sår 12 spann korn årligen, god skog, gott fiskevatten i *Ståness*, samt gott mulbete finns. Ängen ger 30 lass hö. (UH 1549:3)

Sko socken

1200-talets mitt (efter 1233) *in parrochia Sko* (VåKlJb s 96, avskr).

1302 *in parochia Sko* (SkoKlJb s 19).

Omfattning: Hela Sko socken hör under medeltiden och början av 1500-talet till Sko kloster. Även efter reformationen var socknen förlänad till klostret (AL 1 s 180 f, AL 3 s 216). Gårdarna i Sko socken saknas därför i landskapshandlingarna fram till år 1567, då de redovisas första gången (UH 1567:3). Socknen kallas då Skoklosters socken (*Skoo closters sochnn*). Samtliga gårdar i socknen redovisas 1567 som kronojord och 1573 (UH 1573:8) som klosterjord.

Det geografiska område som Sko socken utgör är tydligt avgränsat, omgärdat av vatten i väster, norr och öster, och i söder avgränsas socknen av Söder-skogen. Denna väl avgränsade bygd kallas Skobo härad vid sekelskiftet 1300 (1285–1305 *in Skoboherethi* (DS 1732), 1308 *in Skoboheredpi* (DS 1571)), vilket har tolkats som 'skobornas bygd' (SOL s 280).

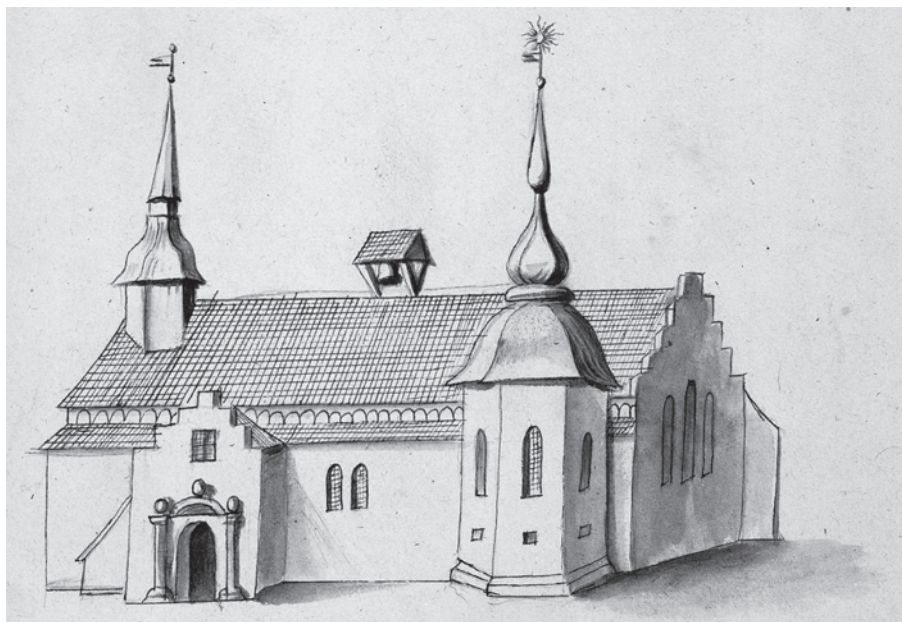
Skobo sochn, omtalas i 1500-talets material, till exempel i 1558 års länsregister (AL 3 s 216). Flera klosterhemman i Sko socken (se redovisningen av gårdarna nedan) var på 1500-talet förlänade till Sebastian Zbeinski, som med kungligt tillstånd för en penningssumma år 1576 avstod från denna förläning till Per Joensson (Sabel), vilken skrev sig till Bagarbo. Även Kaddala och Dampeboda ingick tillsammans med Bagarbo i Per Joenssons förläning (AF I:2 s 542).

Sko kyrka

Tegelkyrkan i Sko var cisterciensnunnornas kyrka men fungerade samtidigt som sockenkyrka. Kyrkan är en treskeppig basilika med ett rakslutet kor av samma bredd som mittskeppet. Trefönstergruppen i koret och perspektivportalen i väster är karakteristiska drag i klosterarkitekturen under övergångstiden mellan romantik och gotik och återfinns i såväl Sko som i Sigtunas Maria-kyrka, de äldsta bevarade tegelkyrkorna i Svealand. Dessa drag kom sedan att bli normbildande för fönster och portaler i landskyrkorna.

Östra delen av kyrkan påbörjades under 1200-talets förra hälft, medan västra gavelväggen och huvudportalen färdigställdes något senare. Spår i mittskeppets övre delar visar att kyrkan planerades med sexdelade valv av samma typ som påbörjades i Lunds domkyrka efter en brand där 1234. Högaltaret i Sko invigdes på 1280-talet av biskop Johan i Åbo, men inte långt därefter eldhärjades kyrkan och klosterområdet. En ny byggnadsperiod tog vid efter branden, och kyrkorummet fick då sina nuvarande ribbkryssvalv. År 1300 återinvigdes kyrkan av ärkebiskop Nils Alleson. (UKy 125, Bonnier s 27 ff, ACB-komm).

Sko klosterkyrka

Sko klosterkyrka från söder, avritning från 1680-talet. Här syns ingången till nunneläktaren.
Källa: HadorphR f 119.

Fram till 1890-talet fanns en kryssvälvd övervåning på södra sidoskeppet, som kunde nås via ett trapphus, se bilden ovan. Ursprungligen nåddes den via en spiraltrappa i murverket söder om västportalen. Övervåningen hade ett pulpettak som täckte klerestoriefönstren på södra sidan, vilket visar att den var sekundär i förhållande till kyrkan. Övervåningen var en nunneläktare, avskild från resten av kyrkorummet. Nunneläktare i väständen fanns i en rad skandinaviska klosterkyrkor, men liknande övervåningar på sidoskepp är kända endast i enstaka fall från kontinenten. Att övervåningen är sekundär stärker antagandet att nunnorna från början fick kyrkan i Flasta som klosterkyrka, och först senare flyttade till Skoklosterkyrkan (se Flasta kyrkobeskrivning) (CLkomm).

Äldst av kyrkans medeltida inventarier är triumfkrucifixet från 1200-talets mitt som bör vara ett importarbete från en sydsandinavisk verkstad. Från 1200-talet härrör även ett dopfontsskaft av kalksten och en del av en kräkla utförd i limogesemalj. En träskulptur föreställande Maria med Jesusbarnet, eventuellt tillverkad på Gotland, kan dateras till 1300-talets början. Från sen-medeltiden härrör ett Kristushuvud, som bör ha tillhört ett krucifix, och en träskulptur föreställande en biskop. På Statens historiska museum återfinns ett

unikt broderat gravtäckte från 1400-talets andra hälft som tillhört Holmger Knutssons (död 1248) gravtumba. Hans sedan länge försvunna grav i Sko klosterkyrka tycks ha varit ett viktigt vallfartsmål under medeltiden.

En medeltida gravhäll tillhörande Magnus Johanssons (Ängel) ?dotter Helena (död 1263) finns bevarad och är sedan 1890-talet rest mot norra sidoskeppets vägg (UKy 125, Bonnier s 27 ff, SHM mbild, ACBkomm). En delvis bevarad gravsten finns också över ärkediakonen Bengt Johansson (Ängel, död 1281), vars ben ska ha flyttats till klosterkyrkan från Flasta kyrka. (Gardell nr 21, PeMU s 205, Frediani s 18).

Ytterligare en medeltida gravhäll över Nils Jonsson (Rickeby-ätten), och delar av hans familj från 1300-talets början finns bevarad (Gardell nr 147), samt begravningsköldar för Eskil Isaksson (Banér) (1400-talets slut, nu i Livrustkammaren) och Karl Larsson (Björnlår) (ca 1505, nu i SHM). Även en begravningshjälm av förgyllt trä är bevarad från en vapensköld för Bengt Kristiernsson (Oxenstierna) (död 1495).

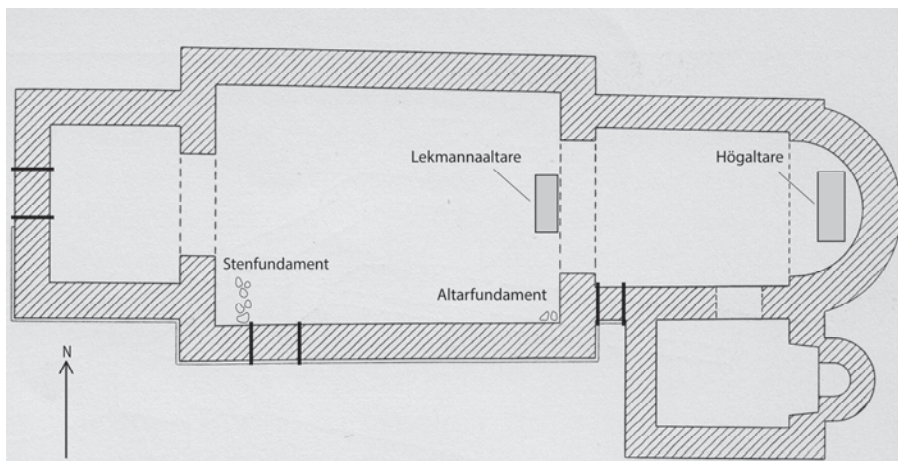
Före 1595 fanns en prästgård på Skos marker. En karta från 1704 omtalar att den 'gamla prästgården' fram till år 1595 bestått av de ägor som 'nu brukas under Sko säteri' (LSA Skoklosters gård B 53-26:1, år 1704). Troligen inrättades prästgården i Sko efter reformationen. 1530 är herr Lars präst i Sko (GR 7 s 20), och 1595 blev Frista prästgård (LSA Skoklosters gård B 53-26:1, år 1704).

Flasta kyrkoruin

På en höjd omkring en kilometer nordväst om Sko kyrka ligger ruinen efter en romansk kyrka med smalare absidförsett kor samt västtorn (se bilden). Ruinens yttermått är omkring 27 x 10 m; på några ställen kvarstår de starkt raserade gråstensmurarna intill en höjd av 5 m. Söder om koret fanns en sekundär tillbyggnad med absid och förbindelse med koret genom ett så kallat hagioskop, troligen ett kapell (RAÄ Skokloster 73:1, UKy 125, Bonnier s 282). Kyrkan har uppförts av förhållandevis jämnstora stenar och med en ovanlig murningsteknik.

Kyrkan hade ursprungligen tre ingångar: i väster i tornet, i söder i långhuset och i korets sydvästra del. Tornportaler och korportaler är sällsynta i Uppland. Väst- och sydportalerna har båda haft omfattningar av sandsten och har senare igenmurats, däremot inte ingången i koret. Strax väster om sydportalen, inne i långhuset, har en stenrad påträffats som tolkats som ett fundament till en trappa eller läktare. Rester av puts med tegelimiterande målning har påträffats vid triumfbågen, vilket talar för att kyrkan var i bruk ännu under 1200-talet. Sannolikt har korutbyggnaden tillkommit då.

Flera altaren har påträffats i kyrkan; högaltaret i absiden, ett lekmannaaltare framför triumfbågen och rester av ett sidoaltare i långhusets sydöstra hörn, se planritningen nedan. (FrHo 1969).

Rekonstruktion av planen över Flasta kyrka. Arkeologiska fynd och altare, samt markeringar av kyrkans ingångar har markerats på planen av Annika Björklund. Källa: Sundquist 1940, FrHo 1969.

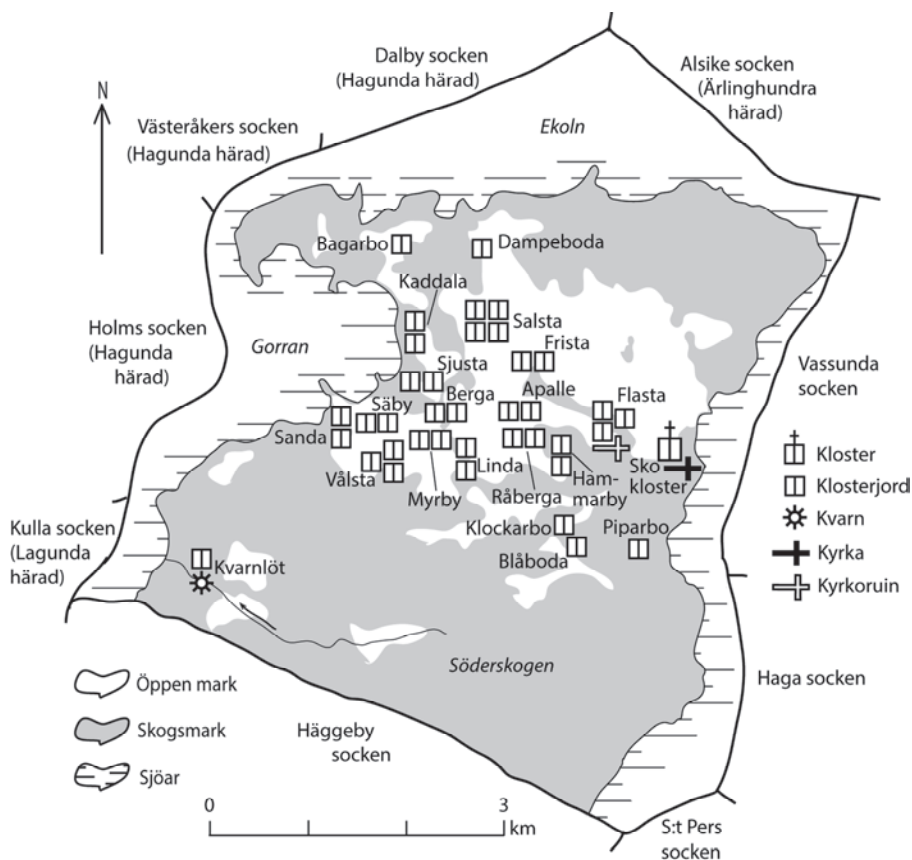
Ett påträffat fragment av en sandstensfunt, troligen tillverkad i Sigtuna, kan dateras till cirka 1130–1160 och är av en exklusiv typ som också har grävts fram på Sigtuna museums tomt. Fem silverbrakteater har hittats i kyrkan, liksom flera runstensfragment – den största runstenen låg som täckhäll till en grav framför högaltaret i koret. Ytterligare gravar har påträffats i och utanför kyrkan, varav en i korets tillbyggnad. Graven vid högaltaret och graven i tillbyggnaden tycks ha tömts på sitt innehåll. Graven i tillbyggnaden är äldre än tillbyggnaden. (FrHo 1969)

En bogårdsmur har funnits söder om kyrkan och inom området har grunder efter trähus påträffats. Enligt traditionen har Sko kloster legat i Flasta innan det flyttade till Sko. Husgrunderna och de igenmurade portalerna har tolkats som att kyrkan kan ha fungerat som klosterkyrka med en klausur söder om kyrkan. På detta tyder även det faktum att kyrkan haft ett lekmannaaltare. I husgrunderna har man påträffat en silverbrakteat, präglad av jarlen Ulf Fase (död 1248). (FrHo 1969)

Runstenar: Tolv runstenar och flera fragment har påträffats inom socknen. U 678 Skoklosters kyrka (ryttarbild), U 679 Skoklosters kyrka (fragment), U 680 Skoklosters kyrka, nu i Uppsala (fragment), U 681 Skoklosters kyrka, U 682 Kaddala (saknas), U 683 Linda, U 684 Råberga (jordfast sten), U 685 Sanda, U 686 Sanda, U 687 Sjunga (flyttblock), U 688 Stavsund, U 689 Säby.

Vid utgrävningen av Flasta mur år 1967 påträffades 23 fragment av sandsten som tillhört minst fyra olika runstenar (Fv 1968 s 275 ff) och ytterligare ett par sandstensfragment med runor (SHM 28883:54 opublicerat).

Sko socken 1489/1503

Kartan visar antal gårdar och jordnatur 1489/1503 (SkoKlJb). Underlag: Topografiska kartan, tryckår 1957–70.

Apalle

1302 *Apaldum* (SkoKlJb s 20), 1350 in *Appaldhum* (DS 4615) – 11 I, 4 a.

UH 1567 **2 kr** 1:0 + 1:0, 1573 **2 kl**.
Summa jt (2:0).

1302 har Sko kloster 2:0 i A i landbodrifi (SkoKlJb s 20).

1350 omnämns Cecilia i A i Ragnhild Hinzsdotters testamente (DS 4615).

1489–1503 har Sko kloster två landbor i A, som vardera räntar 4 pund korn och 0:10 pn (SkoKlJb s 27).

Antal jordeboksenheter 1489/1503 (1573)

	kl	klt	½ klt
Apalle	2 (2)	--	--
Bagarbo	1 (0)	0 (1)	--
Berga	2 (2)	--	--
Blåboda	1 (0)	0 (1)	--
Dampeboda	1 (0)	0 (1)	--
Flasta	3 (3)	--	--
Frista	2 (1)	--	--
Hammarby	2 (2)	--	--
Hammarbytorp	--	0 (1)	--
Kaddala	2 (2)	--	--
*Karlsboda	1 (0)	--	--
Klockarbo	1 (0)	0 (1)	--
Kvarnlöt	1 (0)	0 (1)	--
Linda	2 (2)	--	--
Långlöt	--	0 (1)	--
Myrby	2 (2)	--	--
Piparbo	1 (0)	0 (1)	--
*Pukaboda	1 (0)	--	--
Råberga	2 (2)	--	--
Salsta	4 (4)	--	--
Sanda	2 (2)	--	--
Sjusta	2 (2)	--	--
*Skomakareboda	1 (0)	--	--
Säby	2 (2)	--	--
Uggelbo	--	0 (1)	--
*Vreta	--	--	0 (1)
Vålsta	3 (3)	--	--
SUMMA	41 (31)	0 (9)	0 (1)

Antal gårdar baseras i Sko socken på Skoklosters jordebok 1489/1503 och UH 1573.

Bagarbo

1489 *Bagareboda* (SkoKlJb s 30) – 11 H, 4 j – gården låg ursprungligen ca 300 m norr om nuvarande gården (Gamla Bagarbo) (LSA A14:63-64, år 1689).

UH 1567 ½ **kr**, 1573 **1 klt** (förlänat till Sebastian Zbeinski).

1489–1503 har Sko kloster en landbo i B, som räntar 3 pund korn och 1:0 pn. Någon gång mellan 1489 och 1503 har räntan ändrats till enbart 4:0 pn. (SkoKlJb s 30)

- Berga** 1200-talets mitt (efter 1233) *in Bierhum* (VåKlJb s 96, avskr), 1302 *in Bergum* (SkoKlJb s 20), 1308 *in villa Bergum* (DS 1571) – 11 H, 4 j.
 UH 1567 **2 kr** 1:0 + 1:0, 1573 **2 kl**.
 Summa jt (2:0).
 1200-talets mitt (efter 1233) upptas 0:0:1 i B bland de egendomar som Vårfruberga kloster bytte bort till Filip Birgersson (Aspenäs-ätten) (VåKlJb s 96).
 1302 har Sko kloster 0:12 i B i landbodrift. Enligt uppgift i jordeboken (rad 62) har klostret (tidigast 1299 och senast 1302) bytt till sig 0:0:2 i B från "Sigrudo" (SkoKlJb ss 20, 23, 28 f).
 1308 kungör Peter Gerhardsson (tre trappsurna rutor, balkvis ställda), i närvaro av sex fastar och alla sockenbor, att han sålt 0:2 i B till nunnorna i Sko kloster, och att han i klostret givit dem fasta på denna jord. Peter Gerhardsson meddelar att han av nunnorna fått tillstånd att under sin livstid hugga ner träd som inte bär frukt i Söderskogen. Tillståndet är dock personligt, och hans arvingar kan därför inte med stöd av arvsrätt göra anspråk på denna rättighet. (DS 1571)
 1325 säljer Gregers Magnusson (Folkungaättens oäkta gren) 0:0:4 i B och en skogsslott som kallas **Gyslategh* till nunnorna i Sko kloster, med förbehållet att han får fortsätta använda **Gyslategh* och bortföra 2 lass dödved (årligen) till sin huvudgård **Busabergh*, så länge han lever (DS 2516).
 1489–1503 har Sko kloster två landbor i B, under Skogbolands rättardöme, som vardera räntar 3 pund korn och 1:0 pn (SkoKlJb s 28).
- Blåboda** 1489 *Blaaboda* (SkoKlJb s 30) – 11 I, 4 a.
 UH 1567 $\frac{1}{2}$ **kr**, 1573 **1 klt**.
 1489–1503 har Sko kloster en landbo i B, som räntar 0:20 pn (SkoKlJb s 30).
- *Busabergh** Se Berga, Sko sn.
- Dampeboda** 1489 *Damppaboda* (SkoKlJb s 30) – 11 I, 4 a.
 UH 1567 $\frac{1}{2}$ **kr**, 1573 **1 klt** (förlänat till Sebastian Zbeinski).
 1489–1503 har Sko kloster en landbo i D, som räntar 2:0 pn (SkoKlJb s 30).

Flasta

- 1272 *curiam dictam Fladstad* (DS 563), 1273 *mansionem Fladstath* (DS 569), 1277 *curiam Flazsta* (DS 624), 1302 *Flastat* (SkoKlJb s 19) – 11 I, 4 a.
- UH 1567 **3 kr** 1:0 + 1:0 + 1:0, 1573 **3 kl**.
Summa jt (3:0).
- 1269 se gården Sko.
- 1272 befaller påven Gregorius X biskoparna i Linköping och Skara och ärkedjåknerna i Uppsala att rannsaka och döma i tvisten mellan Sko cistercienskloster och Peter "Bliouscog" angående huvudgården (*curia*) F, som abbedissan och konventet i Sko kloster hävdar äganderätt till men som lekmannen Peter "Bliouscog" har lagt beslag på (DS 563).
- 1273 befaller biskop Henrik i Linköping Karl Ulfssons arvingar att avstå från huvudgården (*mansio*) F som testamenterats av Karl till Sko kloster (se gården Sko), och att arvingarna ska ge Peter Ragvaldsson ersättning för hans del i huvudgården F (DS 569).
- 1275 dömer biskop Henrik i Linköping, biskop Erik i Skara och ärkedjåknerna "B" i Uppsala att äganderätten till huvudgården (*curia*) F ska tillhöra Sko kloster. De befaller också ärkebiskop Folke i Uppsala att personligen bege sig till Sko kloster för att se till att abbedissan och konventet återfår besittningen av F och därefter skydda dem i deras ägande av gården (DS 598).
- 1277 kungör kung Magnus att han tilldömer Sko kloster äganderätten till huvudgården (*curia*) F, som på junker Karls vägnar getts till klostret, men som Peter Ragvaldsson orätt bemäktigat sig (se även gården Sko 1277-91) (DS 624).
- 1302 är F, som omfattar 3:0, en av Sko klosters huvudgårdar (SkoKlJb s 19).
- 1489–1503 har Sko kloster tre landbor i F, som vardera räntar 4 pund korn och 0:12 pn (SkoKlJb s 26).

Frista

- 1302 *Festadum* (SkoKlJb s 19), 1489 *Ffastada* (SkoKlJb s 30), 1573 *Fästa* (UH 1573:8) – 11 I, 4 a – se karta från 1704 (LSA Skoklosters gård B53-26:1).
- UH 1573 **1 kl**.
- 1302 är F, som omfattar 2:0, en av Sko klosters huvudgårdar (SkoKlJb s 19).
- 1489–1503 har Sko kloster två landbor i F, som vardera räntar 4 pund korn och 0:12 pn (SkoKlJb s 30).

***Gyslategh** Se Berga.

- Hammarby** 1286 *curiam meam in Hamarby* (DS 910), 1302 *Hammarby* (SkoKlJb s 19) – 11 I, 4 a.
 UH 1567 **2 kr** 1:2:2:4 + 1:2:2:4, 1573 **2 kl**.
 Summa jt (2:5:2).
 1286 testamenterar Karl Estridsson (delad sköld) sin huvudgård H, med lös och fast egendom till Sko kloster, som han väljer som sin gravplats. Han testamenterar också 40 mark lödigt silver för lösandet av sitt löfte om korståg till Heliga Landet, och 40 mark lödigt silver för att lösa sitt korstågslöfte till Riga. (DS 910)
 1302 är H en av Sko klosters huvudgårdar. 0:17:1 i H brukas i huvudgårdssdrift och ½:0 under landbodrift (SkoKlJb s 19).
 1489–1503 har Sko kloster två landbor i H, som vardera räntar 4 pund korn och 0:11 pn (SkoKlJb s 26).

**Hammarby-
torp**

- 1567 *Hammarbytorp* (UH 1567:3 tl), 1573 *Hammarretorp* (UH 1573:8) – 11 I, 4 a.
 UH 1573 **1 klt**.

Kaddala

- 1302 *Kaddalum* (SkoKlJb s 19), 1489 *Kadala* (SkoKlJb s 29) – 11 H, 4 j.
 UH 1567 **2 kr** 1:4 + 1:0, 1573 **2 kl** (förlänat till Sebastian Zbeinski).
 Summa jt (2:4).
 1302 är K, som omfattar 2:0, en av Sko klosters huvudgårdar (SkoKlJb s 19).
 1489–1503 har Sko kloster två landbor i K, som vardera räntar 4 pund korn och 0:12 pn (SkoKlJb s 29).

***Karlsboda**

- 1489 *Karlsboda* (SkoKlJb s 30).
 UH 1567 (endast) ½ **kr**.
 1489–1503 har Sko kloster en landbogård i K, som räntar 0:12 pn (SkoKlJb s 30).

- Klockarbo** 1489 *Klokkaraboda* (SkoKlJb s 30) 1567 *Klockartorp* (UH 1567:3).
UH 1567 ½ **kr**, 1573 **1 klt**.
1489–1503 har Sko kloster en landbogård i K, som räntar 1:0 pn (SkoKlJb s 30).
- Kvarnlöt** 1489 *Quernaslath* (SkoKlJb s 31) – 11H, 4 j.
UH 1567 ½ **kr** + **1 krkvarn**, 1573 **1 klt**.
1489–1503 har Sko kloster en landbo i K, som räntar 0:10 pn.
En kvarn finns i K. Någon gång mellan 1489 och 1503 har man fått ytterligare en ränta om 10 spann mjöl. Mjöl-räntan ingår inte i den summerade avradssumman för Skogbolands rättardöme. (SkoKlJb s 31, 65)
- Kvarntorp** 1567 *Quarnetorp*(?) (UH1567:3 tl), 1573 *Quarnetorp* (UH 1573:8).
UH 1567 **1 klt** (öde).
- Linda** 1302 *Lindum* (SkoKlJb s 19), 1489 *Lindha* (SkoKlJb s 27) – 11 H, 4 j.
UH 1567 **2 kr** 1:2:2:4 + 1:2:2:4, 1573 **2 kl**.
Summa jt (2:5:2).
1302 är L, som omfattar 2:0:8, en av Sko klosters huvudgårdar (SkoKlJb s 19).
1489–1503 har Sko kloster två landbor i L, som vardera räntar 3 pund korn och 1:0 pn (SkoKlJb s 27).
- Långlöt** 1567 *Lånngelött* (UH 1567:3) – 11 H, 4 j.
UH 1567 ½ **kr**, 1573 **1 klt**.
- Myrby** 1302 *in Myriby* (SkoKlJb s 19) – 11 H, 4 j.
UH 1567 **2 kr** 0:7 + 0:7, 1573 **2 kl**.
Summa jt (1:6).
1302 har Sko kloster 0:10:2 i M under landbodrift (SkoKlJb s 19).
1348 testamenterar Jöns Ragvaldsson, kyrkoherde i Skepptuna, Seminghundra hd, 0:0:0:9 i M till Lovö prästbord (DS 4374).
1489–1503 har Sko kloster två landbor i M, som vardera räntar 3 pund korn och 1:0 pn (SkoKlJb s 27).

- Piparbo** 1489 *Piparaboda* (SkoKlJb s 30) – 11 I, 4 a.
UH 1567 ½ **kr**, 1573 **1 kl** (förlänat till Sebastian Zbeinski).
1489–1503 har Sko kloster en landbo i P, som räntar 0:6 pn
(SkoKlJb s 30).
- *Pukaboda** 1489 *Pukaboda* (SkoKlJb s 31).
1489–1503 har Sko kloster en landbo i P, som räntar 0:10 pn
(SkoKlJb s 31).
- Råberga** 1302 *Rabergi* (SkoKlJb s 19) – 11 I, 4 a.
UH 1567 **2 kr** 1:2:2:4 + 1:2:2:4, 1573 **2 kl**.
Summa jt (2:5:2).
1302 är R, som omfattar 3:0, en av Sko klosters huvudgårdar
(SkoKlJb s 19).
1489–1503 har Sko kloster två landbor i R, som vardera räntar
3 pund korn och 1:0 pn (SkoKlJb s 27, 64).
- Salsta** 1274 *mansione nostra Salthstade* (DS 572), 1302 *Salstad* (SkoKlJb s
19) – 11 I, 4 a.
UH 1567 **4 kr** 1:0 + 1:0 + 1:0 + 1:0, 1573 **4 kl** (förlänat till
Sebastian Zbeinski).
Summa jt (4:0).
1274 tillkännager Karl Tjälvellsson (Fånö-ätten) att han med sina
barns samtycke bytt bort sin huvudgård (*mansione*) S, om
2:0, till Sko kloster mot klostrets huvudgård Hårby, Hus-
by-Sjutolfts sn, Trögds hd. Klostret överlåter samtidigt
jord om sammanlagt 0:6 i Uppland, där varje örtug räk-
nas som 1 mark silver, nämligen jord i Haknäs, Vassunda
sn, Lindberga och Gottröra, Gottröra sn, Långhundra hd,
Tarv, Närtuna sn, Långhundra hd, Ovice, Husby sn,
Långhundra hd, och **Stavi*, okänd sn (DS 572, DMS 1:9 s
90).
1302 är S, som omfattar 4:0, en av Sko klosters huvudgårdar
(SkoKlJb s 19).
1489–1503 har Sko kloster fyra landbor i S, som vardera räntar
4 pund korn och 0:12 pn (SkoKlJb s 29).

Sanda

1302 *Sandum* (SkoKlJb s 20), 1489 *Sanda* (SkoKlJb s 28) – 11 H, 4 j.

UH 1567 **2 kr** 0:7 + 0:7, 1573 **2 kl**.

Summa jt (1:6).

1302 har Sko kloster 0:12:1 i S under landbodrift (SkoKlJb s 20).

1489–1503 har Sko kloster två landbor i S, som vardera räntar 3 pund korn och 1:0 pn (SkoKlJb s 28).

Sjusta

1302 *Syustadum* (SkoKlJb s 19), 1489 *Siustada* (SkoKlJb s 29) – 11 H, 4 j.

UH 1567 **2 kr** 1:0 + 1:0, 1573 **2 kl**.

Summa jt (2:0).

1302 är S, som omfattar 2:0, en av Sko klosters huvudgårdar (SkoKlJb s 19).

1489–1503 har Sko kloster två landbor i S, som vardera räntar 4 pund korn och 0:10 pn (SkoKlJb s 29, 64).

Sko

1164–67 *de Sco* (DS 51, odat), 1262/1281(?) *de Sco* (DS 855, odat), 1269 *mansionem de Sco* (DS 538), 1277 *Sko* (SkoKlJb s 22) – 11 I, 4 a.

Till Sko skriver sig en i övrigt okänd man vid namn Kol på 1160-talet (DS 51, DS 64, DS 64a). – Omkring 1220 är Sko troligen sätesgård för Knut Långe (SMD 2 s 371 ff). Omkring 1262/1281 bebos det av Helena (Helena *de Sco*), Holmger Knutssons änka (DS 855, odat, Beckman 1970 s 188, Gillings-tam 1973, SBL 19 s 251 f, SBL 21 s 387).

1164–67 är Kol i Sko ett av vittnena då ärkebiskop Stefan löser den långvariga tvisten mellan Doter och hennes son Gere (se Viby, S:t Olofs sn) (DS 51, odat).

1167–85 är Kol i Sko ett av vittnena vid kung Knuts jordtransaktion med Viby kloster. Kol i Sko uppges vara den som tidigare givit gården **Whithbo*, okänd sn, till Viby kloster (se Viby, S:t Olofs sn). (DS 64, odat, DS 64a).

1220 uppges Knut Långe ha gett en fristad på 'egendomen Sko' till två dominikaner som blivit skickade till Sigtuna, men fördrivits därifrån av ärkebiskopen (se Sigtuna dominikankonvent) (SMD 2 s 371 ff).

- 1269 kungör Östergötlands lagman Bengt Magnusson (Folksungaättens lagmansgren), hans svåger Bengt Magnusson, gift med Ulfhild Magnusdotter, Peter Ragvaldsson, ärkedjaken Folke i Uppsala, och Folkes bröder Magnus och Johan, att de godkänner den avlidne Karl Ulfsson (son till jarlen Ulf Fase) testamente och de avsäger sig huvudgården i Sko (*mansionem de Sco*) med allt som hör till den, som Karl Ulfsson testamenterat till Sko kloster (DS 538). Samma dag stadfäster kung Valdemar Karl Ulfssons testamente till förmån för nunnorna i Sko och tilldömer dem allt gods och alla ägodelar som Karl Ulfsson testamenterat till dem (DS 862). Om en efterföljande tvist, se Flasta.
- 1277–91 förvärvar Sko kloster 1:0 i Sko (SkoKlJb s 22). – Denna jord upptas inte i klostrets egentliga godsförteckning (1302) och omtalas inte heller senare.

Sko-*makareboda**

- 1489 *Skomakareboda* (SkoKlJb s 31).
 UH 1567 (endast) $\frac{1}{2}$ **kr**.
 1489–1503 har Sko kloster en landbogård i S, som räntar 0:10 pn (SkoKlJb s 31).

Säby

- 1302 *in curia mea Seby* (DS 1354), 1302 *Seby* (SkoKlJb s 19) – 11 H, 4 j.
 UH 1567 **2 kr** 1:0 + 1:0, 1573 **2 kl** (varav den ena förlänat till Sebastian Zbeinski).
 Summa jt (2:0).
 1302 byter Guttorm Anundsson bort 2:0 på sin huvudgård S till Sko kloster, mot lika mycket jord i Sockarby, Sångas sn, Färingsö tingslag (DS 1354, DMS 1:7 s 206).
 1302 är S, som omfattar 2:0, en av Sko klostrets huvudgårdar (SkoKlJb s 19, 24).
 1489–1503 har Sko kloster två landbor i S, som vardera räntar 3 pund korn och 1:0 pn (SkoKlJb s 28).

Söderskogen 1308 *Suderskog* (DS 1571) – 11 I, 3 a – avser det skogsområde som 1795 kallas Södra Skogen (LSA Berga B53–5:1).
 1308 kungör Peter Gerhardsson (tre trappskurna rutor, balkvis ställda) att han personligen fått tillstånd av nunnorna i Sko kloster att hugga ner träd i S som inte bär frukt (se Berga, Sko sn) (DS 1571).

Uggelbo 1567 *Wgleboda* (UH 1567:3) – 11 I, 4 a.
 UH 1567 ½ kr, 1573 1 klt.

***Vreta** 1567 *Wretta* (UH 1567:3), 1573 *Wrethetorp* (UH 1573:8).
 UH 1567 ½ kr, 1573 ½ klt.

Vålsta 1285–1305(?) *de villa Vastadum* (DS 1732, odat), 1302 *Vastad* (SkoKlJb s 20), 1489 *Vaardstada* (SkoKlJb s 28) – 11 H, 4 j.
 UH 1567 3 kr 0:7:0:3 + 0:7:0:3 + 0:7:0:3, 1573 3 kl.
 Summa jt (2:5:1:1).

En gård i Vålsta är sätesgård för Johan Danske (okänt sigill) omkring 1285–1305 (DS 1732, odat).

1285–1305 skänker Johan Danske (okänt sigill) från byn V all sin fasta och lösa egendom till Sko kloster om han och hans hustru Helena inte får någon arvinge som överlever honom. Han förbehåller sig besittnings- och nyttjanderätten för sin egendom under sin levnad, och uppger att det avtal som han och hans hustru Helena ingått ska gälla, vilket innebär att om hon överlever honom ska hälften av deras gemensamma egendom tillfalla henne och resten klostret. Om han överlever henne ska hennes arvingar enligt lagen ha en tredjedel av all lösegendom. (DS 1732, odat)

1302 har Sko kloster 0:10:2 i V under landbodrift (SkoKlJb s 20).

1308 är Kettilvast i V ett av vittnena i samband med Peter Gerhardssons (tre trappskurna rutor, balkvis ställda) överlåtelse av jord i Berga till Sko kloster (se Berga, Sko sn) (DS 1571).

1489–1503 har Sko kloster tre landbor i V, som vardera räntar 3 pund korn och 1:0 pn (SkoKlJb s 28).

Sko kloster

1245 *Conuentui Monasterij de Sco Cisterciensis ordinis* (DS 315, omdat)

1282 *sanctimonialibus de Sco (...) apud Scho* (DS 753).

1285–1305 *monasterii Sko* (DS 1732, odat).

Sko nunnekloster låg ursprungligen i Byarum, Östbo härad, Småland. Det torde ha existerat under andra hälften av 1100-talet (Hall s 4 ff, Härenstam s 221–226). Efter flyttningen är klostret belagt som cisterciensiskt, men den ursprungliga ordenstillhörigheten är inte känd.

Klostret tycks efter flytten från Småland först ha etablerats i Flasta och senare ha flyttat till Sko (se kyrkobeskrivningarna över Flasta och Sko). Flytten från Småland genomfördes tidigast 1222, då klostret finns i Byarum (DS 833, DS 834, Härenstam s 223) och senast 1245, då påven ger Sko kloster sitt beskydd (DS 315, omdat). Linköpings domkyrkas rimmade biskopskrönika anger att flytten från Småland gjordes under biskop Lars ämbetstid, som den felaktigt uppger började 1232 istället för 1236 (SRS 3:2 s 105; Schück 1959 s 30 ff, 56). Messenius uppger att Knut 'Folkungen' (dvs Knut Långe) uppförde klostret omkring 1225 (MeSI II s 27), vilket kan syfta på tegelkyrkan. Messenius anger nämligen på annat ställe att Byarums kloster övergavs 1236, då det flyttades till Sko (MeSI II s 31). Nunnornas etablering i Flasta/Sko kan antas ha skett efter Knut Långes död 1234, under Holmger Knutssons tid.

Holmger Knutsson, död 1248, dyrkades som ett lokalt helgon under medeltiden, vilket mirakelberättelser och hans gravtäckte från 1400-talet vittnar om (Gardell s 421 f, SBL 19 s 251 f, Källström 2012).

Karl Ulfsson, död 1260 och son till jarlen Ulf Fase, testamenterade Sko till klostret (DS 538, DS 569; se Lovén 2014 för paralleller). Testamentet är inte bevarat, men det bekräftades 1269 av en rad släktingar (DS 538). Det är inte känt hur godset Sko övergick från Holmger Knutsson till Karl Ulfsson, men det faktum att flera släktingar bekräftade Karl Ulfssons testamente år 1269 (DS 538) visar att Karl hade godset i arv. Norsk-isländska källor uppger att Holmger och Ulf Fase var fränder (SBL 19 s 251 f, Rosén 1940 s 76).

Karl Ulfsson gav, synbarligen i ett annat testamente (se DS 569), även Flasta till nunnorna, och troligen var det här klostret låg ännu på 1260-talet (se kyrkobeskrivningarna över Flasta och Sko). En av släktingarna godkände inte denna gåva, och en tvist utbröt (se Flasta).

Magnus Johansson (Ängel) (död 1294) gynnade klostret genom flera jorddonationer, se den kronologiska redovisningen nedan.

Sko kloster var ett cistercienskloster, men omtalas som tillhörande benediktinorden i ett fåtal belägg vid slutet av 1200-talet och 1300-talets början (DS 775, DS 776, DS 792, DS 1243, DS 1685).

Enligt Sko klosters jordebok ägde klostet år 1302 drygt 90 markland

(90:3:2:2½), förutom godsens på Öland (SkoKlJb s 24 rad 71). Klostret ägde hela Sko socken. Dess ägor var koncentrerade till Uppland, och omfattade även jord i Ärlinghundra, Sollentuna och Seminghundra härader. Klostret ägde också jord i Småland, Östergötland, Södermanland, Västmanland och på Öland.

Nästan 60 markland låg i huvudgårdsdrift (*sub curiis*), medan drygt 22 markland låg under landbodrift (*sub colonis*). I Sko socken ägde klostret omkring 30 markland, varav drygt 8 markland (8:1:2) förvaltades under landbodrift och resten i huvudgårdsdrift direkt under klostret.

Petree antar att klostrets årliga ränteinkomster, som enligt jordeboken uppgick till 50 mark pn i avrads- och utgårdapenningar, var omkring 2:2 pn per markland, fördelat på 1:0 avradspn och 1:2 utgårdapn för varje markland jord. (SkoKlJb s 24 f, särskilt s 25 rad 17).

Klostret fortlevde efter reformationen. 1566 fick abbedissan Benedikta och övriga nunnor tillåtelse av Erik XIV att stanna i klostret så länge de levde, men inga nya nunnor fick upptas. En klosterskola för flickor omtalas vid denna tid, men den har troligen funnits även tidigare (Ortved 2 s 467).

1572 meddelar Johan III att den gamla klostervåningen ska återuppbyggas och användas som övernattningsplats åt kungen, men året därefter beslutar kungen att återuppbyggnaden inte ska genomföras. 1574 beslutar istället Johan III att en stor mängd tegel ska uppbrytas från Sko kloster för att användas som mursten till det pågående bygget av Svartsjö slott. Skoklosterkyrkans koppartak beordras bönderna i Sko sn att ta ner för att användas på Stockholms slott. Som ersättning får bönderna 1 läst korn, vilket skulle användas för att reparera kyrkans tak (Ortved 2 s 467). 1578 stängs klostret slutgiltigt (PRFSS III:1 nr 129, med avskrift från Johan III:s diarium 7/8 1578).

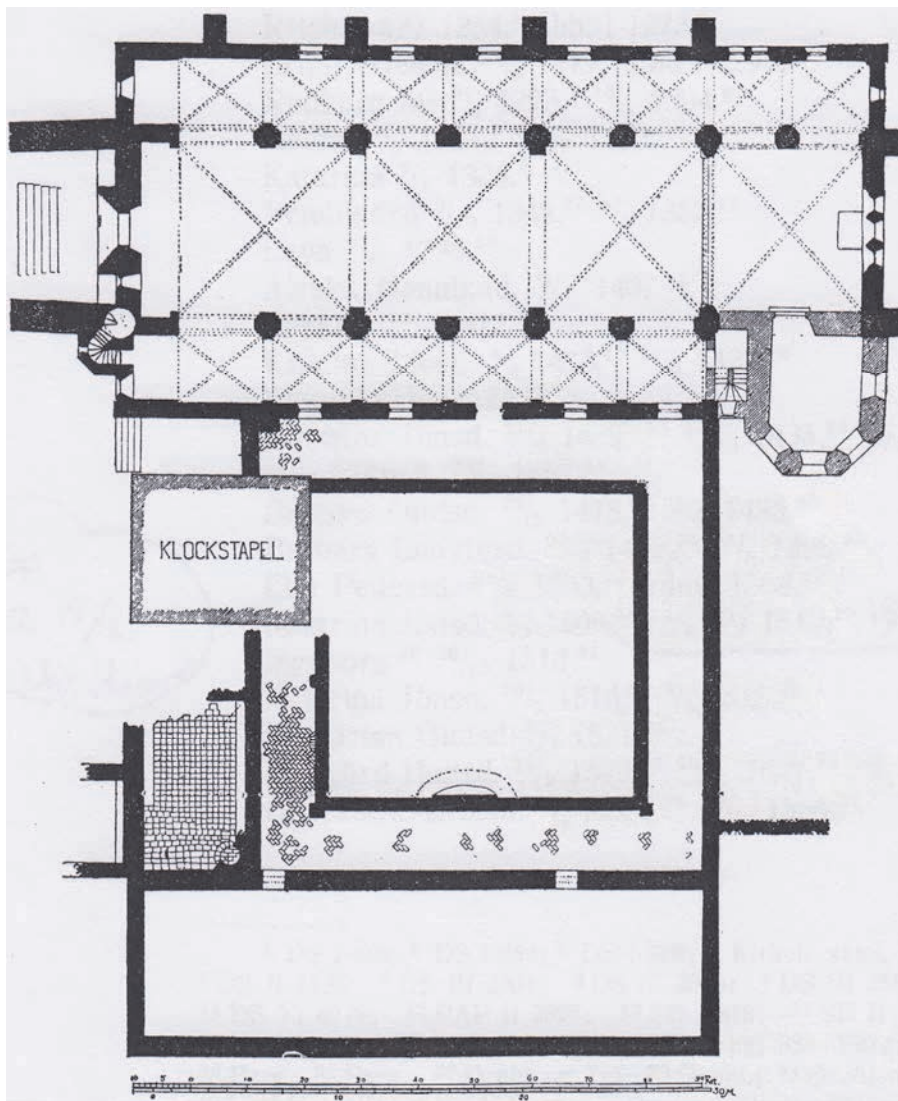
De skriftliga beläggen om Sko kloster nedan har delats upp på två rubriker: "Klostrets historia och funktion som kyrklig institution i samhället" och "Sko klostrets gods och resurser".

Sko klosterkyrka: Se inledningen till Sko socken.

Följande regenter har utfärdat brev i Sko kloster:

Gustav I 1526 (GR 3 s 301).

Utgrävningsplan över Sko kloster

Utgrävningsplan från 1890-talet över Sko kloster med klosterkyrkan längst i norr. Norr är uppåt på bilden. Ur UKy 125.

Klostrets historia som kyrklig institution i samhället

- 1220 se gården Sko, Sko socken.
- 1245 ger påven Innocentius IV priorinnan och konventet i Skokloster sitt skydd, enligt deras egen begäran, för såväl personer i klostret som för klostret och alla deras egendomar. Påven bekräftar särskilt klostrets äganderätt till gods med avkastning och andra egendomar (DS 315, fel-dat).
- 1248 halshuggs enligt Erikskrönikan Holmger Knutsson och begravs sedan i Sko kloster (ASMA s 360, Erikskr v 57–66, SBL Holmger Knutsson).
- 1257 ger påven Alexander IV abbedissan och konventet i Sko kloster sitt beskydd (DS 443).
- 1275 beviljar ärkebiskop Folke 40 dagars avlat årligen för dem som besöker klosterkyrkan i Sko på kyndelsemässodagen och midsommardagen (DS 594).
- 1283 upprepar påven Martin IV sitt skydd av Sko kloster, som här uppges tillhöra Benediktinorden, och deras nuvarande och framtida tillägor, särskilt deras tionden, ängar, betesmarker, skogar och andra egendomar (DS 775, DS 776).
- 1288 ger kung Magnus nunnorna i Sko kloster, samt deras gods och egendom sitt beskydd och förklarar klostret fritt från alla kungliga avgifter och undantar dem från krigsexpeditioner. Kungen förbjuder sina uppbördsmän att inkräva något från klostrets egendomar (ÖD VII p 473)
- 1291 instiftar Magnus Johansson (Ängel) i sitt testamente en ständig vicaria i nunneklostret i Sko, där han väljer sin gravplats, och ger därtill sin gård Frösåker, Kärrbo sn, Siende hd, i Västmanland, och jord i Fullbro, Lisön och Fällnäs, Sorunda sn, Sotholms hd. Magnus föreskriver att förvaltningen av hela det donerade godset ska förbli hos Sko kloster, och att klostret måste försörja den av ärkebiskopen tillsatte vikarien med hjälp av avkastningen från godset. Vidare ska vikarien förrätta fyra specificerade mässor och förvaltningen av godset ska övergå till ärkebiskopen och förvaltas därifrån, om klostret inte följer donatorns föreskrifter och trots uppmaning från ärkebiskopen inte bättrar sig. (DS 1049, se DMS 2:1 s 214)

- 1292 utfärdar Magnus Johansson (Ängel) ett nytt testamente med samma innehåll rörande vicarian i Sko kloster som ovan (år 1291), förutom att han nu skänker sin gård **Snorsta* (möjligen Norsta, Balingsta sn, Hagunda hd, se Schück 1942 s 125, belägget saknas i DMS 1:6) med kvarn och fiskevatten till klostret, samt alla slags prydnader och tillbehör för ett vårfrualtare, som ska förestås av den ständiga vikarien som ärkebiskopen i Uppsala ska utse. (DS 1737)
- 1297 sägs Sko kloster vara nedbränt, och klostret ska därför ha flyttats närmare vattnet på bekostnad av Upplands lagman Birger Petersson (Finsta-ätten), som även bekostade reparationerna (ASMA s 368, MeSI II s 27, 72). Erik Olaus krönika meddelar endast att Sko kloster reparerades detta år (SRS 2 s 72, 76).
- 1298 kungör ärkebiskop Nils Alleson att den ständiga vicarian i Sko utifrån framlidne Magnus Johanssons (Ängel) testamente, med samtycke av Magnus arvingar Johan Ängel, Folke Jonsson (Fånö-ätten) och dennes ombud Johan Ingevaldsson, samt Magnus Gregersson på sin son Peters vägnar, ska behållas med vissa villkor rörande tillsättande av vikarie och förrättande av mässor, högtidlighållande av årsdagar mm, samt rörande gods avsatta för vicarian och angående avlönande av prebendatens tjänare. Vidare framgår att om inte de tillagda villkoren följdes av abbedissan i klostret skulle vicarian överföras till Uppsala domkyrka. (DS 1224)
- 1300 invigs klosterkyrkan i Sko kloster av ärkebiskop Nils Alleson (ASMA s 369).
- 1300 kungör ärkebiskop Nils att när han den 27 augusti 1300 hade invigt klosterkyrkan i Sko, efter att den tidigare biskopen Johan i Åbo utfört konsekration av kyrkans högaltare, kom abbedissan i Sko kloster och bad Nils att ändra årsdagen av kyrkoinvigningen till den 4 september, eftersom den egentliga årsdagen passade illa som årsdag. Skälen till detta var dels att nunnorna vid den tiden var bundna av sina ordensregler att fira vissa festdagar, dels att församlingsborna vid samma tid hade nödvändiga arbeten att utföra. Ärkebiskopen ändrar därför årsdagen till den 4 september, då klosterkyrkans årsdag hädanefter ska firas. Han utlovar också 40 dagars avlat årligen för dem som besöker klosterkyrkan på årsdagen. (DS 1331)

- 1301 beslutar abbedissan Radborg och nunnekonventet i Sko att de, efter moget övervägande och i samförstånd, överlåter all rätt till den prebenda som Magnus Johansson (Ängel) instiftat i klostret, på ärkebiskop Nils och dennes efterträdare, och på domkyrkan i Uppsala. Prebendan instiftade en ständig vikarie som skulle tjänstgöra vid ett altare i klosterkyrkan, men detta arrangemang visade sig vara nunnorna mera till besvär och bekymmer än till glädje och tröst. (DS 1348, Dahlbäck s 132)
- 1304 utlovar ärkebiskop Nils 40 dagars avlat för dem som lämnar bidrag till nunnorna i Sko kloster för deras behov av ljus till klosterkyrkan. Detta ska dock endast gälla när klostrets allmoseinsamlare tigger sältran i Stockholm. (DS 1430)
- 1307 ger hertigarna Erik och Valdemar abbedissan och konventet i Sko sitt beskydd för klostret och all deras lösa och fasta egendom med därpå boende förvaltare, landbor och andra personer. Hertigarna undantar och befriar klostret och dess gods från alla kungliga skatter och avgifter, men förbehåller sig rätten att besluta om klostrets delaktighet i allmänna skatter, exempelvis generell ledung och allmänna hjälpåtgärder, samt om konungs edsöre, mord eller stöld. (DS 1543)
- 1310 uppges kung Birgers dotter Agnes vara under Sko klostrets beskydd, och samma år ska klostret ha blivit förstört av plundrare, som sedan flydde därifrån (ASMA s 371). Samma år utfärdar Peter Magnusson, son till Magnus Gregersson, ett gåvobrev till Sko kloster, där han, på ärkebiskop Nils inrådan, kungör att han tillfogat klostret en oförrätt och utövat våld mot klostret, och därför ger 1:0 jord till klostret på olika platser i Uppland och Södermanland. (DS 1681)
- 1311 bekräftar Folke Jonsson (Fånö-ätten) att den vicaria som Magnus Johansson (Ängel) instiftade i Sko kloster, nu, i enlighet med abbedissans och konventets vilja och Magnus Johanssons arvingars medgivande, överförs till Uppsala domkyrka (DS 1790).
- 1358 uppger Nils, kyrkoherde i Nordingrå och prost i Ångermanland, att han, då ärkebiskop Peter i Uppsala var på visitationsresa i Nordingrå, lovade att av Heyne Guldsmed i Stockholm återköpa den silverkalk som hans företrädare Johan i Nordingrå hade testamenterat till Sko kloster, och snarast möjligt överlämna den till Sko kloster. (DS 5852a)

- 1417 uppger ärkebiskop Jöns Gerekeßson i ett avlatsbrev att alla pilgrimer ska besöka Sko kloster och där gå runt korsgången och kyrkogården och be för de döda som vilar där. Han uppmuntrar också gåvor till klostrets fabrica (se även år 1513). (SD 2392)
- 1438 döms Peder Jönsson i Svalnäs, Danderyds sn och skeppslag, som dräpt Olof Jakobsson, till sex pilgrimsvallfärder, varav den ena ska gå till 'det helga blod' i Sko kloster, i en förlikning mellan Peder Jönsson och Olof Jakobssons släktingar (RAp 1/9, FMU 2266).
- 1471 uppges kung Kristian ha uppehållit sig vid Sko kloster mellan måndag och tisdag med en flotta på tolv skepp, och därifrån sänt bud till ärkebiskop Jakob om tillåtelse för kungen och skeppen att passera Almare-Stäket, vilket dock ärkebiskopen förhindrade (RApp 18/9).
- 1488 ber ärkebiskop Jakob i Uppsala dem som bor på Kopparberget och i de omkringliggande orterna att bistå abbedissan och systrarna i Sko kloster med allmosor och gåvor i samband med ombyggnaden av klostrets bönehus och sovsal (*dormitorium*). Ärkebiskopen utlovar också 40 dagars avlat åt dem som hjälper klostret. (RApp 22/5, DDal nr 273)
- 1488 uppges att en av de olagliga hamnar och marknader omkring Stockholm, som Sten Sture, i närvaro av Gregers Matsson, Åke Jenssen, Peder Ragvaldsson och Erik Ravaldsson, vill förbjuda, låg vid Sko kloster. Allmogen uppges samlas på dessa platser vid högtider. (StTb s 281)
- 1503 ber abbedissan Elin Pedersdotter och hela konventet i Sko kloster om allmänhetens hjälp med anledning av den eldsvåda som drabbat klostret och sysslomansgården där (RApp 16/10).
- 1506 uppges Sko kloster ha stora skador efter en brand, och biskop Vincent i Skara lovar avlat åt dem som hjälper konventet (RApp 9/4).
- 1510 pågår omfattande byggnationer vid Sko kloster som konventet har svårt att slutföra utan ekonomisk hjälp. Biskop Otto i Västerås utlovar avlat till invånarna i Öster- och Västerdalarna, på Kopparberget och Salberget för dem som hjälper nunnorna. (RApp 25/10)
- 1512 ber Katarina Johansdotter, abbedissa i Sko kloster, om hjälp för klostrets ombyggnad som pågår (RApp 15/2).

- 1513 beklagar sig Ingegerd, electa som abbedissa i Sko kloster, i ett öppet brev till invånarna i Västerås biskopsdöme, om klostrets stora fattigdom, både till föda och kläder, på grund av att stora delar av klostret brann upp, valv och murar är förstörda och träbyggnaderna faller samman (RApp 26/12).
- 1513 ger ärkebiskop Jakob Ulfsson, efter begäran av abbedissan och Sko kloster att deras inneslutna korsgång ska hållas i tillbörlig vördnad, 40 dagars avlat till de botgörare som i klostrets korsgång antingen knäfaller och ber böner, eller går runt korsgången och ber böner (se även år 1417) (RAp 20/8).
- 1517 påminner Katarina Johansdotter, abbedissa i Sko kloster, Sten Sture d y om det löfte han tidigare givit till Sko klostrets syssloman, som han mötte vid Stäket, att han (Sten Sture) skulle ge klostrets landbor ett försvarsbrev med anledning av att alla klostrets landbor nu blivit utkallade. Katarina uppger att hon inte vet om utskrivningen skett efter Stens eller någon annans befallning, men ber på hela konventets vägnar att han ska ta klostrets landbor i sitt beskydd, så som Svante Nilsson och alla andra Sveriges riksföreståndare gjort. Hon påminner också om att så har varit fallet ända sedan klostret grundades. (HH 39 s 487 f)
- 1520 ger ärkebiskop Gustav i Uppsala sitt och kyrkans skydd till jungfrur, abbedissa och konvent i Sko kloster (RApp 2/12).
- 1521 ber biskop Otto i Västerås invånarna i Dalarna att genom testamentsgåvor och andra gåvor bistå de fattiga nunnorna i Sko kloster efter branden där, så att klostret kan återuppbyggas (DDal 1 nr 237).
- 1527 skriver Gustav I till abbedissan i Sko kloster med anledning av att hon under en tid tagit hand om hans två systerdöttrar (systemen Margaretas och Joakim Brahes barn). Den ena systemen, Öllegård, har avlidit i klostret och Gustav I anklagar abbedissan för att hon behandlat Öllegård dåligt och iklätt henne nunnedräkt på hennes dödsbädd. Han anklagar också abbedissan och klostret för att lura till sig gods och pengar från människor. Kungen skickar herr Eskil och Eskils hustru Birgitta att närvara vid Öllegårds begravning i klostret, och meddelar att de kommer att ta med sig den andra systemen från klostret. Kungen kommer också att tillsätta en syssloman i klostret. (GR 4 s 359f)

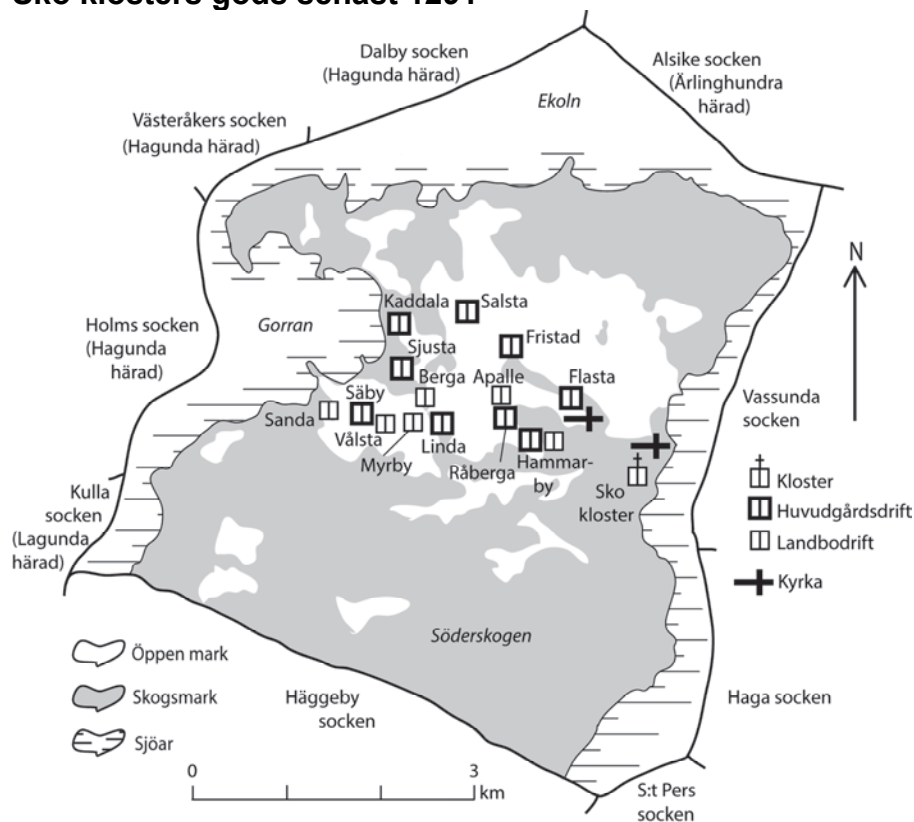
- 1545 uppmanar Gustav I Axel Andersson (Lillie av Ökna) att låta sin hustru Margareta Mickelsdotter (växt) flytta till Sko kloster såsom hon önskar, eftersom hon uppgivit att hon på grund av sjukdom och ålderdom inte längre orkar med olydigt tjänstefolk, eller styra 'bo och bohag'. Gustav I uppmanar Axel att ge sin hustru hennes 'rätta treding' i lös och fast egendom som hon på både sin sida och på hans sida har rätt till, samt ett ordentligt uppehålle, eftersom hon i många år haft mycket 'träldom, sorg och be-drövelse' för Axels skull. (GR 17 s 366)

Sko klosters gods och resurser

Nedanstående belägg rör Sko klosters godsinnehav och andra resurser som konventet haft tillgång till.

- 1254 kungör priorinnan R och konventet i Sko att de sålt en tredjedel av sitt fiske i Skens å (Sunnerbo hd, Småland) till munkarna i Nydala kloster för en summa lödigt silver (DS 416).
- 1258 kungör abbedissan R och konventet i Sko att de sålt sina gods i Småland till biskop Henrik i Linköping (DS 854).
- 1264 stadfäster kung Valdemar Birgersson och Birger jarl till nunnorna i konventet i Sko gränsen för vissa jordegendomar i Småland som kung Erik Knutsson och kung Johan Sverkerssons tidigare stadfäst till konventet i Byarum (DS 492), vilket visar på kopplingen mellan Sko kloster och klostret i Byarum.
- 1269 se Sko.
- 1272 och 1273 se Flasta.
- 1274 se Haknäs, Vassunda sn och Salsta.
- 1275 meddelar ärkebiskop Folke i Uppsala att brevisaren Sten, i Folkes närvaro, intygat att han arrenderat jordegendomar av priorinnan och systrarna i Sko kloster mot en årlig avgift till klostret. Vidare meddelar ärkebiskopen att Stens dotter, då hon inträdde i systrarnas orden, överlätit de nämnda jordegendomarna till klostret, eftersom egendomarna tillhörde dottern genom mödernearv. (DS 589)
- 1277 se Flasta.
- 1285–1305 se Vålsta.
- 1286 se Hammarby.
- 1286 se *Skämma, Övergrans sn.

Sko klosters gods senast 1291

Kartan visar Sko klosters gårdar inom Sko socken i huvudgårdar respektive landbodrifter före abbedissan Elins död, tidigast 1277 och senast 1291. För gårdarnas jordetal, se tabell 1 och 2. Underlag: Topografiska kartan, tryckår 1957–70.

Senast år 1291 har Sko kloster i Sko socken nio huvudgårdar; Flasta, Hammarby, Råberga, Linda, Sjusta, Kaddala, Salsta, Fristad och Säby samt sex gårdar i landbodrifter; Hammarby, Myrby, Vålsta, Sanda, Berga och Apalle (se tabell 1 och 2, samt kartan nedan) (SkoKlJb s 19). Godsens i tabell 1–5 utgör Sko klosters godsintehav före abbedissan Elins död, dvs tidigast 1277 och senast 1291. Godsens har grupperats utifrån de olika driftsformerna. Sko klosters godsintehav omfattade vid den här tiden drygt 80 markland (80:5:0:2½), samt godsens på Öland (som räknades i attungar), se tabell 5.

Tabell 1. Sko klostets gods i Sko klostets socken i huvudgårdssdrift

By	Jordetal
Flasta	3:0
Hammarby	0:17:1
Råberga	3:0
Linda	2:0:8
Sjusta	2:0
Kaddala	2:0
Salsta	4:0
Frista	2:0
Säby	2:0
SUMMA	22:4:0

Tabell 2. Sko klostets gods i Sko socken i landbodrift

By	Jordetal
Hammarby	0:4
Myrby	0:10:2
Vålsta	0:10:2
Sanda	0:12:1
Berga	0:12
Apalle	2:0
SUMMA	8:1:2

Tabell 3. Gods förvaldade i huvudgårdssdrift

By ¹	Socken, härad	Jordetal	DMS
Ekhamn	Vassunda sn	8:0	Denna del
Skottsila	Knivsta sn, Ärlinghundra hd	3:1	--
Skånåla	Skånåla sn, Seminghundra hd	4:0	--
Harg	Skånåla sn, Seminghundra hd	0:14:2	--
Edsby	Eds sn, Sollentuna hd	0:18:1	1:7 s 261
Oxunda	Eds sn, Sollentuna hd	0:12	1:7 s 264 f
Norsa (nu Rosersberg)	Norrsunda sn, Ärlinghundra hd	0:19	--
Rävsta	Kulla sn, Lagunda hd	0:20	--
Hässle	Fittja sn, Lagunda hd	2:0	--
Väntbrunna	Balingsta sn, Hagunda hd	4:0	1:6 s 52
Nyby	Långtora sn, Lagunda hd	3:4:0	--
Alsike	Alsike sn, Ärlinghundra hd	0:4:1:2½	--
SUMMA		35:5:1:2½	

¹ Ortidentifieringen bygger på Petree (SkoKlJb).

Tabell 4. Gods förvaltrade i landbodrft

By	Socken, härad	Jordetal	DMS
Haknäs	Vassunda sn	0:7	Denna del
Ala	Vassunda sn	0:1	Denna del
Hagby	Haga sn	2:0	Denna del
Skånela	Skånela sn, Ärlinghundra hd	4:0	--
Rotsunda	Sollentuna sn, Sollentuna hd	0:15	1:7 s 304
Aspvik	Stockholms-Näs sn, Bro hd	3:0	1:7 s 87
Rävsta	Kulla sn, Lagunda hd	0:0:2	--
<i>*Øthingabøli, iuxta helsli</i>	?Fittja sn, Lagunda hd	0:0:2	--
Kumla	Balingsta sn, Hagunda hd	0:4	1:6 s 42 f
Bärsta	Uppsala-Näs sn, Ulleråkers hd	0:0:2:4	1:2 s 105 ff
Väsby	Vänge sn, Ulleråkers hd	0:4	1:2 s 132
Ekeby	Vänge sn, Ulleråkers hd	0:0:4	1:2 s 121
Långtibble	Vänge sn, Ulleråkers hd	0:5:2	1:2 s 128
Sunnersta	Bondkyrka sn, Ulleråkers hd	0:1:1:4	1:2 s 64
Hammarby	Bondkyrka sn, Ulleråkers hd	0:0:1	1:2 s 49
SUMMA		14:2:0	

Tabell 5. Gods i landbodrft på Öland:

By	Socken, härad	Jordetal	DMS
Skärlöv	Hulterstad sn, Gräsgårds hd	1½ attung	4:3 s 300
Nedre Bägby	Gärdslösa sn, Runstens hd	½ attung och 2 öresbol	4:3 s 153
Abbantorp	Högsrums sn, Slättbo hd	½ attung	4:3 s 116
Gillberga	Persnäs sn, Åkerbo hd	3½ aln	4:3 s 64
Hörninge ⁸	Köpings sn, Slättbo hd	1 attung	4:3 s 130
SUMMA		3½ attungar, 2 öresbol, 3½ aln	

Sko klosters godsförvärv efter abbedissan Elins död

Följande gårdar har förvärvats (tabell 6), respektive sålts (tabell 7) efter abbedissan Elins död, dvs tidigast 1277 och senast 1291 (SkoKlJb).

⁸ Jorden i Hörninge doneras 1299 (DS 1262, DS 1289) av Henrik, präst i Runsten, se DMS 4:3 s 130. Jorddonationen och jordlottens storlek omnämns i Sko klosters jordebok, men inte jordlottens namn (SkoKlJb s 20).

Tabell 6. Förvärvade gods

By	Socken, härad, landskap	Jordetal	DMS
* <i>Vlghamar</i> (nu Skytteholm)	Ekerö sn, Svartlösa hd, Södermanland	0:10:2	2:1 s 122
Björkaro	Mörkö sn, Hölebo hd, Södermanland	2:0	2:2 s 56
Tångsta	Kärbo sn, Siende hd, Västmanland	2:0	--
<i>Prebenda R</i>	Okänt. ⁹	0:0:0:4	--
* <i>Snorsta</i>	?Norsta, Balingsta sn, Hagunda hd	3:2	--
Sundby	Skogs-Tibble sn, Hagunda hd	0:2	1:6 s 149
Långtibble	Vänge sn, Ulleråkers hd	0:5:2	1:2 s 128
Sunnersta och Hammarby	Bondkyrka sn, Ulleråkers hd	0:0:20	1:2 s 49, 64
Hörninge	Köpings sn, Slättbo hd, Öland	1 attung	4:3 s 130
Sko ¹⁰		1:0	Denna del
SUMMA enl jb		12:0	
SUMMA enl uträkning		11:3:0:4 + 1 attung	

Sålda gods (SkoKIJb s 22 f):

By	Socken, härad	Jordetal	DMS
Hammarby	Okänt	2:0	--
Skilsta	Skogs-Tibble sn, Hagunda hd	0:4	1:6 s 148 f
Nåstuna (ödejord)	Vänge sn, Ulleråkers hd	0:0:4	1:2 s 129
Testa	Skogs-Tibble sn, Hagunda hd	0:1	1:6 s 150 f
Käfflöt	Ramsta sn, Hagunda hd	0:1	1:6 s 135
Vrå	Skogs-Tibble sn, Hagunda hd	0:1	1:6 s 153 f
Vingerön	Munsö sn, Färingsö tingslag	0:0:10	1:6 s 173
SUMMA		3:3:2	

Klostrets bytestransaktioner

Mellan åren 1299 och 1302 genomför klostret tre större byten, som samlar godset geografiskt. De tre bytena är kända genom Sko klostrets jordebok (SkoKIJb s 23 f), och det första och sista bytet också genom andra källor och är på så sätt möjliga att datera till 1299 (DS 1263, DS 1264) respektive 1302 (DS 1354). Bytena redovisas i tabellerna nedan.

⁹ Prebenda R är, enligt Petree, möjligen del av den prebenda som Magnus Johansson (Ängel) instiftade i Sko kloster 1291 och som överfördes till Uppsala domkyrka 1301.

¹⁰ Denna jord avser sannolikt jord till själva klosterplatsen, se diskussion under gården Sko, Sko sn, ovan.

Första bytet år 1299

By	Socken, härad	Jordetal	DMS
KLOSTRET BYTER BORT:			
Testa	Skogs-Tibble sn, Hagunda hd	0:1	1:6 s 150 f
Sundby	Skogs-Tibble sn, Hagunda hd	0:2	1:6 s 149 f
Tuna (Långtuna)	Dalby sn, Hagunda hd	0:0:2	1:6 s 66 f
Stjärnholm	Kulla sn, Lagunda hd	0:0:4	--
Skadevi	Häggeby sn	0:0:1	Denna del
MOT JORD I:			
Väsby	Vänge sn, Ulleråkers hd	½:0	1:2 s 132
Ekeby	Vänge sn, Ulleråkers hd	0:0:4	1:2 s 121 ff

Andra bytet, tidigast 1299 senast 1302

By	Socken, härad	Jordetal	DMS
KLOSTRET BYTER BORT:			
Berga	Sko sn	0:0:2	Denna del
Tuna	Holms sn, Hagunda hd	0:0:2	1:6 s 114 ff
Bärsta	Uppsala Näs sn, Ulleråkers hd	0:0:2½	1:2 s 107
MOT JORD I			
Örby	Vassunda sn	0:0:8	Denna del

Tredje bytet 1302

By	Socken, härad	Jordetal	DMS
KLOSTRET BYTER BORT:			
Säby	Sko sn	2:0	Denna del
MOT JORD I			
Sockarby	Sånga sn, Färingsö Tingslag	2:0	1:7 s 206

Sko klosters godsinnahav 1489–1503

Klostrets två senare jordeböcker, D5 daterad till 1489 och D6 daterad till 1503, visar hur klostrets gods under senmedeltiden var indelade i sex rättardömen: Skogboland, Ekhamn, Skånela, Gräna, Ed och Aspvik. Varje rättardöme lydde under en rättare, som i sin tur lydde under klostrets syssloman. Sysslomannens uppgifter var att lyfta inkomster och lämna räkenheter. (SkoKlJb s 26)

Skogbolands rättardöme omfattade Flasta, Hammarby, Apalle, Råberga, Linda, Myrby, Vålsta, Säby, Sanda, Berga, Sjusta, Kaddala, Salsta, Frista, Bagarbo, Dampéboda, Piparbo, Blåboda, Klockarbo, *Karlsboda och Kvarnlöt, alla inom Sko sn, samt Viksjö, Hägeby sn.

Ekhamns rättardöme omfattade inom Håbo härad jord i Ekhamn, Haknäs, Ala, Säby och Örby, Vassunda sn, samt jord i Torslunda och Hagby, Haga sn; inom Ärlinghundra härad jord i Alsike, Morga och Flottsund, Alsike sn, Skottsi-la, Knivsta sn och Rickeby, Odensala sn; inom Ulleråkers härad jord i Sunnerssta, Bondkyrka sn, inom Vaksala härad jord i Nântuna, Danmarks sn, och i Långhundra härad jord i Hjälmså, Husby-Långhundra sn.

Skånela rättardöme omfattade jord i Skånela sn och Norrsunda sn, Ärlinghundra hd, jord i Frösunda sn, Seminghundra hd, och jord i Täby sn, Danderyds skeppslag.

Gråna rättardöme omfattade inom Håbo härad jord i Säby, Övergrans sn; inom Hagunda härad jord i Dalby sn, Gryta sn, Balingsta sn, Skogs-Tibble sn, Hagby sn och Ramsta sn; inom Lagunda hd jord i Fittja sn, Nysätra sn och Kulla sn; inom Hagunda hd jord i Holms sn; samt inom Ulleråkers hd jord i Uppsala-Näs sn (se DMS 1:5 s 58).

Eds rättardöme omfattade jord inom Sollentuna hd i Eds sn, Bromma sn, Sollentuna sn och Spånga sn (se DMS 1:7 s 262).

Aspviks rättardöme omfattade inom Håbo härad jord i Tjusta, Håtuna sn; inom Bro hd jord i Stockholms-Näs sn och Bro sn (se DMS 1:7 s 87 f); samt från 1504 eller senare jord i ett oidentifierat *Yratybbele.

1491 se Örby, Vassunda sn.

1492 intygar abbedissan Barbara Ludvigsson och Sko kloster att de av ren välvilja och med tillåtelse från ärkebiskop Jakob och domkapitlet i Uppsala, uppbär kaniktionde och ärkebiskopstionde från sina egendomar i Sko socken, så länge kyrkan anser detta lämpligt (RAp 20/7). Se även 1504 och 1516.

1504 erkänner abbedissan Elin Pedersdotter i Sko kloster att hon och konventet inte på grund av någon rätt utan endast på grund av ärkebiskops Jakobs och Uppsala domkapitels välvilja fick åtnjuta biskopstiondet och kaniktiondet av sin jord i Sko socken (RAp 26/2).

1507–08 (omkring) tackar Elin Pedersdotter, abbedissa i Sko kloster, Svante Nilsson, Sveriges riksföreståndare, för hans senaste besök och särskilt för det skeppspund humle som klostret fick av honom då. Hon ber honom också på konventets vägnar att skicka lite fisk till klostret, eftersom fisk

- är deras 'mesta uppehälle om året', men att de nu på grund av krig, stor fattigdom och pengabrist inte kan skaffa sig fisk själva. (SApp, odat)
- 1516 uppger abbedissan Katarina i Sko kloster att ärkebiskop Gustav Trolle och domkapitlet i Uppsala gett klostret tillåtelse att uppbära ärkebiskops- och kaniktionden av klostrets gods inom Sko kloster socken (RAp 25/1, HH 39 s 172).
- 1526 uppger Gustav I till abbedissan i Sko kloster att de må behålla alla kungliga bötesinkomster, samt landborna som lyder under klostret var de än är belägna (GR 3 s 289).
- 1530 uppges att abbedissan i Sko kloster årligen ska ge 300 mark pn av klostrets ränta till Gustav I (HH 11 s 154).
- 1530 uppger Gustav I, som svar på en tidigare förfrågan från abbedissan om nedsättning av klostrets skattskyldighet, att abbedissan och Sko kloster, liksom andra kloster och kyrkor, måste betala sin avrad till kronan (GR 7 s 7f).
- 1531 betalar abbedissan i Sko kloster 200 mark pn och ett 'kredens-kar' (rikt utsmyckat kar, möjligen av silver) värt 100 mark örtugar som ersättning för den skatt hon skulle betala detta år (GR 7 s 315).
- 1533 uppmanar Gustav I abbedissan i Sko kloster att se till att inte något gods blir köpt, pantsatt eller bytt från prebende, "prelaturer", kyrko, kloster och präste till frälse utan att kronan tillfrågas först (GR 8 s 213).
- 1536 uppges Gustaf I ha upprättat ett köpebrev över 'några gods i Uppland' som han köpt av konventet i Sko kloster, och som därefter överfördes till arv och eget. (HSH 22 s 363).
- 1541 ger Gustav I nunnorna i Sko kloster rätt att behålla alla kungliga bötesinkomster och deras landbor under 1542 (GR 13 s 330).
- 1556 svarar Gustav I abbedissan i Sko kloster att hon har tillåtelse skaffa sig en annan syssloman och att Lasse Pedersson inte längre har någon rätt att befalla över Sko klosters landbor (GR 26 s 750).
- 1558 bekräftar Gustav I i öppet brev alla de räntor och rättigheter som tillhör abbedissan, nunnorna och konventet i Sko, samt deras landbor i Sko socken (GR 28 s 27).

S:t Olofs socken

- 1304 *de sancto Olauo sacerdos* (DS 1433).
 1344 *in parochia ecclesia beati Olai Sictonie* (DS 3835).
 1376 *innan sancta Olafs sokn i Sictunum* (DS 9337).
 1376 *Sancte Oloffs sochen* (DS 9176).
 1378 *i sancta Olaffsokn i Siktunom* (RAp 8/9).

Omfattning: S:t Olofs socken hörde under medeltiden och delar av 1500-talet till Ärlinghundra härad. Den medeltida gränsen mellan Håbo och Ärlinghundra häradar gick enligt Upplandslagen i Garnsviken vid Tilesunds bro (SGL 3 s 180, 194) och delade på så sätt S:t Olofs sn i två delar (se sockenkartan nedan). Den västra delen av S:t Olofs sn har därför inkluderats i denna bok, medan den östra delen av socknen kommer att redovisas under Ärlinghundra härad.

S:t Olofs sn sammanslogs med Sigtuna stad, S:t Pers, Haga och Vassunda socknar till ett pastorat 1920. S:t Olofs och S:t Pers socknar införlivades i Sigtuna stad 1947 (Lagerstedt s 5).

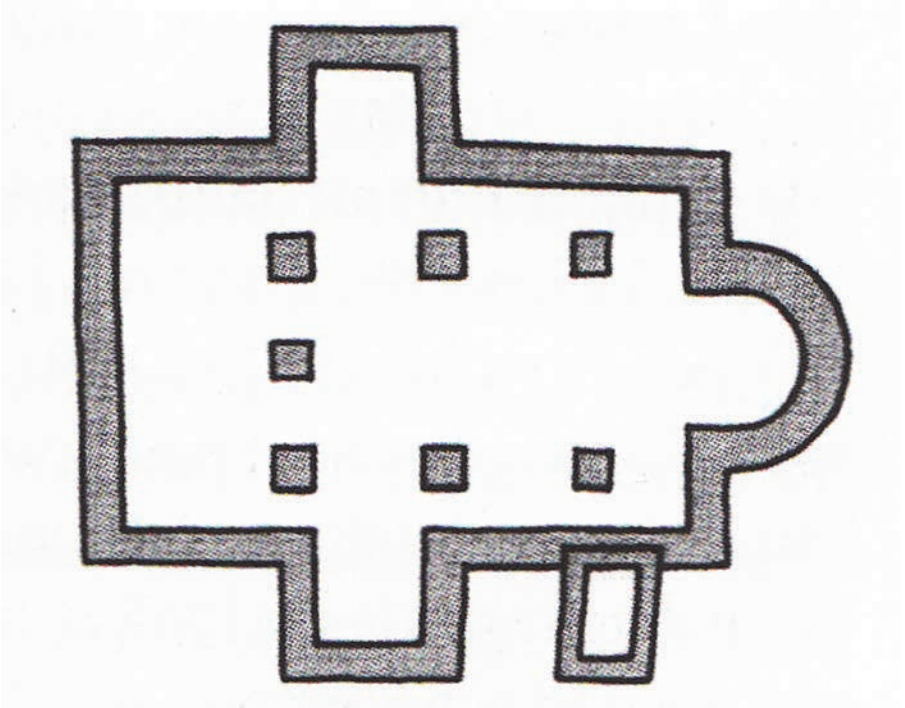
S:t Olofs kyrka

- 1286 *Ecclesie sancti Olai* (DS 918).
 1298 *de sancto Olauo* (DS 1232).
 1311 *apud Ecclesiam beati Olai regis et Martiris* (DS 1818).
 1331 *ecclesia beati Olai Sictunie* (DS 2819).
 1343 *Beati Olai* (DS 3754).

Kyrkan (RAÄ 28:1):

S:t Olof är en treskeppig kyrkoruin (ca 20 x 15 m) med tvärskepp, kraftigt centraltorn och absid i öster. Även koret är treskeppigt. Till skillnad från S:t Pers kyrka bildar inte korsarmarna avgränsade rum och har heller inte absid. Centraltornets bottenvåning har haft dubbla arkadbågar åt alla väderstreck. Kyrkan är uppförd av delvis huggen gråsten. Kyrkans östra delar är äldst och byggdes möjligen i början av 1100-talet. Långhuset är kortare än koret och dessutom betydligt senare – kanske byggt så sent som under 1500-talets andra hälft. De enda uppländska exemplen på nordportaler i romanska kyrkor finner vi i S:t Per och S:t Olof.

Söder om kyrkans kor finns rester av en byggnad som är äldre än kyrkan och byggd runt en brunn. Det treskeppiga koret tyder på att kyrkan haft en speciell liturgisk funktion. Idéer om såväl benediktinsk klosterkyrka som biskopskyrka och prosterikyrka har framförts. Om det sistnämnda skulle stämma måste prostens ha flyttat över till S:t Pers kyrka någon gång före 1220. På 1500-talet var kyrkan förfallen och har stått som ruin sedan dess. (RAÄ Sigtuna 28:1, UKy 192, Bonnier s 20 f, Tesch 2000 s 7, Ros 2001 s 163 ff, ACBkomm).

Plan över S:t Olofs kyrkoruin. Utbyggnaden är längst ner till höger. Källa: Ros 2001 s 165.

- 1286 testamenterar Elisabet Geresdotter (andligt sigill) jord i Lövsta, S:t Olofs sn, Ärlinghundra hd, till S:t Olofs kyrka (DS 918).
- 1298 och 1304 är Johan präst i S:t Olofs kyrka (DS 1232, DS 1433).
- 1311 utfärdar Katarina av Steninge, Husby-Ärlinghundra sn, Ärlinghundra hd, flera brev vid S:t Olofs kyrka (DS 1818, DS 1819, DS 1311).
- 1314 (omkring) räknas 0:12 pn för S:t Olofs kyrka upp i förteckningen över de årliga beloppen i sexårsgälden (DS 1946, odat, APS 160).
- 1331 har S:t Olofs kyrka jordegendomar om 0:21:½ i förteckningen över kyrkogods i Attundaland (DS 2819).

Viby kyrkoruin

Inga lämningar av kyrkoruinen är synliga ovan mark. Vid arkeologiska utgrävningar 1997 påträffades grunden till koret och de östra långhusmurarna tillhörande en tidigare okänd romansk stenkyrka, som aldrig tycks ha fullbordats. Det har föreslagits att detta kan vara en privat gårdskyrka som ägarna till Viby låtit uppföra, troligen under 1100-talets första hälft. Mitt i långhusets östra del, omkring 3 m från triumfbågen, har en grav lokaliserats som sannolikt anlades samtidigt som kyrkobygget påbörjades. Gravens placering tyder på att den begravnade individen ansetts vara ytterst betydelsefull; kanske någon ur ägarfamiljen. Ytterligare en grav påträffades omedelbart innanför kyrkans sydvästra hörn, men dess orientering var inte parallell med kyrkans sydmur. Graven kan således ha varit anpassad till en äldre träkyrka på platsen. Två gravar äldre än grunden påträffades utanför ruinen (Karlsson och Tesch 1997, Tesch 2014).

Runstenar: U 412 Viby (jordfast stenblock).

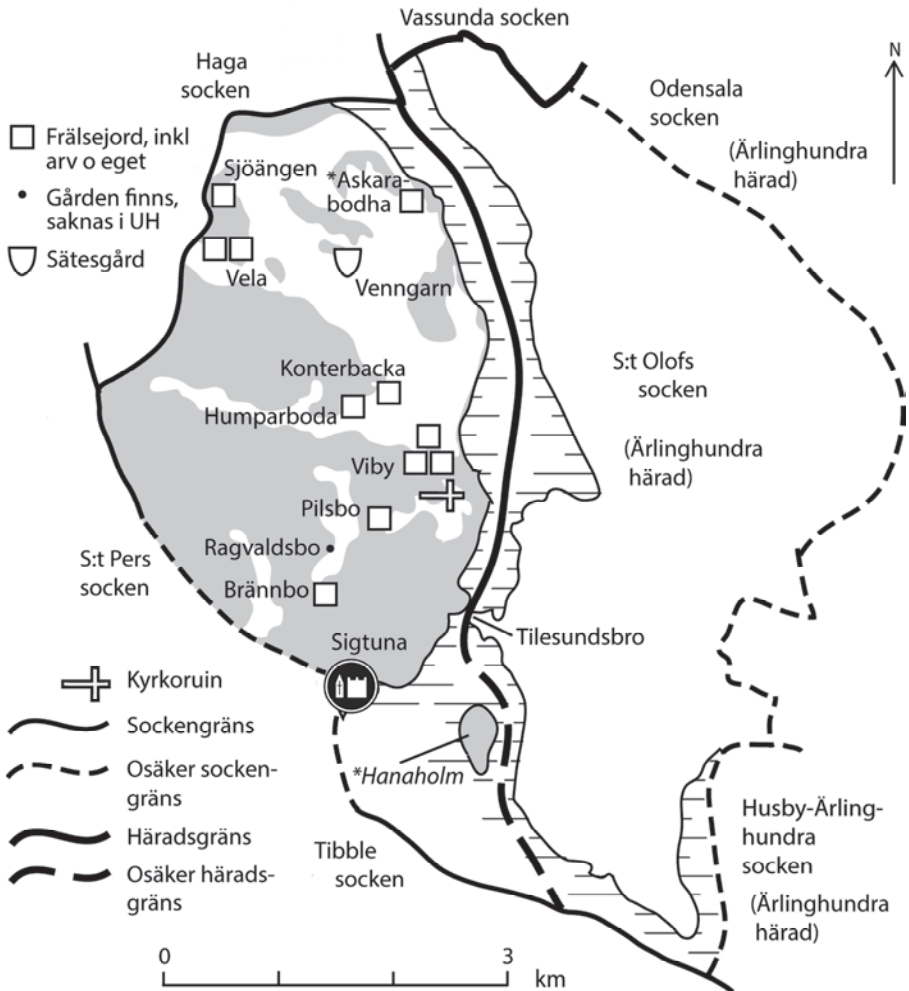
Antal jordeboksenheter 1543 (1573).

	aoe	½ aoe	fr	frt
*Askarabodha	--	--	--	1 (0)
Brännbo	0 (1)	--	--	1 (0)
Humparboda	--	0 (1)	--	1 (0)
Konterbacka	--	0 (1)	--	1 (0)
Pilsbo	--	0 (1)	--	1 (0)
Sjöängen	0 (1)	--	1 (0)	--
Vela	0 (2)	--	2 (0)	--
Viby	0 (3)	--	3 (0)	--
SUMMA	0 (7)	0 (3)	6 (0)	5 (0)

Olokaliserad "småjord"

UH 1543 (endast) 2 kyuj, 1551–52 3 ky ängsvret.

S:t Olofs socken

Kartan visar antal gårdar och jordnaturer på 1540-talet (UH). Underlag: Topografiska kartan, tryckår 1957–70.

***Askarabodha** 1452 *Askarabodha* (RAp u d, se SDHK 26024) – låg sannolikt norr om Venngarn, se karta 11 I, 3 b, där Askarhage och Askaräng finns markerat.

UH 1543–49 **1 frt.**

1452 ingår A, som räntar 4 pund korn och 2:0 pn, i det som Eskil Isaksson (Banér) och hans systerbarn ärvt efter deras fränka Märta Lydekadotter (Stalendorp) (se Venngarn) (RAp u d, se SDHK 26024).

1461 se Venngarn.

1488 ingår A, som räntar 4 pund korn och 2:0 pn, bland de gårdar som tillfaller Knut Eskilsson (Banér) vid arvskiftet mellan honom och hans syster Sigrid Eskilsdotter (Banér) efter deras föräldrar (se Venngarn) (RAp 27/8).

1516 ingår A, som räntar 2:0 pn och 4 pund korn, i det som Knut Eskilsson säljer till sin svåger Sten Sture och sina systersöner Erik och Eskil Nilssöner (Gyllenstierna) (se Venngarn) (HH 39 s 725 ff).

1528 tillfaller A, som räntar 2:0 pn och 3½ pund korn, Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) och hennes make Johan Tureson (Tre rosor) i det omfattande arvskiftet med Gustav I efter Sigrid Eskilsdotter (se Venngarn) (GR 5 s 116).

1543 se Venngarn.

1553/1555 tillfaller en gård i A, som räntar 2:0 pn, 0:6 dagsverkspn, 3½ pund korn, 2 höns, 20 ägg och 2 markpund notgarn Gustav I (se Venngarn) (HH 1 s 33).

1555 se Venngarn.

Brännbo

1452 *Brennebodha* (RAp u d, se SDHK 26024) – 11 I, 2 b.

UH 1543 **1 frt**, 1555 **1 aoe**, 1567 **1 aoet**, 1573 **1 aoe**.

1452 ingår B, som räntar 1 pund korn och 1:0 pn, i det som Eskil Isaksson (Banér) och hans systerbarn ärvt efter deras fränka Märta Lydekadotter (se Venngarn) (RAp u d, se SDHK 26024).

1461 se Venngarn.

1488 ingår B, som räntar 12 spann korn och ½:0 pn, bland de gårdar som tillfaller Knut Eskilsson (Banér) vid arvskiftet mellan honom och hans syster Sigrid Eskilsdotter (Banér) efter deras föräldrar (se Venngarn) (RAp 27/8).

1516 ingår B, som räntar 1:0 pn och 1 pund korn, i det som Knut Eskilsson (Banér) säljer till sin svåger Sten Sture och sina systersöner Erik och Eskil Nilssöner (Gyllenstierna) (se Venngarn) (HH 39 s 725 ff).

1543 se Venngarn.

1553 se *Gwnnebooll.

1555 tillkännager Johan Turesson (Tre rosor) och hans hustru Kristina Nilsson (Gyllenstierna) att gården B, som räntar 1:0 pn, 0:6 dagsverkspn och 1 pund korn, 1 höna, 10 ägg och 1 markpund notgarn tillföll Gustav I i det omgjorda arvskiftet och räknades som hans modernearv, trots att det egentligen var Gustavs fädernearv (se Venngarn) (RAP 10/7).

1559 är gårdens utsäde 14 spann och ängen ger 3 lass hö. Gården räntar 1:0 pn, 1 pund korn, 1 höna, 10 ägg, 6 lass ved, 2 markpund notgarn, 6 dagsverken och fodring. Gården är Gustav I:s modernearv (AoE 29 A:1).

***Frölinge** 1488 *Frölinge(?)* (RAP 27/8) – avser möjligen Sjöängen.
1488 ingår *F, som räntar 10 spann korn och 0:0:10 pn, bland de gårdar som tillfaller Knut Eskilsson (Banér) vid arvskiftet mellan honom och hans syster Sigrid Eskildsdotter (Banér) efter deras föräldrar (se Venngarn) (RAP 27/8).

***Färjemåla** 1567 *Färiemåla* (UH 1567:3 tl).

***Guterboda** se Konterbacka.

***Gwnnebooll** 1553 *Gwnnebooll* (HH 1 s 33) – kan vara identisk med Brännbo.
1553/1555 tillfaller en gård i G (?Brännbo) Gustav I i det förnyade arvskiftet efter Sigrid Eskildsdotter (Banér). Gården G räntar 1:0 pn, 0:6 dagsverkspenningar, 1 pund korn, 1 höna, 10 ägg och 1 markpund notgarn (se Venngarn). (HH 1 s 33) – Rântan 1553 är identisk med den rânta som 1555 uppges för Brännbo i jordeboken.

Humparboda 1452 *Humpabodha* (RAP u d, se SDHK 26024) – 11 I, 2 b.
UH 1543 **1 frt**, 1545 **1 fr**, 1555 **1 aoe**, 1567 **1 aoet**, 1573 **½ aoe**.
1452 ingår H, som räntar 12 spann korn och ½:0 pn, i det som Eskil Isaksson (Banér) och hans systerbarn ärvt efter Märta Lydekedotter (se Venngarn) (RAP u d, se SDHK 26024).
1461 se Venngarn.

- 1488 ingår H, som räntar 12 spann korn och $\frac{1}{2}$:0 pn, bland de gårdar som tillfaller Knut Eskilsson (Banér) vid arvskiftet mellan honom och hans syster Sigrid Eskilsdotter (Banér) efter deras föräldrar (se Venngarn) (RAp 27/8).
- 1516 ingår H, som räntar 12 spann korn och $\frac{1}{2}$:0 pn, i det som Knut Eskilsson (Banér) säljer till sin svåger Sten Sture och sina systersöner Erik och Eskil Nilssöner (Gyllenstierna) (se Venngarn) (HH 39 s 725 ff).
- 1528 tillfaller H, som räntar $\frac{1}{2}$:0 pn och 12 spann korn, Kristina Nilsson (Gyllenstierna) och hennes make Johan Tureson (Tre rosor) i det omfattande arvskiftet med Gustav I efter Sigrid Eskilsdotter (Banér) (se Venngarn) (GR 5 s 116).
- 1543 se Venngarn.
- 1553/1555 tillfaller en gård i H, som räntar $\frac{1}{2}$:0 pn, 0:6 dagsverkspn, $1\frac{1}{2}$ pund korn, 1 höna, 10 ägg och 2 markpund notgarn Gustav I (se Venngarn) (HH 1 s 34).
- 1555 se Venngarn.
- 1559 är gårdens utsäde 12 spann korn, och ängen ger 14 lass hö. Gården räntar 0:6 pn, 12 spann korn, 1 höna, 10 ägg, 6 lass ved, 1 markpund notgarn, 6 dagsverken och fodring. Gården är Gustav I:s möderneärv (AoE 29 A:1).

- Konterbacka** 1452 *Guntrudha bacca* (RAp u d, se SDHK 26024) – 11 I, 2 b.
- UH 1543 **1 frt**, 1545 **1 fr**, 1555 **1 aoe**, 1559 **1 aoet**, 1573 $\frac{1}{2}$ **aoe**.
- 1452 ingår K, som räntar 12 spann korn och $\frac{1}{2}$:0 pn, i det som Eskil Isaksson (Banér) och hans systerbarn ärvt efter Märta Lydekedotter (se Venngarn) (RAp u d, se SDHK 26024).
- 1461 se Venngarn.
- 1488 ingår K, som räntar 10 spann korn och $\frac{1}{2}$:0 pn, bland de gårdar som tillfaller Knut Eskilsson (Banér) vid arvskiftet mellan honom och hans syster Sigrid Eskilsdotter (Banér) efter deras föräldrar (se Venngarn) (RAp 27/8).
- 1516 ingår K, som räntar 12 spann korn och $\frac{1}{2}$:0 pn, i det som Knut Eskilsson säljer till sin svåger Sten Sture och sina systersöner Erik och Eskil Nilssöner (Gyllenstierna) (se Venngarn) (HH 39 s 725 ff).
- 1528 tillfaller K, som räntar $\frac{1}{2}$:0 pn och 12 spann korn, Kristina Nilsson (Gyllenstierna) och hennes make Johan Tureson (Tre rosor) i det omfattande arvskiftet med Gustav I efter Sigrid Eskilsdotter (Banér) (se Venngarn) (GR 5 s 116).

1543 se Venngarn.

1553/1555 tillfaller en gård i K, som räntar $\frac{1}{2}$:0 pn, 0:6 dagsverkspn, $1\frac{1}{2}$ pund korn, 1 höna, 10 ägg och 2 markpund notgarn Gustav I (se Venngarn) (HH 1 s 33).

1555 se Venngarn.

1559 är torpets utsäde 12 spann korn, och ängen ger 10 lass hö. Gården räntar 0:6 pn, 12 spann korn, 1 höna, 10 ägg, 6 lass ved, 1 markpund notgarn, 6 dagsverken och fodring. Torpet är Gustav I:s modernearv (AoE 29 A:1).

***Laggara-
bodha**

1452 *Laggarabodha* (RAp u d, se SDHK 26024).

UH 1545–55 **1 fr**, 1555 **1 aoe**.

1452 ingår L, som räntar 0:6 pn, i det som Eskil Isaksson (Banér) och hans systerbarn ärvt efter deras fränka Märta Lydekadotter (se Venngarn) (RAp u d, se SDHK 26024).

1461 se Venngarn.

1488 ingår L, som räntar 0:6 pn, bland de gårdar som tillfaller Knut Eskilsson vid arvskiftet mellan honom och hans syster Sigrid Eskildsdotter (Banér) efter deras föräldrar (se Venngarn) (RAp 27/8).

1516 ingår L, som räntar 0:6 pn, i det som Knut Eskilsson säljer till sin svåger Sten Sture och sina systersöner Erik och Eskil Nilssöner (Gyllenstierna) (se Venngarn) (HH 39 s 725 ff).

1528 tillfaller L, som räntar 0:6 pn, Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) i det omfattande arvskiftet med Gustav I efter Sigrid Eskildsdotter (Banér) (se Venngarn) (GR 5 s 116).

1553/1555 tillfaller en gård i L, som räntar 0:6 pn, 0:6 dagsverkspn, 1 höna, 10 ägg och 2 markpund notgarn Gustav I (se Venngarn) (HH 1 s 34).

1555 se Venngarn.

Pilsbo

1452 *Pilsbodha* (RAp u d, se SDHK 26024) – 11 I, 2 b.

UH 1543 **1 frt**, 1545 **1 fr**, 1555 **1 aoe**, 1567 **1 aoet**, 1573 $\frac{1}{2}$ **aoe**.

1452 ingår P, som räntar 2:0 pn, i det som Eskil Isaksson (Banér) och hans systerbarn ärvt efter deras fränka Märta Lydekadotter (se Venngarn) (RAp u d, se SDHK 26024).

1461 se Venngarn.

1488 ingår P, som räntar 2:0 pn, bland de gårdar som tillfaller Knut Eskilsson (Banér) vid arvskiftet mellan honom och hans syster Sigrid Eskildsdotter (Banér) efter deras föräldrar (se Venngarn) (RAp 27/8).

- 1516 ingår P, som räntar 2:0 pn, i det som Knut Eskilsson (Banér) säljer till sin svåger Sten Sture och sina systersöner Erik och Eskil Nilssöner (Gyllenstierna) (se Venngarn) (HH 39 s 725 ff).
- 1528 tillfaller P, som räntar 1:0 pn, Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) i det omfattande arvskiftet med Gustav I efter Sigrid Eskildsdotter (Banér) (se Venngarn) (GR 5 s 116).
- 1543 se Venngarn.
- 1553/1555 får Gustav I en gård i P, som räntar 2:0 pn, 0:6 dagsverkspenningar, 1 höna, 10 ägg och 1 markpund notgarn (se Venngarn) (HH 1 s 33).
- 1555 se Venngarn.
- 1555 förlänas 'torpet' P till Bengt Nilsson mot att han upplåter jord i *Gelthezslösa, S:t Pers sn, till kronan (GR 25 s 560).
- 1559 är gårdens utsäde 10 spann korn, och ängen ger 12 lass hö. Varken skog, mulbete eller fiskevatten finns. Gården räntar 2:0 pn, 1 höna, 10 ägg, 6 lass ved, 1 markpund notgarn, 6 dagsverken och fodring. Gården är Gustav I:s modernearv. (AoE 29 A:1).

Ragvaldsbo

- 1452 *Rawalsbodha* (RAp u d, se SDHK 26024) – 11 I, 2 b.
- 1452 ingår R, som räntar 1 pund korn och 1:0 pn, i det som Eskil Isaksson (Banér) och hans systerbarn ärvt efter deras fränka Märta Lydekedotter (se Venngarn) (RAp u d, se SDHK 26024).
- 1461 se Venngarn.
- 1482 anges att kärret Musamyr ligger vid R (Se *Musamyr, Sig-tunas omland) (RAp 31/3).
- 1488 ingår R, som räntar 12 spann korn och ½:0 pn, bland de gårdar som tillfaller Knut Eskilsson (Banér) vid arvskiftet mellan honom och hans syster Sigrid Eskildsdotter (Banér) efter deras föräldrar (RAp 27/8).
- 1516 ingår R, som räntar 1 pund korn och 1:0 pn, i det som Knut Eskilsson (Banér) säljer till sin svåger Sten Sture och sina systersöner Erik och Eskil Nilssöner (Gyllenstierna) (se Venngarn) (HH 39 s 725 ff).
- 1528 tillfaller R, som räntar 1:0 pn och 1 pund korn, Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) i det omfattande arvskiftet med Gustav I efter Sigrid Eskildsdotter (Banér) (se Venngarn) (GR 5 s 116).

- 1553/1555 tillfaller en gård i R, som räntar 1:0 pn, 0:6 dagsverkspn, 1 pund korn, 1 höna, 10 ägg och 1 markpund notgarn Gustav I (se Venngarn) (HH 1 s 33).
 1555 se Venngarn.

Sjöängen

- 1399 *eet bool hetre Sioængia* (RAp 9/2) – 11 I, 3 b – ligger nära gränsen mellan S:t Olofs och Haga socknar.
 UH 1542 **1 fr**, 1555 **1 aoe**, 1559 0:4.
 1399 byter Algot Magnusson (Sture) bort 'ett bol' som heter S till Kristina Olofsdotter (björnram) (se Alby, Haga sn) (RAp 9/2).
 1461 se Venngarn.
 1516 ingår S, som räntar 1:0:2 pn och 10 spann korn, i det som Knut Eskilsson (Banér) säljer till sin svåger Sten Sture och sina systersöner Erik och Eskil Nilssöner (Gyllenstierna) (se Venngarn) (HH 39 s 725 ff).
 1528 tillfaller S, som räntar 1:0:2 pn och 10 spann korn, Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) i det omfattande arvskiftet med Gustav I efter Sigrid Eskildsdotter (Banér) (se Venngarn) (GR 5 s 116).
 1553/1555 tillfaller en gård i S, som räntar 0:6 pn, 0:2 dagsverkspenningar och 10 spann korn Gustav I (se Venngarn) (HH 1 s 34).
 1555 se Venngarn.
 1559 är gårdens utsäde 2 pund och ängen ger 40 lass hö. Lite skog, mulbete och fiskevatten finns, och gården räntar 1:0:0:8 pn, 15 spann korn, 1 höna, 10 ägg, 1 markpund notgarn, 6 dagsverken, 6 lass ved och fodring. Gården är Gustav I:s mödernearv. (AoE 29 A:1)

***Torpedh**

- 1543 *Torpedh* (UH 1543:14) – möjligen identiskt med *Laggara-bodha.
 UH 1543 (endast) **1 frt**.

Vela

- 1167–1185(?) *in Wedlum* (DS 63, odat), 1380 *miin goodz i Wædh-lom* (RAp 12/11), 1452 *Wædhela* (RAp u d, se SDHK 26024) – 11 I, 3 b.
 UH 1542 **2 fr**, 1555 **2 aoe** 1:0 + 1:0.
 Summa jt (2:0).
 1167–1185(?) uppges en årlig avrad på 0:0:¼ pn i V ingå bland de egendomar som kvinnan Doter givit till munkarna i Viby kloster, samt ytterligare avrad på 0:0:3 pn i V som

- sålt till munkarna av Ragnfrid, Rikvids dotter, när nu kung Knut ger munkarna i Viby sitt beskydd (se Viby kloster) (DS 63, odat).
- 1380 skänker Bengt Filipsson (Ulv) sitt gods i V, samt jord i Viggeby, Dalby sn, Hagunda hd, och i Fransta, Husby-Långhundra sn, Långhundra hd, till Strängnäs domkyrka (RAp 12/11, DMS 1:6 s 69).
- 1452 ingår V, som räntar $\frac{1}{2}$ läst korn och 2:0 pn, i det som Eskil Isaksson (Banér) och hans systerbarn ärver efter deras fränka Märta Lydekadotter (Stralendorp) (se Venngarn) (RAp u d, se SDHK 26024).
- 1461 se Venngarn.
- 1488 ingår V, som räntar $\frac{1}{2}$ läst korn och 2:0 pn, bland de gårdar som tillfaller Knut Eskilsson (Banér) vid arvskiftet mellan honom och hans syster Sigrid Eskilsdotter (Banér) efter deras föräldrar (se Venngarn) (RAp 27/8).
- 1516 ingår två gårdar i V, som tillsammans räntar 6 pund korn och 2:0 pn, i det som Knut Eskilsson (Banér) säljer till sin svåger Sten Sture och sina systersöner Erik och Eskil Nils-söner (Gyllenstierna) (se Venngarn) (HH 39 s 725 ff).
- 1528 tillfaller två gårdar i V, som tillsammans räntar 2:0 pn och $\frac{1}{2}$ läst korn, Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) i det omfattande arvskiftet med Gustav I efter Sigrid Eskilsdotter (Banér) (se Venngarn) (GR 5 s 116).
- 1553/1555 tillfaller två gårdar i V, som sammantaget räntar 2:0 pn, 0:12 dagsverkspn, 6 pund korn, 4 höns, 40 ägg och 4 markpund notgarn Gustav I (se Venngarn) (HH 1 s 32, RAp 10/7).
- 1555 se Venngarn.
- 1559 finns två lika stora gårdar i V, som har lite skog, mulbete och fiskevatten. Gårdarna har vardera 20 spann utsäde och äng till 30 lass hö och räntar vardera 1:0 pn, 3 pund korn, 2 höns, 20 ägg, 6 lass ved, 2 markpund notgarn samt fodring. Gårdarna är Gustav I:s modernearv. (AoE 29 A:1)

Venngarn

1282 *de Winagarnum* (DS 756), 1288 *curie Winagarn* (DS 981), 1298 *de Vinagarnum* (DS 1232), 1311 *de Vinagarnum, in Vinagarnabolstadhi* (DS 1810), 1324 *Actum Vinagarnæ* (DS 2444), 1337 *villarum Winagarn* (DS 3328), 1370 *af Vinagarnom* (LSBp 27/9) – 11 I, 3b.

Venngarn är sätesgård för 'herr' Gere av V före 1282 (DS 756) och därefter för Ramborg Ingevaldsdotter (Värmske) 1324(?) – 1329 (DS 2444, GiBr s 72) – Björn Nilsson (stjärna) 1370–1371 (LSBp 1370 27/9, RAp 1371 26/9), hans änka Kristina Fadersdotter 1387 (RAp 23/10) och deras dotter Ingeborg Björnsdotter 1395 (RAp 28/3) – Knut Uddsson (Vinstorpa-ätten) 1430–1431 (RAp 28/9, RAp 7/3), hans änka Ingeborg Magnusdotter (halvt lejon) 1436–1437 (RAp 10/8, RAp 2/5) och Ingeborgs dotter Märta Lydekadotter (Stralendorp) 1452 (RAp 1/6, RAp 7/7) – Eskil Isaksson (Banér) 1465–1472 (RAp u d, se SDHK 28349, RAp 5/10), hans son Knut Eskilsson 1492–1520 (ULAp 1492 23/3, StTb 1520 s 276) – Erik Nilsson (Gyllenstierna) 1517 (UUBp u d, se SDHK 37967).

Godset under Venngarn omfattade från 1452 och fram till mitten av 1500-talet nio underliggande torp och gårdar inom S:t Olofs sn, vilket motsvarade i princip hela socknen, samt ytterligare gårdar i andra socknar, se år 1452 nedan. Venngarn ingick i det stora arvet, omfattande över 300 gårdar, efter Sigrid Eskildsdotter (Banér) (se nedan). Venngarn är kungsgård under delar av 1500-talet.

1282 se *Musamyr, Sigtunas omland.

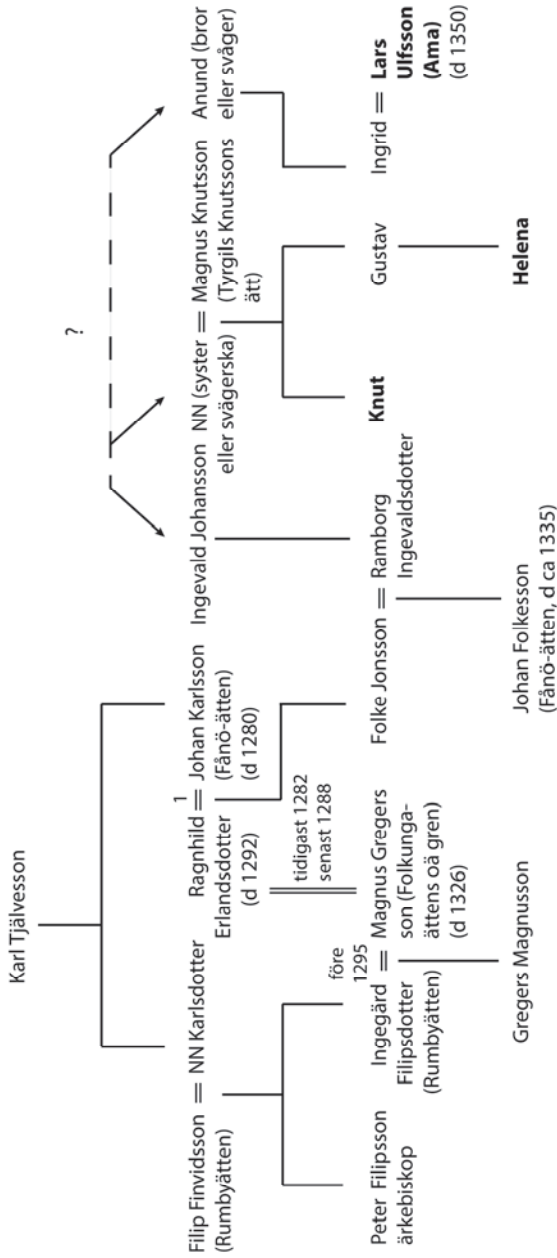
1288 meddelar Ragnhild Erlandsdotter (Finsta-ätten, adorant-sigill), hustru till Magnus Gregersson (Folkungaättens oäkta gren), att avkastningen från hennes huvudgård V, och huvudgårdarna Hörn, Aspö sn, Selebo hd, Tullgarn, Hölö sn, Hölebo hd, och Sockendal, Väderstads sn, Göstrings hd i Östergötland, efter hennes död ska avsättas för att lösa hennes testamentsgåvor till Uppsala domkyrka och andra kyrkliga institutioner (DS 981).

1298 är Inge i V vittne i Juliana Hagbardsdotters testamente (DS 1232).

1311 se *Musamyr, Sigtunas omland.

1335 pantsätter Johan Folkesson (Fånö-ätten) 0:20 i V och jord i Viby, som tillsammans utgör 4:0 med alla tillagor, bland annat torp (*coloniis*) samt alla byggnader som nu finns på egendomarna och på torpen, till Henike Lange, borgare i

- Stockholm, för ett lån på 500 mark pn. Om hälften av lånet inte återbetalas vid nästkommande Mårtensmäss, ska Henike och hans arvingar överta hälften av den pantsatta jorden, nämligen 2:0 i V. Den resterande hälften av lånet ska återbetalas vid Mårtensmäss nästa år – om inte, ska resten av pantgodset, ½:0 i V och jorden i Viby, övertas av långgivaren. (DS 3136, DS 3385, ÄSF s 52, 109 f)
- 1337 avstår drotsen Gregers Magnusson (Folkungaättens oäkta gren) inlösningsrätten för sig och sina arvingar till godsen i byarna V och Viby, till sin morbror ärkebiskop Peter Filipsson (Rumby-ätten). Peter har köpt inlösningsrätten av Johan Folkesson (Fånö-ätten) på grund av närmare släktskap på fädernesidan. (DS 3328)
- 1338 tilldöms arvet efter Johan Folkesson till hans mor Ramborg Ingevaldsdotters (Värmske) släktingar, nämligen Knut Magnusson (Tyrghils Knutssons ätt), och hans brorsdotter Helena Gustavsdotter, samt Lars Ulfsson (Ama), troligen på hans hustru Ingrid Anundsdotters vägnar (DS 3385, se släkttavla ovan och PHT 1952 s 45).
- 1348 är Peter i V faste vid häradstinget (DS 4276).
- 1387 skänker Kristina Fadersdotter, änka efter Björn Nilsson (stjärna), 0:20 i V med alla landbor, och som är hennes rätta morgongåva och avlingagods, till den prebenda som hon, med sina barn Fader Björnssons (kanik i Uppsala) och Ingeborg Björnsdotters samtycke, grundar i Uppsala domkyrka. Kristina och hennes barn ska råda över godset så länge de lever (RAp 23/10). Några veckor senare upprättar Kristina Fadersdotter sitt testamente där hon upprepar sin gåva av V till prebendan (RAp 5/12). – Det är inte känt hur Venngarn kommit i Björn Nilssons (stjärna) ägo.
- 1409 stadfäster förmyndarna för Lydeka Stralendorps d y barn Lydekas tidigare jordskifte med domkyrkan, varvid domkyrkan avstår från V, med alla dess tillhörigheter, torp och torpställen, som Ingeborg Björnsdotter tidigare testamenterat till domkyrkan, i utbyte mot jord i Rasbokils sn och Lena sn, båda Rasbo hd. Lydeka Stralendorp anges vara Ingeborg Björnsdotters arvinge (okänt hur, men troligen genom sin mor) (SD 1198, se DMS 1:3 s 293).
- 1437 firar Bengt Jönsson (Oxenstierna) och hans hustru Märta Lydekadotter (Stralendorp) bröllop på V. Dagen efter utfärdar Bengt ett morgongåvebrev på V till sin hustru (se Säby, Övergrans sn) (RAp 18/6).

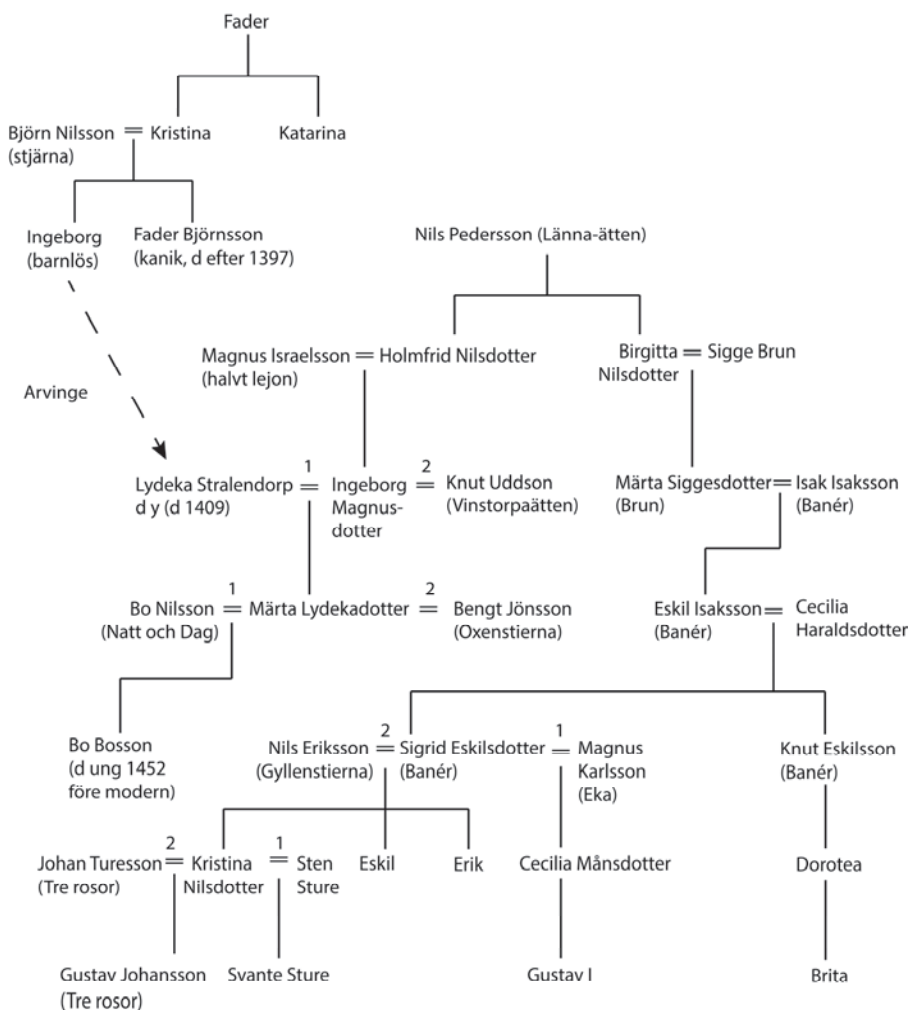
Arvingarna till Venngarn 1335–38 har markerats med feustil, se notisen 1335. Karl Tjälveson var på fädernet troligen en nära anförvant till herr Gere på Venngarn och hans dotter Elisabet (ÅSF 1 s 50. Källa: ÅSF, Liljeholm s 180).

- 1452 testamenterar Märta Lydekadotter, änka efter Bengt Jönsson, sin sätesgård V till S:t Pers kyrka i Uppsala (RAp 1/6).
- 1452 förrättas arvskifte på V efter Märta Lydekadotter varvid på Eskil Isakssons (Banér) lott faller 0:20 i V och de underliggande gårdarna *Askarabodha, Vela, Viby, Pilsbo, Ragvaldsbo, Brännbo, Konterbacka, Humparboda, och *Llaggarabodha, samt två fjällar (utan ortnamn) som räntar $\frac{1}{2}$ pund korn, en åker i Kumla, Haga sn, jord i Alsike och Flottsund, Alsike sn, Ärlinghundra hd, Sommaränge, Viksta sn, Norunda hd, och Skillinge, Sollentuna sn, Sollentuna hd, och i Östergötland torpet *Balsleeth, och gården Helle i Hammarkinds härad. Skiftet intygas av Märta Siggesdotter (Brun) och hennes son Eskil Isaksson (Banér) och hans systerbarn, och Johan Slaweka och hans syskon, och Nils Olofsson och två av dennes systrar, och Nils syskonbarn, Peder Svensson i Malmö, Kvillinge sn, Bråbo hd, Östergötland, och Birgitta Magnusdotter (spets från vänster), Knut Somarssons hustru. (RAp 1452 u d, se SDHK 26024, DMS 1:3 s 200, DMS 1:7 s 305; se även GiOV s 327, PHT 1909 s 86 ff)
- 1461 ger Eskil Isaksson (Banér) sin hustru Cecilia Haraldsdotter (Gren) Venngarns gård med de underlydande gårdarna *Askarabodha, Vela, Sjöängen, Viby, Pilsbo, Ragvaldsbo, Brännbo, Konterbacka, Humparboda och *Llaggarabodha i morgongåva (HH 4 s 377, VikSp 5/7).
- 1488 skiftar syskonen Sigrid Eskilsdotter och Knut Eskilsson arvet efter sina föräldrar och Sigrid upplåter moderns morgongåva Venngarn, som räntar 18 pund korn och 6:0 pn, med de underliggande gårdarna *Askarabodha, Viby, Pilsbo, Brännbo, Ragvaldsbo, Vela, *Llaggarabodha, Humparboda, Konterbacka och *Frölinge, denna sn, Österby och Hälgesta, Haga sn, Alsike, Alsike sn, Ärlinghundra hd, Tilbokvarn, S:t Olofs sn, Ärlinghundra hd, och två torp på okänd plats som kallas *Vestsola och *Skraeffstada till sin bror Knut, mot bland annat jord på Mörkö, Hölebo hd, och jord i Styrstads sn, Lösings hd, i Östergötland (RAp 27/8).
- 1516 säljer Knut Eskilsson (Banér), med sin dotter Dorotea Knutsdotters, sina syskon Nils Eskilssons och Sigrid Eskilsdotters samtycke, sin sätesgård V med tillhörande gods och torp till sin svåger Sten Sture (hälften av godset) och till sina systemsöner Erik och Eskil Nilssöner (Gyllenstierna). Gården V räntar årligen 18 pund korn och 3:0 pn. I

godset ingår *Askarabodha, Pilsbo, Brännbo, Ragvaldsbo, *Llaggarabodha, Humparboda, Konterbacka, tre gårdar i Viby, två gårdar i Vela, två gårdar i Österby, Haga sn, Sjöängen och Hälgesta Haga sn, samt i Skillinge, Boda och Viby, Sollentuna sn, Sollentuna hd, och Alsike, Morga och Flottsund, Alsike sn, Ärlinghundra hd. (HH 39 s 725 ff). – Beläggen i Sollentuna sn för Skillinge (0:0:10 som räntar ½:0 pn och 14 spann korn), Boda (räntar 1:0 pn) och Viby (0:2 som räntar 6 spann korn och 0:2 pn) saknas i DMS 1:7.

- 1528 skiftas arvet efter Sigrid Eskilsdotter (Banér) mellan Gustav I, hans syster Margareta Eriksdotter och deras moster Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna). Två tredjedelar av huvudgården V tillfaller Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna). Denna del räntar 4:0 pn och 16 pund korn, med alla underlydande gods i *Askarabodha, Humparboda, Konterbacka, *Llaggarabodha, Pilsbo, Ragvaldsbo, Sjöängen, Vela och Viby, denna sn, Hälgesta och Österby, Haga sn, Boda, Sollentuna sn, Sollentuna hd, Alsike, Flottsund och Morga, Alsike sn, Ärlinghundra hd. Kristina hade sedan tidigare 'fjärdeparten' av V. Kristina tilldelas också jord i Hammarby, Sundby och Trundboda, Håtuna sn, Tibble, Tibble sn, Billby, S:t Pers sn, och i rättardömena Täby, Tånga och Nysätra, samt jord i Östergötland, Närke och Västergötland (GR 5 s 116).
- 1542 finns fem (ej namngivna) torp under Venngarn (UH 1542:8).
- 1543 finns sex torp under V: *Askarabodha, Humparboda, Konterbacka, Pilsbo, Brännbo och **Torpet* (UH 1543:14).
- 1552 meddelar Gustav I sin moster Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) att hon kan behålla besittningsrätten till V så länge, tills vidare förhandlingar om V kan genomföras (GR 23 s 377).

Släkttavla 1452–1559

Släkttavla till Venngarn 1452–1559. Lydeka Stralendorp d y uppges vara arvinge till Ingeborg Björnsdotter (SD 1198), okänt hur, men troligen genom sin mor. Lydeka Stralendorps far, Lydeka Stralendorp d ä genomför ett jordbyte där en Björn Nilsson beseglar brevet (DS 9249). Källa: ÄSF, PHT 1909 s 86 ff, GiOV s 327.

- 1553/1555 får Gustav I i det nu omgjorda arvskiftet efter Sigrid Eskilsdotter V, med sammanlagt 20 underlydande gårdar i *Askarabodha, *Gwnnebooll, Humparboda, Konterbacka, *Laggarabodha, Pilsbo, Ragvaldsbo, Sjöängen, Vela och Viby, denna sn, Hälgesta och Österby, Haga sn, Alsike, Flottsund och Morga, Alsike sn. Sammantaget räntar de underliggande gårdarna 32:0 pn, 4 läster, 5 pund och 2 spann korn, 18 höns, 180 ägg och 21 markpund notgarn. Om godsets proveniens anges att Brita, Mats Perssons hustru, hade ärvt det som sitt mödernearv efter sin mor Dorotea Knutsdotter, Kristiern Johanssons änka, som i sin tur hade sålt V till fru Sigrid Eskilsdotter. (HH 1 s 32 ff)
- 1555 medger Johan Turesson (Tre rosor) och hans hustru Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) att V och de underlydande gårdarna som omtalas år 1553 (förutom *Gwnnebooll) tillföll Gustav I som hans mödernearv trots att det egentligen, enligt Johan Turesson, borde ha räknats som Gustavs fädernearv (RAp 10/7).
- 1557 ber Gustav I Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) att inkomma med ett brev rörande V och Venngarns gods som hustru Dorotea Knutsdotter (Banér) tidigare sålt till Gustavs mormor Sigrid Eskilsdotter (Banér) (GR 27 s 54).
- 1559 påtalar Gustav I till Svante Sture och Gustav Johansson (Tre rosor) i samband med Kristina Nilsdotters (Gyllenstierna) död att godset V endast varit pantsatt i deras ägo, och att V och Venngarns gods åter ska tillfalla Gustav I så snart han kan återbetala panten, vilket kan ske så snart Svante Sture och Gustav Johansson uppvisar pantbrevet (GR 29 s 11).

Jordbruk och andra resurser på Venngarn

- 1553 finns boskap på V, enligt tabellen nedan. De gamla stona och ungstona har levererats från Stockholm 1553 (UH 1553:7).
- 1555 uppmanas Bengt skrivare att se till att Peder Galle, fogde på V, får fyra plogar till V, med både rister och billar (GR 25 s 558 f). Gustav I meddelar också Peder Galle att kungen efterlåtitt avraden för förra året för två bönder vid V, men att bönderna på egen bekostnad ska göra ett dagsverke på gården V för varje spans avradsnedsättning (GR 25 s 569 f).

Boskap på Venngarn 1553

Djur	Antal	Djur	Antal
Dragoxar	2 par	Galtar	5 st
Foderoxar	75 st	Suggor	20 st
Tjur	1 st	Vinter-galtgrisar	13 st
Kor	83 st	Vinter-sogrisar	3 st
Stutar	2 st	Sommar-galtgrisar	9 st
Stutkalvar	17 st	Sommar-sogrisar	12 st
Kvigor	8 st	Verkhäst	1 st
Kvigkalvar	10 st	Unghäst	1 st
Gumsar (unga)	9 st	Verkston	3 st
Tackor	133 st	Gamla ston	3 st
Årsgamla tackor	22 st	Ungston	2 st
Rånar (kasttrade galtar)	2 st		

1555 anges att Östra gårdens åker år 1554 besåddes med 21 pund och 3½ spann säd, och att Västra gårdens åker år 1555 besåddes med 12 pund säd. Ängar till gården och antal bärgade sommarlass hö anges för 1554 och 1555, se tabellen nedan. (UH 1555:16)

1555 finns en hage vid V där gårdens boskap går, och i en hage vid Sigtuna hålls stoden (dvs avelshästarna) under sommaren (UH 1555:16).

V uppges ha fiskerättigheter vid Garnsviken med olika fiskeredskap (katsor och vinter- och sommarnot), vid Munkholmen med katsor och not, samt vinternotsfiske vid Bärmesnäs vid Bondkroken (strax söder om Skohalvön) Under Venngarn ligger även Stäkets fiske vid Mörkö, med not, nät och katsor och lanor i strömmen. Räntan i fisk består av salt braxen, tårfsk, färsk fisk och gädda, salt nors och salt matfisk. (UH 1555:16)

Gårdens kvarn med ett par stenar och gårdens väderkvarn mal till gårdens behov hela året. Det uppges finnas en trädgård på V och två trädgårdar i Sigtuna som hör till V. (UH 1555:16)

Ängar och sommarlass hö 1554 och 1555 på Venngarn

Ängar	Antal sommarlass 1554	Antal sommarlass 1555
Storängen	442	151
Askarbo äng	138	102
Munkholmsängen	73	30
Killinge äng	93	27
Dorsholmens äng	60	18
Hageby äng ¹¹	-	36
Gärdeshö	35	28
SUMMA	841	392

1555 uppges att en stadgegård i Billby, S:t Pers sn, hör till V (UH 1555:8).

1556 meddelas att öl och bröd som bryggs och bakas på V, Ekolsund och andra kungsgårdar ska skickas till Stockholm (GR 26 s 495).

1556 hålls får och kalvar i Askebohagen och stoden (dvs avelshästarna) hålls i Sigtunahagen. I *Diurstugiohagen* går gårdens boskap.

Tre kvarnar tillhör gården: Venngarnskvarnen, med ett par stenar, Billbykvarnen, med ett par stenar (uppges vara byggd 1556) och gårdens väderkvarn mal alla till gårdens behov hela året. Till Venngarn hör också Slangviks sågkvarn.

Tre trädgårdar tillhör Venngarn: gårdens trädgård (anges i marginalen vara byggd 1556), Sigtuna trädgårdar och 'Fågelsångs trädgårdar'. Räntan uppges till 2½ tunna äpplen och 2 tunnor och 3 fjärdingar päron.

Gården har fisken i Garnsviken och vid Munkholmen med katsor och not, samt vinternotsfiske vid Bärmesnäs vid Bondkroken (UH 1556:26).

1557 inkvarteras åtta tyska ryttare på V och sex ryttare på Ekolsund, vilka ska utspisas enligt samma förtärlingslista som årligen ges till en hovman; 6 tunnor bröd, 12 tunnor öl, 1 lispund och 5 mark smör, 8 mark ost, 8 lispund nötkött, 2 lispund fläsk, 2 lispund färskött, 1 fjärding kaldun (inälvsmat) och korn, 1 tunna salt fisk, 4 lispund torr fisk, samt dagligen 1½ kanna öl per person (GR 27 s 8 ff).

1557 se Haga, Haga sn.

¹¹ Halva avkastningen anges. Ängen ligger till hälften under Venngarn och till hälften under Skokloster (UH 1555:16).

Viby

- 1164–67 *willam Wicbu, Wibu* (DS 51, odat), 1284 *Wiby* (?DS 782) – 11 I, 2 b.
- UH 1542 **3 fr**, 1555 **3 aoe** 0:6 + 0:6 + 0:6 (jt endast 1559).
Summa jt 2:2.
- 1164–67 se Viby kloster.
- 1284 utfärdar Peter Karlsson (Fånö-ätten) på sitt yttersta sitt testamente i V (?DS 782); notisen kan möjligen avse Viby, Kalmar sn (se ÄSF 1:1 s 50).
- 1307 säljer Folke Jonsson (Fånö-ätten) 1:0 i V till Uppsala domkyrka och året efter ger Folke 1:0 i V till Uppsala domkyrka som lösen för 100 mark pn som han lånat av kyrkan (UpDkyRL f 39, DS 1598).
- 1311 är Ingemund i V faste vid häradstinget då kung Birger säljer godset Håtuna (DS 1797).
- 1316 omtalas två landbor i V tillhörande ärkebiskopen i Uppsala i förteckningen över vad hertig Valdemar uppburit av kyrkogods i Tiundaland (DS 2062).
- 1324 är Harald i V faste vid ett jordbyte (DS 2482).
- 1329 tvistar fru Ramborg (Folke Jonssons änka) med Uppsala domkyrka om 1:0 i V, som ärkebiskopen lät fru Ramborg återfå mot 100 mark pn (GiBr s 72).
- 1335 pantsätter Johan Folkesson (Fånö-ätten) 0:12 i V och jord i Venngarn till borgaren Henike Lange (se Venngarn) (DS 3136).
- 1337 se Venngarn.
- 1452 ingår V, som räntar 7½ pund korn och 3:0 pn, i det som Eskil Isaksson (Banér) och hans systerbarn ärver efter deras fränka Märta Lydekadotter (se Venngarn) (RAp u d, se SDHK 26024).
- 1461 se Venngarn.
- 1488 ingår V, med samma ränta som 1452, bland de gårdar som tillfaller Knut Eskilsson (Banér) vid arvskiftet mellan honom och hans syster Sigrid Eskildsdotter (Banér) efter deras föräldrar (se Venngarn) (RAp 27/8).
- 1516 ingår tre gårdar i V, med samma ränta som 1452, i det som Knut Eskilsson säljer till sin svåger Sten Sture och sina systersöner Erik och Eskil Nilssöner (Gyllenstierna) (se Venngarn) (HH 39 s 725 ff).
- 1528 tillfaller tre gårdar i V, med samma ränta som 1452, Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) i det omfattande arvskiftet med Gustav I efter Sigrid Eskildsdotter (Banér) (se Venngarn) (GR 5 s 116).

1553/1555 får Gustav I tre gårdar i V, som tillsammans räntar 3:0 pn, 2:2 dagsverkspn, 7½ pund korn, 6 höns, 60 ägg och 7 markpund notgarn (se Venngarn) (HH 1 s 32 f, 1555 RAP 10/7).

1555 se Venngarn.

1559 finns tre arv och eget-gårdar i V, som uppges ha lite skog, mulbete och fiskevatten. Gårdarna har vardera 2 pund utsäde, äng till 30 lass hö och räntar vardera 1:0 pn, 2½ pund korn, 2 höns, 20 ägg, 6 lass ved, 6 dagsverken och fodring. Gårdarna är Gustav I:s mödernearv. (AoE 29 A:1)

Viby kloster 1167–85(?) *monachos in loco qui uocatur Wigbui* (DS 63, odat) – klostret låg på nuv Vibys marker, okänt var.

1164–67 löser ärkebiskop Stefan i Uppsala den långvariga tvisten mellan en 'åt gud vigd' kvinna som heter Doter och hennes ende son Gere. Sonen Gere får hela hennes färdnearv, mot att hon får behålla gården Viby, med allt som tillhör den, som hon nu skänker till munkarna i Viby kloster. Munkarna får också en sammanlagd årlig avrad på 3:0 pn från gårdarna Ekhamn, Vassunda sn, Vallby, Tibble sn, Skottsila, Knivsta sn, Ärlinghundra hd, Hova, Odensala sn, Ärlinghundra hd, Dalby, Dalby sn, Hagunda hd, Solsta, Frösunda sn, Seminghundra hd, och Målsta, Husby sn, Långhundra hd, samt så länge Doter lever ytterligare 1:0 pn i årlig avrad från gården Fransåker, Odensala sn, Ärlinghundra hd. Dessutom ger ärkebiskopen i Uppsala 1:0 pn årligen till klostret i V. (DS 51). – Enligt den så kallade Rydårboken grundades klostret år 1160 (ADMA s 83; Rydårboken bygger på listor över cisterciensklostrens ålder, förvarade i huvudklostret i Cîteaux, Frankrike, se France 1992 s 36 ff).

1167–85 ger kung Knut sitt beskydd till munkarna i V kloster och alla deras egendomar. Förutom egendomar och den årliga avkastningen som räknas upp i DS 51 anges att klostrets inkomster omfattar årlig avkastning också från Vela, denna sn, Granby och Billby, S:t Pers sn, Hagby, Haga sn, **Briste* (?Brista, Norrsunda sn, Ärlinghundra hd), **Lene*, ?Markims sn, Seminghundra hd, **Spangum* (?Spånga, Bro sn, Bro hd), **Loustum*, okänd sn, och **Ursturster*, okänd sn. (DS 63, odat)

- 1167–85 bekräftar kung Knut, på begäran av Guttorm jarl, att han till evig besittning skänkt ett helt bol med alla tillhörigheter i fisket i Älvkarleby till cistercienserna i V kloster och deras efterkommande (DS 66).
- 1184(?) kungör kung Knut Eriksson att han gjort ett jordabyte med munkarna som tidigare bodde i V, så att kungen fått Viby, denna sn, och Rölunda, Hägeby sn, en gård i **Whithbo*, okänd sn, som munkarna fått av Kol i Sko, och Skottsila, Knivsta sn, Ärlinghundra hd, samt 12 mark guld. Munkarna har i utbyte fått Säby i Julita med alla tillhörigheter. Messenuis uppger att flytten skedde 1184 (DS 64 odat, DS 64a, se även MeSI II s 12).

S:t Pers socken

- 1257 (omkring) *par: Killingj* (VÅKlJb s 95, avskr).
 1298 *parochia ecclesie beati Petri Sictone* (DS 1217).
 1316 *in parochia Sancti Petri* (DS 2062).
 1324 *parochia Sancti Petri Sictonie* (DS 2482).
 1488 *Sancti Peders kirkes jord* (RAp 16/5).

Omfattning:

S:t Pers kyrka var en av Upplands tre prosterikyrkor fram till mitten av 1200-talet, och prosterikyrkorna saknade sockenterritorium. Det äldsta belägget för S:t Per som sockennamn är från 1298 (DS 1217, Lovén 2009). I Vårfruberga klosters jordebok (1257) omnämns socknen *Killingj* (VÅKlJb s 95). Granby låg i denna socken, vilket visar att det handlar om Killinge, S:t Pers socken (Ståhle 1948). Förmodligen har kyrkan i Killinge lagts ned under andra hälften av 1200-talet och S:t Per har fått överta Killinge sockens territorium (Ståhle 1948, Lovén 2009). Det förklarar varför det är tveksamt om S:t Pers kyrka låg i sin egen socken (se sockenkartan). Kyrkan i Killinge har inte lokaliserats.

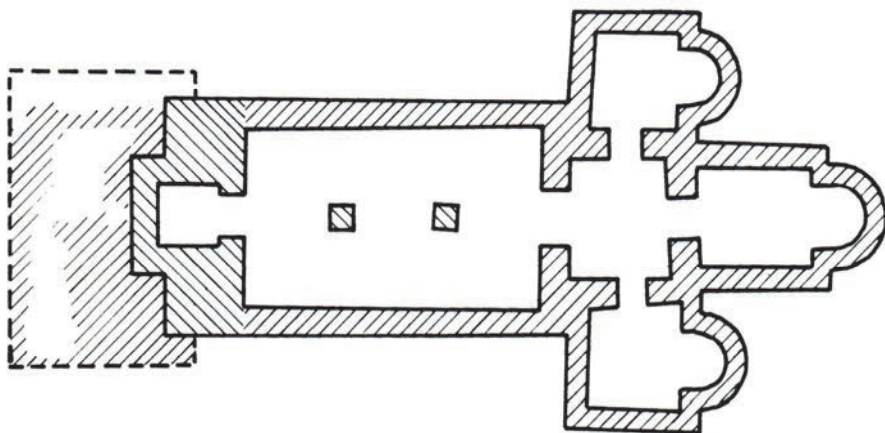
1517 kallas S:t Pers socken för Bärmesnäs (StTb s 156). 1551 uppges gården Bärmö ligga i 'Sigtuna sn' (GR 22 s 383). S:t Pers socken kallas i jordeboken över Ekolsund 1553 för Sigtuna socken (UH 1553:22).

S:t Pers socken sammanslogs med socknarna Vassunda, Haga och S:t Olof och Sigtuna stad till ett pastorat 1920. S:t Pers och S:t Olofs socknar införlivades med Sigtuna stad 1947 (Lagerstedt s 5).

S:t Pers kyrka

- 1220 *domini Gaufredi, prepositi sancti Petri Siktunie* (SMD 2 s 371, avskr).
 1298 *de sancto Petro* (DS 1232).
 1299 *ecclesie beati Petri Sictonie* (DS 1292).
 1325 *ecclesie Sancti Petri Siktunie* (DS 2511).
 1329 *ecclesie beati Petri in Siktonia* (DS 2690).

S:t Per är 1220 belagd som prostkyrka, och en prost i Sigtuna nämns 1164–67 samt 1232 (SMD 2 s 371, DS 51, DS 268). Prosterierna avvecklades under andra hälften av 1200-talet, och då skapades socknar till prostkyrkorna (Lovén 2009). S:t Per fick tydligen överta sockenterritoriet från Killinge kyrka och framträder som sockenkyrka första gången 1298 (DS 1232).

Kyrkan (RAÄ 22:1)

S:t Pers kyrkas plan. Källa: Lovén 1990.

S:t Pers kyrkoruin (ca 28 x 18 m) är byggd av tuktad och delvis huggen gråsten, och består av ett tvåskeppigt långhus med centraltorn, absidkor, korsarmar med absider samt ett sekundärt tillfogat västtorn med dubbeltrappor. Centraltornet har en högt belägen portal ut mot långhuset. De enda uppländska exemplen på nordportaler i romanska kyrkor finner vi i S:t Per och S:t Olof.

Kyrkan började möjligen uppföras vid 1000-talets slut eller 1100-talets början, men liksom för övriga kyrkoruiner i Sigtuna är dateringen osäker. Under 1200-talets första årtionden avlöstes ett påbörjat västtorn av det nuvarande västpartiet. Vidare försågs långhus, kor och korsmitt med valv, och absidgolvet höjdes.

Kyrkan fungerade som sockenkyrka från andra hälften av 1200-talet fram till reformationen. Sedan 1600-talets början har kyrkan stått som ruin.

En liten emaljfigur föreställande aposteln Petrus från ett limogeskrucifix daterat till 1200-talets första hälft har bevarats från kyrkan (RAÄ Sigtuna 22:1, UKy 192, Bonnier s 19, s 281, Tesch 2000 s 6, Ros 2001 s 147 ff, ACBkomm). Tre kolonnettbaser av gråsvart granit, troligen från ett altare, finns i SHM, liksom en kolonnbas av sandsten (inv nr 8272:4, 5).

1220 är herr Gaufred prost i S:t Pers kyrka (SMD 2 s 371). 1164–67 bevittnar prosten Johan i Sigtuna en godstransaktion (DS 51, odat), och inget motsäger att S:t Per var prostkyrka även då.

1298 är herr Anders präst i S:t Pers kyrka (DS 1232).

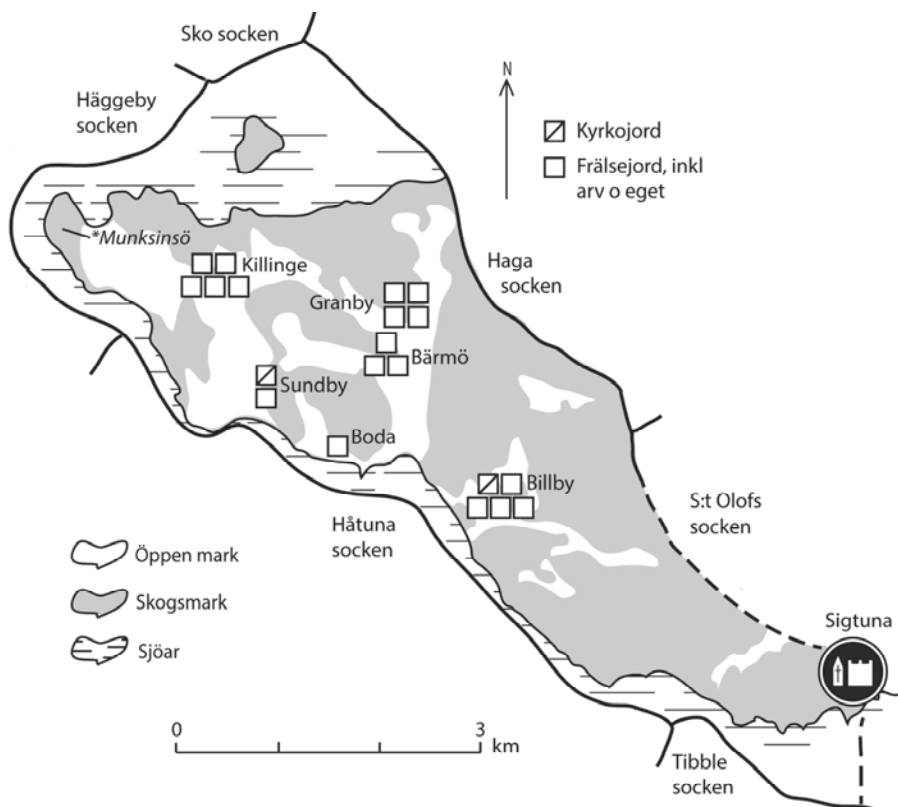
- 1299 uppges att priorn Israel i Sigtuna konvent stundtals varit kyrkoherde i S:t Pers kyrka (se Billby, S:t Pers sn) (DS 1292).
- 1304 uppges S:t Pers kyrka äga en del av en tomt i Sigtuna (se Tomter och bodar i Sigtuna) (DS 1433).
- 1314 (omkring) räknas 0:14 pn för S:t Pers kyrka upp i förteckningen över de årliga beloppen i sexårsgälden (DS 1946, odat, APS 160).
- 1298–1339 är Anders kyrkoherde i S:t Pers kyrka i Sigtuna (DS 1282, DS 2690, DS 3107, DS 3430).
- 1343 anges 30:0 pn för S:t Pers kyrka i Sigtuna i uppräknigen av prästernas lösen av pallium åt ärkebiskop Hemming i Uppsala (DS 3754).

Runstenar: U 407 Bärmö (påträffad i två delar varav den ena saknas), U 408 Bärmö (två fragment), ett fragment påträffades i Bärmö 1965 (ATA dnr 3599/65 otryckt rapport) och en hel runsten påträffades i Bärmö 1982 (Fv 1983 s 228 f). En hel runsten påträffades i Billby (vid soldattorpet) år 1954 (Fv 1955 s 214).

Antal jordeboksenheter 1538/40 (1573)

	st	kr	ky	aoe	fr
Billby	--	0 (4)	1 (0)	3 (0)	1 (1)
Boda	--	0 (1)	--	1 (0)	--
Bärmö	--	0 (3)	--	3 (0)	--
*Gelthezslösa	1 (0)	--	--	--	--
Granby	--	0 (4)	--	4 (0)	--
Killinge	--	0 (5)	--	5 (0)	--
Sundby	--	0 (1)	1 (0)	1 (0)	--
SUMMA	1 (0)	0 (18)	2 (0)	17 (0)	1 (1)

S:t Pers socken

Kartan visar antal gårdar och jordnaturer på 1540-talet (UH). Underlag: Topografiska kartan, tryckår 1957–70.

Billby

1167–85(?) *in Bildebui* (DS 63, odat), 1299 *in villa Bildaby* (DS 1292), 1311 *in Byldaby* (DS 1797 ex 1) *in Bildaby* (DS 1797, or ex 2), 1316 *in Billaby* (DS 2062) – 11 I, 2 a.

UH 1555 (endast) **1 st** 0:2:1.

1538–52 **1 ky** (1538 0:6).

3 aoe 1:0 + 1:0 + 1:0, 1543 0:6:0:2 + 0:6:0:2 + 0:6:0:2, 1553 0:6:2 + 0:6:2 + 0:6:2, 1559 **4 aoe** 1:1 + 0:6 + 0:6 + 0:6, 1567 **4 kr** 0:5:2 + 0:5:2 + 0:5:2 + 0:5:2, 1573 **4 kr**; (Killinge rd och Bärmesnäs rd under 1540-talets början).

1567 (endast) **1 krkvarn** (öde).

1542 **1 fr**.

Summa jt 3:6 (2:6:2) samt frälsejord.

- 1167–85 uppges en avrad om 0:0:3 pn i B som Ingeborg, ?Sigvard jarls dotter, sålt till munkarna i Viby, i kung Knuts skyddsbrev för munkarna i Viby kloster och deras egen-domar (DS 63, odat).
- 1299 avsätter ärkebiskop Nils i Uppsala 0:1 i B, liggande under kyrkans ('vår') landbo Beno, till förmån för S:t Pers kyrka och dess kyrkoherde i Sigtuna. Ärkebiskopen förklarar att jordens framtida årliga avkastning ska delas lika mellan kyrkans fabrica och kyrkans präst. Ärkebiskopen hade tidigare mottagit 8:0 pn av priorn Israel i Sigtuna till förmån för S:t Pers kyrka, där Israel vissa tider varit kyrkoherde, men ärkebiskopen hade utnyttjat pengarna för egen del och avsatte därför jorden i B som ersättning. (DS 1292)
- 1311 är Peter i B faste vid kung Birgers försäljning av godset Håtuna (DS 1797).
- 1316 omtalas två landbor i B tillhörande Uppsala domkyrkas fabrica i förteckningen över vad hertig Valdemar uppburit av kyrkogodsens i Tiundaland (DS 2062).
- 1344 upptas 0:13½ i B som liggande under huvudgården Bärmö i förteckningen över Uppsala ärkebiskopsbords huvudgårdar och deras avkastning (DS 3837).
- 1528 tillfaller 0:2 i B, som ingår i Hammarby rd, Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) i arvet efter Sigrid Eskilsdotter (Barnér) (se Venngarn, S:t Olofs sn) (GR 5 s 117).
- 1538 har kyrkan en gård i B, som räntar 0:9 pn till kyrkan och 0:9 pn till prästen, samt 4 lass ved, 6 dagsverken och fodring (UH 1538:2).
- 1539 hör tre gårdar i B till Killinge rättardöme och Arnö gård. Varje gård räntar 0:18:1 pn, 4 mark hampa, 4 lass ved och fodring. (UH 1539:7)
- 1543 hör tre arv och eget-gårdar i B till Killinge rättardöme. Gårdarna har liten åker där varje gård sår 2 pund säd. Ängen ger 15 lass hö till vardera gården. God skog finns och lite fiskevatten. Varje gård räntar årligen 2:2:1 avradspn, 4 höns, 20 ägg, 4 mark hampa, 4 lass ved, 8 dagsverken och fodring. (UH 1543:20)
- 1559 finns en arv och eget-gård om 1:1, och tre lika stora gårdar om 0:6 vardera i B. Skog, mulbete och fiskevatten är gott. Gårdarna är indragna från biskopsstolen i Uppsala. Utsäde och ränta framgår av tabellen nedan (AoE 29 A:1).

Utsäde, hö och ränta för de fyra arv och eget-gårdarna i Billby

1559	Gård 1 (1:1)	Gård 2-4 (0:6 vardera)
Utsäde	11 spann	10 spann
Ängslass hö	20	16
Ränta (pn)	4:0	2:2:0:8
Ränta (korn)	½ pund	--
Höns	--	4
Ägg	--	20
Hampa (mark)	--	4
Ved (lass)		4
Dessutom räntar gårdarna 8 dagsverken och fodring		

Källa: AoE 29 A:1.

Boda1344 *in Bodhum* (DS 3837) – 11 I, 2 a.UH **1 aoe**, 1543 0:4, 1567 **1 kr**; gården hör omväxlande till Killinge rd och Bärmesnäs rd.

1344 har ärkebiskopsbordet en 'torpakarl' i B, som räntar 2:0 pn, under huvudgården Bärmö (DS 3837).

1539 hör gården i B till Killinge rättardöme under Arnö gård. Gården B räntar 0:20 pn, 4 mark hampa, 4 lass ved, 3 dagsverken och fodring (UH 1539:7).

1543 hör gården i B till Killinge rättardöme och Ekolsund. Gården har liten åker där man sår 1½ pund säd. Ängen ger 25 lass hö. Lite skog och fiskevatten finns. Gården räntar årligen 1:0 pn, 2 pund korn, 1 får, 4 höns, 20 ägg, 4 mark hampa, 4 lass ved, 8 dagsverken och fodring till Ekolsund (UH 1543:20).

1559 är gårdens utsäde 11 spann och ängen ger 28 lass hö. Skog, mulbete och fiskevatten är gott. Gården räntar lika mycket som 1543. Gården är indragen från biskopsstolen vid Uppsala domkyrka (AoE 29 A:1).

Bärmö1257 *mansionem meam in Berhem* (DS 442), 1275 *apud Berem* (DS 594), 1280 *curiarum Beremi* (DS 697), 1299 *apud Bæremi* (DS 1292) – 11 I, 3 a.UH **3 aoe** 0:7:2 + 0:7:2 + 0:7:2, 1567 **3 kr** 0:7 + 0:7 + 0:7, en öde; gårdarna hör omväxlande till Killinge rd och Bärmesnäs rd.

Summa jt 2:7 (2:5).

Bärmö, eller Bärmesnäs, rättardöme omfattar sannolikt samma område som Killinge rättardöme. I källorna används namnen parallellt under 1530- och 1540-talen (AL 1 s 247). Småpersedlar i ränta saknas i Bärmö år 1539 men erläggs detta år av Killinge, som då är huvudgård i rättardömet (Dahlbäck kas). Bärmesnäs rättardöme omnämns 1542 (UH 1542:8).

År 1530 ligger Bärmö rättardöme under Arnö gård. Den årliga räntan för rättardömet är detta år 22½:0:3 pn, 6 läster och 2 pund korn, 8 får, 2½ pund och 2 mark hampa, 260 ägg, 52 höns, 68 lass ved och 38 dagsverken (HH 11:1 s 127).

1257 testamenterar ärkedjaken Folke Jonsson (Ängel), i samtycke med sina bröder, sin huvudgård i B till Uppsala domkyrka, med förbehållet att behålla nyttjanderätten till gården så länge han lever (DS 442). Enligt ärkebiskopskrönikan 1344 var detta Folkes fädernegods (DS 3844).

1270 (omkring) – efter ärkebiskop Lars död 1267 – skänker kung Valdemar en huvudgård i B till Uppsala domkyrka (DS 3835 s 308).

1275 utfärdar ärkebiskop Folke avlatsbrev för Sko klostets kyrka från B (DS 594).

1280 kungör ärkebiskop Jakob att han och hans efterträdare är förbundna att varje år fira företrädaren Folkes årsdag på grund av innehavet av gårdarna B och "Holm", (?kyrkbyn i Holms socken, Hagunda härad), vilka särskilt avsatts för detta ändamål. Ärkebiskopsgodset ska därför på varje årsdag avsätta 0:1 pn till varje residerande kanik, 0:½ pn till varje kyrkoherdevikarie, 0:0:0:4 pn till varje prebendeprästkandidat och 0:0:0:12 pn till klockarna, som minne av alla tidigare biskopar (DS 697, se även Dahlbäck s 35).

1299 daterar ärkebiskop Nils ett intyg i B (DS 1292).

1344 är B, om 4½:0, en av huvudgårdarna under Uppsala ärkebiskopsbord. Under B ligger gårdarna Sundby, Killinge, Granby, Billby, denna sn, Håtuna, Håtuna sn, Runsa och Sättra, Eds sn, Sollentuna hd, samt Torsättra, Västra Ryds sn, Bro hd, en torpare i Boda, denna sn, en torpare i Sältilösa, Håtuna sn, och sex torpare 'vid Sigtuna'. Den sammanlagda årliga avkastningen är 24:7½ pn. (DS 3837)

- 1344 uppges B vara en av de ursprungliga huvudgårdarna i dekanatet (Tredje kanonikatet) vid Uppsala domkyrka och att det var kung Valdemar som donerade B och Gränby, Vaksala sn, Vaksala hd, till domkyrkan (DS 3835, Dahlbäck s 83 f).
- 1539 hör tre gårdar i B till Killinge rättardöme under Arnö gård. Gårdarna räntar vardera 1 läst korn, 3 dagsverken och fodring. (UH 1539:7)
- 1543 hör 3 gårdar i B till Killinge rättardöme och Ekolsund. Gårdarna har god åker där varje gård sår 5 pund säd. Ången ger 70 lass hö till varje gård. God skog och lite fiskevatten finns. Varje gård räntar årligen 1 läst korn, 2 dagsverken och fodring till Ekolsund (UH 1543:20).
- 1559 finns tre lika stora gårdar i B. Ingen skog, inget mulbete eller fiskevatten finns. Gårdarna har vardera 3½ pund utsäde och äng till 50 lass hö och räntar vardera 10 pund korn, 2 dagsverken och fodring men ingen penningränta. Gårdarna är indragna från biskopsstolen i Uppsala. (AoE 29 A:1).
- 1562 har Mats Körning en gård i B som förläning (AL 1 s 270).

Erikssund Se Sundby.

***Gelthezslösa** 1510 *i Gelthezslösa* (RAp 25/9).

UH 1540–54 **1 st** 0:2:1.

1510 är Jöns i G en av fyra borgmästare i Sigtuna (RAp 25/9).

1555 förlänas torpet Pilsbo, S:t Olofs sn, vid Sigtuna till Bengt Nilsson, mot att han upplåter 0:0:7 i G 'i S:t Pers sn', till kronan (GR 25 s 560).

Granby 1167–85(?) *in Grenbuj* (DS 63, odat), 1200 *in Grenby* (VåKlJb s 89, avskr), 1200-talets mitt *in Gränby* (VåKlJb s 95, avskr), 1278 *in uilla dicta Grenbu* (DS 639), 1298 *in villa Grenby* (DS 1217) – 11 I, 3 a.

UH **4 aoe** 1:0 + 1:0 + 1:0 + 1:0, (1545 **3 aoe**), 1567 **4 kr**, två är öde; gårdarna hör omväxlande till Killinge rd och Bärmesnäs rd.
Summa jt 4:0.

1167–85 är avraden 0:0:1½ pn för jord i G, som Ingeborg sålt till munkarna i Viby, enligt kung Knuts skyddsbrev för munkarna i Viby kloster och deras egendomar (DS 63).

- 1200 (omkring) har Vårfruberga kloster 0:5 i G (i *Killingj* socken), som vid 1200-talets mitt (efter 1233) byts bort till Filip Birgersson (Aspenäs-ätten) (VåKIJb s 89, 95, Ståhle 1948 s 99).
- 1278 säljer Fogdö (Vårfruberga) kloster $\frac{1}{2}$:0 i G till ärkebiskop Jakob i Uppsala (DS 639).
- 1298 säljer Erik Petersson 0:0:1:2½ i G till ärkebiskop Nils i Uppsala (DS 1217).
- 1344 har ärkebiskopsbordet 4:0 i G, lydande under huvudgården Bärmö, i förteckningen över Uppsala ärkebiskopsbords huvudgårdar och deras avkastning (DS 3837).
- 1539 hör fyra gårdar i G till Killinge rättardöme och Arnö gård. Varje gård räntar vardera 3 pund korn, 1:0 pn, 4 mark hampa, 4 lass ved, 3 dagsverken, 1 gammalt får, 4 höns, 20 ägg och fodring. (UH 1539:7)
- 1543 hör fyra gårdar i G till Killinge rättardöme och Ekolsund. Varje gård har god åker där varje gård sår 3 pund korn. Ängen ger 20 lass hö till vardera gård. God skog finns och lite fiskevatten. Gårdarna räntar vardera 1:0 pn, 3 pund korn, 1 får, 4 höns, 20 ägg, 4 mark hampa, 4 lass ved, 8 dagsverken och fodring. Enligt marginalanteckning har en av gårdarna brunnit och den gården är därför befriad från dagsverksskyldigheten år 1543. (UH 1543:20)
- 1559 finns fyra lika stora gårdar i G, som varken har skog, mulbete eller fiskevatten. Gårdarna har vardera utsäde om 2 pund korn och äng till 20 lass hö och varje gård räntar lika mycket som 1543. Gårdarna är indragna från bisopsstolen i Uppsala. (AoE 29 A:1)

Killinge

- 1295 *Kithlinge* (DS 1130), 1324 *Curiam meam in Kidhlingi* (DS 2482), 1344 *curias Kidhlinge* (DS 3834) – 11 I, 3 a.
- UH 5 aoe samtliga med jt 0:4:2, 1543, 0:6, 1553 samtliga med jt 1:1:2, 1567 5 kr samtliga med jt 0:4:2, 1573 är en gård öde; gårdarna hör omväxlande till Killinge rd och Bärme snäs rd.
Summa jt 2:7:1.

Killinge var huvudenhet i Killinge rättardöme under Arnö gård år 1539, då rättardömet bestod av arton gårdar: fem gårdar i Killinge, fyra gårdar i Granby, tre gårdar i Billby, en gård i Boda, tre gårdar i Bärmö, en gård i Sundby och en gård i Berga, Haga sn; 1543 låg rättardömet under Ekolsund, och bestod då av tjugo landbor, varav sjutton var fördelade på Killinge,

Granby, Bärmö, Billby, Sundby och Boda, S:t Pers sn, en i Berga, Haga sn, en i Slangvik, Tibble sn, och en i Eneby, S:t Olofs sn, Ärlinghundra hd. (UH 1543:20)

- 1295 får Dan Jonsson (stjärnbalk) genom förnyat arvskifte med Erik Petersson, varvid Erik Peterssons arvsdel uppges vara två tredjedelar, bland annat K i Svealand ('in Suecia') och **Seby*, **Kangor*, och **Udby* i okända socknar (DS 1130).
- 1324 överlåter Karl Dansson (stjärnbalk) genom byte och försäljning till ärkebiskop Olof sin huvudgård K om 0:18 med hus och alla tillagor, fisken och öar, nämligen tre fjärdedelar av **Munksinsø* och hela ön Svarvarholmen, samt det i Sältlösa, Håtuna sn, som av ålder hört till K. I utbyte får Karl jord i Källberga, Alunda sn, Olands hd, och en summa pengar. (DS 2482, DS 2484, DS 2485, se DMS 1:4 s 203)
- 1344 ingår K, som ärkebiskop Olof Björnsson förvärvat för ärkebiskopsbordet, i den Tolfte prebendan vid Uppsala domkyrka som instiftades av honom åren 1323/24–13; 1344 har ärkebiskopsbordet 3:0 i K, under huvudgården Bärmö. I förteckningen över ärkebiskopsbordet uppges att ärkebiskop Olof anslagit ön Hargsö, Värmdö sn, Värmdö skeppslag, eller godsens i K och Fiby, Vänge sn, Ulleråkers hd, till prebendan. (DS 3836, DS 3837, se Dahlbäck s 133)
- 1539 hör fem gårdar i K till Killinge rättardöme. Varje gård räntar 1:1:2 pn, 3 pund korn, 1 får, 4 höns, 20 ägg, 4 mark hampa, 4 lass ved, 3 dagsverken och fodring. (UH 1539:7)
- 1543 hör fem gårdar i K till Killinge rättardöme under Ekolsund. Varje gård har liten åker. Utsädet är 2 pund och ängen ger 20 lass hö. Gårdarna räntar lika mycket som 1539 förutom att antalet dagsverken ökat till 8. (UH 1543:20)
- 1559 finns fem lika stora gårdar i K. Skog, mulbete och fiske är gott. Varje gårds utsäde är 20 spann. Höskörd och ränta är likadan som 1543. Gårdarna är indragna från biskopsstolen i Uppsala. (AoE 29 A:1)

- *Munksinsø** 1324 *in Munksinsø* (DS 2482) – Avser sannolikt udden längst väster ut i S:t Pers sn, vilken hörde till Häggeby sn enligt kartmaterialet från slutet av 1600-talet (LSA B20 och B26).
- 1324 upplåter Karl Dansson (stjärnbalk) tre fjärdedelar av *M till ärkebiskop Olof (se Killinge) (DS 2482).
- Sundby** (nu Erikssund) 1344 *in Sundby* (DS 3837) – 11 I, 3 a.
- UH 1538 (endast) **1 ky** 0:4:1, därefter sammanslagen med aoe nedan.
1 aoe 1:0, 1543 1:6, 1567 **1 kr** (öde); gården hör omväxlande till Killinge rd och Bärmesnäs rd.
 Summa jt 1:4:1 (1:6).
- 1344 har ärkebiskopsbordet 0:13:1 i S, lydande under huvudgården Bärmö, i förteckningen över Uppsala ärkebiskopsbords huvudgårdar och deras avkastning (DS 3837).
- 1538 har kyrkan jord i S som räntar 7 spann korn till kyrkan, 7 spann korn till prästen, samt ½:0:2 avradspn, ½:0 gengärdsbn och fodring (UH 1538:2).
- 1539 hör arv och eget-gården i S till Killinge rättardöme. Gården räntar 8 pund korn, 3 dagsverken och fodring. (UH 1539:7)
- 1543 hör arv och eget-gården i S till Killinge rättardöme under Ekolsund. Gården har god åker där man sår 5 pund säd. Ängen ger 40 lass hö. Lite skog och fiskevatten finns. Gården räntar årligen 8 pund korn, 8 dagsverken och fodring till Ekolsund (UH 1543:20).
- 1559 är gårdens utsäde 5½ pund korn och ängen ger 35 lass hö. Skog, mulbete och fiskevatten är gott. Gården räntar lika mycket som 1543. Gården är indragen från biskopsstolen i Uppsala. (AoE 29 A:1)

Tibble socken

1303 *deinde Thigbili* (DS 2218, avskr).

1314 *De Thigbile* (DS 1946, avskr).

1316 *in parochia Thigbili* (DS 2062).

1348 *parrochia Thygbille* (DS 4382).

Omfattning: Tibble socken hade samma omfattning under medeltiden och 1500-talet som socknen hade före kommunreformen 1952. Tibble socken fick år 1885 namnet Håbo-Tibble (Lagerstedt s 8).

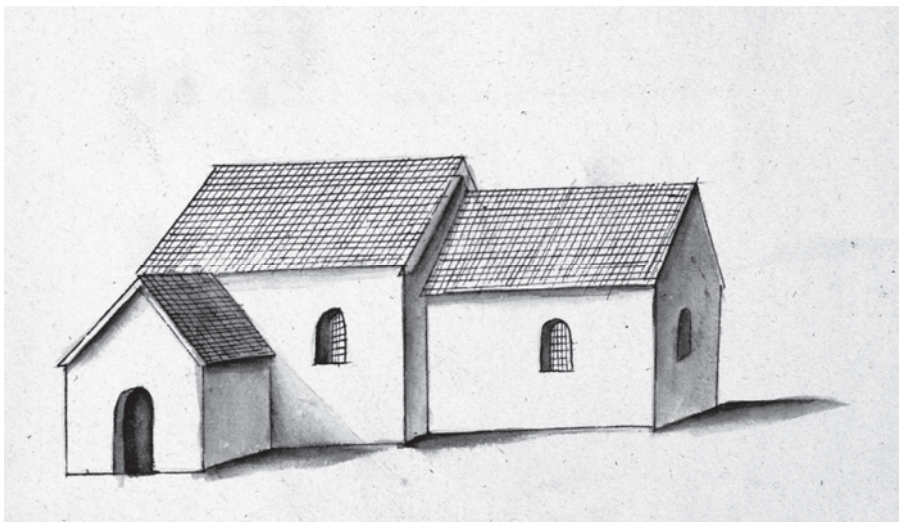
1316 upptas en landbo i Tibble socken tillhörande ärkebiskopen i förteckningen över vad hertig Valdemar uppburit av kyrkogods i Tiundaland (DS 2062).

Kyrkan: Tibble kyrkas plan visar att långhuset fogats till ett redan befintligt kor. Korets yttre planmått (9,7 x 8,3 m) tyder på att det kan ha varit avsett som ett självständigt kapell. Kyrkan är svårdaterad; det nuvarande långhuset och sakristian uppfördes möjligen under 1200-talet, medan vapenhuset tillkom först mot 1400-talets slut. Exteriörens medeltida utseende framgår i allt väsentligt av en teckning från 1682. Långhuset och eventuellt också koret välvdes vid 1400-talets mitt. Kyrkorummets och vapenhusets kalkmålningar har tillkommit under två olika perioder; det första målningslagret från 1450-talet kalkades över och ersattes märkligt nog med nya målningar redan vid århundradets slut. I dagens kyrkorum härrör samtliga valvmålningar och vissa delar av väggmålningarna i kor och långhus från den första perioden, medan vapenhusets målningar och stora delar av väggmålningarna i långhusets båda travéer hör till den andra perioden. De yngre målningarna är utförda av Albertus Pictors verkstad (Nilsén s 13).

Äldst av kyrkans bevarade medeltida inventarier är en romansk dopfunts-cuppa av sandsten, vilken numera står på en fragmentarisk stenfot från Håttuna kyrka. Av senmedeltida inventarier återstår tre mindre träskulpturer från ett försvunnet altarskåp, en mässhake, delar av en kalk (fot och skaft) med tillhörande paten samt ett starkt restaurerat och kompletterat sakramentsskåp av ek. Fragment av en senmedeltida helgonkrona förvaras i Statens historiska museum, men en rekonstruerad kopia återfinns i kyrkan (SvK 94, Bonnier s 142 f, ACBkomm).

Tibble är sockens kyrkby. Det är inte känt var den medeltida prästgården har legat.

Tibble kyrka

Tibble kyrka, avritning från 1680-talet. Källa: HadorphR f 125.

Runstenar: U 626 Bälby (fragment), U 627 och U 628 Jädra (båda försvunna), U 629 Svarsta, U 630 Väst-Tibble.

Antal jordeboksenheter enligt UH1538/40 (1573)

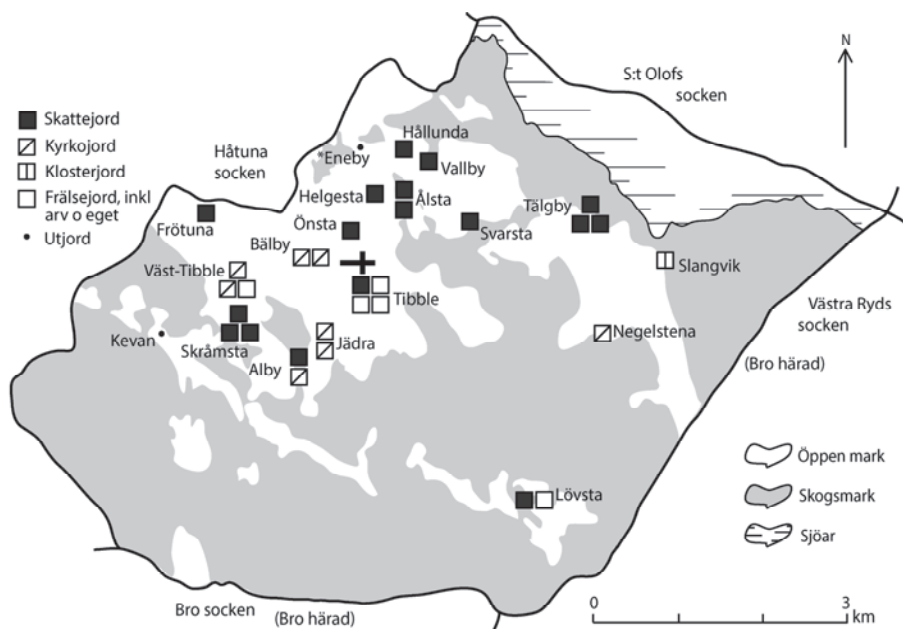
	sk	skuj	kr	ky	kl	aoe	fr
Alby	1 (1)	6 (0)	--	1 (1)	--	--	--
Bälby	--	1 (0)	--	1 (2)	--	--	--
*Eneby	--	1 (0)	--	--	--	--	--
Frötuna	1 (1)	--	--	--	--	--	--
Helgesta	1 (2)	--	--	--	--	--	--
Hällunda	1 (1)	--	--	--	--	--	--
Jädra	--	3 (0)	--	2 (2)	--	--	--
Lövsta	1 (1)	--	--	0 (1)	--	1 (0)	--
*Møreby	1 (0)	4 (0)	--	--	--	--	--
Negelstena	--	2 (0)	0 (1)	1 (0)	--	--	--
Prästbolet	--	--	--	1 (0)	--	--	--
Skråmsta	3 (2)	--	--	--	--	--	--
Slangvik	--	--	0 (1)	--	1 (0)	--	--
Svarsta	1 (0)	1 (0)	--	--	--	--	--
Tibble	1 (1)	--	--	--	--	--	3 (3)
Tälgby	3 (2)	--	0 (1)	--	--	--	--
Vallby	1 (1)	1 (0)	--	--	--	--	--
Väst-Tibble	--	1 (0)	--	2 (2)	--	--	1 (0)
*Wrashagan	--	2 (0)	--	--	--	--	--
Ålsta	1 (2)	1 (0)	--	--	--	--	--
Önsta	1 (1)	--	--	--	--	--	--
SUMMA	17 (15)	23 (0)	0 (3)	8 (8)	1 (0)	1 (0)	4 (3)

Dessutom redovisar längderna: 0(1) **kruj** i Vallby.

Oidentifierad jord

UH 1541 (endast) **1 st** 0:2:1.

Tibble socken

Kartan visar antal gårdar och jordnaturer på 1540-talet; punkter visar utjordar vid denna tid (UH). Underlag: Topografiska kartan, tryckår 1957–70.

Alby

1311 *de Alby* (DS 1819), 1349 *in Alby* (?DS 4426) – 11 I, 1 a.

UH 1 sk 1:4, 1540–43 med skuj i Jädra, 1545 1:4:2, 1554–56 med skuj i Jädra, 1567 2:4:2 (jt inkluderar sannolikt samtliga skuj nedan).

1540–41 1 skuj 0:4:1 till Helgesta.

1540–56 1 skuj 0:1:1 till Tälgbj.

1540–43 2 skuj 0:0:2 till Skrämsta + 0:0:1 till Skrämsta.

1540–56 1 skuj 0:0:1 till Aske, Håtuna sn.

1545–56 1 skuj 0:1 till Önsta, 1546 0:0:1, 1547 0:1, 1551 till Alby, 1553 0:0:1 till Önsta.

1 ky 0:5:1.

1549–67 1 ky (kallas fjäll), 1555–56 1 ky (kallas ängsfjäll),

1567 1 ky (kallas åkerfjäll).

Summa jt 3:0:1 (3:2).

1311 är Olof i A faste vid ett jordbyte (DS 1819).

1349 är Ofrað i A faste vid ett jordbyte i Sko kloster (DS 4426).

1493 är Holger i A nämndeman vid ett lagmansting (?ULdb s 88). Rör jord i Tälgbj, Tibble sn.

- 1497 är Nils och Holmger i A fastar vid häradstinget (?RAP 28/1).
- 1538 har kyrkan en gård om 0:5:1 som räntar 1 pund korn till kyrkan, 1 pund korn till prästen, 4 lass ved, 8 dagsverken och fodring (UH 1538:2).
- 1549 har kyrkan en gård om 0:5, där landbon Jakob årligen sår 9 spann korn; god skog finns, men inget fiskevatten. Mulbete finns på Håbo häradsallmanning och ängen ger 12 lass hö. (UH 1549:3)

Bälby

- 1396 i *Belgby* (UUBp u d, se SDHK 14507), 1412 i *Belby* (SD 1586, SD 1587), 1501 i *Bælby* (RAP 2/10) – 11 I, 1 a.
- UH 1541 (endast) **1 skuj** 0:0:1 till Skråmsta.
1 ky 0:4:2, **1540 2 ky**, 1549 0:7 + 0:3, 1550 0:7 + 0:5, 1567 1:0 + 0:4.
 Summa jt 0:5 (1:4).
- 1396 är Ragne i B faste vid ett jordbyte (UUBp u d, se SDHK 14507).
- 1412 är Johan i B faste vid häradstinget (SD 1586, SD 1587).
- 1501 är Arvid i B nämndeman vid häradstinget (RAP 2/10).
- 1538 räntar kyrkohemmanet 12 spann korn till kyrkan, 12 spann korn till prästen, samt 4 lass ved, 8 dagsverken och fodring (UH 1538:2).
- 1549 har kyrkan två gårdar om 0:7 och 0:3 i B. Landbon Erik Persson brukar den större gården, där han sår 5 pund korn årligen och ängen ger 60 lass hö. Landbon Henrik brukar den mindre gården. Han sår 3 pund korn om året och ängen ger 40 lass hö. Ingen skog hör till gårdarna, mer än i *Belbyspetra vid Bro skog, men bakom gårdarna på södra sidan ("Belby baka wid südra") finns gärdsskog. Gårdarna saknar mulbete och fiskevatten. (UH 1549:3).

***Eneby**

- 1540 i *Eneby* (UH 1540:1) – utjorden var belägen ca 700 m nordväst om Helgesta, se karta från år 1767 över utjorden (LSA Ålsta B30-34:2); se utsnitt ur Häradsekonomiska kartan nedan med utjorden inritad.
- UH 1540–56 **1 skuj** 0:6:2 till Önsta, (1545 och 1549 0:6:0:2), 1550 0:6, 1552 0:6:2.

*Eneby utjord

Eneby utjord inritad på Häradsekonomska kartan från 1860-talet. En del av Eneby utjord hörde fortfarande på 1860-talet till Önsta.

Frötuna

1311 *de Frøtunum* (DS 1819), 1315 *in Frotunum* (DS 2032, avskr), 1400 *i Frøtwnom* (UUBp 1/5) – 11 I, 1 a.

UH 1 sk 2:0 med skuj i Tjusta, 1545 med skuj i Tjusta och Ekilla, 1567 2:3:1.

Summa jt 2:0 (2:3:1).

1311 är Tomas i F faste vid ett jordbyte (DS 1819).

1315 får hertig Erik landbojorden om 2:0 i F vid 'hävaskiftet' som upprättas mellan hertigarna Erik och Valdemar (se Fornsigtuna, Håtuna sn) (DS 2032, se även DMS 1:7, s 51, 92).

1400 byter Ingemar i F jord i Killinge, Håtuna sn, mot lika mycket jord i *Siowarp, Håtuna sn (UUBp 1/5).

1409 ingår Ingemar i F i räfstetingsnämnden (SD 1184).

- 1454 ingår Lars i F i en av kungen utsedd synenämnd angående en gränstvist (se Säby, Låssa sn, Bro hd i DMS 1:7 s 68 f, UUBp 11/6).
- 1454 är Lars i F nämndeman vid lagmansting i Sigtuna (RAP 18/12).
- 1458 ingår Lars i F i den nämnd som rannsakar och synar en gränsdragning nära Sigtuna (Se **Hanaholm*, Sigtunas om-land) (RAP 25/7).
- 1490 och 1493 är Jöns i F nämndeman vid lagmansting i Sigtuna (RAP 4/1, ULdb s 88).
- 1497 är Jöns i F faste vid häradstinget (RAP 28/1).

Helgesta

- 1311 *in Helghastum, in Hælghæstum* (DS 1797), 1410 *i Helgistom* (SD 1357) – 11 I, 1 a.
- UH **1 sk** 1:1 med skuj i Alby, Vallby och *Wrashagan, 1542 med skuj i Vallby, Ålsta och *Wrashagan, 1545 med skuj i Ålsta, *Wrashagan och Tjusta, 1567 2:2, 1573 **2 sk**.
Summa jt 1:1 (2:2).
- 1311 är Lars och Hemming i H fastar vid häradstinget när kung Birger säljer sitt gods Håtuna (DS 1797).
- 1324 är Lars i H faste vid häradstinget (DS 2484).
- 1349 är Hemming och Kertilbjörn i H fastar vid ett jordbyte i Sko kloster (DS 4426).
- 1396 är Lars i H faste vid ett jordbyte (UUBp u d, se SDHK 14507).
- 1410 är Peder i H faste vid ett lagmansting (SD 1357), 1412 är han faste vid häradstinget (SD 1591) och 1414 är han faste vid ett jordbyte i Uppsala (SD 1957).
- 1461 är Lars i H faste vid ett lagmansting (?RAP 30/12). Kan även avse Helgesta i Haga sn.
- 1501 är Peder Larsson och Bertil i H nämndemän vid härads-tinget (RAP 2/10).

Hållunda

- 1311 *in Halundum* (DS 1797), 1404 *i Halande* (SD 498), 1409 *i Halunda* (SD 1184) – 11 I, 2 b.
- UH **1 sk** 1:7, 1546 (endast) med skuj i *Skeby, (1559 **1 aoe**).
Summa jt 1:7.

Hållunda är troligen sätesgård för Hemming Silvastsson (okänt sigill) 1493–1499 (1493 ULdb s 88, 1499 EbAstrg, avskr).

- 1311 är Erik i H faste vid häradstinget när kung Birger säljer sitt gods Håtuna (DS 1797).
- 1348 är Ingemund och Erik i H fastar vid ett jordbyte (DS 4382).
- 1358 är Lars och Peter i H fastar vid häradstinget (DS 5947).
- 1396 är Lars i H faste vid ett jordbyte (UUBp u d, se SDHK 14507).
- 1404 är Hemming i H faste vid häradstinget (SD 498).
- 1409 döms 0:0:10 i H från Finvid Ragvaldssons arvingar och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
- 1493 är Hemming i H nämndeman vid ett lagmansting (ULdb s 88).
- 1559 är utsädet på arv och eget-gården 5 pund korn och ängen ger 40 lass hö. Uppgifter om skog, mulbete och fiskevat-
ten saknas. Gården räntar 0:15 pn, 4 pund korn, 6 dags-
verken och fodring. Gården är inköpt från skatte från
Mårten i Asker, Stockholms-Näs sn, Bro hd, men eftersom
gården inte betalats har den återgått till Mårten. (AoE 29
A:1)

Jädra

- 1311 *in Yedhrum* (DS 1797), *de Iædhrum* (DS 1827), 1409 *i Jædhra* (SD 1184), 1499 *in Jwdræ*, *i Judhra* (RAp 28/11, två brev) – 11 I, 1 a.
- UH 1540–54 **1 skuj** 0:7:2 till Alby, 1545 till Kyrkbyn, 1554 till Alby.
1540–56 **1 skuj** 0:3:2:4 till Lövsta, 1545 till Kyrkbyn.
1540–56 **1 skuj** 0:3:2 till Önsta.
2 ky 0:4 + 0:4, 1549 0:4:0:4 + 0:4:0:4, 1567 0:5:1:4 + 0:5:1:4.
Summa jt 2:7:0:4 (1:3).
- 1311 är Järle i J faste vid häradstinget i samband med kung Birgers försäljning av Håtuna (DS 1797).
- 1311 godkänner och stadfäster Järle i J och andra släktingar till Katarina av Steninge, Husby-Ärlinghundra sn, Ärlinghundra hd, det brev som Katarina gav till biskop Israel i Västerås när hon levde (DS 1827).
- 1396 är Hemming i J faste vid häradstinget (BhSp 24/6).
- 1409 döms 0:2 i J från Karl Magnusson (Örnfot) och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
- 1412 se Jädra, Övergrans sn.
- 1493 se Jädra, Övergrans sn.

- 1499 gör dominikankonventet i Sigtuna två jordbyten om sammanlagt 0:4 i J. Konventet byter bort 0:2 i J och jord i Vallby och Väst-Tibble till Karl Magnusson i Önsta mot jord i Ölsta, Odensala sn, Ärlinghundra hd, samt 0:2 i J och jord i Väst-Tibble till herr Erik, kyrkoherde i Sigtuna, mot jord i Rävsta, S:t Olofs sn, Ärlinghundra hd och Brunnby, Östuna sn, Långhundra hd (RAp 28/11, två brev).
- 1501 stadfästs konventets byte med Karl Magnusson med tilläggen att jorden i J, Vallby och Väst-Tibble är frälsejord, och att jorden i Ölsta är skattejord. Vid stadfästelsen är Olof Ingevaldsson i ?J nämndeman vid häradstinget (RAp 2/10).
- 1501 se Jädra, Övergrans sn.
- 1538 har kyrkan två gårdar i J om vardera 0:4. Varje gård rän-
tar 6 spann korn till kyrkan, 6 spann korn till prästen
samt 4 lass ved, 8 dagsverken och fodring (UH 1538:2).
- 1549 brukar Per Nilsson kyrkans två gårdar i J. Han sår 10
spann om året till varje gård (dvs 20 spann totalt). God
skog till timmer finns, inget fiskevatten, men gott mulbete.
Ängen ger 30 lass hö för varje gård (dvs 60 lass totalt).
Han har också två fjällar vid Alby som han besår med 6
spann vardera (UH 1549:3).

Kevan 1545 *Kåwalen, Kewalen* (UH 1545:14), 1546 *Kåuelen, Käuelen*
(UH 1546:8) – 11 I, 1 a – torpet i Kevan kallas år 1765 för
Skråmsta utjord (LSA Skråmsta B30-33:3).
UH 1545–56 **2 skuj** 0:2:1:4 + 0:2:1:4 båda till Skråmsta, redo-
visas 1556 sammanslagna till **1 skuj**, 0:5.

Kyrkbyn Se Tibble.

***Kærlaby** 1409 *i Kærlaby* (SD 1184).
1409 döms 0:2 i K från Tibble kyrka och under skatt vid räfste-
ting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).

Lövsta 1409 *i Løtzsta* (SD 1184) – 11 I, 1 b.
UH **1 sk** 0:6, 1540–43 med skuj i Jädra.
1542–67 **1 aoe** 0:6 (jt endast 1559), 1573 **1 ky**.
Summa jt 0:6.
1409 döms 0:1 i L från Peder Finnsson och under skatt vid räfs-
teting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).

- 1526 upptas en gård i L, som räntar 3 pund korn och 0:6 pn, hörande till Arenberga rd, i Husby-Ärlinghundra sn, Ärlinghundra hd, i jordeboken över godskomplexet Rydboholm, Östra Ryds sn, Danderyds skeppslag (JBjb).
- 1531 upptas bland Gustav I:s arvegods en gård i L om 0:6 som räntar 0:6 pn och 3 pund korn. Gården tillhör Arenberga rd. (K1 f 8v)
- 1559 är arv och eget-gårdens utsäde 3 pund korn och ängen ger 30 lass hö. Skog, mulbete och fiskevatten är gott. Gården räntar 0:6 pn, 3 pund korn, 6 dagsverken och fodring. Gården är Gustav I:s fädernesarv och skänkt till Skokloster av hans far Erik Johansson (Vasa) (AoE 29 A:1).
- 1562 bekräftas att gården L var Gustav I:s fädernearv (HH 13:1 s 32 not 1).

***Møreby**

- 1540 *Møreby* (UH 1540:1).
- UH 1541 (endast) ?**1 sk**.
1540–56 **3 skuj** 0:1:1 + 0:1:1 + 0:0:2 alla till Tälgbj, 1555 sammanslagna till **2 skuj** 0:2:2 + 0:0:2 båda till Tälgbj, sammanslås 1556 till **1 skuj** 0:3:1 till Tälgbj.
1540–56 **1 skuj**, 0:0:2 till Önsta.
Summa jt 0:4 (--).

Negelstena

- 1538 *Neslinghe* (UH 1538:2) – 11 I, 1 b.
- UH 1540–56 **2 skuj**, 0:0:1 + 0:0:1 till Tälgbj, 1556 **1 skuj**, 0:0:2 till Tälgbj.
1 kyt, 1540 **1 ky**, 1549 1:0, 1573 **1 kr**.
Summa jt 0:0:2 (1:0).
- 1538 har kyrkan ett torp i N, som räntar 11 spann korn till kyrkan, 11 spann korn till prästen samt 0:5 dagsverkspn, 4 lass ved och fodring (UH 1538:2).
- 1549 har kyrkans gård i N ett årligt utsäde om 20 spann. Gott fiskevatten finns, liksom god skog och gott mulbete. Ängen ger 40 lass hö. (UH 1549:3)
- 1560 förlänar Gustav I kronohemmanet N till Simon Mårtensson (GR 29 s 377 f).

***Prästbordet**

- 1538 *Prestebordh* (UH 1538:2).
- UH 1538 (endast) **1 ky** 0:7.
- 1538 har prästbordet en gård som räntar 5 pund korn, 0:7 pn och fodring (UH 1538:2).

***Skeby** 1546 i *Skeby* (UH 1546:8).
UH 1546 (endast) **1 skuj** 0:1:1 till Hållunda.

Skråmsta 1304 in *Skrymistum* (DS 1423), 1311 in *Skrumestum*, in *Skrumistum* (DS 1797), 1454 i *Skramistom* (RAp 18/12) – 11 I, 1 a.
UH **1 sk** 2:0:1:4 med skuj i Alby, 1545 1:6 med skuj i Kevan, 1567 3:2:1:4.
2 sk 0:7:1 + 0:7:0:4, 1540 **1 sk**, 1:4:1:4 med skuj i Väst-Tibble, Svarsta och Alby, 1545 1:3 med skuj i Väst-Tibble, Svarsta och Kevan, 1546 1:2 med samma skuj som 1545, 1567 2:0:1:4.
Summa jt 3:7 (5:3).
1304 byter konventet i Sko kloster till sig 0:0:3½ i S från domprost Anders Andersson (And) mot jord i Kumla, Balingssta sn, Hagunda hd (DS 1423, DMS 1:6, s 43).
1311 är Ingemund och Karl i S fastar vid häradstinget (DS 1797).
1348 byter Magnus Jonsson (fisk), kallad Sik, bort 0:3 i S till abbedissan Vendilgerd och Sko kloster mot lika mycket jord i Torsåker, Hammarby sn, Vallentuna hd. Dessutom får klostret 0:1:0:12¾ i S av Magnus Jonsson för hans dotter Katarinas inträde i klostret. (DS 4382)
1349 byter Jakob Johansson i Högby i Lagunda hd till sig ½:0:0:12¾ i S av abbedissan Vedilgerd och Sko kloster mot jord i Viksjö, Hägeby sn (DS 4426).
1375 uppges att Peder Ragvaldsson gav Örjan Halverstad fasta på 0:3 i S, i förteckningen över kung Karl Knutssons och drottning Katarinas jordebrev (DS 8721).
1387 är Lars Jonasson i S faste vid häradstinget (RAp 27/7).
1412 är Peder och Ulv i S fastar vid häradstinget (SD 1586) och Peder i S är faste vid ett lagmansting (SD 1587).
1436 är Bengt i S faste vid häradstinget (RAp 27/10), 1454 är han nämndeman vid lagmansting i Sigtuna (RAp 18/12) och 1461 är han faste vid lagmansting där (RAp 30/12).
1477 är Lars i S nämndeman vid ett lagmansting (?KrappSp 20/2). Kan även avse Skråmsta i Haga sn.
1490 se Skråmsta, Haga sn.
1493 är Bengt i S nämndeman vid ett lagmansting (ULdb s 88).
1497 är Lars i S faste vid häradstinget (RAp 28/1).

Slangvik

- 1444 *i Slagnawik* (RAp 10/10) – 11 I, 1 b.
 UH **1 kl** 0:4:1:4, 1540 **1 ky**, 1542 **1 aoe**, 1559 0:6, 1567 **1 kr**.
 Summa jt 0:4:1:4 (0:6).
- 1376 döms 0:2:2:7 i S ('i Tälgbý'), som Lars Olofsson hade testamenterat till Sigtuna konvent, att fortsätta tillhöra konventet. Broder Torsten, prior vid konventet, hade vid den tid Herbrekt Königsmark höll råfsteting i Sigtuna anklagat Peter Bosson (krökt arm) för att hindra konventet från den aktuella jorden. Peter Bosson hade ifrågasatt donationens giltighet.
 Enligt baksidespåskrift från 1500-talet låg jorden i S. (DS 9206)
- 1444 utfärdar kung Kristoffer skyddsbrev för kvarnen och mjölnaren i S, som anges höra till Sigtuna konvent, samt för konventets ägor **Hanaholm* (Munkholmen vid Sigtuna) och **Tærneholm* (?Munkholmen vid Tärnsund, Västra Ryds sn, Bro hd, jfr Dorsholmen) (RAp 10/10).
- 1530 förlänas godset S till herr Anders, tidigare prior i Sigtuna konvent, att behålla under sin livstid (GR 7 s 25).
- 1538 har Sigtuna konvent en gård i S, som räntar 3 pund korn och fodring (UH 1538:2).
- 1543 hör arv och eget-gården i S till Killinge rättardöme. Gården har god åker där man sår 3 pund säd. Ängen ger 15 lass hö. God skog och lite fiskevatten finns. Gården räntar 0:6 pn, 3 pund korn, 6 dagsverken och fodring till Ekolsund. (UH 1543:20)
- 1559 är gårdens utsäde 2½ pund korn och ängen ger 18 lass hö. Skog, mulbete och fiskevatten är gott, och gården räntar lika mycket som 1543. Gården är indragen från Sigtuna konvent. (AoE 29 A:1)

Svarsta

- 1311 *in Svarsta* (DS 1797), 1404 *i Swerdsta* (SD 498) – 11 I, 1 b.
 UH 1540–67 **1 sk** (1567 1:2).
 1540–56 **1 skuj** 0:4:1:4 till Skråmsta, 1542 **2 skuj** 0:4:1:4 till Skråmsta + 0:1:1:4 till Kyrkbyn, 1545 sammanslagna till **1 skuj** 0:6 till Skråmsta.
 Summa jt 0:4:1:4 (1:2).
- 1311 är Tomas i S faste vid häradstinget (DS 1797) och vid ett jordbyte (DS 1818).
- 1311 är Harald i S faste vid ett jordbyte (DS 1819).

- 1404 och 1414 är Harald i S faste vid häradstinget respektive vid ett jordbyte i Uppsala (SD 498, SD 1957).
 1436 är Lars i S faste vid häradstinget (RAp 27/10).
 1493 tilldöms Karl Magnusson i Önsta 0:0:4 $\frac{3}{4}$ i S efter en tvist om denna jord med Gregers i Orresta, Odensala sn, Ärlinghundra hd. Gregers hade på sin hustrus vägnar tidigare blivit erbjuden att köpa jorden i S av Olof Anundsson, men inte haft råd. Olof Anundsson hade istället gjort ett byte med Karl Magnusson i Önsta, där Karl Magnusson fått jorden i S mot jord i Torsätra, Västra Ryds sn, Bro hd. Karl Magnusson ska enligt domen 'sätta sin son' på jorden i S och 'lösa småjordarna' som tillhör S till sig. (ULdb s 89)

Tibble (Kyrkbyn) 1378 i *Tigbille i siæluom kirkiubynom* (DS 9718), 1410 i *Tibille* (DS 1357), 1528 i *Kyrckebynn i Tebbelle* (GR 5 s 117) – 11 I, 1 a.

UH **1 sk** 1:0 med skuj i Tjusta, 1542 med skuj i Svarsta, 1546 med skuj i Jädra, 1567 1:3:2:4.

3 fr.

Summa jt 1:0 (1:3:2:4) samt frälsejord.

- 1378 pantsätter Ulf Nilsson 0:0:11 i T till Johan Store. Betalningen ska erläggas i form av handelsvaror (DS 9718).
 1410 är Ragnar Andersson i T faste vid ett lagmansting (?DS 1357). Kan även avse Tibble, Vassunda sn.
 1454 är Nils och Anders i T, och Jöns i ?T ('Kyrkbyn') nämndmän vid lagmansting i Sigtuna (RAp 18/12). Kan även avse Tibble, Vassunda sn.
 1458 ingår Karl i T i den nämnd som rannsakar och synar en gränsdragning nära Sigtuna (se *Hanaholm, Sigtunas omland) (?RAp 25/7). Kan även avse Tibble, Vassunda sn.
 1461 är Anders Olsson i T nämndeman vid ett lagmansting (?RAp 30/12). Kan även avse Tibble, Vassunda sn.
 1477 är Anders i T nämndeman vid ett lagmansting (?KrappSp 20/2). Kan även avse Tibble, Vassunda sn.
 1493 är Nils i ?T ('Kyrkbyn') nämndeman vid lagmansting i Sigtuna (ULdb s 88).
 1528 tillfaller Kyrkbyn i T (Hammarby rd), som räntar 3 $\frac{1}{2}$:0 pn och 1 läst malt, Kristina Nilsson (Gyllenstierna) i det omfattande arvskiftet mellan henne, Gustav I och hans syster Margareta Eriksdotter efter Sigrid Eskildsdotter (Barnér) (GR 5 s 117).

- 1555 tillfaller tre gårdar i T, som räntar lika mycket som 1528, Kristina Nilsdotter (Gyllenstierna) i det nu omgjorda arvskiftet efter Sigrid Eskilsdotter (Banér) (GR 25 s 307).

Tibbellövsta se Lövsta.

- Tälgby** 1200 (omkring) *in Fhelgaby* (VåKlJb s 89, avskr), vid 1200-talets mitt *in Thelbyn* (VåKlJb s 95, avskr), 1311 *in Kyeluæby* (...) *in Fialghaby* (DS 1797 ex 1), 1311 *in Kyeluæby* (...) *i Fialgæby* (DS 1797 ex 2, or), 1311 *de Thialwaby* (DS 1818), 1348 *in Thyelghaby* (DS 4382), 1404 *i Tielghaby* (SD 498) – 11 I, 1 b.
- UH 1540 **1 sk** 1:6 med skuj i Alby, *Møreby och Negelstena, 1546 (endast) med skuj i *Møreby och Negelstena, 1567 2:0:1.
1 sk 1:2:1 med skuj i *Møreby och Negelstena, 1567 1:1:0:4.
1 sk, 0:7 med skuj i *Møreby, 1559 **1 aoe** 1:1 (inkl skuj i *Møreby), 1567 **1 kr** 0:7:2.
 Summa jt 3:7:1 (4:1:0:4).
- 1200 (omkring) har Vårfruberga kloster 0:½ i T. Vid mitten av 1200-talet byts 0:½ i T i 'Håtuna sn', till Filip Birgersson (Aspenäs-ätten) (VåKlJb s 89, 95, se även Ståhle s 98 f).
- 1311 är Sigurd och Hemming i T fastar vid häradstinget (DS 1797).
- 1311 är Halvdan i T faste vid ett jordbyte (DS 1818).
- 1324 är Håkan i T faste vid häradstinget (DS 2484).
- 1348 och 1349 är Peter i T faste vid jordbyten (DS 4382, DS 4426) och 1358 är han faste vid häradstinget (DS 5947).
- 1376 se Slangvik.
- 1396 är Karl i T faste vid häradstinget (BhSp 24/6).
- 1396 är Lars i T faste vid ett jordbyte (UUBp u d, se SDHK 14507), och 1404 är han och hans grannar Karl och Mats i T fastar vid häradstinget (SD 498).
- 1409 ingår Lars i T i räfstetingsnämnden i Uppsala (SD 1184).
- 1436 är Lars i T faste vid häradstinget (RAp 27/10).
- 1493 tilldöms Hemming Silvastsson rätten till 0:0:2½ 'i Karls åker' i T. Karl i T ville få rätt att lösa jorden till sig, men eftersom Hemming inte hade någon skogsmark under sin gård (?i Hållunda, jfr 1499 nedan) utan endast tillgång till skog genom jorden i T och dessutom ett lagmansdombrev på jorden får Hemming behålla den. Vid detta lagmanssting är Karl i T nämndeman. (ULdb s 88)

- 1499 tilldömer Knut Eskilsson (Banér), lagman i Uppland, Hemming Silvastsson i Hållunda 0:0:7 i T. Hemmings far Silvast hade tidigare fått jorden tilldömd till sig i lagmansdom utfärdad av Bengt Jönsson (Oxenstierna). Vid lagmanstinget 1499 är Jöns i T nämndeman. (EbAstrg)
- 1501 är Jöns i T vidervaruman vid häradstinget (RAp 2/10).
- 1554 upplåter Gustav I och kronan jord i Örby, Vassunda sn, till Olof Andersson mot 0:9 i T som tillfaller kronan (GR 24 s 419 f).
- 1559 är arv och eget-gårdens utsäde 3 pund korn, och ängen ger 20 lass hö. Lite skog, mulbete och fiskevatten finns. Gården räntar 0:9 pn, 4 pund korn, 6 dagsverken och fodring. Gustav I har bytt till sig gården från skatte av Olof Andersson i Örby, Vassunda sn mot kyrkogods (AoE 29:A2).

Vallby

- 1164–67 *in uilla Walby* (DS 51, odat), 1167–85 *in uilla Waldbuj* (DS 63, odat), 1311 *in Valdbj* (DS 1797), 1454 *i Walby, i Wallom* (RAp 18/12) – 11 I, 2 b.
- UH **1 sk** 1:3, 1543 1:4, 1545 1:7:1.
 1540-43 **1 skuj** 0:3:1 till Helgesta.
 1559 **1 aoeuj** 0:0:2, 1567 **1 kruj**, hör 1567 till Danvikens hospital.
 Summa jt 1:6:1 (2:0).
- 1164–67 anges att en årlig avrad på 0:0:6 pn från gården V ingår i den sammanlagda avraden på 3:0 pn som betalas till munkarna i Viby kloster från kvinnan Doters egendomar. Kung Knut Eriksson utfärdar något av åren 1167–85 ett skyddsbrev för munkarna i Viby kloster, där det anges att avraden på 0:0:6 pn i V tillhör klostret (se Viby kloster, S:t Olofs sn. (DS 51, DS 63)
- 1311 är Olof i V faste vid häradstinget (DS 1797).
- 1324 är Esbjörn i V faste vid häradstinget (DS 2484).
- 1348 och 1349 är Esbjörn i V faste vid jordbyten (DS 4382, DS 4426).
- 1440 döms 0:0:2 i V under färjan vid Sigtuna och Danvikens hospital i Stockholm (SMR 1038).
- 1454 är Mikael och Filip i V fastar vid ett lagmansting (RAp 18/12).

- 1490 tilldöms Mikael i V 0:0:8 i ?V (utan ortnamn). Jorden hade Mikael tidigare gett Hemming Silvastsson som ersättning för att Hemming ska hålla honom med husrum och kost under hans ålderdom. Mikael har sedan ändrat sig och tagit tillbaka jorden (ULdb s 6 f).
- 1493 är Lars i V nämndeman vid lagmansting i Sigtuna (ULdb s 88).
- 1496 ger syskonen Mats Gregersson, domprost i Strängnäs och kanik i Uppsala, Bengt Gregersson, Folke Gregersson och Birgitta Gregersdotter 0:0:10 i V till Sigtuna konvent som själägåva för sina föräldrar, Gregers Matsson (Lillie) och Ramborg Gustavsdotter (Sparre av Hjulsta och Ängsö) (RAp 11/5).
- 1499 byter Karl Magnusson i Önsta till sig 0:0:10 i V från dominikankonventet i Sigtuna (se Jädra) (RAp 28/11).
- 1499 är Nils i V nämndeman vid ett lagmansting (?EbAstrg).

Väst-Tibble

- 1311 *de Westabili* (DS 1819), 1348 *in Vestrobyle* (DS 4382), 1499 *i Væstibilla* (RAp 28/11) – 11 I, 1 a.
- UH 1540–56 **1 skuj** 1:6 till Skråmsta.
2 ky 1:4 + 0:7, 1549 1:1:1:4 + 1:1:1:4.
 1549 (endast) **1 kyfjäll**.
 1540 (endast) **1 fr**.
 Summa jt 4:1 (2:3) samt frälsejord.
- 1311 är Tomas i V faste vid ett jordbyte (?DS 1819)
- 1348 är Jakob i V faste vid ett jordbyte (DS 4382).
- 1499 byter dominikankonventet i Sigtuna bort 0:2 i V till Karl Magnusson i Önsta. Samma dag byter dominikankonventet bort 0:2 i V till herr Erik, kyrkoherde i Sigtuna (se Jädra) (RAp 28/11, två brev).
- 1538 har kyrkan två gårdar i V. Den ena, om 1:4, räntar 20 spann korn till kyrkan, 20 spann korn till prästen, 4 lass ved, 8 dagsverken och fodring. Den andra gården, om 0:7, räntar 7 spann korn till kyrkan, 12 spann korn till prästen, 4 lass ved, 8 dagsverken och fodring. (UH 1538:2)
- 1549 har kyrkan två lika stora gårdar i V om 1:1:1:4 vardera. Landbönderna Olof och Mats Finne brukar varsin gård, där de årligen sår 3 pund korn vardera. Ängen ger 40 lass hö till varje gård. God skog till timmer finns, men inget fiskevatten. Mulbete finns på allmanningen. Dessutom brukar Lasse Olsson i Alby en kyrkofjäll i V som räntar 1 spann korn vartannat år. (UH 1549:3)

- *Wrashagan** 1540 *Wrashagan* (UH 1540:1).
 UH 1540–56 **1 skuj** 0:0:2 till Helgesta, 1543 0:1, 1545 0:0:2.
 1540–56 **1 skuj** 0:0:2 till Aske.
 Summa jt 0:1:1 (--).
- Ålsta** 1461 *i Wlsta* (RAp 30/12), 1490 *i Vlffsta* (ULdb s 7), 1493 *i Wlsta* (ULdb s 88) – 11 I, 1 b.
 UH **1 sk**, 1540 **2 sk** 0:7 + 0:7.
 1542–56 **1 skuj** 0:4:1 till Tälgbj, 1543 till Helgesta.
 Summa jt 1:6.
 1461 är Peder i Å nämndeman vid ett lagmansting (RAp 30/12).
 1493 är Olof i Å nämndeman vid ett lagmansting (ULdb s 88).
 1499 är Olof Persson i Å nämndeman vid ett lagmansting (EbAstrg).
- Önsta** 1311 *in Ødnistum, in Odnistum* (DS 1797), 1461 *i Önista* (RAp 30/12) – 11 I, 1 a.
 UH **1 sk** 1:4 med skuj i Eneby, Jädra och *Møreby, 1545 med skuj i Eneby, Jädra, *Møreby och Alby, 1567 2:7:2.
 Summa jt 1:4 (2:7:2).
 1311 är Finvid och Alle i Ö fastar vid häradstinget i samband med kung Birgers försäljning av godset Håtuna (DS 1797).
 1461 är Magnus i Ö faste vid ett lagmansting (RAp 30/12).
 1497 är Karl Magnusson i Ö vidervaruman vid häradstinget (RAp 28/1).
 1551 äger Peder Larsson i Ö jord i Bragby, Ramsta sn, Hagunda hd (GR 22 s 181, se DMS 1:6 s 133).

Vassunda socken

1250 (omkring) *in parrochia Wathsundom* (VåKlJb s 95, avskr).

1288 *ecclesie Wazsundum* (DS 958).

1303 *de Uadsundum* (DS 1410).

1303 *Deinde Vadsunde* (DS 2218, avskr).

1316 *in parrochia Vatsundum* (DS 2062).

Omfattning: Vassunda sockens omfattning under medeltiden och 1500-talet motsvarar i stort sett den före kommunreformen 1952, förutom att gården Skråmsta under större delen av medeltiden hör till Vassunda socken, men redovisas i Haga sn i 1500-talets jordeböcker och i ett diplom från år 1404 (SD 498). I föreliggande DMS-volym redovisas gården i Haga socken.

Vassunda socken sammanslogs med Sigtuna och Haga, S:t Olofs och S:t Pers socknar till ett pastorat 1920 (Lagerstedt s 5).

Kyrkan: Den nuvarande kyrkans äldsta delar härrör från 1200-talets första hälft, då en gråstenskyrka med smalare, absidförsett kor uppfördes. Den ursprungliga takstolen över långhuset är ännu bevarad. Under 1300-talet byggdes kyrkan om till salkyrka med sakristia på korets nordsida. Ett västtorn med hög spira och det numera rivna vapenhuset tillkom på 1400-talet; båda är synliga på teckningen nedan från 1682. Vid 1400-talets mitt välvdes kyrkorummet med tegelvalv som försågs med kalkmålningar. Valven revs i början av 1800-talet, men ornamentikfragment från de medeltida kalkmålningarna finns bevarade på tornbågen. Nära altaret, delvis dold, finns en medeltida gravhäll över en person vid namn Sigvald. Ytterligare en medeltida gravhäll över Bengt Gregersson i Skråmsta, Haga sn, och hans hustru Kristina Torstensdotter fanns tidigare på kyrkogården, men är nu försvunnen.

Ett fotparti till en dopfunt från 1200-talets senare del eller tidigt 1300-tal är bevarat i kyrkan, samt ett broderi från en senmedeltida textil föreställande S:t Göran och draken. Triumfkrucifixet från 1400-talets förra hälft (MWS 4 s 270) finns numera i Statens historiska museum. Mitt i kyrkorummet hänger en senmedeltida mässingskrona med bladornament (SvK 4, UKy 133, Gardell nr 115 o nr 116, Bonnier s 289, ACBkomm).

Skriftliga belägg på kyrkby saknas, men möjligen är Söderby den medeltida prästgården.

Vassunda kyrka

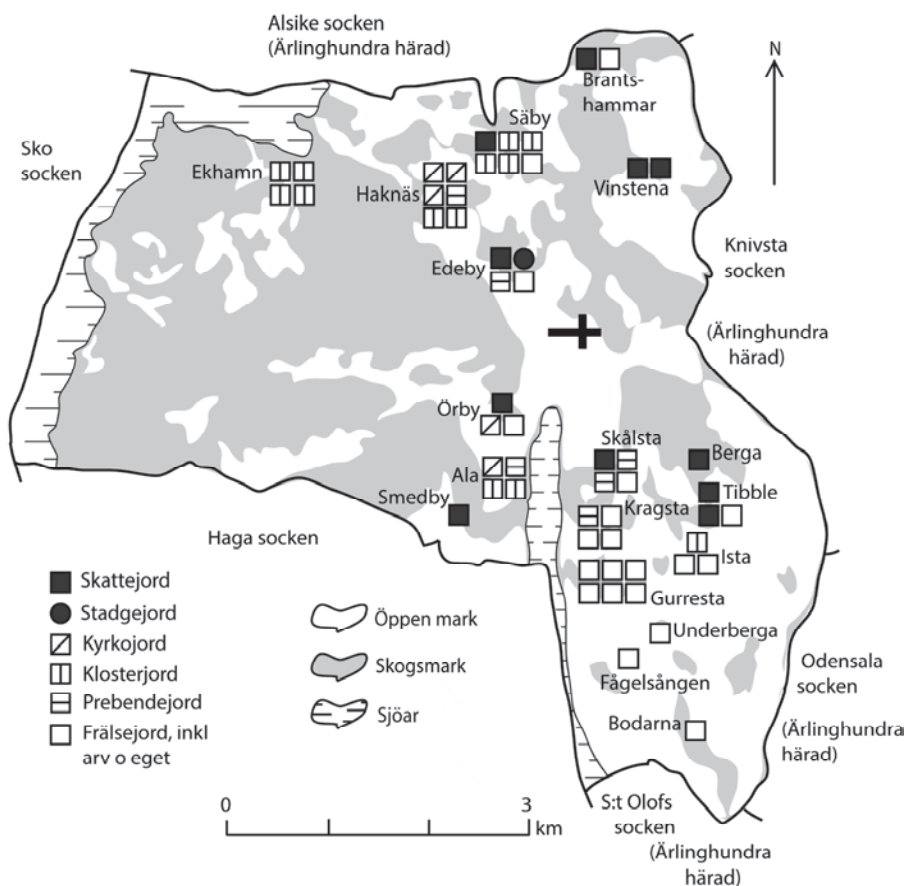
Vassunda kyrka, avritning från 1680-talet. Källa: HadorphR f 115.

Runstenar: U 462 Prästgården, U 463 Ala, U 464 Edeby, U 465 Smedby (försvunnen), U 466 Tibble (inskriften saknar språklig mening), U 467 (söndersprängd 1937, sammanfogad men delar saknas), U 468 Tibble (inskriften saknar språklig mening), U 469 Tibble (fragment, saknas). År 1975 hittades en tidigare okänd runsten i Tibble (Fv 1976 s 108 f).

Antal jordeboksenheter enligt UH1538/40 (1573)

	sk	skuj	st	kr	ky	pb	kl	fr
Ala	--	1 (0)	--	0 (2)	1 (0)	1 (0)	2 (1)	--
*Belby	--	1 (0)	--	--	--	--	--	--
Berga	2 (1)	--	--	--	--	--	--	--
Bodarna	--	--	--	--	--	--	--	1 (2)
Brants- hammar	1 (1)	--	--	--	--	--	--	1 (1)
Edeby	1 (1)	1 (0)	1 (0)	0 (1)	--	1 (0)	--	1 (1)
Ekhamn	--	--	--	--	--	--	3 (4)	--
Fågelsången	--	--	--	--	--	--	--	1 (1)
Gurresta	--	--	--	--	--	--	--	6 (4)
Haknäs	--	--	--	0 (4)	3 (0)	1 (0)	2 (2)	--
*Hoggården	--	--	--	--	--	--	--	1 (0)
Ista	--	--	--	--	--	--	1 (0)	2 (1)
Kragsta	--	--	--	0 (1)	--	1 (0)	--	3 (3)
Skålsta	2 (0)	--	--	0 (3)	--	2 (0)	--	1 (2)
Smedby	1 (1)	--	--	--	--	--	--	--
Säby	1 (1)	--	--	0 (3)	--	--	4 (1)	1 (1)
*Söderby	--	--	--	--	1 (0)	--	--	--
Tibble	2 (2)	1 (0)	--	0 (1)	--	--	--	1 (1)
Torp	--	--	--	--	--	--	--	1 (0)
Underberga	--	--	--	--	--	--	--	1 (1)
Vinstena	2 (2)	--	--	--	--	--	--	--
Örby	1 (1)	--	--	--	1 (0)	--	--	1 (1)
Östad	--	--	--	--	--	--	--	1 (0)
SUMMA	13(10)	4 (0)	1 (0)	0 (15)	6 (0)	6 (0)	12 (8)	23(19)

Vassunda socken

Kartan visar antal gårdar och jordnaturer på 1540-talet (UH). Underlag: Topografiska kartan, tryckår 1957–70.

Ala

1302 *Allum* (SkoKlJb s 17), 1344 *in Aal* (DS 3835), 1418 *i Alwm* (SD 2480) – 11 I, 4 b.

UH 1540–55 **1 skuj** 0:1 till Smedby, 1541 0:0:1, 1542 0:1:1, 1545 0:1:1:4.

1538–67 **1 ky** 0:5:1:4, 1549 0:5.

1549–56 **1 ky** 0:2:2, 1552 **1 kyuj**.

1 pb 1:1:1 (jt endast 1538), 1553 **1 aoe** 1:1:1:4, 1567 **1 kr**, 1573 **2 kr**.

2 skokl 1:2 + 0:7, 1542 **1 skokl**, 1567 1:2.

Summa jt 4:0:2:4 (3:0:1:4).

- 1302 har Sko kloster 0:1 i A under landbodrift (SkoKlJb s 17).
- 1344 tillhör 0:0:10 i A det sjätte kanonikatet (Trinitatis) vid Uppsala domkyrka och räknas då till de gods vid prebendan som tillhör kaniken enskilt (DS 3835, Dahlbäck s 86).
- 1358 är Rikvid i A faste vid häradstinget (DS 5947).
- 1409 döms 0:0:5 i A från Vassunda kyrka och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
- 1418 byter Mats i Haga, Haga sn, bort 0:0:8½ i A, som ligger direkt norr om den jordlott om 1:0:1 som ligger längst söderut i A, till abbedissan Kristina Jöndotter och Sko kloster mot jord i Torslunda, Haga sn (SD 2480).
- 1422 byter kaniken Ragnar Svensson, på sin prebenda Trinitatis vägnar, bort 0:0:10 i A, som ligger nära 0:13 i 'södra ändan' (uttrycks: 'liggande tretton öre närmare södra ändan') i A, till abbedissan Kristina Jönsdotter och Sko kloster, mot jord i Västra Läby, Läby sn, Ulleråkers hd, och jord i Väsby, Vänge sn, Ulleråkers hd (RAp 24/6, RApp 13/8, DMS 1:2 s 103, 132).
- 1489–1503 har Sko kloster en landbo i A, under Ekhamns rättardöme, som räntar ½ läst korn och 1:0 pn (SkoKlJb s 40).
- 1534 har S:t Lars kyrka i Sigtuna en gård i A om 0:2:2, som räntar 1 pund korn, 0:0:4½ pn och fodring (UH 1538:2).
- 1538 har sockenkyrkan en gård i A om 0:5:1:4, som räntar 2 pund korn till kyrkan, 2 pund korn till prästen samt 0:9 pn, 6 dagsverken och fodring.
Dekanen i Västerås innehar prebendegården i A om 1:1:1, som räntar 5 pund korn, 1:0 pn och fodring.
Sko kloster har två gårdar i A. Den ena gården, om 1:2, räntar 7 pund korn, 0:9 pn, 2 höns, 10 ägg, 4 dagsverken och fodring, och den andra gården, om 0:7, räntar 1 pund korn och 0:5 pn till prästen i Sigtuna. (UH 1538:2)
- 1549 har kyrkan en gård i A om 0:5, där landbon Erik sår 20 spann korn årligen. God skog till vedbrand och gärdsel finns, liksom gott fiskevatten. Till gården hör en vret med 1 spans utsäde. Mulbetet är 'armt'. Ängen ger 6 lass hö. (UH 1549:3)
- 1559 är arv och eget-gårdens utsäde 3 pund korn och ängen ger 30 lass hö. Skog, mulbete och fiskevatten är gott. Gården räntar 4 pund korn, 6 dagsverken och fodring. Gården uppges vara indragen från Uppsala domkyrka. (AoE 29 A:1; annorlunda i Söderberg kas nr 119)

- *Belby** 1540 *i Belby* (UH 1540:1).
UH 1540–55 **1 skuj** 0:0:1 till Edeby.
- Berga** 1321 *in villa Berghar* (DS 2301), 1325 *in Berghabolstadi* (DS 2545), 1357 *de Bergha bolstap* (DS 5816), 1409 *i Berghabols-tadh, i Bergha* (SD 1184) – 11 I, 4 b.
UH **2 sk**, 1540 **1 sk** 1:3 med skuj i Tibble, (1549 **1 st**), 1554 utan stuj.
Summa jt 1:3.
1321 säljer abbedissan Helga i Sko kloster 0:0:4 i B till sin tjä-nare Sixten (DS 2301).
1325 testamenterar Sixten och hans hustru Tifrid 0:0:4 i B till Sko kloster (se Haknäs) (DS 2545).
1357 får arvingarna efter den dräpte Bengt i B motta två styck-en flandriskt kläde i mansbot av Anders Eskilsson (Lejon-lilja); brevet beseglas av kyrkoherden Erik i Vassunda (DS 5816).
1409 döms 0:0:8 i B från Vassunda kyrka och 0:0:7 i B från Hå-tuna kyrka, under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
- Bodarna** 1500 *Kaybode* (KrappSpp 25/1), 1538 *Kagebode* (UH 1538:2), 1542 *Boda* (UH 1542:8) – 11 I, 3 b.
UH 1542 **1 fr**, 1567 $\frac{1}{2}$ **fr** (1562 Lage Brahe, 1567 Görvel Fa-dersdotter /Sparre/); 'Kråkebodatorp', jämför AF 1 s 270 f. 1562 $\frac{1}{2}$ **fr** (Lage Brahe); 'Kayboda'.
1500 ingår torpet "Kaybode" om 0:17, och jord i Underberga, båda i Gurresta rättardöme, i det som Knut Alfsson (Tre rosor) ärver efter Kristina och Magdalena Karlsdöttrar (KrappSpp 25/1).
- Brants-hammar** 1324 *de Branhambre* (DS 2484), 1404 *i Brandzhambre* (SD 498), 1409 *i Brandzhammar* (SD 1184) – 11 I, 4 b.
UH **1 sk** 2:0.
1 fr, 1549 **1 pb**, 1553 **1 aoe** 0:5:2, 1567 **1 fr** (Gabriel Kris-tersson /Oxenstierna/).
Summa jt 2:0 samt frälsejord.
1324 är Johan i B faste vid häradstinget (DS 2484).
1404 är Björn i B faste vid häradstinget (SD 498).

- 1409 döms 0:0:10 i B från Holmsten Holmstensson (kluvan sköld med två ginbalkar i högra fältet) och 0:½ i B från Vassunda kyrka under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
- 1414 är Ragvald och Jöns i B fastar vid ett jordbyte i Uppsala (SD 1957).
- 1418 är Ragvald i B faste vid häradstinget (SD 2480) och 1422 är han faste i samband med ett jordbyte (RAp 24/6).
- 1461 är Nils i B faste vid ett lagmansting (RAp 30/12).
- 1463 köper Uppsala domkyrka, för prebendan Quinque vulnerum (Heliga fem sårs) räkning, jord i B, som räntar 3½ pund korn och 1:0 pn, med rätt för säljarna (Kristiern Nilssons barn, se nedan) att återlösa gården inom åtta år (K 6 f 134v f).
- 1477 är Nils i B nämndeman vid lagmansting i Sigtuna (KrappSp 20/2).
- 1501 är Erik i B nämndeman vid häradstinget (RAp 2/10).
- 1559 är arv och eget-gårdens utsäde 13 spann korn och ängen ger 20 lass hö. Varken skog, mulbete eller fiskevatten finns. Gården räntar 0:6 pn, 3½ pund korn, 6 dagsverken och fodring. Gården uppges vara indragen från frälse från Gabriel Kristersson (Oxenstierna), och har tidigare tillhört prebendan Quinque vulnerum (Heliga fem sår) i Uppsala domkyrka och Kristiern Nilssons barn. (AoE 29 A:1)
- 1562 återges B till Gabriel Kristersson (Oxenstierna) efter rannsakingen i Erik XIVs nämnd. I samband med rannsakingen uppgav Gabriel Kristersson att hans morfar Johan Slaweka hade haft gården och att Gabriel därför hade gården med '100 års hävd'. (HH 13 s 30 f, Gamla Bytesboken f 31)

Edeby

- 1200-talets mitt (efter 1233) *in Ebyu* (VåKlJb s 95, avskr), 1358 *i Edby* (DS 5947) – 11 I, 4 b.
- UH **1 sk** (1542 **2 sk**), 1540 1:4 med skuj i *Belby och Edeby, 1545 med skuj i *Belby, 1567 1:4:1.
1540–54 **1 skuj** 0:6:0:4 till Smedby, 1545 1:2:0:4, 1554 **1 sk** 1:2:0:4.
1540–67 **1 st** 0:0:2, 1567 **1 stuj**.
1 pb 0:4, 1553 **1 aoe** 0:4, 1567 **1 kr**.
1 fr (Mats Kagg).
Summa jt 2:6:2:4 (2:1) samt frälsejord.

- 1200-talets mitt (efter 1233) byter Vårfruberga kloster bort 0:1 i E till Filip Birgersson (Aspenäs-ätten) (VÅKlJb s 95).
- 1358 är Ragvald i E faste vid häradstinget (DS 5947).
- 1387 är Johan i E faste vid häradstinget (RAp 27/7).
- 1409 döms 0:7 i E från Peder Larsson i Sjö, Holms sn, Hagunda hd, och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad. I räfstetingsnämnden ingår Ragvald i E (SD 1184).
- 1412 är Ragvald i E faste vid häradstinget (SD 1591).
- 1414 byter Peder Nilsson i Väsby, Bälunge sn, Bälunge hd, bort 0:7 i E till Knut Uddsson (Vinstorpa-ätten) och hans hustru Ingeborg Magnusdotter, mot jord i Söderby, Åkerby sn, Bälunge hd. Av de 0:7 i E hade nu avlidne Björn Nilsson (stjärna) $\frac{1}{2}$:0 och denna jord är Märta Lydekadotters (Stralendorp) 'rätta bördsjord' (SD 1957).
- 1417 kungör Peder (Nilsson) Skytte i Väsby, Bälunge sn, Bälunge hd, att han av Knut Uddsson (Vinstorpa-ätten), på hans hustru Ingeborgs och hennes dotter Märta Lydekadotters vägnar, har uppburit 27:0 pn i lösen för $\frac{1}{2}$:0 i E, som Björn Nilsson (stjärna) tidigare pantsatt till Johan Larsson i E (SD 2367).
- 1418 är Ragvald och Nils i E fastar vid häradstinget (SD 2480).
- 1452 testamenterar Märta Lydekadotter (Stralendorp) gården E till S:t Pers kor i Uppsala domkyrka (RAp 26/4, GiOV s 324).
- 1475 tillhör godset E om $\frac{1}{2}$:0, och som årligen betalar prebendaten 3 pund spannmål och $\frac{1}{2}$:0 pn, Gregers Germundssons prebenda i S:t Petrus och S:t Paulus kor i Uppsala domkyrka (SvK 227 s 436 f).
- 1489 är Nils i E vidervaruman vid ett jordbyte (RAp u d, se SDHK 32158).
- 1490 är Nils i E nämndeman vid lagmansting i Sigtuna (ULdb s 5), och 1497 faste vid häradstinget (RAp 28/1).
- 1538 räntar prebendejorden i E 2 pund korn, $\frac{1}{2}$:0 pn och fodring (UH 1538:2).
- 1559 är arv och eget-gårdens utsäde 10 spann korn, ängen ger 20 lass hö. Varken skog, mulbete eller fiskevatten finns. Gården räntar $\frac{1}{2}$:0 pn, 2 pund korn, 6 dagsverken och fodring. Gården är indragen från Uppsala domkyrka. (AoE 29 A:1)

Ekhamn 1164–67(?) *in uilla Ekam* (DS 51, odat), 1167–85(?) *in uilla Echam* (DS 63, odat), 1302 *Ekama* (SkoKlJb s 16), 1371 *i Ekam* (DS X 38) – 11 I, 4 b.

UH **3 skokl** 2:0 + 2:0 + 2:0, 1542 **4 skokl**, 1567 2:0 + 2:0 + 2:0 + 2:0.

Summa jt 6:0 (8:0).

Ekhamn är 1489 huvudenhet i Sko klosters rättardöme med samma namn. Ekhamns rättardöme bestod av ytterligare tretton gårdar i: Ala, Haknäs och Säby, denna sn, Hagby och Torslunda, Haga sn, Skottsila, Knivsta sn, Ärlinghundra hd, Alsike, Flottsund och Morga, Alsike sn, Ärlinghundra hd, Rickeby, Odensala sn, Ärlinghundra hd, Hjälmssta, Husby sn, Långhundra hd, och Sunnersta, Bondkyrka sn, Ulleråkers hd (SkoKlJb s 39-44).

1164–67 anges att en årlig avrad om 0:0:13 pn från E ska tillfalla klosterbröderna i Viby kloster enligt den överenskomelse som slutits mellan kvinnan Doter och hennes son Gere efter ärkebiskop Stefans medling i tvisten mellan dem (se Viby kloster, S:t Olofs sn) (DS 51).

1167–85 upprepas att en avrad på 0:0:13 pn i E ska tillfalla klosterbröderna i Viby kloster i kung Knuts skyddsbrev för Viby kloster (DS 63).

1302 har Sko kloster 8:0 i E under huvudgårdssdrift (SkoKlJb s 16).

1371 är Olof i E vittne vid ett jordbyte (DS X 38).

1489–1503 har Sko kloster fyra landbor i E, under Ekhamns rättardöme, som vardera räntar 5 pund korn (SkoKlJb s 39).

1538 har Sko kloster tre gårdar om vardera 2:0 i E. Varje gård räntar 5 pund korn, 2 höns, 10 ägg, 4 dagsverken och fodring (UH 1538:2).

Fågelsången 1500 *Ffoglesangh* (KrappSpp 25/1) – 11 I, 3 b.

UH **1 fr**, 1573 $\frac{1}{2}$ **fr** (Klas Göransson /Stiernsköld).

1500 får Kerstin Eriksdotter gården F, som räntar 10 spann korn och 0:7 pn i arvskiftet efter Karl Knutssons (Bonde) döttrar (KrappSpp 25/1).

Gurresta

1358 *in Guristum* (DS 5946), 1410 *i Goristom* (SD 1357), 1486 *i Gwrestha* (C 39 f 2) – 11 I, 3 b.

UH **6 fr**, 1573 **4 fr** (Klas Göransson /Stiernsköld/ 3, Jöran Eriksson /Gyllenstierna/ 1).

Gurresta rättardöme, som omtalas år 1500 i samband med Knut Alfssons (Tre rosor) arvedel efter Kristina och Magdalena Karlsdöttrar, omfattade torpen Underberga och *Kaybode (KrappSpp 25/1).

1358 är Lifsten i G vittne vid häradstinget (DS 5946).

1410 är Gregers i G faste vid häradstinget (SD 1357).

1486 upptas sex gårdar i G, vilka tillsammans med tre gårdar i Kragsta och fyra torp i Kragsta räntar $3\frac{1}{2}$ läst och 14 spann korn och 20:2 pn, och en äng som avkastar 20 lass hö, i Gustav Karlssons (Gumsehuvud) jordebok (C 39 f 2).

1500 ärver Erik Eriksson (Gyllenstierna) sex gårdar i G och en äng där, som tillsammans räntar 2 läster och 4 pund korn, och $9\frac{1}{2}$:0 pn efter Magdalena Karlsdotter (Bonde) (RAp 25/1).

1560 har Jöran Eriksson (Gyllenstierna) en gård i G som räntar 4 pund korn, 0:12 'ängpenningar' och fodring (JEJb).

Haknäs

1274 *in Hacunes* (DS 572 or), 1387 *i Hakanæssi* (RAp 27/7) – 11 I, 4 b.

UH **3 ky** (1540 **1 ky**), 1:2 + 0:5:2 + 0:5:1, sammanslås 1553 med pb nedan till **4 aoe** 1:4 + 1:2 + 0:5:2 + 0:5:1, 1567 **4 kr** 1:4 + 1:2 + 0:5:2 + 0:5:2, 1573 är en av gårdarna öde. **1 pb** 0:7, sammanslås 1553 med ky ovan.

2 skokl 0:7:1:4 + 0:7:1:4, 1554 **1 skokl**, 1567 **2 skokl**, 0:7:0:6 + 0:7:0:6.

Summa jt 5:3 (5:7:2:4).

1274 överlåter Sko kloster 0:½ i H till Karl Tjälvevesson (Fånö-ätten) (se Salsta, Sko sn) (DS 572).

1302 har Sko kloster 0:7 i H under landbodrift (SkoKlJb s 17).

1311 är Erik i H faste vid häradstinget i samband med kung Birgers försäljning av Håtuna (DS 1797).

1316 upptas en landbo i H tillhörande S:t Olofs kyrka i Sigtuna i förteckningen över vad hertig Valdemar uppburit av kyrkogodsens i Tiundaland (DS 2062).

1325 testamenterar Sixten och hans hustru Tifrid 0:3:5 i H och jord i Berga till Sko kloster, med förbehållet att de själva behåller nyttjanderätten under sin livstid (DS 2545).

- 1387 är Östen i H faste vid häradstinget (RAp 27/7).
- 1399 omtalas Östen i H i Magnus Håkanssons (Magnus Marinassons ätt) testamente (RAp 21/3).
- 1409 döms 0:0:11 i H från Peder Larsson i Sjö, Holms sn, Hagunda hd, och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
- 1432 byter Hans Kröpelin, som ombud för det i S:t Martins kloster i Skänninge nyligen byggda kapellet bort 0:12:1 i H, som årligen räntar 9 pund korn och 0:12 pn, och jord i Uthamra, Närtuna sn, Lagunda hd, mot jord i Årsta, Nyboda, Hägersten och *Skarpa, Brännkyrka sn, Svartlösa hd, till Anders Johansson, prebendat vid S:t Eriks kor i Uppsala domkyrka. (RAp 5/8, se DMS 2:1 s 90, och Dahlbäck s 138 f)
- 1439 stadfäster Hans Kröpelin ett jordabyte med nu avlidne ärkebiskop Olof i Uppsala domkyrka, för S:t Eriks prebenda, där Hans Kröpelin upplåter 0:12 i H, och jord i Forkarby, Ulva och torpet Berg, Bälunge sn, Bälunge hd, jord i Tärn, Knutby sn, Närdinghundra hd, och Övre Voxome, Alunda sn, Olands hd, mot godset Årsta med underliggande torp, i Brännkyrka sn, Svartlösa hd (RAp 11/6). Bytet stadfästs samma dag av ärkebiskop Nils med flera. (UUBp 11/6, se DMS: 2:1, s 90, DMS 1:3 s 48)
- 1444 har Prebenda Ducum i Uppsala domkyrka 0:12:1 i H, som räntar ½ läst korn, 0:12 pn, 1 pund smör och 1 ägg (SvK 227 s 405).
- 1489–1503 har Sko kloster två landbor i H, under Ekhamns rättardöme, som vardera räntar 4 pund korn och 1:0 pn (SkoKlJb s 40).
- 1538 har kyrkan tre gårdar i H. Den största gården, om 1:2, räntar 20 spann korn till kyrkan, 20 spann korn till prästen samt 0:0:10 pn, 6 dagsverken och fodring. Den andra gården, om 0:5:2, räntar 12 spann korn till kyrkan, 12 spann korn till prästen, 0:5:2 pn, 4 lass ved, 6 dagsverken och fodring, och den tredje gården, om 0:5:1, räntar 3 pund korn till kyrkan och prästen, 0:5:1 pn och fodring.
- Herr Eskil i Stockholm innehar prebendegården, om 0:7, som räntar 6 pund korn, 0:12 pn och fodring. Sko kloster har två lika stora gårdar, om vardera 0:7:1:4, som var och en räntar 4 pund korn, 1:0 pn, 2 höns, 10 ägg, 4 dagsverken och fodring. (UH 1538:2)

Utsäde, hö och ränta för de fyra arv och eget-gårdarna i Haknäs

1559	Gård 1 (1:4)	Gård 2 (1:2)	Gård 3 (0:5:2)	Gård 4 (0:5:1)
Utsäde	4 pund	3½ pund	2 pund	2 pund
Ängslass hö	60	40	30	20
Ränta (pn)	0:12	0:10	0:5:0:16	0:5:0:8
Ränta (korn)	6 pund	4 pund	2½ pund	2½ pund
Dessutom räntar varje gård 6 dagsverken och fodring.				

Källa: AoE 29 A:1.

1559 finns fyra gårdar under arv och eget i H. Skog, mulbete och fiskevatten är gott. Utsäde, hö och ränta framgår av tabellen nedan. Gårdarna uppges i marginalanteckning vara indragna från Danvikens hospital i Stockholm. (AoE 29 A:1, annorlunda i Söderberg kas s 71)

***Hoggården** 1540 *Hoggården* (UH 1540:1), 1567 *Hogålen* (UH 1567:3 tl) – låg i närheten av Gurresta (UH 1567:3 tl).
UH 1540 (endast) **1 fr**.

Ista 1348 *in Eghistum* (DS 4382), 1387 *i Ägæsta* (RAP 27/7), 1489 *i Äystom* (RAP u d, se SDHK 32158), 1540 *Jästad, Jästad* (UH 1540:1) – 11 I, 3 b.
UH 1538–67 **1 klakl** 0:7, 1542 **1 dasp**, 1559 **1 aoe** 0:7, 1567 **1 kr** 1:0; enl marginalanteckning förlänt till Danvikens hospital 1569.
2 fr, 1542 **1 fr**, 1543 **2 fr**, 1567 **1 fr** (Jöran Andersson/mussla/ 1, Klas Göransson/Stiernsköld/ 1).
Summa jt 0:7 (1:0) samt frälsejord.

Till Ista skriver sig Jöran Andersson (mussla) 1553–63 (AH s 56, HH 3 s 35).

1348 är Bengt i I faste vid ett jordbyte (DS 4382).

1387 är Jöns i I faste vid häradstinget (RAP 27/7).

1409 döms 0:13:1 i I från Kettilbjörn och under skatt vid räfsting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).

1413 testamenterar Olof Jönsson (Stensta-ätten) 0:0:10 i I, som han tidigare köpt av hustru Ingrid i Klara kloster, tillbaka till Ingrid igen (SD 1793). Om Olof Jönsson se DMS 1:5 s 72 f.

- 1489 är Olof Johansson i I vidervaruman vid ett jordbyte (RAP u d, se SDHK 32158).
- 1538 har Klara kloster en gård om 0:7 i I, som räntar 4 pund korn, 1:0 avradspn, ½:0 gengårdspn och fodring (UH 1538:2).
- 1559 är arv och eget-gårdens utsäde 18 spann korn och ängen ger 20 lass hö. Lite skog, mulbete och fiskevatten finns. Gården räntar 1:0 avradspn, ½:0 gengårdspn, 4 pund korn, 6 dagsverken och fodring. Gården är indragen från Danvikens hospital. (AoE 29 A:1)

***Kaybode** Se Bodarna.

- Kragsta** 1287 *apud Cracsta* (DS 948), 1288 *Curiam in Kragsta, de Kragsta* (DS 958), 1294 *in Kraxta* (DS 1103) – 11 I, 4 b.
- UH **1 pb** 1:0, 1559 **1 aoe**, 1567 **1 kr**, 1573 öde.
 3 fr (Görvel Fadersdotter /Sparre/, 1562 Lage Brahe), 1:0 + 1:0 + 0:6:1; jt från DaNoRL.
 Summa jt 1:0 (2:6:1) samt frälsejord.
- 1287 utfärdar Knut Matsson (Lejonbjälke) ett brev i K (DS 948).
- 1288 upprättar ärkebiskop Magnus Bosson (Bengt Bossons ätt) sitt testamente där han ger 0:0:4 i K till den vicaria som prosten Björn instiftat vid Uppsala domkyrka. Magnus ger också 0:0:2 i K till kyrkan i Vassunda, 0:0:3 i K till kyrkan i Funbo samt jord på andra håll till kyrkliga institutioner. Allt det han skänker i K ska hans bror Bengt och dennes arvingar ha rätt att lösa in med likvärdiga jordlotter och själva huvudgården K ger ärkebiskopen till sin bror och dennes arvingar eftersom de flesta av testamentsgåvorna tagits från broderns gods (DS 958).
- 1294 testamenterar Jakob, Bengt Bossons (Bengt Bossons ätt) sven, jord ?i K (utan ortnamn) till prästen i Balingsta för priset av sin brynja som han har i K (DS 1103).
- 1357 hör 1:0 i K till det trettonde kanonikatet i Uppsala domkyrka, vilket instiftats av Anders Eskilsson (Lejonlilja) och hans syster Ingeborg Eskilsdotter, samt (senare) av Ingeborgs svåger kaniken Magnus Tyrgilsson (Färla) (DS 3835 s 318, DS 5680, Dahlbäck s 91 f, DMS 1:2 s 188 f).
- 1486 upptas tre gårdar och fyra torp i K i Gustav Karlssons (Gumsehuvud) jordebok (se Gurresta) (C 39 f 2).

- 1503–04 (omkring) uppges godset K, som årligen räntar 3 pund korn och 1:0 pn, tillhöra Sko kloster. Klostret har fått K i testamentsgåva från hustru Katarina i Örby (SkoKlJb s 76).
- 1538 räntar prebendehemmanet 4 pund korn, 1:0 avradspn, $\frac{1}{2}$:0 gengårdspn och fodring (UH 1538:2).
- 1559 är arv och eget-gårdens utsäde 2 pund korn, och ängen ger 14 lass hö. Lite skog, mulbete och fiskevatten finns. Gården räntar 1:0 avradspn, $\frac{1}{2}$:0 gengårdspn, 4 pund korn, 6 dagsverken och fodring. Gården är enligt marginalanteckning indragen från Danvikens hospital i Stockholm. (AoE 29 A:1; annorlunda i Söderberg kas)

Kråkbodatorp Se Bodarna.

Skråmsta Se Haga sn.

- Skålstå** 1358 i *Skolastum* (DS 5947), 1409 i *Skelesta* (SD 1184) – 11 l, 4 b.
UH **2 sk**, 1540 **1 sk** 1:4:1, 1559 **1 aoe** 1:4:1, 1567 **1 kr**.
2 pb 0:6:0:4 + 0:6:0:4, 1553 **2 aoe** 0:6:0:4 + 0:6:0:4, 1567 **2 kr**.
1 fr, 1562 $\frac{1}{2}$ **fr** + $\frac{1}{2}$ **fr** (Per Larsson /Hamra-ätten/, Björn Pedersson /Båått/).
Summa jt 3:0:2 samt frälsejord.
- 1358 säljer Germund Håkansson (två spetsar uppifrån) 0:12:1 i S till Gregers Germundsson (DS 5946, DS 5947).
- 1360 testamenterar Gregers Germundsson jord i Målsta och Sundbro, Bälunge sn, Bälunge hd, och jord i *Östby, okänd sn, till S:t Petrus och S:t Paulus prebenda i Uppsala domkyrka. Om donationen inte skulle godkännas av hans arvingar testamenterar han istället ?0:12:2 i S (DS 6178, DS 5946, DS 5947, se även DMS 1:3 s 60, Dahlbäck kas).
- 1409 döms 0:2 i S från Kettilbjörn och under skatt vid räfste-ting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
- 1412 är Olof i S faste vid häradstinget (SD 1591).
- 1538 finns två lika stora prebendegårdar i S, som vardera räntar 4 pund korn, 1:0 avradspn, $\frac{1}{2}$:0 gengårdspn och fodring (UH 1538:2).

Utsäde, hö och ränta för de tre arv och eget-gårdarna i Skålsta

1559	Gård 1 (1:4:1)	Gård 2 (0:6:0:4)	Gård 3 (0:6:0:4)
Utsäde	4 pund	18 spann	18 spann
Ängslass hö	60	30	30
Ränta (pn)	0:12:1	1:0	1:0
Ränta (korn)	5 pund	3 pund	3 pund
Dessutom räntar varje gård 6 dagsverken och fodring.			

Källa: AoE 29 A:1.

1559 finns tre arv och eget-gårdar i S. Det finns lite skog, mulbete och fiskevatten. Utsäde, hö och ränta framgår av tabellen nedan. Den största gården, om 1:4:1, är sakfall från Brita, gift med Måns guldsmed i Uppsala, de två andra är indragna från Uppsala domkyrka. (AoE 29 A:1)

Smedby

1348 *in Smidhaby* (DS 4382), 1409 *i Smedhaby* (SD 1184) – 11 I, 4 b.
 UH **1 sk** 2:5:1 med skuj i Edeby och Ala, 1543 2:4:1, 1546 2:5:1, 1554 med skuj endast i Ala, 1567 2:6:2:4.
 Summa jt 2:5:1 (2:6:2:4).
 1348 är Olof i S faste vid ett jordbyte (DS 4382).
 1409 döms 0:0:1 i S från Vassunda kyrka och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
 1418 är Olof i S faste vid häradstinget (SD 2480), och 1422 är han faste vid ett jordbyte (RAp 24/6).
 1477 är Erik i S nämndeman vid lagmansting i Sigtuna (KrappSp 20/2).

Säby

1334 *in Sæby* (DS 3101), 1337 *in villa Sæby* (DS 3298, DS 3306), 1436 *i Skarpa Sæby* (RAp 26/2) – 11 I, 4 b.
 UH **1 sk** 1:0.
1 skokl 1:1:2:4, 1546 **2 skokl**, 1547 **1 skokl**, 1554 **2 skokl**, 1567 **1 skokl**.
3 klakl 1:0 + 0:6:2 + 0:6:2, 1542 **3 dasp**, 1559 **3 aoe** 1:0 + 0:6:1:4 + 0:6:1:4, 1567 **3 kr** 1:0 + 0:6:1:4 (öde) + 0:6:1:4.
1 fr, 1573 **½ fr** (1562 Sten Eriksson /Kolhammar-ätten).
 Summa jt 4:7:0:4 (4:6:2:4) samt frälsejord.

- 1334 byter Olof Styrbjörnsson (Sandbro-ätten) bort 1:0 i S, som Anders Taleman innehar, till kaniken Lars i Uppsala domkyrka mot lika mycket jord i Lundby, Husby sn, Långhundra hd (DS 3101).
- 1337 ger Olof Styrbjörnsson herr Lars i Håtuna fullmakt att ge kaniken Lars i Uppsala fasta på 0:14½ i S (DS 3298).
- 1337 byter Olof Styrbjörnsson bort 0:6½ i S och jord i Brunnby, Östuna sn, Långhundra hd, till kaniken Lars Nilsson i Uppsala, mot jord i Täby, Östuna sn, Långhundra hd, och Hammarby, Danmarks sn, Vaksala hd (DS 3306).
- 1344 upptas hus och 0:6½ i S under Lars Olofssons prebenda i förteckningen över prebendor vid Uppsala domkyrka (DS 3836).
- 1365 upplåter Nils Pedersson (Länna-ätten) 1:0 i S till Klara kloster som testamentsgåva efter sin avlidne morbror Gregers Germundsson (DS 7246).
- 1379 byter Arvid Bengtsson i S till sig 0:6½ i S, som han förut länge innehaft, från ärkebiskop Birger Gregersson mot jord i Väsby Munsö sn, Färentuna hd (DS 10038).
- 1387 är Peder och Bengt i S fastar vid häradstinget (RAp 27/7).
- 1404 är Olof och Mats i S fastar vid häradstinget (SD 498).
- 1409 döms 1:0 i S från Johan Ingemarsson (Ingemar Djäkns ätt), 0:0:16 i S från Kettilbjörn, 0:0:7 i S från Peder Larsson i Sjö, Holms sn, Hagunda hd, och 0:0:1 i S från Vassunda kyrka, under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
- 1412 byter Olof Larsson i "Arby" bort 0:0:17 i S, mitt i byn, närmare norra änden, till Sko kloster, mot lika mycket jord i Berga, Alsike sn, Ärlinghundra hd (SD 1591).
- 1418 är Lars i S faste vid häradstinget (SD 2480).
- 1421 ger Lydeka van dem Bergen ½:0 i S till Klara kloster som ingift för sin dotter Birgittas inträde i klostret (RAp 13/6).
- 1422 är Lars i S faste vid ett jordbyte (RAp 24/6).
- 1436 byter väpnaren Erland Kagge, med sin hustru Elin Kettilbjörnsdotters samtycke, bort 0:0:16 i Skarpa S, som årligen räntar 4 pund korn, till abbedissan Birgitta Magnusdotter vid Klara kloster mot jord i Ledinge, Knivsta sn, Ärlinghundra hd (RAp 26/2).
- 1443 säljer Erik Nilsson (halv björn) i Vagn, Edsbro sn, Närdinghundra hd, med sin svärmor Apollonia Jönsdotters (hjorthorn) medgivande ½:0 i Skarpa S till Karl van der Aa. Apollonia är änka efter Lydeka van Bergen (RAp 21/5).

- 1454 dömer lagmannen Gustav Karlsson (Gumsehuvud) vid ett lagmansting att $\frac{1}{2}$:0 i Skarpa S, som klostret haft i besittning under mer än 30 år, ska fortsätta tillhöra Klara kloster; Johan i Flottsund, Alsike sn, Ärlinghundra hd, ansåg att jorden hade kommit i klostrets ägo olagligen (RAp 18/12).
- 1489 byter Johan Silvastsson bort $\frac{1}{2}$:0 i S, som räntar 22 spann korn till abbedissan Anna Ragvaldsdotter i Klara kloster, mot jord i Hälgesta, Haga sn; varvid Peder Germundsson i S är vidervaruman (RAp u d, se SDHK 32158).
- 1489–1503 har Sko kloster en landbo i S, under Ekhamns rätardöme, som räntar $\frac{1}{2}$ läst korn (SkoKlJb s 41).
- 1495 byter Margareta Mickelsdotter (van der Aa) och hennes måg Anders Pedersson, borgare i Stockholm, med hans hustrus samtycke, till sig godset S mot 'uppbbyggda två trädgårdar, hus och tomt' i Stockholm från Nils Persson, borgare i Stockholm (RAp 31/5).
- 1538 har Sko kloster en gård om 1:1:2:4 i S som räntar 5 pund och 2 spann korn, 2 höns, 10 ägg, 4 dagsverken och fodring. Klara kloster har tre gårdar i S. Den största gården, om 1:0, räntar 4 pund korn, 1:0 avradspn $\frac{1}{2}$:0 gengärdsfn och fodring. De andra båda gårdarna, om 0:6:2 vardera, räntar var och en $3\frac{1}{2}$ pund korn, 0:6:2 avradspn, $\frac{1}{2}$:0 gengärdsfn och fodring. (UH 1538:2)
- 1559 finns tre arv och eget-gårdar i S. Varken skog, mulbete eller fiskevatten finns. Utsäde, hö och ränta framgår av tabellen nedan. Gårdarna är indragna från Danvikens hospital. (AoE 29 A:1)

Utsäde, hö och ränta för de tre arv och eget-gårdarna i Säby 1559

1559	Gård 1 (1:0)	Gård 2 (0:6:1:4)	Gård 3 (0:6:1:4)
Utsäde	18 spann	14 spann	14 spann
Ängslass hö	16	14	14
Ränta (avradspn)	1:0	0:6 $\frac{1}{2}$	0:6 $\frac{1}{2}$
Ränta (korn)	4 pund	3 $\frac{1}{2}$ pund	3 $\frac{1}{2}$ pund
Dessutom räntar varje gård $\frac{1}{2}$:0 gengärdsfn, 6 dagsverken och fodring.			

Källa: AoE 29 A:1.

- *Söderby** 1538 *Søderby* (UH 1538:2) – möjligen prästgård.
 UH 1538 (endast) **1 ky** 0:7.
 1538 har kyrkan en gård som räntar 2 pund korn till kyrkan, 2 pund korn till prästen, 0:7 pn, 6 dagsverken och fodring (UH 1538:2).
- Tibble** 1357 *in Pigbele* (DS 5816), 1358 *in Thigbille* (DS 5946), 1409 *i Tybbøle* (SD 1184) – 11 I, 4 b.
 UH **1 sk** 3:4:1 (1541 4:0:1).
1 sk 3:0:1, 1541 3:1:2, 1553 **1 aoe** 3:1:2, 1567 **1 kr**.
1 skuj 1:0 till Berga, (1549 **1 stuj**), 1554 **1 sk**.
1 fr (Jöran Andersson /mussla/); redovisas endast i FoR 1562.
 Summa jt 7:4:2 (7:6).
 1357 är Holger Larsson i T en av arvingarna efter den dräpte Bengt i Berga (se Berga) (DS 5816).
 1358 är Lars i T vittne och faste vid häradstinget (DS 5946, DS 5947).
 1387 är Nils Man, Holmger och Ragvald i T fastar vid häradstinget (RAp 27/7).
 1409 döms 0:5:2 i T från Kettilbjörn och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad. I räfstetingsnämnden ingår Nils Man (SD 1184).
 1410 se Tibble, Tibble sn.
 1418 är Ragvald och Järle i T fastar vid häradstinget (SD 2480).
 1422 är Järle och Olof i T fastar vid ett jordbyte (RAp 24/6).
 1444 är Olof Nilsson i T och Nils Järlemåg i T fastar vid häradstinget (UUBp 23/5).
 1458 1461 och 1477 se Tibble, Tibble sn.
 1489 är Olof Ingevaldsson i T och Erik Andersson i T vidervarumän (RAp u d, se SDHK 32158).
 1490 är Ingevald i T faste vid lagmansting i Sigtuna och Olof Ingevaldsson i T är nämndeman vid samma lagmansting (RAp 4/1, ULdb s 5, 102).
 1493 är Olof Ingevaldsson i T nämndeman vid ett lagmansting (ULdb s 88).
 1559 är arv och eget-gårdens utsäde 4½ pund korn, och ängen ger 60 lass hö. Varken skog, mulbete eller fiskevatten finns. Gården räntar 3:1:0:16 pn, 6 pund korn, 6 dagsverken och fodring. Gården har kommit under kronan genom sakfall, indragen från skatte från Brita, Måns guldsmeds hustru i Uppsala, för silverköp. (AoE 29 A:1)

- *Torp** 1540 *i Torp* (UH 1540:1).
UH 1540–55 **1 fr.**
- Underberga** 1500 *Undebergh* (KrappSpp 25/1) – 11 I, 3 b.
UH **1 fr**, 1567 $\frac{1}{2}$ **fr** (Görvel Fadersdotter /Sparre/, 1562 Lage Brahe).
1500 ärver Knut Alfsson (Tre rosor) torpet U om 0:17 i Gurresta rättardöme (se Bodarna) (KrappSpp 25/1).
- *Vadsbro** 1170-talet *Guazbro* (DS 852, odat) – har troligen legat i närheten av Vassunda kyrka (Friesen s 42 ff).
1170-talet är *Vadsbro en av de gårdar som påven Alexander III vill att kung Knut Eriksson och jarlen Birger Brosa ska ge ärkebiskopen i Uppsala (se Fornsigstuna, Håtuna sn) (DS 852).☞
- Vassunda** 1376 *parochia Vadhsunda in ipsa villa* (SvK 227 s 174 f) – 11 I, 4 b.
1376 upptas i Uppsala domkyrkas jordebok 0:0:8 i V, som uppges vara nyupptagen (*de nouo culte*) (SvK 227 s 174 f).
- Vinstena** 1315 *de Windistenum* (DS 2599), 1348 *in Windastenum* (DS 4382), 1358 *in Vindestenum* (DS 5946), 1404 *i Windestene* (SD 498) – 11 I, 4 b.
UH **2 sk** 1:5:1 + 1:0.
Summa jt 2:5:1.
1315 omnämns hustru Elena av V som en av dem som tvistade om arvet efter Katarina av Steninge, Husby-Ärlinghundra sn, Ärlinghundra hd (DS 2599).
1348 är Sigulf i V faste vid ett jordbyte (DS 4382).
1358 är Lars i V vittne vid häradstinget (DS 5946).
1404 är Ragvald i V faste vid häradstinget (SD 498).
1409 döms 0:0:2½ i V från Vassunda kyrka och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
1501 är Mats Svensson i V nämndeman vid häradstinget (RAP 2/10).

Örby

- 1299–1302 *in Ørby* (SkoKlJb s 24), 1387 *i Ørby* (RAp 27/7) – 11 I, 4 b.
- UH **1 sk** 1:0:1:4, 1567 2:0:0:4.
1540–56 **1 ky**, 1549 0:7.
1542 **1 fr** (Jöran Andersson /mussla/ ½, Sten Eriksson /Kolhammar-ätten/ ½).
Summa jt 1:0:1:4 (2:0:0:4) samt frälsejord.
- 1299–1302 byter Sko kloster till sig 0:0:8 i Ö från *Sigrudo* (se Sko kloster) (SkoKlJb s 23 f).
- 1348 är Nils i Ö faste vid ett jordbyte (DS 4382).
- 1387 är Ragvald i Ö faste vid ett jordbyte (RAp 27/7).
- 1409 döms 0:0:1 i Ö från Peder Larsson i Sjö, Holms sn, Hagunda hd, och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
- 1418 och 1422 är Anders i Ö faste vid jordbyten (SD 2480, RAp 24/6).
- 1482 testamenterar Margareta Jönsdotter i Sätuna, ?Husby-Ärlinghundra sn, Ärlinghundra hd, änka efter Peder Johansson, sitt gods Ö, till Sigtuna konvent, med möjlighet för hennes söner eller andra arvingar att lösa godset med 60 mark pn (RAp 4/4).
- 1491 (omkring) köper Sko kloster, genom Johan van Meckelen, 0:0:1 i Ö. Gården ingår i Ekhamns rd, även 1503 (SkoKlJb s 42, 67).
- 1549 har kyrkan en gård i Ö om 0:7, där landbon Olof Persson årligen sår 3½ pund korn. God skog till timmer och vedbrand finns, liksom gott fiskevatten och gott mulbete. Ängen ger 40 lass hö. (UH 1549:3)
- 1554 upplåter Gustav I och kronan ett kyrkogods omfattande 0:7 i Ö till Olof Andersson mot jord i Tälgbj, Tibble sn (GR 24 s 419 f).

***Östad**

- 1540 *i Östad* (UH 1540:1).
- UH 1540 (endast) **1 fr**.

Yttergrans socken

- 1292 *ecclesie mee Yttrogarn* (DS 1064, avskr).
 1298 *ecclesie Ytrugren* (DS 1232).
 1316 *in parochia Ytragren* (DS 2062).
 1357 *parochiana capellæ Ytragran* (DS 5775, avskr).
 1457 *Ytre Gran sokn* (C7 f 9v).

Omfattning: Gränsen mellan Övergrans och Yttergrans socknar har varierat över tid; se sockeninledningen för Övergrans sn. Många gårdar i Yttergrans sn har utjordar i Övergrans sn. Yttergran har varit annexsocken till Övergran.

Kyrkan: Yttergrans kyrka är ärkestiftets minsta medeltidskyrka. I litteraturen förekommer den felaktiga uppgiften att kyrkans ursprungliga namn skulle ha varit "Sigreda kyrka". Det namnbelägg man då hänvisar till avser emellertid Övre Hölö socken i Södermanland (se Wahlberg 1975 s 45 ff, DMS 2:2 s 26).

Sannolikt uppfördes kyrkan under sent 1100-tal eller tiden omkring år 1200. Från det äldsta byggnadsskedet återstår idag långhus och kor. Koret var i öster försett med en absid som revs i mitten av 1700-talet, men som är synlig på en teckning från 1682, se nedan, vilken i allt väsentligt visar exteriörens medeltida utseende. Kyrkans västtorn uppfördes redan under 1200-talets första fjärdedel, medan vapenhuset tillkom i samband med en ombyggnad omkring år 1480. Vid ombyggnaden skedde även en del förändringar i interiören, då tegelvalv slogs i såväl kor som långhus, och absiden avskildes från koret med en vägg. Rester av den ursprungliga tribunbågen är fortfarande synliga i den nuvarande sakristians västvägg. Interiörens kalkmålningar härrör från två olika tidsperioder. Kvadermålningarna på arkadbågen mellan långhuset och tornkammaren respektive sicksackmönstret på triumfbågens västra sida tillkom i början av 1300-talet, medan valvmålningarna i kor, långhus och vapenhus är utförda av Albertus Pictor (se även Övergrans kyrka) och har daterats till 1480-talet. På korets östra vägg finns ärkebiskop Jakob Ulfsson avporträtterad tillsammans med sitt vapen, vilket tyder på att målningarna helt eller delvis done-rats av ärkebiskopen.

Av medeltida inventarier återstår mittpartiet (corpus) av ett altarskåp med fem helgongestalter som daterats till 1400-talets sista fjärdedel, fot och skaft av gotländsk kalksten tillhörande en dopfont från 1200-talet samt fragment av en italiensk brokad från 1300-talets slut (SvK 98, UKy 50, Andersson s 75, SHM mbild, ACBkomm).

Ett prästbol i Yttergrans socken omnämns i landskapshandlingarna utan geografisk lokalisering 1538 (UH 1538:2). På grund av annexförhållandet till Övergran har det troligen inte funnits någon prästgård i Yttergran. Yttergran är kyrkby (RAp 1390 10/7, SvK 227 s 402).

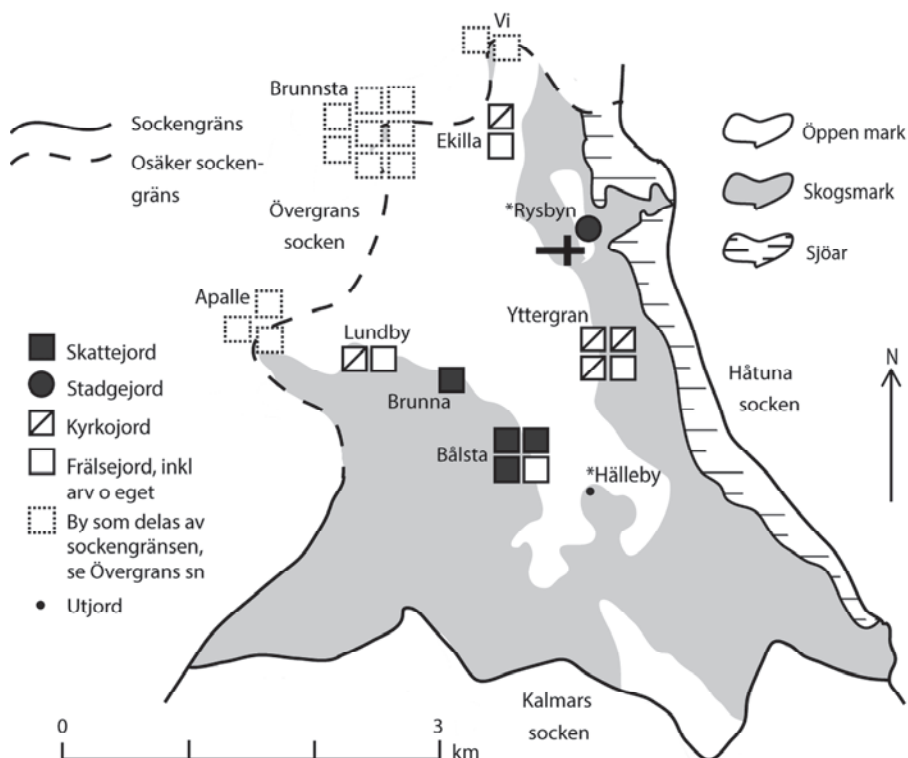
Yttergrans kyrka

Yttergrans kyrka, avritning från 1680-talet. Källa: HadorphR f 129.

Runstenar: U 641 Brunnsta, U 642 och U 643 Ekilla, båda nu vid Ekolsund (Husby-Sjutolfts sn, Trögds hd), U 644 Ekilla (Ingvarssten, nästan likadan inskrift som U 654 vid Varpsundet, Övergrans sn), U 645 Lundby, U 646 Yttergrans by. Ett fragment hittades år 1968 vid Yttergrans kyrka (Fv 1969 s 304 f).

Yttergrans socken

Kartan visar antal gårdar och jordnaturer på 1540-talet (UH). Byarna Vi, Brunnsta och Apalle ligger delvis i Yttergrans socken. Se Övergrans socken för redovisningen av dessa byar. Underlag: Topografiska kartan, tryckår 1957–70.

Apalle

Se Övergrans sn.

Brunna

1540 *Brunna* (1540:1)

UH 1 sk 0:6, 1551 (endast) med skuj i Brunna, 1554 1:4:1.

1542–53 1 skuj 0:4:2 (1545 0:4) till Bålsta, 1551 till Brunna.

1540–56 1 skuj 0:2 till Lundby.

1543–53 1 stuj 0:1:2 till *Rysbyn.

1547 (endast) 1 ky.

Summa jt 1:0 (1:4:1).

Antal jordeboksenheter enligt UH 1538/40 (1573)

	sk	skuj	st	ky	aoe	fr
Brunna	1 (1)	3 (0)	--	--	--	--
Bålsta	3 (3)	--	--	--	1 (0)	0 (1)
Ekillå	--	6 (0)	--	1 (1)	0 (1)	1 (0)
*Hålleby	--	3 (0)	--	--	--	--
Lundby	1 (2)	1 (0)	--	1 (1)	--	1 (1)
*Rysbyn	--	2 (1)	1 (0)	--	--	--
Yttergran	--	--	--	3 (3)	0 (1)	1 (0)
SUMMA	5 (6)	15 (1)	1 (0)	5 (5)	1 (2)	3 (2)

Dessutom redovisar längderna: 1(0) **stuj** i *Rysbyn.

Brunnsta Se Övergrans sn.

Bålsta 1311 *in Barkastum* (?DS 1797), 1316 *in Bardestum* (DS 2062), 1396 *i Baardhistum* (UUBp u d, se SDHK 14507) – 11 H, 1 j.

UH 1 **sk** 2:2 med skuj i *Hålleby, (1549 2:6), 1567 2:5.

1 **sk** 1:3:2 med skuj i *Hålleby, Ekillå och Brunnsta, 1542 med skuj i *Hålleby, Ekillå, Brunnsta och Brunnå, 1551 med skuj i *Hålleby, Ekillå och Brunnsta, 1552 med skuj i *Hålleby, Ekillå, Brunnsta och Brunnå, 1554 med skuj i *Hålleby, Ekillå och Brunnsta, 1556 med skuj i Ekillå, 1567 2:0:2:5.

1 **sk** 0:7:1:4 med skuj i *Hålleby, 1567 1:1:1:4.

1 **aoe**, 1555 1 **fr** (1562 Anders Garstenberg).

Summa jt 4:5:0:4 (5:7:1:1) samt frålsejord.

1311 är Klemens i B faste vid kungens försåljning av Håtuna (?DS 1797).

1316 upptas landbon Asvid i B tillhörande Uppsala domkyrkas fabrica i förteckningen över vad hertig Valdemar uppburit av kyrkogodsens i Tiundaland (DS 2062).

1348 är Peter Bankesson och Jöns Klemensson i B fastar vid härådstinget (DS 4276).

1396 är Olof i B faste vid härådstinget (UUBp u d, se SDHK 14507).

1400 är Olof och Åbjörn i B fastar vid härådstinget (UUBp 1/5).

1412 är Anders och Ulf i B fastar vid ett lagmansting (SD 1587).

1436 är Mikael och Ulf i B fastar vid härådstinget (RAp 27/10, RApp 27/10).

- 1454 är Lars i B faste vid lagmansting i Sigtuna (RAP 18/12).
- 1493 tilldöms Märta Andersdotter (Hållbonäs-ätten) en gård i B, då Sigrid Karlsdotter (stjärna), änka efter Olof Jönsson (Strömsta-ätten), döms att ersätta sin före detta svägerska Märta för hennes förlorade morgongåva. Märta hade tidigare varit gift med nu avlidne Erik Jönsson, Olof Jönssons bror. Gården i B är en ersättning för Märtas morgongåva, som var sätesgården Kynge, Veckholms sn, Trögds hd, men eftersom Kynge inte hade skiftats mellan bröderna så ger Sigrid flera gårdar till Märta, däribland gården i B, istället för Kynge. (RAP 29/10, se DMS 1:9 s 241, GiSi 43 f).
- 1497 är Olof i B faste vid häradstinget (RAP 28/1).
- 1517 är Olof Larsson i B och Erik Knutsson, tidigare bosatt i B, vittnen i samband med ett arvskifte i Stockholm, där Kristina, hustru till Peder Sonesson i B, delar arv med sin syster Cecilia, hustru till Stockholms borgmästare Lars Nilsson (StTb s 157).

Ekilla

- 1357 *in villa Eklo* (DS 5775, avskr), 1381 *i Eklo* (Rääf 1:45, avskr), 1540 *Eklla* (UH 1540:1) – 11 H, 2 j.
- UH 1540–42 **1 skuj** 0:3 (1541 0:4:1) till Brunnsta, Övergrans sn.
- 1540–56 **1 skuj** 0:1:1 till Brunnsta, Övergrans sn, 1555 **2 skuj**, 0:1:1 till Brunnsta + 0:1:1 till Brunnsta, 1556 **1 skuj** 0:2:2 till Brunnsta.
- 1540–43 **1 skuj** 0:1(1542 0:2) till Nyckelby.
- 1540–56 **1 skuj** 0:0:2 till Vi, 1541 **2 skuj** 0:0:2 + 0:0:2, 1542 **1 skuj** 0:0:2.
- 1545–56 **2 skuj** 0:0:1:4 till *Eneby, Övergrans sn + 0:0:1:4 till Frötuna, Tibble sn.
- 1540–56 **1 skuj** 0:0:1:4 till Bålsta, Övergrans sn.
- 1567 (endast) **1 kr**.
- 1 ky** 0:7:2, 1549 0:7:1.
- 1 fr**, 1559 **1 aoelj** 0:1:1 till Brunnsta, Övergrans sn, 1567 $\frac{1}{2}$ **aoe**.
- Summa jt 1:6:0:4 (1:0:2) samt frälsejord.
- 1357 kungör ärkebiskop Peter att han i kyrkan i Tibble hört Margareta i Lundby intyga att hon, som själågåva för sin avlidne man, sina avlidna barn och sig själv, givit 0:0:4:12 i E och jord i Lundby och i Hällby, Övergrans sn, till prästbordet i Övergran. Ärkebiskopen inrättar en själamässa som ska hållas i Yttergrans kyrka. (DS 5775).

- 1381 byter Lars Filipsson (Philippus Larssons ätt) till sig 0:0:5 i E av Bo Jonsson (Grip) (se Brunnsta, Övergrans sn) (Rääf 1:45).
- 1549 har kyrkohemmanet 0:7:1 i E, där landbon Anders sår 20 spann det ena året och 3 pund andra året. God skog till vedbrand finns, samt fiskevatten i Ullfjärden, men mulbetet är klent. Ängen ger 50 lass hö. (UH 1549:3)
- 1559 säljer Mats Jakobsson, borgare i Stockholm, 0:0:4 i E, 'där örtugen gäller 4 mark' och en gård i E om 0:3, 'där örtugen gäller 2 mark', vilket var hans framlidna hustrus arvejord (se Brunnsta, Övergrans sn) (RAp 16/12).

***Hälleby**

- 1540 *Hälleby* (UH 1540:1) – gården låg ca 550 m sydost om Bålsta, se 'Hällbyjorden' på karta från 1685 (LSA Bålsta A11:64).
- UH 1540–56 **3 skuj** 1:0 + 0:4:2 + 0:4 alla till Bålsta, sammanslås 1556 till 1 skuj 2:0:0:6.
Summa jt 2:0:2 (--).

Lundby

- 1349 *in Lunby* (DS 4426) – 11 H, 1 i.
- UH **1 sk** 0:7 till Brunna, 1542 0:7:2, 1567 1:1:2.
1 skuj 1:2 till Valla, 1541 1:1:1:4, 1567 **1 sk** 1:1:1:4.
1 ky 1:0, 1549 0:7:2, 1567 0:7.
1549–51 **1 kyuj** 0:0:2.
1 fr (Ture Pedersson /Bielke/).
Summa jt 3:1 (3:2:0:4) samt frälsejord.
- 1349 är Karl i L faste vid ett jordbyte i Sko kloster (DS 4426).
- 1357 ger Margareta i L 0:1 i L till Yttergrans kyrkas fabrica (se Ekilla) (DS 5775).
- 1368 pantsätter Björn Nilsson (stjärna) 0:6½ i L till Karl Ulfs-son (Sparre av Tofta) (se Brunnsta, Övergrans sn) (DS 7690, se DMS 1:3 s 248).
- 1409 döms 0:0:2½ i L från Löts kyrka i Trögds hd, och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
- 1449 återköper Karl Knutsson (Bonde) 0:0:6½ i L från Kristiern Nilssons (Vasa) arvingar, som Kristiern tidigare köpt av kungens släkt (se även Torresta och Råby, Kalmar sn) (RAp 26/3, DMS 1:9 s 168).
- 1457 upptas i Karl Knutssons jordebok en gård i L om 0:5½, som räntar 3 pund korn (C 7 f 9v).

- UH 1540–56 **2 skuj** 0:6 (1545 0:5) till Vi + 0:4 till Brunnsta, Övergrans sn, 1554 **1 skuj** 1:2.
 1540–67 **1 st** 0:3:1:2 med stuj i Nyckelby, Övergrans sn, 1541 0:3:1, 1542 0:3:1:4 med stuj i Nyckelby och Högsta, Övergrans sn, 1545 0:1:2:2 med stuj i Brunna, 1554 0:1:0:4 (utan stuj), 1567 **1 skuj** 0:1:0:4.
 1541 **1 stuj** 0:1:2:2 (1549 0:1:1:3), till Högsta, Övergrans sn, 1545 **1 skuj**.
 Summa jt 1:3:0:4 (0:1:0:4).

Vi **Se Övergrans sn.**

- Yttergran** 1316 *Ytragren* (DS 2062), 1444 *in Ytragren i kirkiobynom* (SvK 227 s 402) – 11 H, 1 j.
 UH 1567 (endast) **2 kr**.
3 ky ('prästbordet') 0:7 + 0:7 + 0:6, 1540 0:7 + 0:6 + 0:5.
 1567–73 **1 aoe**.
 1542–53 **1 fr**.
 Summa jt 2:4.
 1316 upptas två kyrkolandbor i Y i förteckningen över vad hertig Valdemar uppburit av kyrkogodsens i Tiundaland (DS 2062).
 1390 ingår 0:4 i kyrkbyn Y i en prebenda som Ture Bengtsson (Bielke) stiftar till Vårfrukoret i Uppsala domkyrka (RAp 10/7).
 1444 uppges ½:0 i kyrkbyn i Yttergran tidigare (?1409) ha frändömts Vårfrukorets prebenda (SvK 227 s 403, Dahlbäck s 167).
 1538 har prästbordet tre gårdar i Y. Den första gården om 0:7 räntar 14 spann korn, ½:0 gengårdspn, 5 lass ved, 8 dagsverken och fodring. Den andra gården om 0:7 räntar 14 spann korn, hälften till kyrkan och hälften till prästen, ½:0 gengårdspn, 5 lass ved, 8 dagsverken och fodring. Den tredje gården om 0:6 räntar 6 spann korn till kyrkan och 6 spann korn till prästen, 5 lass ved, 7 dagsverken och fodring. (UH 1538:2)

Utsäde och höskörd 1549 i Yttergran

1549	Gård 1 (0:7)	Gård 2 (0:6)	Gård 3 (0:5)
Utsäde (korn)	3 pund	3 pund	2 pund
Ängslass hö	40	30	30

1549 har kyrkan tre gårdar i Y. Byn har god skog till vedbrand, samt fiskevatten i Ullfjärden, men mulbetet är krent och till den minsta gården hör inget bete. Olof Olsson brukar 0:7, Lasse Persson 0:6 och Per Nilsson 0:5. Årligt utsäde och ängens avkastning framgår av tabellen nedan. (UH 1549:3)

Övergrans socken

1286 *Ecclesie mee parochiali Gran, de Gran* (DS 911).

1292 *in Garn, ecclesie mee superiori Garn* (DS 1064, avskr).

1298 *Ecclesie mee parochiali Øffrogræn* (DS 1232).

1305 *Græn* (DS 1454).

1316 *in parochia Yfragren* (DS 2062).

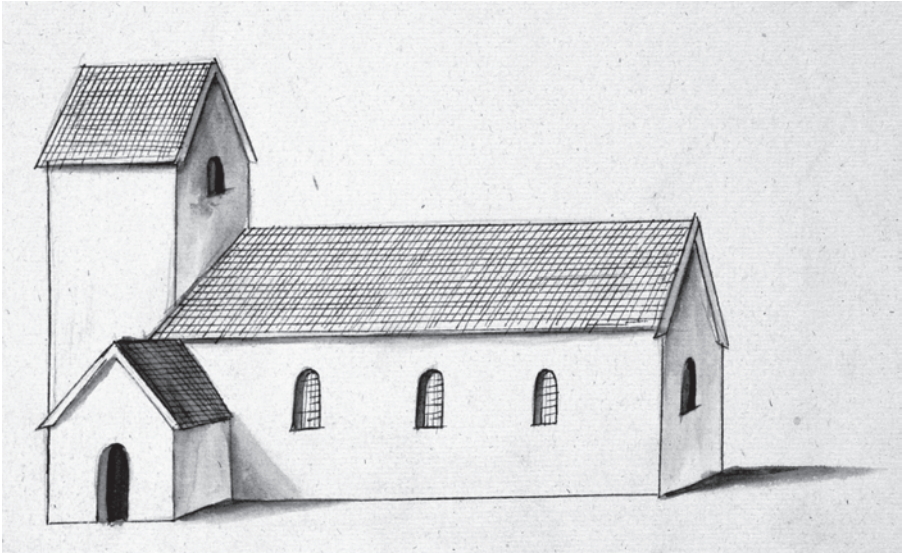
Omfattning: Gränsen mellan Övergrans och Yttergrans socknar har varierat över tid, och flera byar som ligger nära gränsen på 1500-talet redovisas i landskapshandlingarna omväxlande i Övergrans och Yttergrans socken. Apalle, Brunnsta och Vi är delade mellan de båda socknarna år 1554, så att några av gårdarna i byarna hör till Övergrans socken och andra till Yttergrans socken. En förändring sker mellan 1554 och 1567, då endast Apalle fortfarande upptas under båda socknarna. Många gårdar i Övergrans sn har utjordar i Yttergrans sn.

Kyrkan: Övergrans kyrkas äldsta delar (långhusets två västligaste travéer) är från slutet av 1100-talet. Liksom i annexkyrkan Yttergran uppfördes västtornet under 1200-talets första fjärdedel. Mot slutet av århundradet fick kyrkan sin nuvarande grundplan i form av en rektangulär salbyggnad, då det smala romanska koret revs och en utvidgning av kyrkorummet mot öster ägde rum. Vid samma tid uppfördes sakristian i norr med kryssvalv utan ribbor – ett s k gratvalv. Vapenhuset tillkom under 1400-talets sista fjärdedel, då även kyrkans trepassformade trätunnvalv ersattes med tegelvalv. Bortsett från tornets utformning uppvisar en teckning från 1682 i stort sett samma exteriör som idag. Rester av figurala kalkmålningar, vilka har daterats till slutet av 1200-talet, återfinns både i bågen till västtornet och på insidan av gavelröset ovanför valven i öster. Valvmålningarna från 1470-talet i kor, långhus och vapenhus är utförda av Albertus Pictor och är möjligen dennes första självständiga verk. I korvalvet återfinns ärkebiskop Jakob Ulfssons vapen (se även Yttergrans kyrka).

Dopfunten av sandsten härrör från 1200-talets första hälft och är därmed kyrkans äldsta föremål. Av övriga medeltida inventarier återstår ett processionskrucifix från mitten av 1300-talet, två senmedeltida ljusstavar och 13 träskulpturer från kyrkans senmedeltida altarskåp som kasserades i början av 1700-talet. Skulpturerna är sedan dess uppsatta på läktarbarriären. Ett S:t Olofsskåp från cirka 1500 och en nattvardskalk med tillhörande paten såldes till Statens historiska museum på 1800-talet (SvK 98, UKy 158, Bonnier s 101 f, SHM mbild, ACBkomm).

Prästgårdens medeltida läge är okänt. Gran är kyrkby (RAp 1555 4/3).

Övergrans kyrka

Övergrans kyrka, avritning från 1680-talet. Källa: HadorphR f 127.

1292 testamenterar altarprästen Johan i Gran 5:0 pn och 'den första kvarnen som ligger överst' till sin kyrka Övergran, och där väljer han sin gravplats. Till sin efterträdare och dennes prästbord testamenterar han 'den nedre kvarnen' och till sin kyrka Yttergran testamenterar han 3:0 pn (DS 1064).

Runstenar: Nio runstenar och ett försvunnet fragment har påträffats inom socknen. U 647 Övergrans kyrka (har saknats, återfanns 1964, se Uppland 1964 s 7 ff), U 648 och U 649 Övergrans kyrka (båda hittade i kyrkogårdsmuren), U 650 Jädra, nu vid Signhildsberg, Håtuna sn, U 651 Kumla, nu vid Övergrans kyrka, U 652 och U 653 Kumla, U 654 Varpsund, på Vi ägor (Ingvars-sten, med nästan identisk inskrift som U 644 i Ekilla, Yttergrans sn).

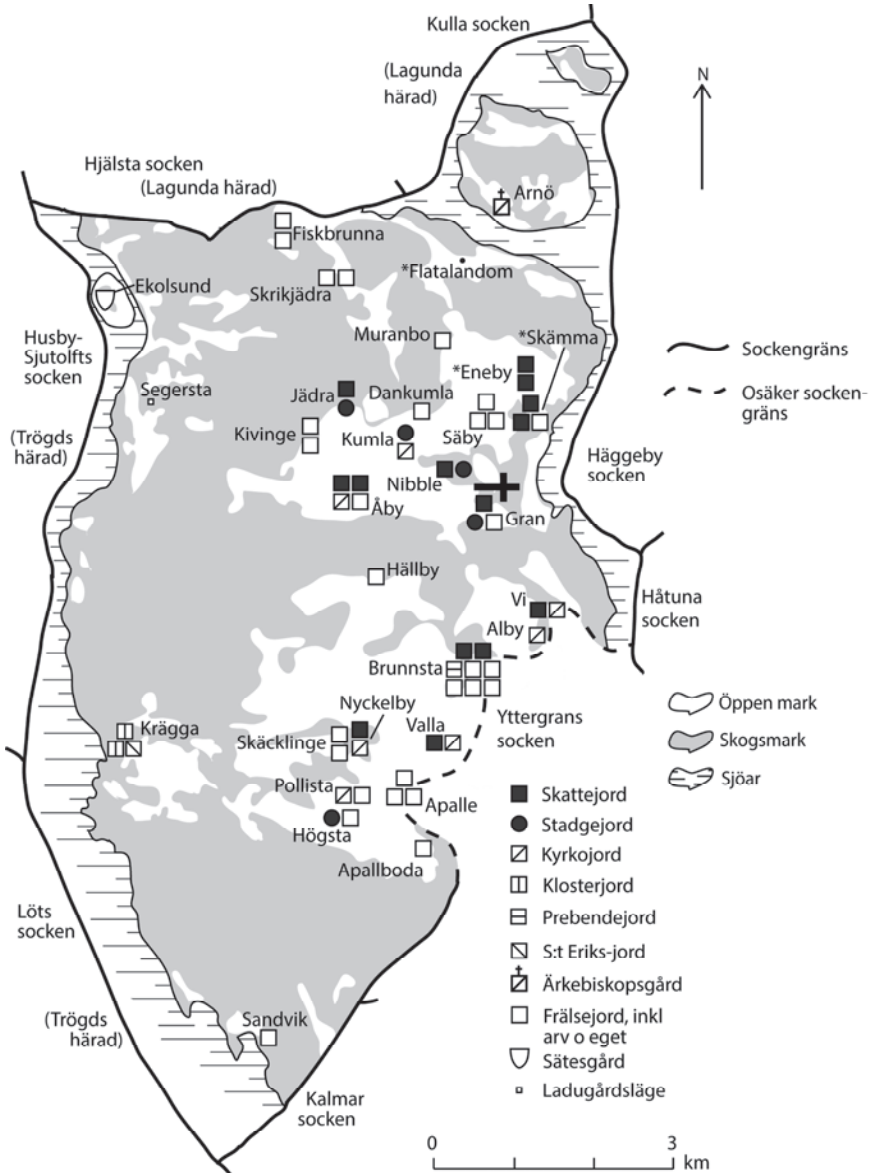
Ett nu försvunnet runstensfragment, känt endast genom Olaus Rudbeck, ska ha funnits vid Övergrans kyrka på 1600-talet. Runinskriften omtalar ett oidentifierat ortnamn: **Osaoiar*.

Antal jordeboksenheter enligt UH 1538/40 (1573).

	sk	skuj	st	ky	vakl	aoe	fr
Alby	--	--	--	1 (0)	--	--	--
Apallboda	--	--	--	--	--	0 (1)	1 (0)
Apalle	--	--	--	--	--	0 (4)	3 (0)
Brunnsta	2 (1)	1 (0)	--	1 (0)	--	0 (4)	5 (1)
Dankumla	--	--	0 (1)	--	--	0 (1)	1 (0)
*Eneby	2 (2)	--	--	--	--	0 (1)	--
Fiskbrunna	--	--	--	--	--	0 (2)	2 (0)
Gran	0 (1)	1 (0)	1 (0)	--	--	0 (1)	1 (0)
Hällby	0 (1)	4 (0)	--	--	--	1 (1)	--
Högsta	0 (1)	--	1 (0)	--	--	1 (1)	--
Jädra	1 (1)	1 (0)	1 (0)	--	--	--	--
Kivinge	--	--	--	--	--	0 (2)	2 (0)
Krägga	--	--	--	1 (3)	2 (0)	--	--
Kumla	--	1 (0)	1 (0)	1 (1)	--	--	--
Muranbo	--	--	--	--	--	1 (1)	--
Nibble	1 (0)	2 (0)	1 (1)	--	--	--	--
Nyckelby	1 (1)	4 (0)	1 (0)	1 (1)	--	--	--
Pollista	--	1 (0)	0 (1)	1 (1)	--	0 (1)	1 (0)
*Prästbordet	--	--	--	1 (0)	--	--	--
Sandvik	--	--	--	--	--	1 (1)	--
Skrikjädra	--	--	--	--	--	2 (2)	--
Skäcklinge	--	--	--	--	--	0 (3)	1 (0)
*Skämma	1 (1)	--	--	--	--	0 (1)	1 (0)
Säby	--	--	--	--	--	0 (2)	3 (1)
Valla	1 (1)	1 (0)	--	1 (0)	--	--	--
Vi	1 (1)	1 (0)	--	1 (1)	--	--	--
Åby	2 (2)	1 (0)	--	1 (1)	--	--	--
SUMMA	12 (13)	18 (0)	6 (3)	10 (8)	2 (0)	6 (29)	21 (2)

Dessutom redovisar längderna 1(0) **stuj** i Brunnsta, 1(0) **stuj** i Gran, 1(0) **stuj** i Hällby, och 1(0) **stuj** i Nibble. Prebende- och S:t Eriks hemman ingår i kyrkojorden.

Övergrans socken

Kartan visar antal gårdar och jordnaturer på 1540-talet (UH). Byarna Vi, Brunnsta och Apalle ligger delvis i Yttergrans sn, men vilka gårdar det rör sig om framgår inte av källorna. Endast för Apalle framgår det att det är en av frälsegårdarna. Underlag: Topografiska kartan, tryckår 1957–70.

Olokaliserad jord

UH 1543 (endast) **1 aoe**uj 0:1, under Ekolsund (anges ligga i Grans sn).

Alby

1540 *Alby* (UH 1540:1) – 11 H, 2 j.

UH 1545–56 **2 skuj** 0:3 + 0:2:1 båda till Brunnsta, 1554 till Vi.
1540 (endast) **1 ky**.

Apallboda

1539 *Appalla torp* (RAp 2/1), 1542 *Apallaboda* (UH 1542:8) – 11 H, 1 i.

UH **1 fr**, 1542 **1 aoe**, 1559 **1 aoet**, 1567 $\frac{1}{2}$ **aoe**, 1573 **1 aoe**.

1539 säljer Jakob (Pedersson) Västgöte, med sin hustru Anna Eriksdotters (björnlår) samtycke, torpet A (*Appalla torp*), som räntar 1:0 pn till Gustav I (se Apalle) (RAp 2/1).

1559 räntar torpet i A 1:0 pn, 3 dagsverken och fodring (AoE 29 A:1).

Apalle

1345 *in Apallum* (DS 3876), 1381 *i Apaldom* (Rääf 1:45, avskr), 1479 *i Appallom* (RAp 19/8) – 11 H, 1 i – sockengränsen gick under 1500-talet genom byn så att en av gårdarna hörde till Yttergrans sn (Prt 1554–57).

UH **3 fr**, 1542 **3 aoe**, 1559 **3 aoe** 1:0 + 1:0 + 1:0, 1573 **3 aoe**.
1559 **1 aoe** 1:0.
Summa jt (4:0).

Apalle är sätesgård för Lars Ingevastsson (kluven sköld, höger fält delat) 1345 (DS 3876; annorlunda i SMP III sp 754).

1381 byter Lars Filipsson (Philippus Larssons ätt) till sig 0:8½:0:5 i A (se Brunnsta) (Rääf 1:45).

1479 säljer Elin Jönsdotter, änka efter Peter Djäkn, med sin broder Frans Olofssons samtycke, 1:0, 'nordligaste landlotten', i A till Bengt, domprost i Västerås, på Helga tre konungars altare vägnar i S:ta Katarinas kor i Västerås domkyrka. Jorden räntar 4½ pund korn och 1:0 pn (RAp 19/8).

1499 säljer Elin Jönsdotter, med brodern Frans Olofssons, kyrkoherde i Ängsö, samtycke, 1:0 'i västra landlotten' i A till Peder Helsing i Korsgården på Kopparberget, på Heliga tre konungars prebendas vägnar i Västerås domkyrka (RAp 14/9).

1501 säljer Erik Mickelsson (björnlår) en del i torp i A, samt jord i Väppeby, Kalmar sn, till Knut Karlsson (sparre över blad) (GiBr s 138).

- 1529 meddelas att Anna Eriksdotter (björnlår), änka efter Lars Timmesson, får tillbaka några gårdar, däribland tre 'gods' i A, som legat under Heliga tre konungars prebenda i Västerås (GR 6 s 346).
- 1538 säljer Per Olofsson 1:0 i A i den västligaste landlotten, som årligen räntar 4½ pund korn och 1:0 pn, till Gustav I. Jorden har Per ärvt efter sin morfar Peder Helsing i Korsgården på Kopparberget, vilken för 38 år sedan köpte den av en 'frälse hustru' och sedan gav den till Helga tre konungars prebenda i Västerås domkyrka 'så som köpberevet där utvisar'. (RAp 17/9)
- 1539 säljer Jakob (Pedersson) Västgöte, med sin hustru Anna Eriksdotters (björnlår) samtycke Annas arvegods i Övergrans och Västerås-Barkarö socknar till Gustav I. Godset i Övergran omfattar tre gårdar i A, som vardera räntar 4½ pund korn och 1:0 pn, Apallboda, en gård i Högsta och ett torp i Sandvik. (RAp 2/1)
- 1545 överlåter Brita Olofsdotter (Strömsta-ätten), med sin man Olof Henrikssons (stengavel) samtycke, till Gustav I sina arvegods, nämligen en gård i A, som räntar 4½ pund korn och 2:0 pn, och jord i Ål, Veckholms sn, Trögds hd, Långtora, Långtora sn, Lagunda hd, och Åkerby, Vårfrukyrka sn, Åsunda hd. Kungen låter makarna 'nådeligen' slippa rusttjänst till kronan, vilket de bett om eftersom de med hänsyn till ålderdom och sjukdom inte kan uppehålla tjänsten. (RAp 15/2)
- 1559 finns fyra lika stora arv och eget-gårdar i A. Skog, mulbete och fiskevatten är gott. Gårdarna har vardera äng till 30 lass hö och räntar vardera 1:0 pn, 4 pund korn, 6 dagsverken och fodring. (AoE 29 A:1)

Arnö

- 1288 *Arnø* (DS 963), 1298 *insulo Arnø* (DS 1216), 1304 *apud mansionem nostram Arnø* (DS 1430) – 11 H, 3 i.

Arnö var ett av ärkebiskopens förvaltningscentra i Uppsala stift, liksom ärkebiskopens gårdar i Uppsala, Munsö, Stäket och Tuna. År 1344 låg fyra byar under Arnö. Mycket lite är känt om den medeltida förvaltningen av Arnö – endast en inventarieförteckning från 1444 finns bevarad (se nedan, RApp 24/5), men inga andra medeltida räkenskaper. Under slutet av 1400-talet och i början av 1500-talet hålls flera politiska möten på Arnö, se nedan. Under 1500-talet och under 1600-talets början räknades Arnö till Holms sn, Hagunda hd. (AL 1 s 190)

1527 brukades Arnö som ladugård under Uppsala gård och avraden som levererades av underlydande landbor såldes mot pengar. Efter 1532 blev Arnö ett separat gårdsfögderi, med kronans egen fogde, och gården användes för övernattnings vid hovets resor runt om i Mälardalen. Gårdsfogden förvaltade även landbohemmanen. (Hammarström 1956 s 324)

Rättardömen under Arnö

På 1530-talet låg sammantaget 77 landbogårdar fördelade på åtta rättardömen under Arnö gård: tio landbor i Finnsta rd (Häggeby sn), nio landbor i Rölunda rd (Häggeby sn), åtta landbor i Håtuna rd (Håtuna sn), tjugo landbor i Killinge/Bärnesnäs rd (S:t Pers sn), fyra landbor i Nyby rd (Kulla sn, Lagunda hd), elva landbor i Giresta rd, (Giresta sn, Lagunda hd), åtta landbor i Åloppe rd, (Nysätra sn, Lagunda hd), och sju landbor i Kärrbo rd, (Kärrbo sn, Siende hd, Västmanland) (AL 1 s 247, Dahlbäck, s 274).

1539 låg Fornsigstuna och Norränge, Håtuna sn, under Arnö. 1540 hörde samma åtta rättardömen som tidigare till Arnö, samt också Rosta kvarn, Bälunge sn, Bälunge hd, och Husby, Bro sn, Bro hd (AL 3 s 150 not 1, samt s 152).

1543 fanns 72 landbogårdar under Arnö gård. Hela godset införlivades detta år under arv och eget och sammanslogs till ett nytt landbofögderi under Ekolsund (AL 1 s 190).

Följande regenter har utfärdat brev på Arnö:

Magnus Eriksson	1330 (DS 2807).
Albrekt av Mecklenburg	1387 (RAp 24/2).
Sten Sture d ä	1473, 1481 (LuSS s 246, 249), 1502 (BSH 4:302).
Erik Trolle	1514 (12/10 HH8 s 64).
Gustav I	1533–1556 (GR 8 s 156–159, 190, 199, 223, GR 9 s 7, 87, 305, 311, GR 10 s 327, GR 11 s 180, 182, 272, GR 12 s 53, 55–58, 62, 116–117, 232–236, GR 14 s 37, 237 ff, 273 ff, 387 f, GR 19 s 77, GR 26 s 655).

Samtliga ärkebiskopar efter 1288 till och med Erik Trolle har utfärdat brev på Arnö.

- 1288 utfärdar ärkebiskop Magnus Bosson ett avlatsbrev för Sigtuna dominikankonvent från A (DS 963).
- 1298 kungör Magnus Gregersson (Folkungaättens oäkta gren) att han tidigare sålt sin fäderneärvda del av ön A, om 4:5, till Uppsala domkyrka, då den nu avlidne ärkebiskop Magnus Bosson (ärkebiskop 1285–89) förestod domkyrkan (DS 1216).
- 1298 meddelar ärkebiskop Nils Allesson att prästerna i Håbo hd ska leverera den årliga leveransen av naturaavgifter i säd till biskopsgården i A, medan övriga präster i Tiundaland ska leverera motsvarande till biskopsgården i Uppsala (DS 1240).
- 1304 kallar ärkebiskop Nils Allesson Arnö för kyrkans huvudgård (*mansionem*) (DS 1430).
- 1344 upptas A som en av huvudgårdarna under Uppsala ärkebiskopsbord. Till A hör de underliggande godsens om 0:6 i Nyby, Håttuna sn, 0:6 i Hassla, Hågeby sn, 0:0:2 i Vreta, Hågeby sn, 0:1:1 i Kolsta, Hågeby sn. Sammantaget uppges A med underliggande gods omfatta 0:14. (DS 3837)
- 1344 (och senare) upptas i förteckningen över biskopar och ärkebiskopar att följande ärkebiskopar alla byggde stenhus på A: Olof Björnsson (död 1332), Peter Filipsson (död 1341) och Johan Gerekin (avsatt 1421) (DS 3834).
- 1349 är Erik i A faste vid ett jordbyte i Sko kloster (DS 4426).
- 1354 omtalas ett kapell vid ärkebiskopsgården på A, där en boksamling delvis tillhörande ärkebiskop Hemming personligen har förvarats (DS 5456).
- 1356 finns en kista i gårdskapellets sakristia, där ärkebiskop Hemmings nio böcker förvarats tills de nu fördelas (DS 5663).
- 1377 deponerar ärkebiskop Birger Gregersson flera böcker i kapellets sakristia på A (DS 9637).
- 1415 utfärdar ärkebiskop Jöns ett brev i A där han skänker *Dorsholmen, (?Tärnsund, Västra Ryds sn, Bro hd), som senare anges ligga under Arnö, till en kantoria i Uppsala domkyrka (SD 2126).
- 1430 utfärdar Birger Sandersson, häradshövding i Rasbo, ett morgongåvabrev i A till sin hustru Birgitta Eriksdotter, där han ger henne 2:0 jord i Uppsala biskopsdöme, ospecifierat var (RAp 8/5).

- 1444 förtecknar ärkebiskop Nils ärkebiskopsgårdarnas inventarier i Uppsala och A. På A fanns vid denna tid ett herrskapshärbärge, en förrådskammare och ett brygghus. I förteckningen över A anges boskap, hästar, spannmål, redskap m m (RApp 24/5) – hela inventarielistan, samt översättning finns tryckt i Hedegård s 69 ff).
- 1496 utfärdar ärkebiskop Jakob Ulfsson sitt testamente där han kungör att all rörlig egendom på ärkebiskopsgårdarna, såsom sängkläder, bordsdukar och sådant som är avsett för husets prydnad, samt hästar och det som hör till dem, liksom korn och mjöl på gården på A, ska delas i två delar. Den ena delen ska tillfalla ärkebiskopens efterträdare, medan den andra delen ska gå till testamentsexekutorerna för att fullgöra testamentet gentemot kreditorer och arvingar. (RAp 12/1, HH 8:1 s 53–57).
- 1501 uppges att Arnold Klemensson, tidigare ärkebiskop, ligger begravd i fruktträdgården på A (HH 8 s 60 ff) – om bakgrunden till detta, se nedan.
- 1502 meddelar Sten Sture d ä till Svante Nilsson att han givit ärkebiskopen sex dagar på sig att bestämma sig angående domkapitlets ställningstagande i kriget med kungen, annars kommer Sten att överta A och Uppsala gård (BSH 4:302).
- 1508 meddelar ärkebiskop Jakob till Svante Nilsson att Svantes fodermarsk har varit vid A för att gripa och bortföra ärkebiskopens landbor för att de vägrat kungsgästning för Svantes hästar (BSH 5:240).
- 1512 utfärdar Sander Arendsson och Peder Jakobsson ett brev till Sten Sture d y om att det ska hållas en herredag på A. De uppmanar Sten Sture att ta med sig så många som möjligt från Uppsala på detta möte (BSH 5:397).
- 1520 uppger Gustaf Trolle att ärkebiskop Jakob gripits på A och förts bunden till Stockholm, samt att A bränts och plundrats på guld, silver, pengar och boskap till ett värde av 6000 lödiga mark silver. Vidare anges att en återuppbyggnad av A beräknats kosta mer än 2000 lödiga mark silver (HT 1918 s 123).
- 1520 uppges att ärkebiskop Jakob på A, och många biskopar, frälsemän och bönder, är eller har varit tillfångatagna, och att ärkebiskopens slott A, liksom många andra gårdar och gods, förstörts (FMU 6010, ST 3 nr 593 b).

- 1539 är årets utsäde på åkrarna i A 2 pund och 6 spann korn. Avkastningen uppges vara 1 pund per spann, dvs 8 gånger utsädet, vilket gav en skörd på 1½ läst och 4 pund korn. Hösten 1538 såddes 3 pund rådg på gårdens åkrar. Avkastningen för rådg var densamma, 1 pund per spann, vilket gav en skörd på 2 läster rådg år 1539; 1538 såddes också 2 spann vintervete på gårdens åkrar och 1539 skördades (*skars*) 2 pund vete. (UH 1539:7)
- 1542 meddelar kronan till allmogen i Trögd, Hagunda och Lagunda härader att man planerar gräva en kanal mellan A och Ekolsund för att underlätta båtfärder mellan Västerås och Uppsala. Kronan begär därför 2–3 dagsverken av både landbor och skattebönder. (GR 14 s 37)
- 1548 vill Gustav I att stenhuset på A byggs upp igen så att spannmål kan förvaras där (GR 19 s 77).
- 1549 såddes vete och rådg i Ladugårdsgärdet (låg sannolikt vid Segersta), Arnögärdet, Arnö svedja, *Huettesta* svedja (trol Vettesta, Hjalsta sn, Lagunda hd) och *Humbleviks* svedja, se tabellen nedan (UH 1549 12A); delvis samma gården omtalas 1543/44 under Ekolsund.

Gärde	Spannmål	Antal pund/spann
Ladugårdsgärdet	vete	2 spann
Arnögärdet	vete	1 spann
Ladugårdsgärdet	rådg	7 pund
Arnögärdet	rådg	5 pund, 6 spann
Arnö svedja	rådg	6 spann
<i>Huettesta</i> svedja	rådg	2 spann
<i>Humbleviks</i> svedja	rådg	2½ pund

Biskopen i fruktträdgården

Enligt en uppgift från 1501 (se ovan) begravdes ärkebiskopen Arnold Klemensson i fruktträdgården på A. Arnold Klemensson, biskop i Bergen 1431, utsågs år 1432 till ärkebiskop i Uppsala av kung Erik av Pommern samtidigt som domkapitlet utan kungens samtycke valt domprost Olof (Olaus Laurentii) till ärkebiskop. Arnold Klemensson godkändes aldrig som ärkebiskop av påven. På grund av tvisten mellan kungen och domkapitlet uppges Arnold Klemensson ha bannlysts av domkapitlet och blev därmed utan kyrklig begravning när han dog. Han uppges ha avlidit på våren 1434, troligen på Arnö ärkebiskopsgård, där han också uppges ligga begravd (se SBL 28 s 134 ff, och SBL 2 s 247, samt utförlig redovisning av Söderlind i KhÅ 1932).

Backa Se Nibble.

- Brunnsta** 1292 *de Brunnstæ* (DS 1064, avskr), 1349 *in Brwnsta* (DS 4426), 1540 *Brwnby* (UH 1540:1) – 11 H, 2 i – sockengränsen mot Yttergran gick genom byn på 1500-talet.
- UH **1 sk** 2:1:1:4, med skuj i Ekilla, Yttergrans sn, Hällby, Nyckelby och Vi, 1545 med skuj i Ekilla, Alby, Vi, Hällby och Nyckelby, 1559 **1 aoe** 2:1:1:4.
1 sk 2:0, med skuj i Ekilla, Yttergrans sn, Hällby, Kumla, *Rysbyn, Yttergrans sn och Åby, 1541 2:0:1, 1551 med skuj i Alby, Ekilla, Kumla och *Rysbyn, 1554 med skuj i Ekilla och Kumla, 1567 2:2:2.
 1540–55 **1 skuj** 0:0:0:1 till Bålsta, Yttergrans sn.
 1540 (endast) **1 stuj** ?1:2:1, till Högsta.
 1543–45 ?**1 dasp**; möjligen identisk med *Brunnstatorp.
 1542 **1 pb** (S:t Henrik), 1545 **1 aoe**, 1546 1:4, 1559 **1 aoe** 1:4.
 1540–67 **2 fr** (1562 Gabriel Kristeresson /Oxenstierna/).
 1540–67 **2 fr** (Görvel Fadersdotter /Sparre/), 1559 sammanlagda till **1 aoe** 1:3:2:2, 1573 **2 aoe**.
 1542 **1 fr** (1562 Mats Kagg).
 Summa jt 5:3:2:5 (7:3:2:6) samt frälsejord.
- 1292 är Finvid i B ett av vittnena i altarpjästen Johans i Gran testamente (DS 1064).
- 1349 är Johan i B faste i samband med ett jordbyte i Sko kloster (DS 4426).
- 1362 är 0:0:2 i B en del av de gods som Kristina Filipsdotter fått i morgongåva av Magnus Filipsson (DS 6567, se DMS 1:9 s 179).
- 1365 upplåter Karl Ulfsson (Sparre av Tofta) de 0:0:2 i B, som han nu fått av kung Albrekts fiende Magnus Filipsson, till sin underlagman Björn Nilsson (stjärna) som ersättning för den häst som Karl tagit från Björn inför slaget vid *Gata (DS 7168).
- 1368 pantsätter Björn Nilsson (stjärna) sitt gods i B om 0:12:0:10, samt jord i Låddersta, Kalmar sn, Lundby, Yttergrans sn, Viksjö, Häggeby sn, Hälgesta, Haga sn, och på flera andra håll i Uppland till Karl Ulfsson (Sparre av Tofta) (DS 7690, se DMS 1:3 s 248).
- 1381 byter Lars Filipsson (Philippus Larssons ätt) till sig 0:10:0:5 i B och jord i Apalle och Pollista, denna sn, Ekilla, Yttergrans sn, Jädra och Råby, Håtuna sn, samt på flera andra ställen i Uppland, Södermanland och Östergötland,

- samt en penningssumma från Bo Jonsson (Grip), mot jord i Södermanland och Östergötland (Rääf 1:45, se Sänna, Asby sn, Ydre hd i DMS 4:6 (kommande), DMS 1:7 s 108 f och 2:2 s 223).
- 1396 och 1400 är Johan Larsson i B faste vid häradsting (UUBp u d, se SDHK 14507, UUBp 1/5).
- 1409 är Johan Larsson i B vittne vid räfsteting (SD 1184).
- 1424 tvistar Olof Finvidsson och Harald Olofsson (Lossa-ätten) om 0:11 i B. Enligt lagmansnämnden hade jorden tidigare tillhört Björn Nilsson (stjärna). Själva domslutet har ej skrivits ut i brevet, inte heller namnen på personerna som satt i nämnden (UUBp 19/2).
- 1436 intygar Anders Ragvaldsson i B att han sett ett brev där Anna Andersdotter, dotter till Anders Pedersson i Hassla, Hägeby sn, godkänt en jordtransaktion mellan henne och ärkebiskop Olof i Uppsala. Anders Ragvaldsson i B är också domare och vidervaruman (se Hassla, Hägeby sn). (RAp 27/10, och DMS 1:2 s 112, 114)
- 1490 se Åkerby, Hägeby sn.
- 1559 säljer Mats Jakobsson, borgare i Stockholm, en gård i B om 0:17½, och jord i Vi, Hällby, och ?Nyckelby ("Lökläby"), samt Ekilla, Yttergrans sn, till Gustav I. Jorden uppges vara Mats framlidna hustrus fädernejord (RAp 16/12).
- 1559 finns tre arv och eget-gårdar i B. Skog, mulbete och fiskevatten är gott. Utsäde, hö och ränta framgår av tabellen nedan. Den första gården om 2:1:1:4 har Gustav I köpt år 1559 av Mats Jakobsson, borgare i Stockholm, se notisen ovan. Den andra gården om 1:4 är skänkt av biskop Mårten i Åbo år 1540, och den tredje gården om 1:3:2:2 är indragen från Görvel Fadersdotter (Sparre). (AoE 29 A:1)

Utsäde, hö och ränta för de tre arv och eget-gårdarna i Brunnsta

1559	Gård 1 (2:1:1:4)	Gård 2 (1:4)	Gård 3 (1:3:2:2)
Utsäde	5½ pund	4 pund och 2 spann	4 pund
Ängslass hö	45	16	30
Ränta (pn)	0:18:0:20	--	0:11:0:18
Ränta (korn)	6 pund	7 pund	6 pund
Dessutom räntar gårdarna vardera 6 dagsverken och fodring.			

Källa: AoE 29 A:1.

***Brunnstatorp** 1567 *Brunnstatorp* (UH 1567:3).
UH 1545–67 **1 frt** (Mats Kagg).

Dankumla 1501 i *Danekumbbla* (RAp 2/10) – 11 H, 2 i.
UH 1573 **1 st.**

1 fr, 1559 **1 aoe** 1:0.

1501 är Lars i D nämndeman vid häradstinget (RAp 2/10).

1555 säljer Margareta Mickelsdotter (växt), änka efter Axel Andersson (Lillie av Ökna), sina arvegods och sin morgongåva till Gustav I, däribland en gård i D som räntar 4 pund korn, och jord i Frölunda, Näs sn, Bro hd, Kumla, Balingsta sn, Hagunda hd, Grimsta, Fresta sn, Vallentuna hd, Ånsta, Lids sn, Rönö hd, Södermanland, samt Alvesta, Hubbo sn, Siende hd Västmanland (RAp 23/4, DMS 1:6 s 44; belägget saknas i DMS 1:7 s 89 och 2:2 s 180).

1559 finns en arv och eget-gård i D, med ett utsäde om 17 spann. Ängen ger 20 lass hö. Varken skog, mulbete eller fiskevatten finns. Gården räntar 1:0 pn, 4 pund korn, 6 dagsverken och fodring. Gården är köpt från Margareta Mickelsdotter (växt) år 1555. (AoE 29 A:1)

Ekolsund 1307 *Datum Ekolssund* (DS 1543), *Datum Ekoolesund* (DS 1544) – 11 H, 3 h (Svannäs) – bebyggelselämningar (RAÄ 87:1, RAÄ 88:1) ca 200 m söder om Svannäs, se karta (LSA Segersta A14:13–14, år 1688); om flyttningen av E i samband med säteribildningen se nedan efter de kronologiska notiserna.

Ekolsund är sätesgård för David Bengtsson (Oxenstierna) 1461 (RAp 15/9) och efter hans död (1470) skriver sig hans änka Birgitta Gustavsdotter (Sture), då omgift med Knut Posse (d 1500), till gården 1478 (UUBp 5/8). – Bengt Arentsson (Ulv) 1529 (EbAp 17/8), vars hustru Kristina Davidsdotter (Oxenstierna) testamenterat Ekolsund till honom. Efter Bengt Arentssons död omkring 1540 ärvdes Ekolsund av deras dotter Märtas (död 1527) son Jöran Åkesson (Tött) som sedan omkring 1540 bytte bort godset till Gustav I (AH s 28 f, GR 14 s 12, ÄSF I:3 s 285, 306 f).

Rättardömen under Ekolsund

Ekolsund var på 1540-talet huvudenhet för rättardömena Ella, Bälsunda och Rävsta. Bälsunda och Rävsta låg i Lagunda hd och Ella rättardöme (se DMS 1:9 s 83) låg i Husby-Sjutolfts sn, Trögds hd.

Ekolsunds fogderi bildades 1542 och omfattade 126 enheter i sex rättardömen. Från 1540-talets början fanns en särskild fogde på Ekolsund. Under vissa perioder (1544–45, 1548–49) var Ekolsunds gårdslän sammanslaget med fogderiet i Trögd.

1543 uppges tolv rättardömen och två gods ligga under Ekolsunds gård. Tre rättardömen är kungens arvegods: Rävsta rd, Bälsunda rd och Ella rd. Åtta rättardömen som tidigare legat under Arnö hör från och med 1543 till Ekolsund: Finnsta rd, Killinge rd, Rölunda rd, Håtuna rd, Nyby rd, Giresta rd, Åloppe rd och Kärrbo rd. Till Ekolsund hörde också två gods; en gård i Hemsta, Boglösa sn, Trögds hd, och en gård i Grillby, Villberga sn, Trögds hd. (UH 1543:20)

1553 uppräknas, under arv och eget, 60 landbor, fyra torp och två utjordar inom Håbo härad under Ekolsunds gård: 18 gårdar och tre torp i Häggeby sn, nio gårdar och ett torp i Håtuna sn, sjutton gårdar i 'Sigtuna sn', dvs S:t Pers sn, två gårdar i Haga sn, tio gårdar i Vassunda sn, fyra gårdar och två utjordar i Övergrans sn, se tabellen nedan (UH 1553:22).

Gårdar i Håbo härad under Ekolsunds rättardöme 1553

Övergrans socken	Häggeby socken	S:t Pers socken	Håtuna socken	Vassunda socken	Haga socken
Brunnsta	Finnsta	Billby	Håtuna	Ala	Berga
*Eneby	Hassla	Boda	Kolsta	Brants-	Hälgesta
Krägga	Häggeby	Bärmö	Såltlösa	hammar	
Åby	Isaxboda	Granby		Edeby	
	Kolsta	Killinge		Haknäs	
	N Hassla	Sundby		Tibble	
	Rölunda				
	Viksjö				
	Öv Hassla				

Gårdar, torp och utjordar inom Håbo härad tillhörande Ekolsunds rättardöme 1553. Källa: UH 1553:22.

Vid arvskiftet efter Gustav I tillföll Ekolsund Johan III, och från 1569 var Ekolsund förlänat till hertiginnan Sofia och hennes son, hertig Gustav (AL 1 s 179).

Följande regenter utfärdar brev på Ekolsund:

Erik & Valdemar 1307 (DS 1543, DS 1544).

Gustav I 1529–1558 (stort antal brev) (1529 GR 6 s 338, 1558 GR 28 s 486).

1307 befinner sig hertigarna Erik och Valdemar på E, där de utfärdar skyddsbrev för Sko kloster och för konventet i Sigtuna (DS 1543, DS 1544).

1324 är Didrik i E faste vid häradstinget (DS 2484).

1337 firar Guttorm Toresson (kluven sköld) och hans hustru Inga Gregersdotter (Malsta-ätten) sitt bröllop på E (DS 3276).

1369 ärver Katarina Magnusdotter E efter sin far Magnus Knutsson (Aspenäs-ätten) (DS 7815).

1373 intygar Karl Ulfsson (Sparre av Tofta) och Bo Jonsson (Grip) att Finvid Finvidsson (Frössviks-ätten), på sin hustru Katarina Magnusdotters vägnar, erhållit E och alla gods i Uppsala stift i arvet efter Katarinas far Magnus Knutsson (Aspenäs-ätten) (DS X 252).

1416 ger Bengt Jönsson (Oxenstierna) 8:0 i E och i de gods som ligger intill i morgongåva till sin hustru Kristina Kristiernsdotter (Vasa) (SD 2292).

1452 tillfaller E med underliggande gods ärkebiskop Jöns Bengtsson (Oxenstierna) vid arvskifte mellan honom och hans bröder efter deras far Bengt Jönsson (OxS E 522, GiOV s 332 f).

1508 testamenterar Kristina Davidsdotter (Oxenstierna), med sin dotter Märtas samtycke, gården E till sin make Bengt Arentsson (Ulv) för hans livstid (U 269 a s 26, GiOV s 494 f).

1540 (omkring) byter Jöran Åkesson (Tott) bort E till Gustav I (AH s 28 f, GR 14 s 12, ÄSF I:3 s 285).

1542 omnämnds E bland de gårdar som ska leverera livsmedel till Stockholms slott i samband med oroligheterna i landet (GR 14 s 283 ff).

1542 se Arnö.

- 1544 har gården E stor brist på hö och kronan vill därför ha tillbaka en hage från fru Karin (Eriksdotter) Gyllenstierna som hon under lång tid haft tillgång till av kungstredingen i Trögden. Karin ombeds överlämna hagen till fogden Guttorm Nilsson på E (GR 16 s 145).
- 1544 odlas äpplen och päron i trädgården på E, och hö bärgas på följande ängar under E: Holmsängen, Bro äng, Munkängen, Gårdsängen, Sältlösa äng, Killingeängen, *Dorsholmen, Åby äng, Rymningen, Håtuna äng samt Svarvarholmen (AL 3 s 164 f).
- 1544 anges hur mycket spannmål som såddes året innan och hur mycket som skördas på E år 1544 (UH 1544:16):

Vete

I Ladugårdsgärdet (som sannolikt låg vid Segersta, se kartan nedan) såddes 2 spann vete och man skördar $15\frac{3}{4}$ spann vete. Korntalet anges till 7 spann och $3\frac{1}{2}$ fjärding.

Råg

I Ladugårdsgärdet såddes 6 pund och 2 spann råg och man skördar 3 läster, 3 pund och $7\frac{1}{4}$ spann. Korntalet anges till 6 spann och $1\frac{27}{50}$ fjärdingar per spann.

I Svedjelandet såddes 17 spann råg och man skördar 15 pund, 5 spann och $1\frac{1}{2}$ fjärdedels spann. Korntalet för råg anges i detta gårde till 7 spann och $1\frac{17}{34}$ fjärdingar per spann.

I Arnögärdet, på Arnö, såddes 5 pund och 2 spann råg och man skördar 3 läster, 3 pund och 7 fjärdingar. Korntalet för råg anges i detta gårde till 7 spann och $1\frac{37}{42}$ fjärdingar per spann.

Korn

I Ladugårdsgärdet såddes 1 läst och 7 spann korn år 1544 (vårsädd) och man skördar samma år 6 läster, 1 pund och $\frac{1}{2}$ spann korn. Korntalet anges till 5 spann och $2\frac{72}{103}$ fjärdingar per spann.

Dessutom såddes $1\frac{1}{2}$ spann ärtor och man skördar $10\frac{1}{2}$ spann ärtor. Avkastningen anges vara 7 spann per spann. $6\frac{1}{2}$ spann bönor skördas vid Ladugården, liksom 1 tunna kål till surkål ('sylta kål'). Dessutom såddes $2\frac{1}{2}$ lispund hampa vid E, och 3 läster och 10 tunnor päron skördas i trädgården vid E (UH 1544:16).

Karta över Ekolsund och Segersta ladugård 1688

Ingen åkermark finns omkring bebyggelseläget för Ekolsund. Södergärdet och Norrgärdet vid Segersta motsvarar sannolikt det som 1544 kallas Ladugårdsgärdet. Hälsingegärdet uppges 1688 vara ödelägt och omtalas inte heller 1544. A och B=Södergärdet, C=Norrgärdet, D=Kyrklande. H: Holmsängen. Källa: LSA Segersta A14:31-32, år 1688.

Ängar under Ekolsund 1544:

Ängsnamn	Antal sommarlass hö
<i>Ploth</i> ängen	65
Broängen	48
Holmsängen	80
Larnöö ängen	90
Gårdeshö av gårdens gårde	64
Hammarsängen i Villberga socken	11
Häggebyängen	100
Prästhagen	10
Håtunaängen	44
Konungsängen	100
Dorsholmen	80
Killingeängen	80
Hällebyängen	30
Munkängen vid Enköping	40
Klosterängen	100
Trögbo hagar	27
Tredingshö av en äng i Trögden	51
Hulth ängen	60
SUMMA lass	1080

- 1545 levererar Jöns Brun 50 oxar till fogden Gottorm Nilsson på E (GR 17 s 236 ff).
- 1549 uppmanas Botvid Larsson (Anckar) att sända livsmedel till E för både kungens och hovfolkets behov (GR 20 s 198 f).
- 1549 befaller kungen att Botvid Larsson ska skicka stora galeaser till E för att där hämta så mycket spannmål som kan rymmas i Stockholm, omkring 40–50 läster (GR 20 s 279 ff).
- 1551 uppmanas Anders Bagge (Vädurhorn), fogde på E, att skicka 20 läster spannmål, eller mer, till Salberget för att lindra bergsmännens spannmålsbrist (GR 22 s 26 f).
- 1551 föreskriver kronan att Anders Bagge ska låta bergsmännen på Garpeberget få tre läster spannmål, i form av råg, korn eller malt, samt meddelar att kronan gett anstånd med betalningen tills nästkommande sommar (GR 22 s 32).
- 1551 uppmanas fodgarna på flera kungliga slott och gårdar, däribland på E, att skicka så mycket färsk fisk som möjligt till Stockholm (GR 22 s 447).

- 1552 skickas en skrivelse till flera kungsgårdar, däribland till fogden Bengt Nilsson på E, att det ska skickas så mycket 'gott, rent smör, feta får och kalvar' samt levande, färska fiskar som möjligt till Stockholm, och att fatburshustrun ska skicka så mycket bröd hon kan 'åstadkomma' (GR 23 s 186).
- 1552 uppmanas fogden Bengt Nilsson på E att skicka livsmedel till slottet i Stockholm och att låta sin budbärare i Stockholm hålla sig informerad om vad man behöver där (GR 23 s 228).
- 1552 bärgas sammanlagt 448 sommarlass hö till E från följande "utängar" (UH 1553:22):

Utängar under Ekolsund 1552

Äng	Antal sommarlass hö
<i>Ronn</i> ängen	80
Giresta löt	95
Häggebyängen	51
Dorsholmen	60
Killingeängen	87
Håtunaängen	75
SUMMA	448

- 1554 vistas prins Johan på E (GR 24 s 375).
- 1556 se Venngarn, S:t Olofs sn.
- 1556 skickas Didrich Didrichsson till E för att han ska upprätta en 'hästkvärn' där. Fyra timmermän ska anställas för att bygga hästkvärnen, och timmermännen ska förses med öl och mat så länge de arbetar (GR 26 s 538).
- 1556 se Arnö.
- 1557 se Venngarn, S:t Olofs sn.
- 1560 uppmanas Erik Trulsson, fogde på E, att inte låta de tyska ryttarna få mer än åtta volmar hö i månaden (GR 29 s 406).
- 1561 och 1563 används E som fängelse (ETb s 129, s 319), troligen även år 1566, se nedan.
- 1564 anges att Gustav I tidigare bytt till sig godset E från Jöran Åkesson (Tott) mot Tidö (HH 13:1 s 172).
- 1566 döms Tomas Henriksson, fogde på E, till döden för att han låtit den danske fången Arvid Ugerup fritt skicka brev från E med bud till Danmark (HH 13:1 s 251).
- 1572 se Venngarn, S:t Olofs sn.

1573 menar Åke Bengtsson (Färla) och Johan Pedersson (Bååt) att E var deras rätta moderneary, och att Jöran Åkesson (Tott) inte hade haft rätt att byta bort E till Gustav I, eftersom det inte heller fanns något skiftesbrev i denna fråga. Rasmus Ludvigsson (Gustav I:s sekreterare sedan 1542), svarar att Jöran Åkesson gjort ett sådant byte av egen fri vilja omkring 30 år tidigare och att detta skifte var lagligt trots att något skiftesbrev nu inte fanns att tillgå. Rättens rannsaking kom fram till att det inte fanns några bevis som kunde styrka annat än att detta skifte var gjort enligt Sveriges lag. (HH 1 s 54 ff)

Ekolsunds flyttningar

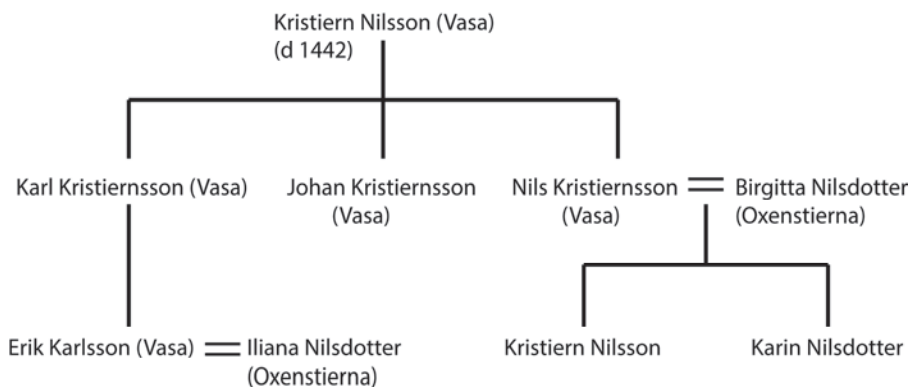
Det tidigmedeltida gårdsläget för Ekolsund var troligen i Segersta. Bebyggelselämningar finns omkring 150–200 m nordväst om den nuvarande gården i Segersta och består av en mindre källargrund (RAÄ 394) och två tidigare okända husgrunder omkring 30 m söder om källargrunden. Ingen bebyggelse finns på denna plats på den äldsta kartan från 1688 och inte heller på senare kartor (se kartan ovan) (LSA Segersta A14:31–32).

Under senare delen av medeltiden (från 1307 eller tidigare) låg gården Ekolsund på det som idag är en halvö, men som på medeltiden var en ö, i det smala sundet mellan Håbo och Trögds härader på byn Segerstas (11 H, 2 i) utmarker, se bilden ovan. Läget var då det typiska för befästa sätesgårdar – avskilt, lättförsvarat och i anslutning till vattenvägar. Bebyggelselämningar i form av murar från en stenkällare (RAÄ 88:1) och en vallgrav (RAÄ 87:1) finns bevarade på denna plats som idag kallas Svannäs. Under senare delen av medeltiden var Segersta, omkring 1,5 km söderut, sannolikt Ekolsunds ladugård. Segers- ta benämns som ladugård under Ekolsund först år 1682 (Redkomm F1:1 f 983).

Ekolsunds nuvarande läge i Husby-Sjutolft sn, Trögds hd, är resultatet av en flyttning på 1630-talet (AF 1 s 602 f, Rahmqvist 2009).

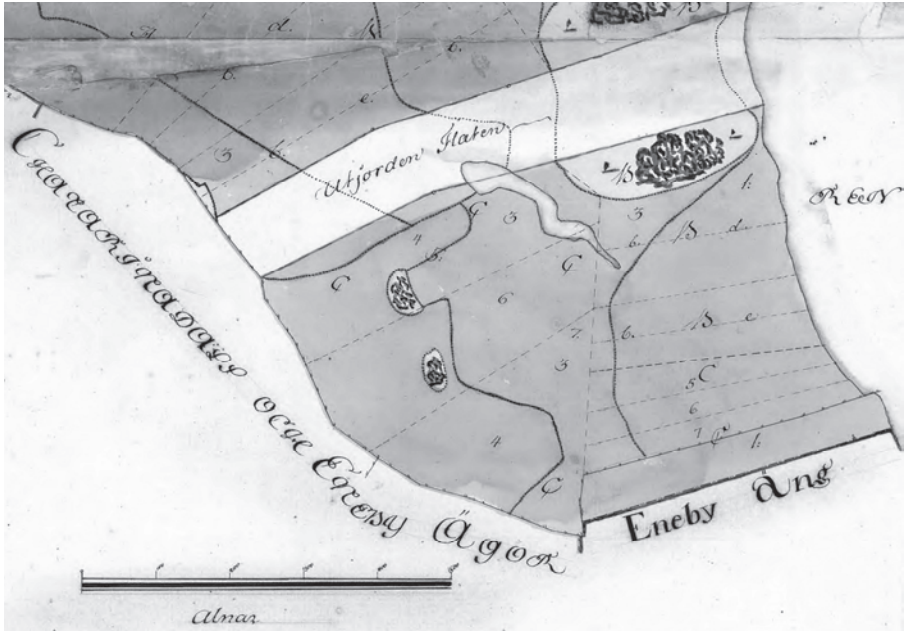
- *Eneby** 1324 *de Eniby* (DS 2484), 1405 *i Eneby* (SD 559) – bytomten låg ca 300 meter nordväst om Katrinedal (LSA Katrinedal B89–15:1, 1749).
- UH **2 sk** 1:4:1:4 med skuj i Jädra och Kumla, 1545 med skuj i Ekilla, Yttergrans sn, 1554 med skuj i Ekilla och *Flatalandom + 1:0 med skuj i Nibble; de två gårdarna sammanslås kameralt 1556 och får 1567 sammanlagt jt 2:0:1, då skuj nedan bryts ut.
1567 (endast) **1 skuj** 0:4:1; kameralt utbruten ur sk ovan.
1545 **1 aoeuj** 0:0:2, 1559 0:2, 1567 **1 aoe**.
Summa jt 2:4:1:4 (2:6:2).
- 1324 är Johan i E faste vid häradstinget (DS 2484).
- 1405 säljer Bengta Bengtsdotter (Oxenstierna) 0:6 i 'bolbyn' i E och 0:0:5 i *Flatalandom i E till ärkebiskop Henrik (SD 559).
- 1409 döms 0:7:1 i E från Bengt Nilsson (Lejonansikte) och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
- 1461 är Hans i E nämndeman vid ett lagmansting i samband med en jorddonation (?RAp 30/12); belägget kan avse Eneby, Kalmar sn.
- 1559 finns en utjord E under arv och eget, som uppges vara skänkt av biskop Mårten i Åbo 1540 (AoE 29 A:1).

Släkttavla

Källa: ÄSF.

Utjorden *Flatalandom

Karta från 1791 visar utjorden Flaten som hör till ett hemman i *Eneby. Utsnitt ur LSA Säby B89-9:2.

- Fiskbrunna** 1476 *Fiskebrunna* (RAp 16/6), 1567 *Fiskeby* (UH 1567:3) – 11 H, 3 i.
 UH 2 fr, 1545 2 aoe.
 1476 tillfaller F, som räntar 7 pund korn och 2:0 pn, Erik Karlsson (Vasa) i arvskiftet efter hans kusiner Kristiern Nilsson och Karin Nilsdotter. Arvet skiftas mellan Erik Karlsson, hans hustru Illiana Nilsdotter (Oxenstierna) och hans farbror Johan Kristiernsson (Vasa). Erik Karlsson får även gårdar i Säby, samt gårdar i Bro och Seminghundra härader i Uppland, Yttertjurbo hd i Västmanland, och Dals, Lysings och Göstrings härader i Östergötland. (RAp 16/6, GiOV s 643)

***Flatalandom**

- 1405 *i Flatalandom* (SD 559), 1554 *Flåtar* (UH 1554:1), 1555 *Flatar* (UH 1555:8) – se *Eneby för lokalisering.
 UH 1554–55 **1 skuj** 0:3:1 till *Eneby.
 1405 se *Eneby.

Gran

- 1324 *de Gren* (DS 2484), 1379 *i Græn* (DS 9928), 1409 *i Øfra Gran* (SD 1184) – 11 H, 2 i.
 UH 1540–55 **1 skuj** 0:1:1:4, 1540 till Nibble, 1543 till Backa, 1545 **1 stuj** till Nibble.
1 st 0:4:1, 1540 med stuj i Nibble, 1543 med stuj i Backa, 1545 **1 sk** med skuj i Nibble, 1567 0:7:2, 1573 $\frac{1}{2}$ **sk**.
 1540–56 **1 stuj** 0:3:1 till Kumla, 1555 0:3:2, 1567 sannolikt kameralt sammanslagen med sk ovan.
 1555–67 **1 kyuj** ('klockarejorden').
1 fr, 1559 **1 aoe** 0:4.
 Summa jt 1:1:0:4 (1:3:2) samt frälsejord.
 1324 är Holmger i G faste vid häradstinget (DS 2484).
 1379 är Ragne och Anund i G förlikningsmän i en arvstvist (DS 9928).
 1387 är Jöns i G faste vid häradstinget (RAp 27/7).
 1409 döms 0:0:1 i G från Övergrans kyrka och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
 1555 säljer Margareta Mickelsdotter (växt), änka efter Axel Andersson (Lillie av Ökna), en gård 'i kyrkbyn i Grans socken', som räntar 2 pund korn, till Gustav I (RAp 4/3, se DMS 1:2 s 216).
 1559 är arv och eget-gårdens utsäde 13 spann, och ängen ger 20 lass hö. Lite skog, mulbete och fiskevatten finns. Gården räntar $\frac{1}{2}$:0 pn, 2 pund korn, 6 dagsverken och fodring. Gården uppges vara inköpt från Margareta Mickelsdotter (växt) år 1555. (AoE 29 A:1)

Hällby

- 1357 *in villa Yffrahelleby* (DS 5775, avskr), 1409 *i Ytra Hellaby* (SD 1184) – 11 H, 2 i – troligen motsvarar *Yffrahelleby* Stora Hällby på Häradsekonomska kartan över Håbo hd och *Ytra Hellaby* Lilla Hällby på samma karta.
 UH **1 skuj** 1:0:1 till Brunnsta + **1 skuj** (1545 **1 st**, 1550 **1 sk**) 0:7:2 till *Skämman, 1541 till Åby, sammanslås 1551 till **1 sk** 2:0 och vidare 1554 med skuj nedan till **1 sk** 2:2:1:4.
 1545–53 **1 skuj** 0:2:1:4 till Åby, sammanslås 1554 med sk ovan.

- 1540–42 **1 skuj** 0:2:2 till Brunnsta, 1541 0:0:2.
 1540–56 **1 skuj** 0:2 till Åby, 1543 till Åby, 1545 till Brunnsta, 1556 till Brunnsta.
 1540–53 **1 stuj** 0:0:1:4 till Kumla.
 1549–67 **1 kyuj** 0:2.
 1542 **1 aoe**, 1543 **1 aoet** 0:4, 1546 **1 aoe**, 1573 $\frac{1}{2}$ **aoe**
 Summa jt 2:5:0:4 (2:4:1:4).
- 1357 ger hustru Margareta i Lundby 0:0:1:1 i Övre H till prästbordet i Övergran (se Ekill, Yttergrans sn) (DS 5775).
- 1409 döms 0:0:2 i Yttre H från Magnus Trotteson (Eka-ätten) och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
- 1543 hör ett arv och eget-torp i H till Bälsunda rättardöme under Ekolsund. Gården har liten åker där man sår 11 spann säd. Ängen ger 6 lass hö. God skog finns, men inget fiskevatten. Torpet räntar årligen $\frac{1}{2}$:0 pn, 2 pund korn, 6 lass ved, 6 dagsverken, samt fodring till Ekolsund. (UH 1543:20)
- 1559 säljer Mats Jakobsson, borgare i Stockholm, 0:0:2 i H till Gustav I (se Brunnsta) (RAp 16/12).

Högsta

- 1396 i *Høxsta* (UUBp u d, se SDHK 14507), i *Høgxsta* (BhSp 24/6), 1412 i *Høksta* (SD 1586) – 11 H, 1 i.
- UH **1 st** 1:2, 1540 (endast) med stuj i Brunnsta, 1545 **1 sk** 1:2 med skuj i *Rysbyn, Yttergrans sn, 1567 1:3:2:2.
 1542 (endast) **1 stuj**, 0:1:2 till *Rysbyn.
 1542 **1 aoe** (1559 0:6); redovisas vissa år som fr.
 Summa jt 1:2 (2:1:2:2).
- 1396 är Nils Jonsson i H faste vid ett jordbyte (UUBp u d, se SDHK 14507), och vid häradstinget (BhSp 24/6).
- 1412 är Nils i H faste vid lagmansting (SD 1586 och SD 1587).
- 1539 säljer Jakob (Pedersson) Västgöte, med sin hustru Anna Eriksdotters (björnlår) samtycke, en gård i H, som räntar 2 pund korn och $\frac{1}{2}$:0 pn till Gustav I (se Apalle) (RAp 2/1).
- 1559 finns en arv och eget-gård i H, som har ett utsäde om 2 spann. Ängen ger 12 lass hö, lite skog och mulbete och fiskevatten finns. Gården räntar 0:6 pn, 2 pund korn, 6 dagsverken och fodring. Gården är inköpt från Jakob (Pedersson) Västgöte. (AoE 29 A:1)

- Jädra** 1292 *de Jædhrum* (DS 1064, avskr), 1412 *i Jædrom* (?SD 1591) – 11 H, 2 i – övergiven bytomt (RAÄ 223:1) ca 2 km nordväst om Övergrans kyrka.
- UH 1 **sk** 1:7:2, sammanslås 1556 eller 1567 med sk nedan till 1 **sk** 2:7:2.
1540–55 1 **skuj** 0:5:2 till *Eneby, 1545 1 **sk** med skuj i Kumla, sammanslås 1556 eller 1567 med 1 sk ovan.
1540–67 1 **st**, 1553 0:3:1, 1556 1 **stuj**, 1567 1 **skuj**.
Summa jt 2:5:1 (3:3).
- 1292 är Håkan i J vittne i altarpästen Johans i Gran testamente (DS 1064).
- 1412 är Tomas i J faste vid häradstinget i samband med ett jordbyte (?SD 1591); kan även avse Jädra i Tibble sn.
- 1493 är Jöns i J nämndeman vid ett lagmansting (?ULdb s 88); kan även avse Jädra i Tibble sn.
- 1501 ingår Olof Ingevaldsson i J i häradsnämnden (?RAP 2/10); kan även avse Jädra i Tibble sn.
- Katrinedal** se *Skämma.
- Kivinge** 1292 *de Kyninge* (DS 1064, avskr), 1540 *Köffwinge*, *Kyffwinge* (UH 1540:1) – 11 H, 2 i.
- UH 2 **fr** (1562 Lars Fleming), 1573 2 **aoe**.
- 1292 är Atte i K vittne i altarpästen Johans i Gran testamente (DS 1064).
- Krägga** 1283 *in Bräggä* (DS 774, avskr), 1344 *in Kreggia* (DS 3838), 1386 *Kræggia* (RAP 6/10) – 11 H, 2 h.
- UH 1542 2 **vakl**, sammanslås 1559 med se nedan till 3 **aoe** 1:4 + 1:4 + 1:0, 1567 3 **kr**, 1573 3 **ky**.
1542 1 **se** 1:0, sammanslås 1559 med vakl ovan.
Summa jt (4:0).
- 1283 meddelar Karl Estridsson (delad sköld) att han sålt 1:0 i K till sin släkting fru Ragnhild, och att hon, för att hon enskilt skulle äga detta gods, hade sålt sitt fädernearv i Finsta, Skederids sn, Sjuhundra hd, till sin släkting Birger Petersson (Finsta-ätten) (DS 774).
- 1344 har Uppsala domkyrkas fabrica 1:0 i K (DS 3838, se Dahlbäck kas nr 232).

- 1386 skänker Birger Ulfsson (Ulvåsa-ätten), med sin syster Cecilia Ulfsdotters och sin brorson Karl Karlssons samtycke, K och flera andra gods i Uppland, Södermanland, Östergötland och Småland till Vadstena kloster (RAp 6/10).
- 1409 döms 0:5 i K från Jöns Olofsson och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
- 1447 har Vadstena kloster 3:0 i K, som räntar $\frac{1}{2}$ läst korn och 2:0 pn. Tre landbor finns i K samt 'god ekskog' (VaKlJb s 44). 1457 anges samma ränta och samma antal landbor. (VaKlJb s 93)
- 1453 stadfäster Katarina Gunnarsdotter (två vingar) sin avlidna syster Ragnhild Gunnarsdotters gåva till Uppsala domkyrka av 1:0 i K, som Ragnhild tidigare fått i morgongåva av sin man väpnaren Jöns Olofsson (RAp 19/5).
- 1466 har Vadstena kloster 3:0 i K. De tre landborna, Peder Larsson, Olof och Nils, räntar 2 pund korn vardera, och den sammantagna avraden uppges till $\frac{1}{2}$ läst korn och 2:0 pn (HH 16 s 234).
- 1473 har Vadstena kloster 3:0 i K, med avraden $\frac{1}{2}$ läst korn. Det finns god skog med både ek och gran (HH 16 s 234).
- 1497 upptas i Uppsala domkyrkas uppbörds- och räkenskapsbok en landbo (Jens) i K, tillhörande Trögds rd, som räntar 2 pund korn (SvK 227 s 260).
- 1502 har Vadstena kloster tre gårdar i K med avraden $\frac{1}{2}$ läst korn och inga pn (HH 16 s 234).
- 1559 finns tre gårdar i K, som varken har skog, mulbete eller fiskevatten. Utsäde, hö och ränta framgår av tabellen nedan. Gårdarna i K är indragna från Vadstena kloster. (AoE 29 A:1)
- 1565 ärver en piga i K pengar i samband med ett arvskifte i Stockholm (StTb s 297).

Utsäde, hö och ränta för de tre arv och eget-gårdarna i Krägga

1559	Gård 1 (1:4)	Gård 2 (1:4)	Gård 3 (1:0)
Utsäde	3 pund	3 pund	2 pund
Ängslass hö	20	20	4
Ränta (pn)	--	--	--
Ränta (korn)	3 pund	3 pund	2 pund
Dessutom räntar varje gård vardera 6 dagsverken och fodring.			

Källa: AoE 29 A:1.

Kumla

- 1292 *de Kumblum* (DS 1064, avskr), 1409 *i Kumla* (SD 1184) – 11 H, 2 i – sannolikt den plats som på EK 1:10 000 kallas Lill-Kumla, och på 1685 års karta Kumla gårdstomt (LSA Kumla A11:62).
- UH 1540–56 **1 skuj** 0:2:1 till *Eneby, 1545 till Jädra.
1545–56 **1 skuj** 0:0:2 till Brunnsta.
1539–67 **1 st** 1:4 med stuj i Gran och i Hällby, 1554 med stuj i Gran, 1567, 1:7 vilket jt sannolikt inkluderar båda skuj ovan.
1 ky 0:5.
1559–67 **1 aoe** 1:7:0:4.
Summa jt 2:3:1 (4:3:0:4).
- 1292 är Lars i K vittne i altarprästen Johans i Gran testamente (DS 1064).
- 1409 döms 0:3 i K från Niklas Matsson, och 0:0:5½ i K från Övergrans kyrka, och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad (SD 1184).
- 1422 är Lars i K faste i samband med ett jordbyte (RAp 24/6), och 1444 är han faste vid häradstinget (UUBp 23/5).
- 1538 har kyrkan en gård i K som räntar 6 spann korn till kyrkan, 6 spann korn till prästen, ½:0 gengårdspn, 5 lass ved, 8 dagsverken och fodring (UH 1538:2).
- 1549 har kyrkan en gård om 0:5, där landbon Markus sår 12 spann om året. Ingen skog och inget fiskevatten finns, mulbetet är 'arnt'. Ängen ger 30 lass hö. Dessutom har han en fjäll i samma gärde där han sår ½ pund malt. (UH 1549:3)
- 1559 finns en arv och eget-gård i K, som har ett utsäde om 6 pund, och ängen ger 40 lass hö. Varken skog, mulbete eller fiskevatten finns. Gården räntar 0:15:0:4 pn, 4½ pund korn, 6 dagsverken och fodring. Gården är köpt från skattebonden Mårten i Asker, Stockholms-Näs sn, Bro hd; en senare marginal-anteckning i längden uppger att Mårten aldrig fick betalt och därför återgick köpet. (AoE 29 A:1)

Lundby

Se Lundby, Yttergrans sn.

- Muranbo** 1542 *Murallaboda* (UH 1542:8), 1543 *Muraboda* (1543:20) – 11 H, 3 i.
 UH 1542 **1 aoe** 0:3, 1549 **2 aoe**, 1567 $\frac{1}{2}$ **aoe**, 1573 **1 aoe**.
 1542 uppges Jöran Åkesson (Tott) ha avstått från torpet M (anges i karttext LSA Muranbo B89–22:1, år 1710). Bytet var en del av det omfattande bytet med Gustav I som genomfördes omkring 1540 (se Ekolsund) (UH 1544:16).
 1543 anges torpet M höra till Bälsunda rättardöme under Ekolsund. Torpet har liten åker där man sår 6 spann säd. Ängen ger 3 lass hö. God skog finns, men inget fiskevattnen. Torpet räntar 0:6 avradspn och 3 dagsverken till Ekolsund. (UH 1543:20)

- Nibble** 1535 *i Nybble* (UH 1535:1, ghj), 1540 *Backa* (1540:1), 1567 *Ny-*
 (nu Nibblebacka) *bella Baka* – 11 H, 2 i.
 UH 1539–56 **1 sk** 0:3:2 med skuj i Gran, 1545 **1 st**.
 1540–55 **1 skuj** 0:3:2 till *Skämma.
 1540–67 **1 skuj** 0:2 till *Eneby, 1554 **1 st**, 1556 **1 stuj**,
 1567 **1 skuj**.
 1540–55 **1 st** 0:3:1, 1554 **1 skuj**.
 1567–73 **1 st** 0:5:0:4.
 1540–56 **1 stuj** 0:3:1 till Gran, 1545 **1 skuj**.
 Summa jt 2:0 (0:7:0:4).

- Nyckelby** 1286 *in Myklaby* (DS 918), 1324 *de Myklaby* (DS 2484), 1538 *Mockleby* (UH 1538:2) – 11 H, 2 i.
 UH **1 sk** 3:0 (1541 3:1:1:4) med skuj i Ekilla, 1542 med skuj i Nyckelby och i Ekilla, 1545 3:6, 1554 med skuj i Nyckelby, 1567 4:1:2.
 1540–43 **1 skuj** till *Skämma, 1541 0:5:1 till Åby.
 1545–56 **1 skuj** 0:3:2 till Valla, 1554 till Nyckelby.
 1540–56 **1 skuj** 0:2 till Brunnsta.
 1542–43 **1 skuj** 0:1:1:4 till Nyckelby.
 1540–43 **1 stuj** 0:2:2:4 till Risby.
 1554–67 **1 stfjäll**, 1567 **1 skfjäll**.
1 ky, 1:0, 1549 1:3:2.
 Summa jt 5:2:0:4 (5:5:1).
 1286 testamenterar Elisabet (andligt sigill), dotter till avlidne 'herr' Gere, 0:0:1 i N till Löts kyrka, i Trögds hd, samt ytterligare jord och gårdar till kloster och kyrkor i Uppland och Södermanland (DS 918, DMS 1:9 s 161 f).

- 1298 genomför Erling i N, på Folke Jonssons (Fånö-ätten) vägnar, jordtransaktioner med Rörik Matsson i Asker, Stockholms-Näs sn, Bro hd, på olika håll i Uppland (DS 1233, se DMS 1:9 s 166).
- 1324 är Olof i N faste vid häradstinget (DS 2484).
- 1348 är Peter i N faste i samband med ett jordbyte (DS 4382).
- 1412 intygas att Per Ingemundsson tidigare (före 1379) har bytt till sig 0:6 i N och jord i Pollista mot jord i Lisa och Lilla Penningby, Länna sn, Lyhundra hd, samt i Ortala, Väddö sn, Väddö och Häverö skeppslag, från Nils Kettilsson (Vasa) (VFT II: 8–9 s 146, GiOV s 164, 169, DMS 1:5 s 85).
- 1517 är Erik Olsson i N vittne vid ett arvskifte i Stockholm (se Bålsta, Yttergrans sn) (StTb s 157).
- 1538 har kyrkan en gård i N som räntar 14 spann korn, hälften till kyrkan och hälften till prästen, $\frac{1}{2}$:0 gengärdsbn, 8 dagsverken och fodring (UH 1538:2).
- 1549 har kyrkan en gård i N om 1:3:2. Landbon Olof sår 2 pund årligen. God skog finns till timmer, fiske i Hummelviken, och gården har tillgång till gott mulbete. Ängen ger 20 lass hö årligen. (UH 1549:3)
- 1559 säljer Mats Jakobsson, borgare i Stockholm, 0:2 i N till Gustav I (se Brunnsta) (RAP 16/12).
- 1567 finns en skattefjäll som ligger i skogen, där Olof Eriksson i N vartannat år sår en spann korn, och vartannat år betalar ränta (UH 1567:3).

Pollista

- 1420 i *Polistom* (SD 2742) – 11 H, 1 i.
- UH 1540–56 **1 skuj** till Aske, Håtuna sn, 1541 0:4:0:4, 1542 0:4, 1554 **1 st** 0:4.
1567 **1 st** 0:1:1 (öde 1573).
1 ky 0:5, 1549 **2 ky** 0:5 + 0:2 ('småjord'), sammanslås 1555 till **1 ky** 0:7.
1542 **1 fr** 0:5 (Görvel Fadersdotter /Sparre/, 1562 Lage Brahe), 1573 **1 aoe**; jt från DaNoRL.
Summa jt 1:1:0:4 (1:0:1) samt frälsejord.
- 1381 byter Lars Filipsson (Philippus Larssons ätt) till sig 0:5 i P (*Yölistom*) (se Brunnsta) (DRAp 1414 12/3, vid).
- 1412 uppges att Per Ingemundsson bytt till sig 0:2 i P av Nils Kettilsson (Vasa) (se Nyckelby) (VFT II: 8–9 s 146).
- 1420 byter Olof Haraldsson (Hjulsta-ätten) bort 0:5 i P till Uppsala domkyrka mot 0:0:5 i Hjulsta, Enköpings-Näs sn, Åsunda hd (SD 2742, se även SLÅ 2005 s 254).

- 1538 har Hacksta kyrka i Trögds hd en gård om 0:5 i P, som räntar 12 spann korn och fodring (UH 1538:2).
 1549 har sockenkyrkan en gård i P om 0:5, där landbon Nils sår 12 spann om året. God 'tarveskog', dvs. skog till husbehov, finns, samt gott mulbete och fiskevatten i Sandvik och ängen ger 10 lass hö (UH 1549:3).

***Prästbordet** 1538 *Prestebordh* (UH 1538:2).
 UH 1538 (endast) **1 ky** 1:7.

Sandvik 1369 i *Sanduyk* (DS 8015), 1379 i *Sanduik* (DS 9928) – 11 H, 1 i.
 UH 1542 **1 aoe**, 1559 **1 aoet**, 1567 $\frac{1}{2}$ **aoe**.
 Sandvik är sätesgård för frälse mannen Jöns Larsson (okänt sigill) 1369–1394 (DS 8015, RAp 1394 4/10).
 1369 omnämns Jöns Larsson i S som ägare av jord i Öknebo hd, Södermanland (DS 8015).
 1379 är Jöns Larsson i S skiljedomare vid en arvstvist (DS 9928).
 1383 är Jöns Larsson i S faste på Trögds häradsting (RAp 25/11).
 1394 är Jöns Larsson i S faste i Simon Djäkns morgongåvobrev (RAp 4/10).
 1539 säljer Jakob (Pedersson) Västgöte med sin hustru Anna Eriksdotters (björnlår) samtycke torpet S, som räntar 1:0 pn, till Gustav I (se Apalle) (RAp 2/1).
 1559 är arv och eget-torpets utsäde $\frac{1}{2}$ pund och ängen ger 6 lass hö. Torpet räntar 1:0 pn, 3 dagsverken och fodring. Torpet är frälsejord och köpt från Jakob (Pedersson) Västgöte 1539. (AoE 29 A:1)

Sejersta Se Ekolsund.

Skrikjädra 1542 *Säkeiedra*(?) (UH 1542:8), 1543 *Screkeiedra*(?) (UH 1543:14) – 11 H, 3 i
 UH 1542 **2 aoe**, 1543 0:6 + 0:6.
 1543 hör båda gårdarna i S till Bälsunda rättardöme och under Ekolsund. Gårdarna anges ha liten åker där man på varje gård årligen sår 2 pund säd. Ängen ger varje gård 20 lass hö. God skog och gott fiskevatten finns. Gårdarna räntar vardera 0:6 avradspn, 2 pund korn, $\frac{1}{2}$ pund smör, 1 får, 2

höns, 20 ägg, 2 markpund hampa, 6 lass ved och 6 dags-verken till Ekolsund samt fodring. (UH 1543:20)

Skäcklinge

- 1475 *Skæklinge* (UUBp u d, se SDHK 29869) – 11 H, 2 j.
 UH **1 fr**, 1542 **2 fr**, (1562 Bengt Knutsson/ Sparre av Hjulsta och Ängsö/), 1573 **3 aoe**.
 1475 skiftar Nils och Bengt Faderssöner (Sparre av Hjulsta och Ängsö) arvet efter deras mor Elin Nilsdotter (Natt och dag). På Bengts lott faller bland annat två gårdar i S som tillsammans räntar 8 pund korn, 0:10 pn och 2 pund smör. (UUBp u d, se SDHK 29869)

***Skämman**

(nu Katrinedal)

- 1286 *de Skæmmv* (DS 911), 1444 i *Skæma* (UUBp 23/5) – 11 H, 2 j (Katrinedal) – bytomten låg på nuvarande platsen för Katrinedal, se karta (LSA Katrinedal B89-15:1, år 1749).
 UH **1 sk**, 1540 **2 sk** 2:0 med skuj i Nibble + 1:5 med skuj i Hällby och i Nyckelby, 1567 2:3:2 + utan jt, 1573 **1 sk**.
1 fr (1562 Olof Henriksson /stengavel/), 1573 **1 aoe**.
 Summa jt 3:5 (2:3:2) samt frälsejord.
 1286 testamenterar Nils Ubbesson, make till Juliana Hagbardsdotter, 0:11 i S till Björn, sin systerson, och 0:0:16 i S till Gregers, son till hans andra syster, i samband med att Nils ska resa på korståg till det Heliga Landet. Han ger också 9:0 pn som ska betalas från S och delas lika mellan franciskanklostren i Östra Aros, Enköping och Stockholm. Till nunneklostret i Sko ger han 5:0 pn, varav 3:0 pn ska betalas från S och 2:0 pn från Nysätra, Nysätra sn, Lagunda hd. Till sin sockenkyrka 'Gran' testamenterar han 4½:0 pn och till prästen där 0:12 pn, vilket ska finansieras genom Nysätra. Ragnvald, hans tredje systers son, får jord i Nysätra. Dessutom friger Nils Ubbesson alla sina trälar. (DS 911)
 1444 är Olof i S faste vid häradstinget (UUBp 23/5).
 1497 är Erik i S faste vid häradstinget (RAp 28/1).

Säby

- 1286 *de Seby* (DS 911) – 11 H, 2 i – bytomt ca 400 m väster om Katrinedal (RAÄ 175:1), se karta (LSA Katrinedal B89-15:1, år 1749).
 UH **2 fr** (Ebba Eriksdotter /Vasa/) 1545 **2 aoe**.
1 fr (1562 Gabriel Kristersson /Oxenstierna).

- 1286 testamenterar Nils Ubbesson 20 mark pn till dominikanerna i Sigtuna, vilket ska betalas från S (se *Skämma) (DS 911).
- 1298 testamenterar Juliana Hagbardsdotter, änka efter Nils Ubbesson, 0:5 i sin huvudgård S till dominikanerna i Sigtuna, där hon också vill begravas brevid sin make, med återköpsrätt för sina släktingar inom ett år efter hennes död. Till Uppsala domkyrkas fabrica skänker hon 0:3 i S, till sin kyrka Övergran ger hon 0:0:2 i S, och till Yttergrans kyrka ger hon 0:0:1 i S.

Vidare skänker hon var tionde penning av den lösa egendom som vid hennes död finns på gården S till dominikanerna i Sigtuna, och hon anslår därutöver ½:0 i S för att lösa ett stort antal penninggåvor till kyrkor, kloster och präster i Uppland samt till fattighuset i Uppsala och hospitalet i Enköping. (DS 1232)
- 1298 kungör ärkebiskop Nils att Juliana Hagbardsdotter förklarat för honom hur det kunde komma sig att hon hade 3:0, så när som på 0:0:8, i S. Juliana hade fått 0:3 i brudgåva från sin make Nils Ubbesson och 1:0 hade hon köpt från maken då han begav sig till det Heliga Landet. Resten av jorden i S ägde hon genom arv. Dessutom uppgav hon att hon ägde 0:14 i Svista, Alunda sn, Olands hd (belägget saknas i DMS 1:4) eftersom hon bytt till sig det av sin släkting Bengt Bosson (Bengt Bossons ätt) mot sin huvudgård Söderby, Danmarks sn, Vaksala hd. (DS 1231)
- 1300 stadfäster Bengt Bosson, som är Juliana Hagbardsdotters närmaste arvinge hennes testamente med de förbehåll beträffande jorden i S som ärkebiskopen med samtycke av Juliana och Bengt Bosson angivit i Julianas testamente från år 1298 (DS 1306).
- 1333 ger drotsen Knut Jonsson (Aspenäs-ätten) som ingift till Klara kloster i Stockholm för sin dotter Ingeborg, änka efter Erik Valdemarsson (Folkungaättens Valdemarsgren), 2:0:16 i S, och jord i Hönsgärde, Husby sn, Långhundra hd, samt Lidingby och *Gydinge, Vallby sn, Trögds hd (DS 2964, se DMS 1:9 s 209).
- 1437 ger Bengt Jönsson (Oxenstierna) 0:12 i S och jord i Harg, Odensala sn, Ärlinghundra hd, och Ströja, Rasbo sn, Rasbo hd, om sammanlagt 6:0, i morgongåva till sin hustru Märta Lydekadotter (Stralendorp) (RAp 18/6).

- 1458 ingår Karl Nilsson i S i den nämnd som rannsakar och synar en gränsdragning nära Sigtuna (se *Hanaholm, Sigtunas omland) (RAp 25/7).
- 1476 tillfaller två gårdar i S, som tillsammans räntar 0:12 pn och $\frac{1}{2}$ läst korn, och jord i Fiskbrunna, Erik Karlsson (Vasa) i arvsförfattningen efter hans kusiner (se Fiskbrunna) (RAp 16/6, GiOV s 643).
- 1480 ger Ingeborg Bengtsdotter (Björnlår) två gårdar i S till Sko kloster, om tillsammans 1:0. Den ena gården ger hon till klostret som själågåva för sin man Johan Nilsson och sina föräldrar och den andra gården till S:ta Annas kor i klostret, för inköp av vax och mässtyng eller mässkläder. (RAp 17/5)
- 1489–1503 har Sko kloster två gårdar i S, under Gräna rättardöme. Gårdarna räntar vardera 3 pund korn och $\frac{1}{2}$:0 pn årligen, och den ena gården räntar dessutom vax och utsmyckningar till S:ta Annas kor. En marginalanteckning från 1500-talet anger att en gård är 'borta' och att ingen vet vem som har den. Ytterligare en marginalanteckning från 1500-talet uppger att 'Gabriel dolt någon avrad där'. (SkoKlJb s 38 not 56 b och 57 b)
- 1544 meddelas att gårdarna i S under arv och eget är en gåva från Ebba Eriksdotter (Vasa) till kusinen Gustav I (UH 1544:16).

Valla

- 1316 *in Wallum* (DS 2062), 1412 *in Wallom* (SD 1586) – 11 H, 2 i.
- UH **1 sk** 1:6:2 med skuj i Lundby, Yttergrans sn, 1546 med skuj i Lundby och Nyckelby, (1547 1:6), 1554 2:5:0:4 med skuj i Lundby, 1567 2:5:0:4 utan skuj.
1550–67 **1 skuj** 0:0:2, 1552 **1 kyuj**.
1538–40 **1 ky** 0:5.
Summa jt 2:3:2 (2:5:0:4).
- 1316 upptas en kyrkolandbo i V i förteckningen över vad hertig Valdemar uppburit av kyrkogodsens i Tiundaland (DS 2062).
- 1412 är Johan i V faste vid ett lagmansting (SD 1586, SD 1587).
- 1538 har sockenkyrkan en gård i V som räntar 5 spann korn till kyrkan, 5 spann korn till prästen, $\frac{1}{2}$:0 gengårdspn, 8 dagsverken och fodring (UH 1538:2).

Vi

- 1348 *in Wi* (DS 4382), 1396 *i Wii* (BhSp 24/6) – 11 H, 2 j – sockenengränsen mellan Övergran och Yttergran gick under 1500-talet genom byn; 1554 hörde två gårdar till Övergrans sn och en gård till Yttergrans sn (Prt 1544-57).
- UH **1 sk** 1:4 med skuj i *Rysbyn och Ekilla, båda Yttergrans sn, 1541 1:4:1, 1554 med skuj i *Rysbyn, Ekilla och Alby, 1567 **1 sk** 3:1:1.
 1540–56 **1 skuj** 0:3:1:4 till Brunnsta.
1 ky 0:2:1, 1549 0:7.
 Summa jt 2:1:2:4 (4:0:1).
- 1348 är Olof i V faste vid ett jordbyte (DS 4382).
 1396 är Mats i V faste vid häradstinget (BhSp 24/6).
 1412 är Mats i V faste vid ett lagmansting (SD 1586 och SD 1587).
 1461 är Gregers i V nämndeman vid lagmansting i Sigtuna (RAp 30/12).
 1501 är Peder Gregersson i V nämndeman vid häradstinget (RAp 2/10).
 1538 har kyrkan en gård i V som räntar 6 spann korn till kyrkan, 6 spann korn till prästen, 5 lass ved, 7 dagsverken och fodring (UH 1538:2).
 1549 har kyrkan en gård i V om 0:7. Landbon Lasse Eriksson sår 2 pund om året. Det finns god skog till timmer och 'vid Sjöändan på Risby-skogen' till vedbrand. Gott fiskevatten och gott mulbete finns. Ängen ger 30 lass hö. (UH 1549:3)
 1559 säljer Mats Jakobsson, borgare i Stockholm, 0:0:10½ i V, där 'örtugen gäller 10 öre', till Gustav I (se Brunnsta) (RAp 16/12).

Åby

- 1292 *de Aby* (DS 1064, avskr), 1347 *in Aaby* (DS 4181) – 11 H, 2 i.
- UH **1 sk** 2:2:1:4, 1540–56 med skuj i Hällby.
1 sk, 1541 1:5 med skuj i Hällby och Nyckelby, 1542 1:6 med skuj i Hällby och Nyckelby, 1545 utan skuj.
 1540–42 **1 skuj** 0:2:1 till Brunnsta.
1 ky 1:1, 1549 **2 ky**, 0:6:1:4 + (utan jt), 1550 **1 ky** 0:6:1:4.
 1545–59 **1 aoe** 0:1, 1546 **1 aoeuj**, uppges 1559 lyda under Apalle.
 Summa jt 5:2:2:4 (5:0).
- 1292 är Hemming i Å vittne i altarprästen Johans i Gran testamente (DS 1064).

- 1347 är Gudlev i Å, Valdemar Erikssons (Folkungaättens Valdemarsgren), ombud med fullmakt i samband med jordtransaktion på Lagunda ting (DS 4181, DS 4251).
- 1396 är Lars i Å faste vid häradstinget (BhSp 24/6).
- 1400 är Johan i Å faste vid häradstinget (UUBp 1/5).
- 1409 döms 0:0:1 i Å från Övergrans kyrka och under skatt vid räfsteting med allmogen i Håbo härad. Jon i Å ingår i räfstetingsnämnden (SD 1184).
- 1412 är Peder i Å faste vid ett lagmansting (SD 1586) och 1444 är han faste vid häradstinget (UUBp 23/5).
- 1461 och 1477 är Nils i Å faste vid två lagmansting i Sigtuna (RAp 30/12, KrappSp 20/2).
- 1490 och 1493 är Nils Matsson i Å nämndeman vid lagmansting i Sigtuna (RAp 4/1, ULdb s 5, 88, 102).
- 1538 har kyrkan en gård i Å som räntar 10 spann korn till prästen, 10 spann korn till kyrkan, $\frac{1}{2}$:0 gengårdspn, 5 lass ved, 7 dagsverken och fodring (UH 1538:2) s 146.
- 1544 är Åby äng en bland flera ängar som har legat under Arnö gård (AL 3 s 165 not 1).
- 1549 har kyrkan en gård i Å om 0:6:1:4. Landbon Tomas sår årligen 2 pund, god skog och gott mulbete finns, men inget fiskevatten. Ängen ger 30 lass hö. (UH 1549:3).

Sigtuna stad

995–1005 *Olaf rex an Situn, Situen, aon Stune, an Stnetei, an Stue, an Stnete* (mynt, typ CRUX Malmer 2010 nr 1–10) *Olfaf on Sidei* (mynt, typ LONG CROSS Malmer 2010 nr 50–51).

1000-tal *til Sigtunum* (runsten U 395).

1060–66 (omkring) *Sictonensis Ecclesiae consecravi Pontificem* (DS 22).

1103 (omkring) *Sigituna* (APS 4, avskr).

1134 *Sictunensis* (Weibull s 76)

1164–67 *prepositus de Sictonia* (DS 51).

1167–85 *iuxta Sithoniam* (DS 64).

1187 *ciuitas Sigtonia* (ASMA s 266).

1282 *Siktonie* (DS 751).

1298 *curiam meam Sictonie* (DS 1232).

1315 *villa Siktuniensi forensi* (DS 2032, avskr)

1324 *ciue Sictonie* (DS 2484).

1376 *i Sigtunum* (DS 9206).

Stadens äldsta historia

Sigtunas uppkomst dateras arkeologiskt till slutet av 900-talet. Namnet Sigtuna övertogs troligen från Fornsigtuna, Håtuna sn, som ligger ett par kilometer väster om Sigtuna stad.

Arkeologiskt präglas Sigtuna av östliga kontakter inom handel och många andra områden före omkring 1200 (Roslund 2001 s 231 ff, Roslund 2010 s 43), inte minst genom rusisk keramik. Men även västliga kontakter kan spåras, exempelvis genom smyckesfynd och de frisiska gillesbröderna som omnämns på två runstenar, daterade till 1000-talets första hälft (Roslund 2010).

Enligt Adam av Bremen blev Sigtuna biskopssäte på 1060-talet, det andra svenska biskopssätet efter Skara (AdamB). Sista gången en biskop från Sigtuna nämns är i samband med slaget vid Foteviken 1134, då en biskop från Sverige vid namn Henrik ska ha stupat där. Lundanekrologiet uppger att Henrik var biskop i Sigtuna. I Botvidslegenden från omkring 1200 uppges sannolikt samme Henrik vara biskop i Uppsala, men det torde handla om en tillbakaskrivning av förhållandena då legenden skrevs (Axelson 1956 s 40 f, 46 f, Dahlbäck 1993). Det gods som sannolikt anslagits av kungen till Sigtunas biskopssäte, och som bestod av Fornsigtuna, Håtuna sn, *Vadsbro, Vassunda sn, och Ström, Norrsunda sn, Ärlinghundra hd, hade återtagits av kungamakten före 1170-talet, då kyrkan försökte få det tillbaka (DS 852, Lovén 2010 s 11 ff).

Från omkring mitten av 1200-talet har Sigtunas betydelse som stad minskat till fördel för Uppsala och Stockholm (DahlbäckS). Under hela senare delen av medeltiden är Sigtuna en liten, lokal stad, präglad av dominikankonventet.

Sigtuna omtalas i skaldedikter från 1000-talets första hälft återgivna i Heimskringla; i Magnus den godes saga från år 1035 och i Harald Sigurdsson Hårdåde 1044 eller 1045 (Heimskringla).

- 995 (omkring) kallar sig Olof 'skötkonung' kung av Sigtuna och något senare anger hans son Anund Jakob sig som kung av Sigtuna (mynt, typ CRUX Malmer 2010 nr 1–10, typ LONG CROSS Malmer 2010 nr 50–51).
- 1000-talet Sven ... ristade stenen ... som förde henne till Sigtuna (runsten U 395).
- 1187 uppges i flera källor att Sigtuna brändes av 'hedningar' eller personer österifrån (ASMA s 266, Erikskrönikan v 474–507, FMU 33–34, ADMA s 130, 139).
- 1255 brinner Sigtuna (ASMA s 279).
- 1260 (omkring) vigs kung Valdemar Birgersson och drottning Sofia Eriksdotter (av Danmark) i Sigtuna (ASMA s 261, HH 7 s 4).
- 1311 beseglar Sigtuna stad tre brev i samband med Katarinas av Steninge, Husby-Ärlinghundra sn, Ärlinghundra hd, jordabyte (DS 1818, DS 1819, DS 1827).
- 1328 inköptes mandel och ris i Sigtuna, samt en *alecterium* (?strömmingstunna) åt munkarna i Sigtuna konvent, i samband med Upplands lagman Birger Peterssons (Finsta-ätten) begravning (DS 2660, UFT 10 h 41 s 12-18).

Runstenar

Flera runstenar och en mycket stor mängd större och mindre runstensfragment (på sten) har påträffats i Sigtuna. Många har hittats inmurade i kyrkomurar och i samband med arkeologiska utgrävningar, se nedan. Dessutom har ett stort antal runinskriftioner på ben och andra material hittats, men dessa behandlas inte här.

U 379, söder om Mariakyrkan (omtalar Frisergillet), U 380 Sigtuna kyrkogård, U 381 Sigtuna kyrkogård (fragment, inmurat i Gernerska gravkoret på 1700-talet), ytterligare ett runstensfragment påträffades inmurat i Gernerska gravkoret år 1990 (Fv 1992 s 158), U 382 och U 383 Mariakyrkan, nu i Statens historiska museum, U 384 Sigtuna klosterområdet (större fragment), år 1945 påträffades ett ornerat fragment utan runor i klosterområdet, U 385 i S:t Olofs ruin (fragment), U 386 i S:t Olofs ruin, nu i Statens historiska museum (tre fragment), U 387 vid S:t Olofs ruin (fragment, saknas), U 388 Sigtuna, nu i Statens historiska museum, ett fragment som förmodligen hört till U 388 påträffades i kv Slaktaren år 1969 (Fv 1970 s 305), U 389 Sigtuna, nu i Stadsparken, U 390 Sigtuna, nu i Stadsparken (större fragment, ytterligare ett fragment hittades år 1958 i kv Handelsmannen (Fv 1958 s 252)), U 391 Sigtuna vid Prästgatan, kv Nikolai (jordfast stenblock, omtalar Frisergillet), U 392 Sigtuna, Klockbacken (stort flyttblock), U 393 Sigtuna Borgmästarvreten, U 394 i S:t

Pers ruin, U 395 i S:t Pers ruin (omtalar namnet Sigtuna (Sigtunum)), U 396 i S:t Pers ruin, nu i Statens historiska museum (saknar inskrift, troligen gravsten), U 397 i S:t Pers ruin, nu i Statens historiska museum (åtta fragment), U 398 i S:t Pers ruin, nu i Sigtuna museum (troligen liggande gravsten), U 399 i S:t Pers ruin, nu i Sigtuna museum (fragment), U 400 Sigtuna prästgård, nu i Sigtuna museum (två fragment), U 401 och U 402 Sigtuna kv Kammakaren, nu i Sigtuna museum (fragment), U 403 Sigtuna kv Professorn, nu i Sigtuna museum (två fragment), U 404 Sigtuna kv Urmakaren, nu i Sigtuna museum (fragment), U 405 nu i Statens historiska museum (två fragment, kommer sannolikt inte från Sigtuna, utan från en runsten vid Ekerö kyrka (Fv 1954 s 1 f, Källström 1999 s 26 ff)), U 406 Sigtuna, nu i Östra Södermanlands Museum i Södertälje (fragment).

Dessutom påträffades ett runristat sandstensfragment i Mariakyrkan år 1971 (Fv 1974 s 212 f), en runsten hittades i grundmuren till S:t Lars ruin år 1956, där röd färg återstod i en del runor (Fv 1958 s 247 ff). Ett ornerat fragment av sandsten utan runor påträffades i kv Humlegården år 2006 (ATA rapport dnr 322-04034-2011), och i kv Kyrkolunden 8 påträffades 1995 ett runstensfragment av sandsten (Nytt om runer 1996 s 18). I kv Professorn hittades vid undersökningar 1990–2000 tre runstensfragment, varav två ornerade och ett runristat (ATA rapport dnr 322-4014-2011). I kv Tryckaren påträffades 1998-99 tre fragment från en och samma runsten (Situne Dei 2011 s 61 ff), och i kv Trädgårdsmästaren hittades två runristade och ett ornerat fragment (Fv 1990 s 42, Fv 1992 s 163 f, ATA dnr 321-1786-2012). I kv Urmakaren påträffades år 1990 ett runristat och två ornerade fragment (Fv 1992 s 167 f).

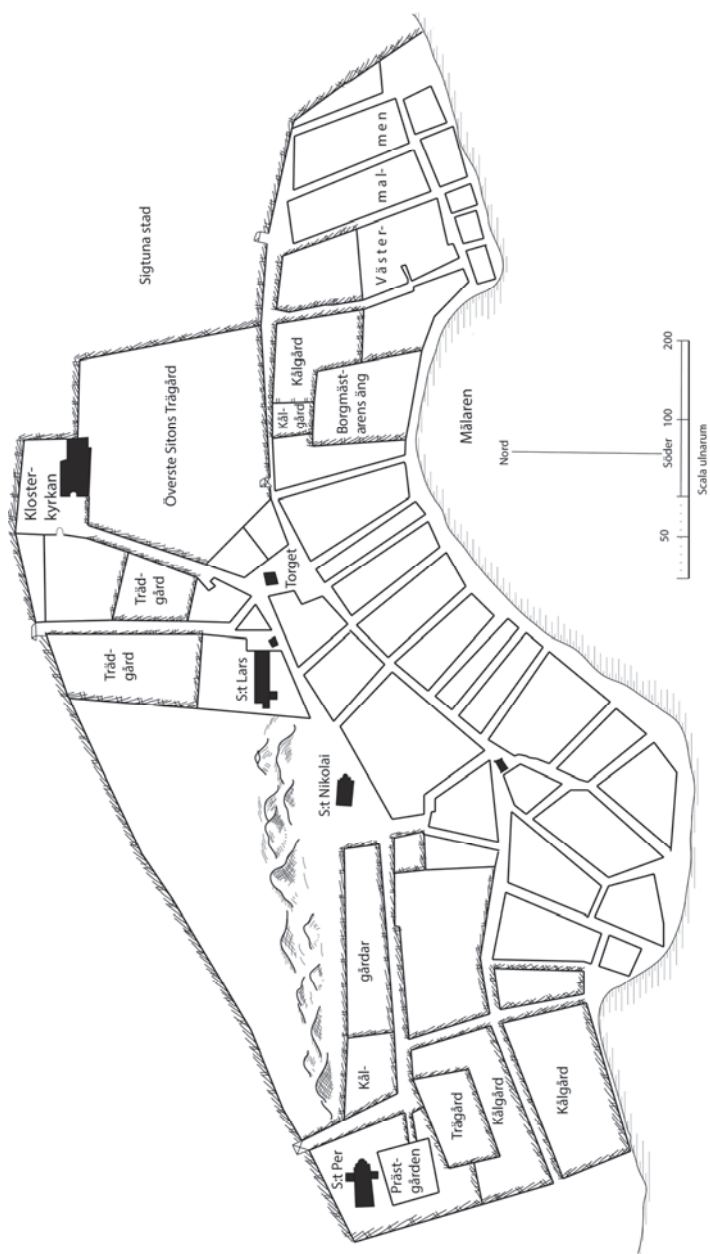
Stadsområde, gatunät och bebyggelse

Gatunätet och bebyggelsestrukturen

Det saknas helt uppgifter om medeltida gatunamn i det skriftliga materialet. Arkeologiska uppgifter visar att nuvarande Stora gatan är anlagd under 1000-talet. Gatan har varit belagd med kavelbroar i det äldsta skedet, och stenlades troligen under sent 1100-tal. Gatan var relativt smal, omkring 2,3–3,5 meter, under tidig medeltid (Ros 2009 s 170). Tomtstrukturen har varierat i olika delar av staden (Ros 2009 s 72 ff).

Det finns inga skriftliga belägg för en kungsgård i Sigtuna. På platsen för nuvarande Museitomten (kv S:t Gertrud) var bebyggelsen reglerad i tomter under stadens äldsta tid och därefter (omkring 1150–60) har en kyrka med kyrkogård byggts på denna plats (Ros 2009 s 72).

Sigtuna på 1630-talet

Karta över Sigtuna, 1630-tal. Trädgården söder om Mariakyrkan innehas vid tidpunkten för kartans tillkomst av överste Siton, dvs Jakob Siton som på 1630-talet var överste vid Upplands regemente. Trädgården utgörs av den plats där Dominikankonventet låg söder om Mariakyrkan. Renritning: Annika Björklund. Bebyggelse markerad i svart. Källa: LSA Sigtuna A88-1:1.

Medeltida byggnader

Av medeltida profana byggnader omtalas ett torn (*torneo*) nere vid sjön år 1387 (se Tomter och bodar) (RAp 12/8).

Av kyrkliga medeltida byggnader är den enda kvarvarande byggnaden i bruk dominikankonventets kyrka Mariakyrkan (RAÄ 30:1), som sedan 1500-talet fungerar som stadsförsamlingens kyrka. Konventsbyggnaderna låg söder om Mariakyrkan (RAÄ 30:2, 30:3 och 30:8). Öster om dem har grunden till ett stort palatsliknande stenhus påträffats (RAÄ 30:4).

De tre medeltida kyrkorna S:t Olof (RAÄ 28:1), S:t Lars (RAÄ 10:1) och S:t Per (RAÄ 22:1) finns kvar som ruiner ovan mark. Övriga kyrkolämningar, bland annat S:t Nikolai, finns idag endast under marknivå.

Mynthus

Myntning förekom i Sigtuna från omkring år 995 till 1050. På tomten mitt emot nuvarande Sigtuna museum i kvarteret Urmakaren påträffades vid arkeologiska utgrävningar där år 1990–91 ett mynthus, som kopplats till Olof Skötkonungs myntning. Mynthuset har daterats till omkring år 1000 (Malmer et al 1991, Ros 2001 s 87 ff).

Stadens styrelse

Borgmästare och rådmän i Sigtuna

1387 omnämns att Gudde tidigare varit borgmästare i Sigtuna (RAp 12/8).

1399 (tidigast) är Peder Håkansson och Jöns Pedersson borgmästare i Sigtuna, Peder Olofsson, Jöns Pedersson och Lasse överskrivare är rådmän i samband med Gevert Meinerstorps pantsättning av 'godset *Norsunda i Flysta sn' (UUBp u d, avskr, se SDHK 15250).

1510 har Sigtuna fyra borgmästare: Nils Pedersson, Jöns i *Gelthezslösa, S:t Pers sn, Nils Olofsson och Magnus Pedersson, och Lars Olofsson, Peder Bertilsson, Olof Hansson och Peder Skomakare är rådmän (RAp 25/9).

1512 är Magnus Pedersson borgmästare i Sigtuna (StTb s 233f).

Bymän i Sigtuna

1358 vittnar Mattias Kristinasson, byman i Sigtuna, på Håbo häradsting (DS 5946).

Fogdar i Sigtuna

1274 är Pauo fogde (*prefecto*) i Sigtuna (DS 572, DS 574).

1540–44 är Bengt Murarmästare fogde över Sigtuna (AL 3 s 150 och 163 f, GR 14 s 118).

Skrivare i Sigtuna

1519 är Peder Jute skrivare i Sigtuna (StTb s 208).

Regenter som utfärdat brev i Sigtuna

Magnus Birgersson	1282 (DS 751).
Hertig Valdemar	1309 (DS 1637).
Kung Magnus Eriksson	1333, 1341 (DS 3004, DS 3579).
Albrekt av Mecklenburg	1365, 1370 (DS 7217, DS 8082).
Sten Sture d ä	1471, 1497 (LuSS s 245, 257).
Svante Nilsson	1504 (A 4 f 4).
Gustav I	1540 (GR 13 s 133).

Judiciella förhållanden

Lagmansting i Sigtuna

- 1376 uppges Herbrekt Königsmark tidigare ha hållit räfsteting i Sigtuna (DS 9206).
- 1454, 1461 och 1477 håller Gustav Karlsson (Gumsehuvud), lagman i Uppland, lagmansting i Sigtuna (RAp 18/12, RAp 30/12, KrappSp 20/2).
- 1490 håller Gregers Matsson (Lillie), lagman i Uppland, lagmansting i Sigtuna (ULdb s 5, 101).
- 1493 håller Knut Karlsson (sparre över blad), underlagman i Uppland, ting i Sigtuna (ULdb s 87, 90).

Borgerskapet i Sigtuna

- 1291 är Holme borgare (*ciui*) i Sigtuna (DS 1041).
- 1295 beseglar menigheten i Sigtuna (*comunitatis Sictoniensis*) ett jordbyte som Johan Ängel gör med ärkebiskop Nils (DS 1127, DS 1128).
- 1298 är Sigtunaborgarna Tideman van Essen, Peter guldsmed den äldre, Lars Stabbesson, Tideman garvare, Johan skräddare, Peter sadelmästare och Peter Rörriksson vittnen i samband med en jordgåva till dominikanerna i Sigtuna (DS 1234).
- 1298 är Sigtunaborgarna Johan Saxe, herr Gödike Skalle, Everhard, Holme, Kepman Sillasson och Johan skräddare vittnen vid Juliana Hagbardsdotters testamente (DS 1232).

- 1311 är Sigtunaborgarna Holmfast Erengislesson, Henike Arnoldsson, Peter guldsmed, Karl guldsmed, Nils Ingegerdsson, Martin Vit, Botvid långe, Peter Vit, Johan Botildsson, Peter Humlesäck och Anders Stabbamåg vittnen, och Peter Sigridsson är 'förskälaman' (dvs vittnenas ordförande) i samband med Katarinas av Steninge, Husby-Ärlinghundra sn, Ärlinghundra hd, kungörelse angående ett jordabyte hon gjort med Birger Petersson (Finsta-ätten), lagman i Uppland (DS 1818, för jordtransaktionen se DMS 4:4 s 175, DMS 1:7 s 65).
- 1311 är Sigtunaborgarna Sigge Murare, Albert Svart (*Suri*), Ermund, Peter Kyle, Sune *Hakker*, Jon Martinsmåg, Peter Ingridsson, Olof Långeben, Stefan, Jakob *Daa*, Peter *Kebbi*, och Olof smed vittnen och fastar när Katarina av Steninge överlåter jorden hon fick av Birger Petersson (Finsta-ätten) till biskop Israel i Västerås (DS 1819).
- 1315 befaller hertig Valdemar alla hantverkare som bosatt sig vid marknadsplatsen Folklandstingsstad (nära Lunda kyrka, Seminghundra hd) och där bedriver handel och andra förbjudna näringsfång, att inom åtta dagar flytta till Sigtuna, Stockholm eller någon annan betydande och privilegierad stad (DS 2027, PRFSS I nr 14). Se även år 1332 och 1350.
- 1315 undantas torgstaden/köpstaden (*villa (...) forensi*) Sigtuna från de gods och inkomster i Håbo hd som tillfaller hertig Erik i hävdaskiftet mellan hertigarna Erik och Valdemar (se Fornsigtuna, Håtuna sn) (DS 2032).
- 1324 är Sigtunaborgarna Holmvast, Tomas, Henike Arnoldsson, Everhard, Nils Lightfot, Nils fogde, Villo, Johan Långe, Peter Esbjörnsson, Peter Vit, Lars Stabby, Esbjörn, Ermund och Sigge fastar vid Karl Danssons (stjärnbalk) jordöverlåtelse (se Killinge, S:t Pers sn) (DS 2482).
- 1324 är Holmvast, borgare i Sigtuna, faste vid häradsstinget (DS 2484).
- 1332 beordrar kung Magnus, till vilken några Sigtunabor klagat, de skomakare, garvare, skraddare och andra personer som bedriver handel vid Folklandstingsstad att inom åtta dagar flytta till Sigtuna, Stockholm eller andra större städer. I annat fall kommer deras gods att konfiskeras. Åläggandet gäller inte de jordbrukare som bor vid Folklandstingsstad (DS 2922).
- 1350 befaller kung Magnus, efter att köpmännen i Sigtuna (åter) klagat på försämrade handelsmöjligheter i Sigtuna, Uppsala och Stockholm då de som brukade handla i dessa städer nu istället bedriver sin handel i Folklandstingsstad, att alla som förut bedrivit sin handel i Folklandstingsstad nu måste uppsöka Sigtuna, Uppsala, Stockholm eller någon annan lämplig stad. Bryggare och bagare förbjuds att vistas vid Folklandstingsstad. Kung Magnus beslutar att folklandsting och marknader ska hållas i Sigtuna alla måndagar, med undantag av två dagar på hösten efter Mickelsmäss och två dagar på vintern efter Pauli omvändelse, då marknader och ting får hållas i Folklandstingsstad (DS 4598, PRFSS I nr 38).

- 1387 omnämns Jordan i Sigtuna som Kristina Fadersdotters värd (*hospiti*) i hennes testamente (RAp 5/12).
- 1482 får Jöns Jönsson, borgare i Sigtuna, böta för att han olovligen köpt salt i Stockholm (StTb s 354).
- 1482 intygar Anders Olsson, borgare i Sigtuna, att han inte förde med sig 'olagliga köpmän' uppåt i landet (StTb 5/10).
- 1506 skriver Svante Sture till Sigtuna och andra köpstäder (Enköping, Västerås, Arboga och Uppsala) och ber städerna bistå kungens skepp med livsmedel och vapen till Kalmar (HSH 20 s 47).
- 1525 ger Gustav I köpstaden Sigtuna, med borgmästare, råd och menighet, och deras hustrur, barn, hjon, tjänare, legofolk och allt som tillhör dem och av ålder legat under staden, sitt beskydd och privilegier. Borgarna i Sigtuna har berättat att prästrängar, bönder, bonddrängar och annat löst folk bedriver olovlig handel både i och utanför staden och i olagliga hamnar. Kungen förbjuder därför all olovlig handel i Sigtuna eller på stranden utanför på landsbygden eller i olagliga hamnar (PRFSS II nr 17, även GR 2 s 5 f).

Stadens ränta

- 1526 ska Sigtuna betala $\frac{1}{2}$ läst järn i skatt till kronan enligt överenskommelsen mellan kungen, rådet och ständerna (GR 3 s 230-32).
- 1530 är årliga räntan för köpstaden Sigtuna 17:0 pn (HH 11 s 10).
- 1542 är Sigtunas årliga ränta 18:0 pn. Dessutom räntar staden $8\frac{1}{2}$:0 pn för de äpplen och päron som växer i trädgården vid Sigtunakonventet och som fördes till Stockholm och såldes där samma år. (UH 1542:8)
- 1558 bor 60 borgare i Sigtuna. Ränta betalas för 33 vretar, 4 tomter och 1 klosterträdgård, se tabellen (UH 1558:16).
- 1566 bor 43 borgare i Sigtuna. Det finns också fem 'herremansgårdar' i Sigtuna och 45 'män eller husmän'. Den årliga räntan är densamma som 1558, förutom att äpplen saknas. Päron uppges växa i Munkträdgården och räntar år 1566 1 tunna (1566:9) och år 1567 3 tunnor päron (UH 1567:3).

1558	Ränta
Skattepenningar	30:0
Vretpenningar	6:3:0:8
Tomtörespenningar	1:0
Äpplen	$1\frac{1}{2}$ tunna
Päron	2 tunnor

Topografisk redovisning

Torg

1304 *iuxta forum* (DS 1433).

Ett torg i Sigtuna omtalas år 1304 i samband med en donation av en gård till dominikankonventet (se Tomter och bodar) (DS 1433). Det är inte känt var det medeltida torget har legat. Platsen för nuvarande Stora Torget var under medeltiden bebyggd (Medeltidsstaden s 14).

Gillestuga

1510 *Gyllesstughuna* (RAp 25/9).

1510 anges gillestugan ligga öster om en tomt som Karl Larsson (Björnlår) tidigare hade i Sigtuna, från gatan ner mot sjön (RAp 25/9).

Tomter och bodar

Någon topografisk redovisning av var i Sigtuna tomter och bodar har varit belägna tillåter inte källmaterialet, eftersom gatunamn eller andra geografiska hänvisningar saknas.

1282 skänker kung Magnus en tomt (*fundum*) i Sigtuna, som Filip Petersson tidigare ägt och där Arne Norrman och hans hustru Bierløta tidigare bott, till dominikanerna i Sigtuna (DS 751).

1294 bor Hølma invid Gödike Skalles gård i Sigtuna (DS 1103).

1298 testamenterar Juliana Hagbardsdotter, änka efter Nils Ubbesson, sin gård i Sigtuna med tomt och hus till sin tjänare Elisabet och hennes dotter Kristina, och till deras barn om de får några (DS 1232).

1303 testamenterar Elisabet, dotter till Johan i Nibble, Övergrans sn, sin del av den gård som hon fick av Juliana (se 1298 ovan), till dominikanerna i Sigtuna, med förbehållet att Elisabets dotter Kristina inom ett år efter moderns död ska kunna köpa tillbaka Elisabets del samt hälften av samma gård (DS 1411). – Dominikanerna hade tydligen erhållit hälften av gården vid ett tidigare tillfälle.

1304 skänker prostens Anders i Medelpad med full äganderätt sin gård invid torget i Sigtuna till dominikanerna. Denna gård har han köpt för sitt eget sparkapital. Alla byggnader är hans, men en del av gårdens tomt tillhör S:t Pers kyrka och en annan del tillhör S:t Nikolai kyrka. Herr Gerika Brand och herr Johan Saxe samt borgerskapet i Sigtuna är vittnen och sigillanter (DS 1433).

1387 säljer Hinse Staffansson, kyrkoherde i Häverö, Vaddö och Häverö skeppslag, en gård med hus och tomt och andra tillagor, som ligger näst tornet (*torneno*) nere vid sjön (*ok nidhir i sion*), som han ärvt efter sin moster Lucia, änka efter borgmästaren Gudde i Sigtuna, till ärkebiskop Henrik i Uppsala (RAp 12/8).

1387 omtalas en bod [?i Sigtuna] (se S:t Lars kyrka) (RAp 5/12).

1510 byter Nils Pedersson, Jöns i *Gelthezslösa, S:t Pers sn, Nils Olofsson och Magnus Pedersson, alla borgmästare i S, samt rådmännen Lars Olofsson, Peder Bertilsson, Olof Hansson och Peder Skomakare, på stadens vägnar, och med Knut Erikssons (hövitsman i Sigtuna och lagman i Uppland) samtycke, bort två tomter i östra delen av Sigtuna till priorn Magnus och bröderna i Sigtuna konvent, mot två andra tomter i västra delen av Sigtuna.

Den första tomten som staden upplåter till konventet ligger norrut, vid konventets kvarnhage, och hade tidigare innehafts av rådmann Peder Bertilsson. Rådmännen och borgmästarna sätter ut nya gränsmarkeringar för denna tomt för att avskilja den från stadens jord. En gränssten står i östra hörnet, på kvarnhagen vid vägen som går till bron, nära de vretar som Mikael Finne och Peder Manke nu har. En annan gränssten står i det nordvästra hörnet.

För denna tomt får staden en tomt i västra delen av staden, vid S:t Örjans kapell, och en 'gård med hus och jord' i som borgaren Gunnar tidigare hade, för att bytet skulle bli jämnt.

Den andra tomten som staden upplåter till konventet ligger öster om konventets trädgård vid vägen som går från konventet ner till sjön, såsom gränsstenarna utvisar. En gränssten står i 'korsvägen', på den södra sidan, med 'järn uthuggen' och en annan gränssten i norr, nedanför källan (*kellena*) som ligger uppe vid stallet.

För denna tomt får staden en tomt som ligger väster om gillestugan från gatan och ner mot sjön, som Karl Larsson (Björnlår) tidigare hade. Dessutom ger staden konventet hela den vall som konventets stall står på, med en gränssten ovanför källorna söder om stallet och en annan norr om stallet vid den norra porten till konventets kyrkogård, något söder om vägen som går från konventets kyrkogård och över **Harabergget* till bron. (RAp 25/9; konventets brevversion KB F b 6 pag. 29-32, tryckt i Gihl s 4 f)

1558 uppmanas Peder Galle undersöka rättigheterna till en bod som Mats Larsson, borgare i Sigtuna, har, men som borgmästaren i Sigtuna vill ta ifrån honom (GR 28 s 399).

Kyrkor och kyrkliga institutioner

Under tidig medeltid byggs ett flertal stenkyrkor som, med undantag för kyrkan på museets tomt, låg längs med nuvarande Prästgatan. S:t Per var belägen längst i väster och därefter följde i östlig riktning S:t Nikolai, S:t Lars och S:t Olofs kyrkor. S:t Nikolai nämns aldrig som sockenkyrka och saknas i 1314 och 1343 års uppräknings (DS 1946, DS 3754). Under 1200-talet tillkom dominikanernas kyrka (Mariakyrkan) och S:t Görans hospitalkyrka. Den sistnämnda omnämns första gången 1278 och har varit belägen i stadens västra del, någonstans utanför stadporten. Vidare uppfördes S:ta Gertruds kapell utanför den östra stadsporten omkring år 1300 (RAÅ Sigtuna 1:1, UKy 192, Tesch 2000 s 5–21, Tesch 2007 s 105–110).

1573 skulle de två 'gamla kyrkorna' i Sigtuna byggas om till skolhus respektive rådhus (PRFSS III:1 nr 129, nr 239) och 1578 meddelas till fogden Erik Joensson i Sigtuna att Mariakyrkan ska revoveras, *spitzen* (?takryttaren) ska byggas upp och konventskyrkan ska nu vara stadskyrka. Den tidigare stadskyrkan (namnges ej) ska istället bli sockenkyrka, och den kyrka som tidigare var sockenkyrka ska bli skolhus. Vidare uppges att den lilla ryska kyrkan ska bli rådhus och den femte kyrkan (namnges ej) ska bli spannmålsmagasin. Dessutom ska alla kyrkdörrar bommas igen ordentligt och ingen ska släppas in där (PRFSS III:1 nr 129 med avskrift från Johan III:s diarium 7/8 1578).

Biskopar, prostar, präster och kyrkoherdar

- 1065 (omkring) skriver ärkebiskop Adalbert i Hamburg till biskop Vilhelm i Roskilde angående kyrkomötet i Slesvig, där biskop Vilhelm närvarade och där Adalbert föreslog Adalvard som biskop i Sigtuna. Det hedniska folket (i Sigtuna) ville dock inte ha honom 'över sig' och Adalvard tjänstgör istället i Skara kyrka. Adam av Bremen anger att biskop Adalvard blev fördriven från Sigtuna. (AdamB s 200, DS 22, DDan 1:2:8)
- 1069 (omkr) kallar sig Adalvard för biskop av Sigtuna (DDan 1:2 nr 8).
- 1103 (omkr) räknas S upp i Florenslängdens lista över svenska biskopssäten (APS 4, Palmqvist 1961, PHT 1962 s 265, Scandia 1991 s 158 ff).
- 1134 omtalas biskop Henrik från Sigtuna som en av de biskopar som dog i slaget vid Foteviken (NLU s 76).
- 1164–67 är prosten Johan i Sigtuna ett av vittnena när jord doneras till Viby kloster (se Viby kloster, S:t Olofs sn) (DS 51, odat).
- 1215 (senast) befaller påven Innocentius III biskoparna i Linköping, Strängnäs och Västerås att ge ärkebiskopen i Uppsala fullmakt att flytta ärkesätet till Sigtuna (VatA 8A f 48r/ SDHK 339).
- 1220 nämns prosten Gaufred från Sigtuna (se S:t Pers kyrka i S:t Pers socken) (SMD 2 s 371).

- 1232 omnämns en prost i Sigtuna i en påvebulla (DS 268).
 1286 hålls provinskapitel i Sigtuna där broder Olof väljs till föreståndare för ordensprovinsen och broder Johan, prior i Sigtuna, väljs till biskop i Åbo (HH 7 s 6).
 1379 och 1395 är herr Johan kyrkopräst i Sigtuna och prost i Håbo hd (DS 10038, RAp 13/5).
 1399 (tidigast) är Mattias präst i Sigtuna (UUBp u d, avskr, se SDHK 15250).
 1475 är kyrkoherde Erik i Sigtuna faste i samband med ett morgongåvnebrev (RAp 16/1).

Kyrkan på Sigtuna museums nuvarande tomt

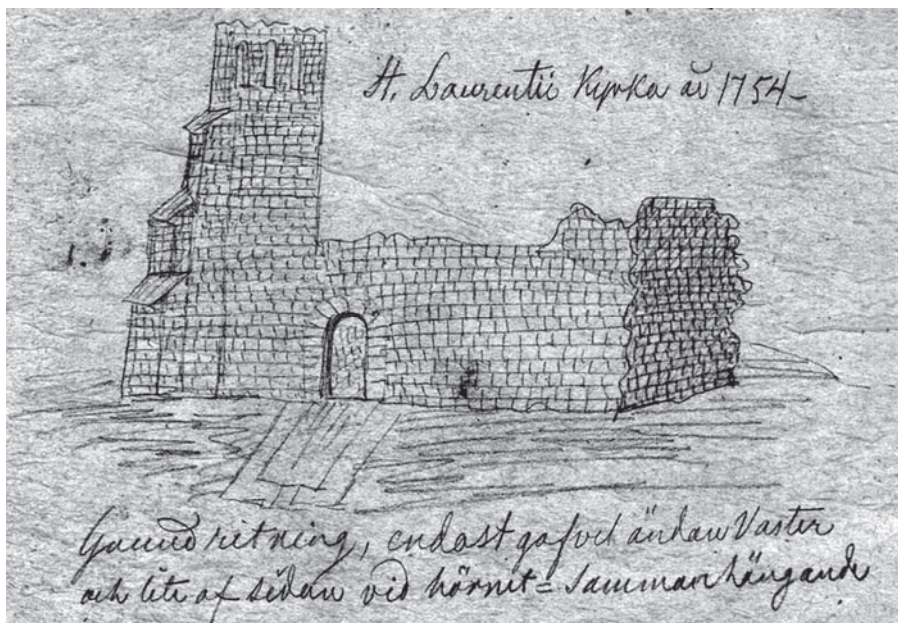
Under marken på Sigtuna museums tomt i västra delen av Sigtuna finns lämningar efter en medeltida stenkyrka vars namn är okänt. I den äldre Sigtuna-forskningen har kyrkan felaktigt identifierats som S:t Gertruds kapell. Kyrkan har varit ungefär 28 x 12,4 meter och i anslutning till kyrkans södra sida har man påträffat en tillbyggnad med flera gravar. Äldre gravar talar för att en träkyrka föregått stenkyrkan. Stenkyrkan har rekonstruerats med en bred absid ansluten direkt till långhusets murar. I västpartiet fanns en nedsänkt förhall eller krypta. En grav innehållande en kräkla grävdes ut intill kyrkans södra mur 1993. I samband med arkeologiska undersökningar av kyrkoruinen år 1923 påträffades ett reliefornerat dopfuntsfragment i sandsten som kan dateras till 1100-talets andra fjärdedel (jämför med Flasta, Sko sn) (RAÄ Sigtuna 7:1, Bonnier s 21, Tesch 2007 s 105 f, Ros 2001 s 177 ff). Kyrkogården till denna kyrka användes som begravningsplats fram till 1230- eller 1240-talet (Ros 2009 s 81).

S:t Lars socken

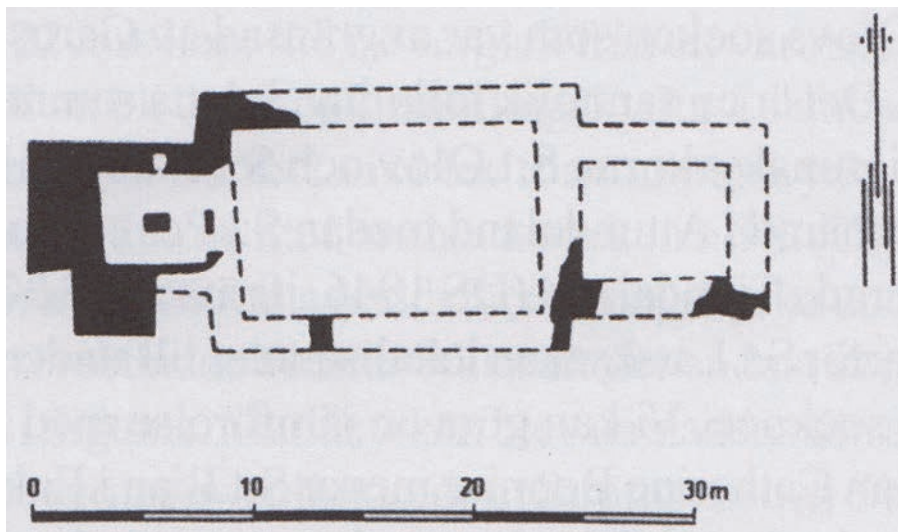
- 1311 *apud sanctum Laurencium* (DS 1821).
 1314 *De ecclesia beati Laurencii* (DS 1946).
 1331 *ecclesia beati Laurencii* (DS 2819).
 1343 *Beati Laurencii* (DS 3754).
 1534 *Sankte Laruss Soken* (UH 1538:2).

S:t Lars är sockenkyrka och räknas till Ärlinghundra härad år 1314 (DS 1946). Även 1343 hör S:t Lars kyrka till Ärlinghundra härad (DS 3754). Det är okänt om kyrkan hade en landsförsamling eller om socknen var begränsad till staden, eller en del av staden. Ännu 1534 omtalas S:t Lars socken. Då har kyrkan fyra landbor: en i Rävsta, en i Södertil, en i Norrtill, alla i S:t Olofs sn öster om Garnsviken, inom Ärlinghundra hd under medeltiden, och en i Ala, Vassunda sn, samt en fjäll i Norrtill som kallas Munkhättan (UH 1538:2).

S:t Lars kyrka

Avritning från 1800-talet. Källa: Mandelgren.

S:t Lars kyrkas plan. Rekonstruktion ursprungligen gjord av Lars Redin (1976). Nu bevarade murar och undersökta delar av muren har markerats i svart. Källa: Ros 2001 s 161.

Kyrkan (RAÄ Sigtuna 10:1)

Av Sigtunas medeltidskyrkor tycks S:t Lars ha varit den största, men idag återstår endast den omkring 15 m höga ruinen efter västtornet. Kyrkan är uppförd av gråsten (Medeltidsstaden s 49). I långhusets murverk har en runsten med ännu bevarad bemålning ingått, vilken kan tyda på en tidig datering av kyrkan, möjligen 1100-talets första hälft. Ursprungligen bestod kyrkan av västtorn, långhus och ett troligtvis rakslutet kor. Under medeltiden har den utvidgats mot öster och norr. Troligtvis förstördes kyrkan i samband med 1658 års brand (RAÄ Sigtuna 10:1, Bonnier s 21, s 280, Ros 2001 s 160 ff, ACBkomm).

1311 är herr Fredrik, kyrkoherde vid S:t Lars kyrka, och hans vikarie Torkel testamentsvittnen (DS 1821).

1314 (omkring) räknas 0:12 pn för S:t Lars kyrka upp i förteckningen över de årliga beloppen i sexårsgälden (DS 1946, odat, APS 160, odat).

1331 har S:t Lars kyrka jordegendomar om 0:21:½ i förteckningen över kyrkogods i Attundaland (DS 2819).

1387 testamenterar Kristina Fadersdotter en bod [i Sigtuna] till S:t Lars kyrka (RAp 5/12).

1538 har kyrkan två vretar vid S:t Lars kyrka, som räntar ½:0 pn (UH 1538:2).

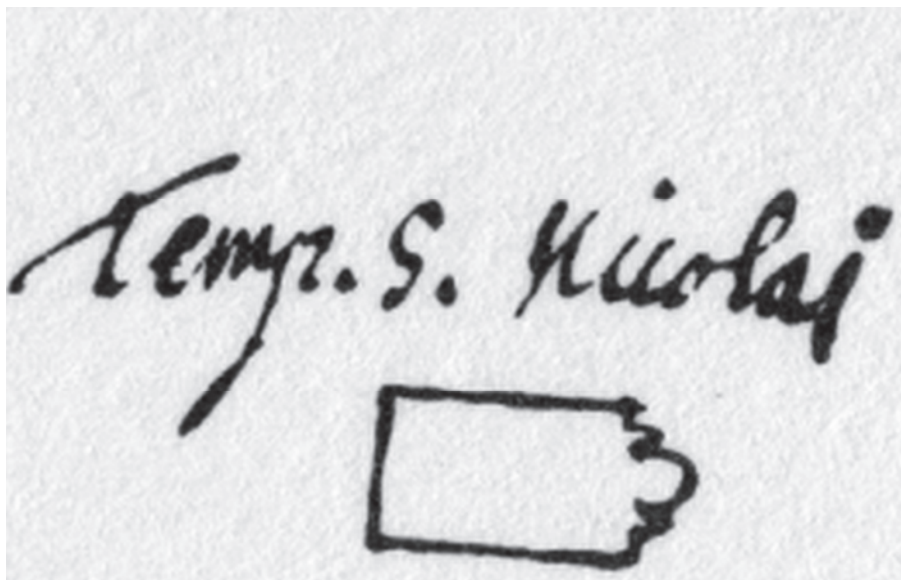
S:t Nikolai kyrka

1304 *ecclesiam beati Nicolai* (DS 1433).

1311 *ecclesia sancti Nicolai* (DS 1821).

Kyrkan

S:t Nikolai kyrka saknar idag lämningar ovan jord, men har av äldre avbildningar att döma varit en treskeppig basilika med tre intill varandra placerade absider i öster. Denna plantyp är i det närmaste unik bland de svenska medeltidskyrkorna. Kyrkan anses ha varit uppförd av sandsten och varit en hallkyrka (Medeltidsstaden s 12). Det är oklart när S:t Nikolai byggdes. Kyrkan är inte belagd som sockenkyrka och upptas inte i sexårsgården för kyrkorna 1314 (DS 1946). S:t Nikolai är den enda av Sigtunas kyrkor där endast kyrkan, inte både kyrkan och prästen, får pengar i ett testamente år 1334 (DS 3071). Beteckningen "rydze" kyrkan och den speciella planen gör att den kan antas ha tillhört ett ryskt handelsfaktori (Bonnier 1989). Efter reformationen fungerade kyrkobyggnaden under en period som rådhus och förstördes sannolikt i branden 1658 (Bonnier s 21, Ros 2001 s 172 ff, ACBkomm).

S:t Nikolai kyrkas plan avbildad på kartan över Sigtuna stad från 1630-talet (utsnitt av LSA Sigtuna A88-1:1). Norr är uppåt på bilden.

- 1304 uppges S:t Nikolai kyrka äga en del av en tomt i Sigtuna (se Tomtar och bodar i Sigtuna) (DS 1433).
- 1311 är herr Bengt, präst i S:t Nikolai kyrka, testamentsvittne (DS 1821).
- 1331 har S:t Nikolai kyrka 0:0:8 i förteckningen över kyrkogods i Attundaland (DS 2819).
- 1538 har kyrkan en 'liten kyrkotege' som räntar $\frac{1}{2}$:0 pn, och en 'liten kyrkovret' som räntar 0:3 pn. Båda ligger vid S:t Nikolai kyrka. (UH 1538:2)
- 1578 uppges att den *rydze* (ryska) kyrkan i Sigtuna ska byggas om till rådhus (PRFSS III:1 nr 129).

S:t Olofs kyrka

Se S:t Olofs sockeninledning för namnbelägg och kyrkobeskrivning.

S:t Pers kyrka

Se S:t Pers sockeninledning för namnbelägg och kyrkobeskrivning.

1278 ger kung Magnus, med samtycke från Magnus Johansson (Ängel) 'och andra' (*& aliorum*) som innehar patronatsrätt för hospitalen i Sigtuna och Stockholm, electus Jakob Israelsson (Finsta-ätten) i Uppsala full förfoganderätt över hospitalen och dess skötsel, inklusive rättigheten att flytta dessa hospital till annan plats och använda inkomsterna därifrån hur han vill (DS 634).

1510 anges S:t Örjans kapell ligga i västra delen av Sigtuna (RAp 25/9).

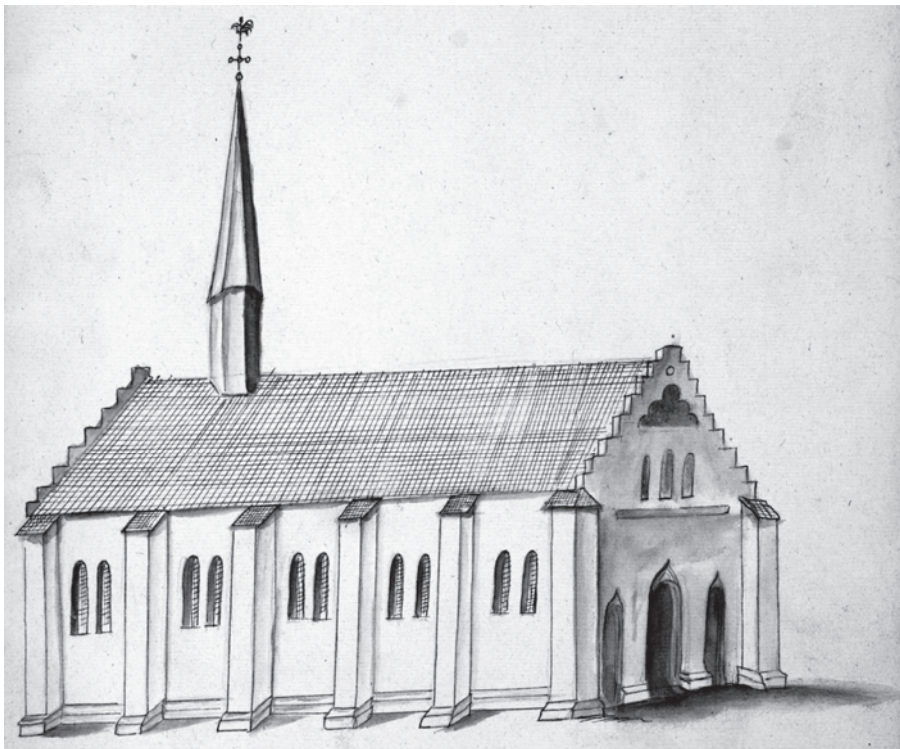
Munkkloster

1221 *Claustro in Sicthunia nuper erecto quoddam; claustrum ad honorem Beate Virginis noviter sit constructum* (DS 205, avskr).

År 1221 skriver påven Honorius III till alla kristna i Sverige och uppmanar dem att besöka det nyligen uppförda klostret i Sigtuna som byggts till jungfru Marias ära, särskilt på Marie himmelfärds dag, och ge allmosor till brödernas underhåll. För alla som gör detta utlovas 20 dagars avlat (DS 205).

Beteckningen *claustrum* visar att det inte handlar om någon av tiggarrorden, och läget i en stad utesluter cistercienserna. Tolkningen har framförts att benediktinmunkarna från domkapitlet i (Gamla) Uppsala, som lades ned mellan 1207 och 1224, hade flyttat till Sigtuna (Gallén 1976, Ros 2014). Dedicationshelgonet var det samma som för det senare anlagda dominikankonventets kyrka, och källorna antyder att dominikanernas kyrka hade en föregångare (se Dominikankonventet nedan och diskussion i Ros 2014).

Dominikankonventet

Mariakyrkan, avritning från 1680-talet. Källa: HadorphR f 113.

- 1237 <venit> conuentus Sictuniam; conventus fratrum venit Sigtoniam (ASMA s 260, 268, avskr).
- 1247 fratribus ordinis prædicatorum de Sictunia (DS 347), ecclesia fratrum Prædicatorum de Sictunia (DS 348).
- 1252 fratres de ordine predicatorum Sictunensium (...) ecclesiam & alia edificia (DS 395)
- 1259 in ecclesia beatæ virginis Mariæ (DS 467).
- 1305 Conuentus Sictuniensem, fratribus Sictuniensibus (DS 1487).
- 1311 fratribus predicatoribus Siktunie (DS 1821).
- 1387 clostreno i Sictunum (RAp 3/2)
- 1399 Sictuna kloster (RAp 21/3).

Sigtuna dominikankonvent grundas enligt två årböcker 1237 (ASMA s 260, 268). Enligt en dansk berättelse, ursprungligen författad omkring 1250 men bara känd i 1600-talsavskrift, hade konventet en förhistoria år 1220. Två klerker, Simon från Sverige och Nicolaus från Lund, som 1219 hade upptagits i orden, besökte dominikanernas första generalkapitel i Bologna pingsten 1220. På förfrågan av prosten Gaufred, vid S:t Per i Sigtuna, sände Dominikus dem till Sigtuna för att grundlägga ett konvent. De hindrades dock av ärkebiskopen, och då anvisade Knut Långe dem plats i Sko. 1222 grundades istället ett konvent i Lund, och då bröderna hörde detta reste de dit (SMD 2 s 371 ff).

1237 kom konventet till Sigtuna (ASMA s 260, s 268).

1247 beviljar biskop Vilhelm av Sabina 40 dagars avlat för dem som besöker predikarbrödernas kyrka i Sigtuna på jungfru Marie himmelfärdsdag och på kyrkans invigningsdag (DS 347, DS 348). Belägget avser inte nuvarande Mariakyrkan (se nedan).

1248 omtalas predikarbrödernas hus i Sigtuna i samband med biskop Vilhelm av Sabinas bekräftelse av en boggåva som före detta biskop Tomas i Finland gjort till konventet (DS 358, FMU 92).

1252 beviljar påven Innocentius IV 40 dagars avlat och 1253 ger ärkebiskop Jarler 20 dagars avlat för dem som genom allmosor och understöd hjälper dominikanerna i Sigtuna att fullborda den kyrka och andra byggnader som de håller på att uppföra (DS 395, DS 403).

1255 begravs ärkebiskop Jarler i Mariakyrkan i Sigtuna, nära altaret på nordsidan (ASMA s 279).

1259 utlovar ärkebiskop Lars i Uppsala 3 dagars avlat för dem som vid korsaltaret i dominikanernas Mariakyrka, där en del av Kristi kors finns bevarat, lyssnar till mässan på fredagar. Han ger också dem som förbundit sig att fasta på vatten och bröd på fredagar rätten att äta fisk och dricka öl. Dessutom får den som besöker Mariakyrkan på det heliga korsets festdagar 20 dagars avlat (DS 467; även 1290 DS 1025).

1261 dör kung Valdemars och drottning Sofias förstfödde son Erik och han begravs i koret framför altaret hos bröderna i Sigtuna (HH 7 s 4, ASMA s 261).

1266 ger den påvliga legaten kardinal Guido alla kristna i Sverige 20 dagars avlat för dem som besöker dominikanernas kyrka på Marie himmelfärds- och kyrkogångsdagar och vid andra helgonhögtider (DS 515).

1279 (och flera ytterligare år) se *Musamyr, Sigtunas omland.

1281 beviljar ärkebiskop Jakob i Uppsala 20 dagars avlat för dem som räcker dominikanerna i Sigtuna en hjälpande hand vid uppförandet av Mariakyrkan och andra byggnader (DS 731).

1282 se Tomter och bodar.

1298 se Säby, Övergrans sn.

- 1299 utlovar biskop Magnus av Åbo, biskop Brynolf av Skara, samt Lars i Linköping och Isar i Strängnäs 40 dagars avlat vardera åt alla som hjälper till så att bygget av dominikankonventet i Sigtuna och deras kyrka kan fullbordas (DS 1284, FMU nr 229, DS 1285).
- 1303 får priorn Israel i Sigtuna konvent en del av relikerna efter Erik den helige, då ärkebiskop Nils i Uppsala på begäran av hertig Erik Magnusson öppnat Erik den heliges relikskrin och undersökt relikerna, samt sedan givit en del av relikerna till biskop Nils i Västerås och en del till priorn Israel i Sigtuna (DS 1395).
- 1304 se Tomter och bodar.
- 1305 tvistar konventet i Sigtuna och bröderna i Strängnäs om rättigheterna att tigga vid sältranbodarna nära Stockholm, vid nuvarande Stadsgården. Broder Israel i Sigtuna konvent uppger att tiggeriet vid sältranbodarna alltid skett i frid och ro utan inblandning av någon annan tills priorn Lars i Strängnäs skickade broder Mattias Cornhest att tigga på samma plats. Konventet i Sigtuna framhåller att det bör vara de som får utnyttja dessa bodar, eftersom Stockholm ligger inom deras biskopsdöme, lagsaga och i deras landskap Attundaland, inte i Södermanland, där Strängnäs konvent ligger. Konventet i Sigtuna har ett provisoriskt tillstånd från provinsialpriorn att hålla på med tiggeri vid sältranbodarna tills frågan avgörs av provinsialdomstolen. Konventet i Sigtuna menar att de byar som ligger Solna socken, trots att de ligger söder om Stockholms ström, bör betraktas som deras, eftersom deras medbroder Rörrik och Emund samlat allmosor där under flera år, och eftersom deras medbroder Torir svurit att broder Bo med flera från Sigtuna fredligt bott i detta område under många år. (DS 1475, se DMS 2:1 s 33)
- Konventet i Sigtuna tar också stöd i den undersökning av gränserna mellan dessa landskap som gjorts på kungens uppdrag av kyrkliga och världsliga personer i samband med tvisten mellan kung Birger och hertig Erik, då man fastslog att gränsen gick söder om Stadsholmen, Åsön och Sicklaön. (DMS 2:1 s 33 f, Fritz HT 1971).
- 1305 avgör Peter, dominikanernas provinsialprior i Dacia och hans bisittare vid provinsialkapitlet, rättstvisten mellan konventen i Sigtuna och Strängnäs och dömer att rätten till sältranbodarna och hela 'Stockholms socken' ska tillhöra bröderna i Sigtuna (DS 1478).
- 1309 ger hertig Valdemar dominikanerna i Sigtuna fullmakt att avyttra de jordgods som testamenterats till dem när lösningstiden löpt ut (DS 1637).
- 1310 ger hertigarna Erik och Valdemar dominikanerna i Sigtuna fullmakt att ta i besittning och för egna ändamål avyttra den mark som Inge Ragnvaldsson testamenterat till dominikanerna, trots villkoren att arvingarna hade återköpsrätt under ett år (DS 1679).

- 1310 överlåter Magnus Gregersson (Folkungaättens oäkta gren) 100 mark pn till konventet i Sigtuna, för sin son Peters själ, med samtycke av Peters änka Helena, samt på inrådan av Peters morbror, priorn Israel i Sigtuna konvent. Överlåtelsen, som ska betalas inom ett år och tas från Peters lösöre, är både en testamentsgåva och en bot för ett brott mot konventet i Sigtuna (DS 1704).
- 1311 omtalas dominikanernas tegellada (*domus latericia*) (se *Musamyr) (DS 1803).
- 1311 beviljar ärkebiskop Nils i Uppsala bröderna i konventet i Sigtuna att årligen erhålla två prämlaster ved från hans skogar kring Sigtuna. Ärkebiskopens godsförvaltare kommer att överlämna veden till bröderna och han ger också munkarna rätt att fiska i hans vatten mellan *Dorsholmen, vid ?Tärnsund, Västra Ryds sn, Bro hd, och hans (kyrkans) gård Lövsta, ?S:t Olofs sn, Årlinghundra hd (DS 1800).
- 1311 testamenterar Katarina av Steninge till konventet i Sigtuna, där hon väljer sin gravplats, sin kvarn intill konventet och hälften av alla skogar och fiskevatten som tillhör hennes gård Steninge, samt 40 mark pn. Katarina ber också biskop Israel i Västerås att inhandla ett tyg av sidenbrokad för att tillverka en mässhake för S:ta Katarinas altare i Sigtunabrödernas kyrka (DS 1821).
- 1313 uppger ärkebiskop Nils att dominikanerna i Sigtuna får predika inom Uppsala stift och där ta emot bikt enligt den överenskommelse som fattats på kyrkomötet i Vienne nyligen (DS 1927).
- 1324 testamenterar Agmund Ginnasson (tre tupphuvuden) 20 mark pn, för sig och sin hustru Ingeborg, till dominikanerna i Sigtuna, och pantsätter för denna summa jord i Berga, Åkerby sn, Bälunge hd och Tibble, Bälunge sn, Hagunda hd (DS 2444, se DMS 1:6, s 48, belägget om Berga saknas i DMS 1:3 s 102 ff).
- 1344 anges att Tärnsund (i östra delen av Västra Ryds sn, Bro hd) tillhör munkarna i Sigtuna (DS 3849, saknas i DMS 1:7, se dock karta DMS 1:7 s 101 för sundets lokalisering).
- 1351 testamenterar ärkebiskop Hemming en *tabula aburnea* (en skrivplatta) till broder Gerhard, lektor i Sigtuna dominikankonvent (DS 4716, Schmid s 65).
- 1377 ger ärkebiskop Nils Jönsson i Lund och flera biskopar i Danmark, under förutsättning att ärkebiskopen i Uppsala samtycker, 40 dagars avlat åt alla som besöker Mariakyrkan som tillhör dominikanbröderna i Sigtuna, och där lyssnar till mässor och gudstjänster, och åt dem som går i procession på kyrkogården och samtidigt ber för de begravnas själar, åt de som där deltar i begravningar, åt dem som bistår Mariakyrkans fabrika, åt dem som vid klockringningen på kvällen, i enlighet med den romerska kuri-ans sedvänja, faller på knä och tre gånger uttalar ängeln hälsning Ave

- Maria, och åt dem som fromt ber till gud om lycka och välgång för biskoparna som utfärdat brevet och för deras kyrkor, samt för Danmarks och Sveriges riken (DS 9545).
- 1403 avgör Hincerus, generalvikarie i kyrkoprovinsen Dacia, en tvist mellan predikarmunkarnas konvent i Sigtuna och i Stockholm, där Torstuna hd i Uppland, som tidigare hört till Sigtunakonventets område, nu ska räknas till Stockholmsbrödernas område (SD 370).
- 1444 och 1530 se Slangvik, Tibble sn.
- 1458 se *Hanaholm, Sigtunas omland.
- 1487 skänker Olof Ingevaldsson (Måby-ätten) en huvudkrona till Mariabilden i Sigtuna konvent (RAP 2/7).
- 1523 meddelar Gustav I att Sigtuna kyrka och konvent ska betala 100 lödiga mark framledes, i samband med att han befäller att alla kyrkor och kloster i Sverige snarast ska översända sina monstranser (behållare för hostian), kalkar, klenoder och mynt, eftersom de skepp Gustav I köpt från Lübeck måste betalas (GR 1 s 100 f).
- 1530 föreslår Gustav I att munkarna i Skara kloster, ifall det ödeläggs, gärna kan flytta till Sigtuna konvent (GR 7 s 211 f).

Konventsbyggnaderna söder om Mariakyrkan var uppförda av tegel och bildade en sluten fyrkant med Mariakyrkan som konventets norra länga. Själva klostergården var omsluten av en välvd korsgång. Söder om konventet låg flera byggnader som har antagits vara ekonomibyggnader (Medeltidsstaden s 13, Wikström & Viberg).

Mariakyrkan – dominikanernas konventskyrka – är uppförd i tegel och är en av de första monumentalbyggnader av detta material som uppfördes i Mälardalen. Trots vissa förändringar har kyrkans medeltida exteriör bibehållits i tämligen stor utsträckning. Nordöstra delen av kyrkan har en sockel av sandsten som kan komma från en äldre kyrka. Byggnationen började i öster med ett smalare rakslutet kor med en trefönstergrupp och fortsatte med ett treskeppigt långhus. De låga valvbågarna på kyrkans södra sida utgör resterna av norra korsgångens valv.

I korets norra vägg finns en nischgrav för ärkebiskop Jarler (död 1255). Senare lades även ärkebiskop Peter Filipsson (död 1341) här. Begravningen torde ge lösningen på motsägelser i uppgifter om konventskyrkans ålder. 1247 nämns kyrkans invigningsdag, men 1252 uppmanas till understöd av kyrkbygget, och ännu 1299 var det inte avslutat. Ärkebiskopens nischgrav är med stor sannolikhet ursprunglig i muren, inte insatt sekundärt. Det tyder på att den nuvarande kyrkan nyligen hade påbörjats 1252. Invigningsdagen som omtalas 1247 avser en tidigare kyrka.

Västfasaden har en gotisk perspektivportal och rik utsmyckning av blindnicher. Ursprungligen hade kyrkan plant innertak av trä, men det ersattes snart med ribbkryssvalv av tegel. På kyrkans nordsida finns fortfarande spår av det

första byggnadsskedets gavlar över varje fönsterpar. Vid samma tid eller senare fick västfasaden en trappstegsformad avslutning, en takryttare placerades mitt på taket och en sakristia uppfördes. Före sin död 1290 ska kung Magnus ha utsmyckat kyrkan med ett koppartorn (Wallin s 306).¹² Medeltida är även det lilla tornet i kyrkans nordvästra hörn, om än delvis ombyggt vid 1900-talets början. I dess fasad är ännu den igenmurade s k predikogluggen synlig. Vid reformationen revs konventets byggnader och kyrkan omvandlades till församlingskyrka.

Av kyrkorummets bevarade kalkmålningar är konsekrationsskorsen äldst; övriga målningar bör ha tillkommit under 1300- och 1400-talen. Ett flertal medeltida inventarier finns bevarade i kyrkorummet; däribland två altarskåp från 1400-talet. Vissa av figurerna i högaltarskåpet är dock av äldre datum. De två romanska dopfuntarna i sandsten härrör från senast 1200-talets mitt och bör ha tillhört andra kyrkor i Sigtuna. Träskulpturer föreställande S:t Dominikus, Smärtomannen och fyra andra helgon, samt en ovanlig relikvariebyst troligen föreställande Katarina av Alexandria, är samtliga från 1400-talet. Från detta århundrade härrör även en korkåpa av granatäpplemönstrad silkessammet. Triumfkrucifixet är från cirka 1500. (MariaKy, Tesch 1997, Bonnier s 26 f, UKy 169, ACBkomm).

Gillen

Två runstenar i Sigtuna omnämner Frisergillet (U 379, U 391) under 1000-talet.

I slutet av 1200-talet och början av 1300-talet omtalas fyra gillen i Sigtuna: S:t Pers gille, S:t Knuts gille, Heliga korsets gille och Heliga gravens gille (Schück 1926 s 134). Sigillstampar från omkring 1300 finns bevarade för samtliga utom S:t Pers gille (i SHM).

1510 nämns en gillestuga (se ovan Topografisk redovisning) (RAP 25/9). Det framgår inte till vilket gille den hörde.

Frisernas gille

1000-talet reser Frisernas gillesbröder (*Frisa gildar*) en sten efter Torkel, sin gillesbroder. Torbjörn ristade (U 379).

1000-talet [ristar] Frisernas gillesbröder (*Frisa gi[l]dar*)... runor efter Albod, Slodes bolagsman. Torbjörn ristade (U 391).

¹² Den i litteraturen förekommande uppgiften att kung Magnus 1289 bekostade ett koppartak på kyrkan härrör från Dalin (1750) s 310, som vantolkat passusen hos Wallin.

Heliga gravens gille

1300 (omkring) S' COVIVII : SANCTI : SEPVLCRI : SIGTHVNIE (SHM 175).

1300 (omkring) omtalas Heliga gravens gille i Sigtuna på en sigillstamp (SHM 175).

Heliga korsets gille

1300 (omkring) SIGILLVM CONVIVII SANKTE CRVCIS DE SIGTVNIA (SHM 176).

1300 (omkring) omtalas Heliga korsets gille i Sigtuna på en sigillstamp (SHM 176).

S:t Knuts gille

1275 (omkring) S' CONVIVII SANCTI KANVTI DE SICTVNIA (SHM 174).

1275 (omkring) omtalas S:t Knuts gille i Sigtuna på en sigillsstamp (SHM 174).

S:t Pers gille

1325 *gilde siue conuiuio sancti Petri* (DS 2511).

1325 testamenterar Elena, hustru till Anders i *Quidløsu, Håtuna sn, ½:0 pn till S:t Pers gille i Sigtuna (DS 2511).

Sigtunas omland***Stadsjordar och stadsjordbruk i Sigtuna***

I det arkeologiska materialet saknas fåhus i princip helt under äldsta medeltid. I början av 1100-talet finns ett fåtal belägg på fåhus i kv Trädgårdsmästaren (Wikström & Söderberg, Tesch 2007 s 88).

Under medeltiden finns inte några direkta uppgifter om stadsjordar eller stadsjordbruk i Sigtunas skriftliga material, men 1387 omnämns en gård i Sigtuna med hus, tomt och 'alla tillagor' (RAp 12/8). Vad som ingick i tillagorna framgår inte, men det kan syfta på exempelvis tillgång till kålgårdar, jordbruksmarker eller betesrättigheter.

År 1510 omtalas jord som tillhör staden, då man sätter nya gränsmarkeringar för att särskilja stadens jord från Sigtunakonventets jord i samband med ett byte (RAp 25/9). I samma dokument uppges borgarna Mikael Finne och Peder Manke inneha vretar i den nordöstra delen av stadens utkant, nära konventet. 1525 ger Gustav I sitt beskydd av 'allt som av ålder legat under staden' (PRFSS II nr 17), men ingen precisering görs av vilka områden som avses. År 1558 finns 33 vretar, 4 tomter och en klosterträdgård. I klosterträdgården odlas äpplen och päron (UH 1558:16, se Stadens ränta).

Sigtunas stadsjord 1857

*Musamyr, Ragvaldsbo och Brännbo ligger inom Sigtunas stadsjord. Källa: Ljunggren 1862.

Först under 1580- och 1590-talen finns skriftliga belägg på att jordar och torp omkring Sigtuna läggs under staden (PRFSS III:2 nr 417, 431, 445, PRFSS IV nr 45, 102). Torpen Brännbo och Pilsbo, båda tidigare under Venngarn, S:t Olofs sn, donerades av kronan 1589 respektive 1591 (PRFSS III:2 nr 417, nr 445).

I en tvist med prästgården i Sigtuna 1590 klagade borgerskapet på att deras bästa stadsägor lagts under prästgården (PRFSS III:2 nr 431). Samma år bekräftar Johan III att stadens ägor – 'vretar, åkerstycken och liknande tomter' – som av ålder tillhört Sigtuna, inklusive den åker som lagts under prästbolet ska tillhöra staden (PRFSS III:2 nr 431).

På kartan över Sigtunas bebyggelseområde från 1630-talet (se tidigare sidan 266) finns flera kålgårdar, ängar och trädgårdar markerade i olika delar av staden (LSA Sigtuna A88-1:1). Kartan från 1857 (ovan) visar hela det område som då är stadsjord (Ljunggren 1862). I stadsjordägorna ingår vid denna tid södra delen av S:t Olofs socken (Brännbo, Ragvaldsbo och *Musamyr) och sydöstra delen av S:t Pers socken. Pilsbo ligger dock utanför stadsjorden.

Övriga platser i omlandet

***Gasaskæri**

1458 *Gasaskæri, Gaasa skæri* (RAp 25/7).

1458 är G en av de platser där gränsen mellan Sigtuna kyrkogods i söder och Sigtunakonventets *Hanaholms äng och vatten går (se *Hanaholm) (RAp 25/7).

***Gliby**

1316 *in Gliby* (DS 2062).

1316 omtalas sex landbor i G tillhörande ärkebiskopen i Uppsala i förteckningen över vad hertig Valdemar uppburit av kyrkogods i Tiundaland (DS 2062).

1344 hör sex torpare 'vid Sigtuna' (utan annat ortnamn) till Bärmö, S:t Pers sn. Torparna namnges och räntar enligt följande: Mikael ½:0 pn, Peter 1:0 pn, Mikael 1:0 pn, Johan bryggare 2:0 pn, Peter Vit 1:0 pn och Mats ½:0 pn. (DS 3837)

De sex torparna 1344 kan motsvara de sex landbor som omtalas 1316. I båda fallen tillhör jorden ärkebiskopen. *Gliby skulle därmed kunna vara en försvunnen by i närheten av Sigtuna. I Billby, S:t Pers sn, sker en ökning av jordetalet, nära en fördubbling mellan åren 1344 och 1539. Göran Dahlbäck har påtalat att orsaken till denna ökning är okänd (Dahlbäck kas nr 213). En möjlig anledning till ökningen kan vara att *Gliby sammanslås med Billby efter 1344 och därför försvinner ur det skriftliga materialet. Både Billby och *Gliby

tillhör Bärmö rättardöme 1344. Det är okänt var *Gliby har legat, möjligen nära Opptorpet, ca 750 m sydöst om Billby hustomt, eller närmare Sigtuna. På Sigtunas senare stadsjord, finns ett område med fossil åker (RAÅ S:t Per 313).

***Hanaholm**

1281 *Datum apud Hanaholm* (DS 730), *Datum Hanaholm* (DS 731, DS 732), *Hanahulm* (DS 734).

1289–91 *insule dicte Hanaholm* (DS 3834, avskr).

1444 *Hanaholm* (RAp 10/10).

1458 *Hanholms ænggia ok vatn* (RAp 25/7).

Hanaholm var ännu vid slutet av 1200-talet en ö, och är idag den halvö som kallas Munkholmen och ligger i Sigtunafjärden, mittemot Sigtuna, se sockenkartan över S:t Olofs sn. Det är oklart på vilken sida om ön som häradsgränsen mellan Håbo och Ärlinghundra gick, men Hanaholm har i denna bok hänförs till Håbo härad på grund av dess kopplingar till Sigtuna konvent.

1281 utfärdar ärkebiskop Jakob i Uppsala flera brev på H (DS 730, DS 731, DS 732, DS 734).

1289–91 byter ärkebiskopsbordet bort ön H samt Ljusbäck och Nordmyra (båda Nora sn, Våla hd) mot Lövsta, S:t Olofs sn, Ärlinghundra hd. Det framgår ej med vem bytet sker (DS 3834, DMS 1:4 s 115, där Hanaholm felaktigt identifieras som ett i övrigt okänt Hanaholm i Nora sn).

1444 hör H och **Tærneholm* (?Munkholmen vid Tärnsund, Västra Ryds sn, Bro hd, jfr Dorsholmen) till Sigtunakonventets ägor (se Slangvik, Tibble sn) (RAp 10/10).

1458 rannsakar och synar en nämnd med fullmakt från ärkebiskop Jöns i Uppsala och Gustav, riddare och lagman i Uppland, gränsen mellan Sigtunas kyrkogods i södra Til, S:t Olofs sn, Ärlinghundra hd, och det av Sigtuna konvent ägda '*Hanaholms äng och vatten'.

Gränsen utgörs i vattnet i väster av *Gasaskæri mitt i sundet (*mitbutnis*, dvs mitt i botten) där Sigtunas vatten möter. Nästa gränsmarkering är den första jordfasta, belägen mitt på norra delen av *Gasaskæri. Gränsen markeras i öster *oppa sylandith* (?på södra sidan *Gasaskæri) av ett gammalt rå. I östra och norra *gaardzhornene* (gårdshörnen) står en gränsmarkering, och söder om konventets 'ängsgård' ligger ytterligare en gränsmarkering. Nämnden sätter upp två nya gränsmarkeringar i östra och södra änden vid viken. I vattnet ska konventet och brödrarådet *raada* (utmärka) sina landområden mitt i sundet omkring konventets ägodelar som är äng, holme och näs, sedan åter in väster om *Gaasaskæri så som deras första åtskillnad visar (RAp 25/7).

***Musamyr**

1279 *vna cum palude que Musamyr dicitur* (DS 695).

1282 *lacum dictum Musamyr* (DS 756).

1286 *lacum quendam dictum Musamyr* (DS 906).

1288 *lacum seu paludem, que Musamyr dicitur* (DS 981).

1482 *eet kær vidhr Raualz bodhe som heter Mysamyræ* (RAp 31/3).

Musamyr var en del av Venngarnsgodset (DS 1810) och låg nordost om Sigtuna, nära Ragvaldsbo, S:t Olofs sn, förmodligen på den plats som på kartan över Sigtuna stads stadsjordar är markerad med namnet "Ragvaldsbodakärret" (se kartan ovan) (Ljunggren 1862). Aschaneus (1612) nämner Ragvaldskärret (Gihl s 15, 36). Musamyr är ett kärr som 1482 uppges ligga vid Ragvaldsbro (RAp 31/3). Följaktligen är Musamyr samma område som Ragvaldsbodakärret. På kartan över Sigtunas stadsjord 1857 ingår *Musamyr (Ragvaldsbodakärret) i stadens jord (Ljunggren 1862).

1279 stadfäster Johan Karlsson (Fånö-ätten) i sitt testamente överlåtelsen av mossen M till dominikanerna i Sigtuna, som enligt vad han fått veta tidigare skänkts till bröderna av herr Gere¹³, och han ger också 30 mark silver till dominikanerna i Sigtuna. Dessutom friger han alla sina trälar av båda könen (DS 695).

1282 intygar Ragnhild Erlandsdotter (Finsta-ätten), Johan Karlssons änka, att sjön M, med allt som hör därtill (jord, vatten, gräs och timmer), som herr Gere av Venngarn tidigare skänkt till dominikanerna och som hennes make stadfäst, är dominikanernas med full besittningsrätt. Hon överlåter också det tre famnar breda vattendraget som rinner från sjön ända till dominikanernas kvarn (DS 756).

1286 stadfäster ärkebiskop Magnus Ragnhild Erlandsdotters överlåtelse av sjön M, samt allt som därtill hör (jord, vatten, gräs och timmer), och fri nyttjanderätt av det vattendrag som rinner ner från sjön till deras kvarn till en bredd av tre famnar, till dominikanerna i Sigtuna (DS 906). I en 1400-talsöversättning kallas M för 'ett kärr liggandes vid Sigtuna, med jord, vatten, gräs och skog', och att munkarna fritt får använda det vattendrag som rinner från kärret genom åkern och genom den släta marken, ända till deras kvarn (DS 906a).

1288 stadfäster Ragnhild Erlandsdotter, hustru till Magnus Gregersson (Folkungaättens oäkta gren), i sitt testamente sin tidigare make Johan Karlssons gåva till dominikanerna i Sigtuna av 'sjön eller myren' (*lacum seu pa-*

¹³ Det har sannolikt funnits två 'herr Gere' – en som tvistar med sin mor Doter om jord i Viby på 1160-talet och en som skänker *Musamyr till Sigtuna konvent. Den senare donationen bör ha skett någon gång före 1279, tidigast 1237 då Sigtunakonventet omtalas som etablerat.

- ludem*) M, vid Sigtuna, med alla tillhörigheter, inklusive strömmen från M till dominikanernas kvarn. Dessutom ger hon sin gård **Lytislund* (?Österrekarne hd, Södermanland) och godset **Hwetingi* (?*Wætinge, Österhaninge sn i Södermanland) till dominikanerna i Sigtuna, där hon också väljer sin gravplats. Hon anger också att avkastningen från hennes gårdar ska tas om hand av priorn i Sigtuna konvent (DS 981).
- 1311 stadfäster Folke Jonsson (Fånö-ätten) sina framlidna föräldrar Johans och Ragnhilds testamentsgåva till brödrakonventet i Sigtuna av en jordlott 'i norr' nära Sigtuna som kallas M, samt det vattendrag som har sitt utflöde från M. Dessutom ger Folke sin morbror biskop Israel i Västerås fullmakt att sätta ut gränserna kring M, det nämnda vattendraget och den tomt där dominikanernas tegellada (*domus latericia*) står (DS 1803).
- 1311 överläter Folke Jonsson till dominikaneran den del av M som dominikanerna i Sigtuna tidigare tagit emot enligt de gränser som fastställts, inklusive ett dike av sex alnars bredd som går ända till deras konvent. Folke Jonsson redogör för att herr Gere av Venngarn och därefter Folkes föräldrar Johan Karlsson och Ragnhild Erlandsdotter tidigare skänkt hela jordlotten M på gården Venngarns ägor till dominikanerna i Sigtuna, men att Folkes morbror biskop Israel i Västerås, i närvaro av lagman Birger och Folkes två godsförvaltare Hemming från Aske och Henike Arnoldsson, med dominikanernas samtycke, hade tagit emot en del av M. Biskop Israel hade avskilt M efter bestämda gränser och dominikanerna hade själva av sagt sig den kvarvarande delen och återlämnat den till Folke och hans arvingar (DS 1810).
- 1325 byter Ramborg Ingevaldsdotter (Värmske), Folke Jonssons änka, till sig den del i kärret M som dominikanbröderna i Sigtuna tidigare fått av Folke och hans föräldrar, med undantag av diket och fritt avlopp därigenom från M, mot en slätt mellan dominikankonventets tegelhus (*domum latericium*) och torpet *Siggabodhir, som istället tillfaller dominikanbröderna (DS 2536). Bytet bekräftas några dagar senare av priorn Peter och konventet i Sigtuna, där det framgår att kärret M, som tidigare testamentarats till konventet av Folke Jonsson och hans föräldrar, nu ska tillhöra Ramborg, men att diket som rinner från kärret och som nu anges vara fyra alnar brett med fritt rinnande vatten, ska behållas av klostet. I utbyte mot M får konventet den slätt, som ligger mellan torpet *Siggabodhirs åker och konventets tegelhus, och som är utmärkt med gränsmärken (DS 2537, DS 2537a).
- 1482 ger Eskil Isaksson (Banér) i Venngarn kärret M 'vid Ragvaldsbo', till bröderna i Sigtuna, att 'bruka, inlycka eller gräva', och som konventet tidigare haft men som blivit bortbytt (RAp 31/3).

***Siggabodhir**

1325 *opidi dicti Siggabodhir* (DS 2536, DS 2537), *torpeno aakra som kallas Sigga bodha* (DS 2537a).

1325 uppges torpet *S ligga i närheten av Sigtuna dominikankonvents tegelhus (*domum latericam*) (DS 2536, DS 2537, DS 2537a).

Sigtunafärjan

1433 *Sichtwnafærio* (RAp 21/4).

1433 anslår Peter, ärkedjåkne i Uppsala, och kapitlet i Uppsala, att avgiften från färjan vid Sigtuna, som tidigare tillfallit hospitalet i Enköping, nu ska tillfalla det hospital som byggts vid S:t Jakobs kyrka nära Stockholm, och som kallas S:t Görans hospital eller Örjansgården (RAp 21/4).

1448 ger kung Karl färjan vid Sigtuna och färjkarlarna där sitt beskydd (RAp 24/11).

***Villinghe**

1497 *i Villinghe* (SvK 227 s 269).

1497 testamenterar Staffan Staffansson i *V 'i Sigtuna sn' en ko till Uppsala domkyrka (SvK 227 s 269).

Källor, litteratur och förkortningar

Käll- och litteraturhänvisningar sker genom användande av nedanstående förkortningar placerade inom parentes i slutet av varje notis. Parentesen placeras före punkt om hänvisningen endast avser den aktuella meningen, efter punkt om flera föregående meningar (helt stycke) avses. När hänvisning sker till källpublikationer med numrerade handlingar anges handlingens ordningsnummer eller (om handlingarna inte är genomgående numrerade) delnummer: ordningsnummer. Endast om handlingarna är onumrerade anges sidnummer. Hänvisning till otryckta källor görs enligt principen att den entydigt ska peka på ett enda dokument. I de fall en notis har åstadkommit genom att kombinera uppgifter från flera dokument hänvisas till dem inom parentes i kronologisk ordning från äldsta till yngsta med källförkortningarna separerade av komma-tecken.

A 4	Svante Nilssons Brevbok, signum A 4, RA.
ACBkomm	Bonnier A C, Kommentarer till kyrkobeskrivningar för DMS. Otryckta anteckningar, DMS närarkiv.
AcRiAd	Acta angående ridderskapet och adeln. Ämnessamlingar, RA.
AdamB	Adam av Bremen, Historien om Hamburgstiftet och dess biskopar. Stockholm: 1984.
ADMA	Jørgensen E, editor. Annales danici medii ævi. København: 1920.
AF	Almquist J A, Frälsegodsens i Sverige under storhetstiden. I–III. Stockholm 1931–47.
AH	Almquist J E, Herrgårdarna i Sverige under reformations-tiden. Stockholm 1960.
AL	Almquist J A, Den civila lokalförvaltningen i Sverige 1523–1630. 1–4. Stockholm 1917–23.
ALD	Almquist J E, Lagsagor och domsagor i Sverige. 1–2. Stockholm 1954–55.
Andersson	Andersson T, Den medeltida sockenbildningen från språklig synpunkt, Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens Årsbok 1988.
AoE	Arv och eget-serien, KA.

- APS Acta Pontificum Svecia. Acta Cameralia. Utg av L M Bååth. 1:1-2. Stockholm 1936-42.
- Aschaneus Martin Aschanei Beskrifning om Sigtuna, utgiven av Upplands Fornminnesförenings Tidskrift, band 10. Uppsala 1925-1930.
- ASMA Annales Suecici Medii Aevi. Utgiven av G Paulsson. Lund 1974.
- ATA Antikvarisk-topografiska Arkivet, RAÄ.
- Axelson Axelson S. Sverige i dansk annalistik 900-1400. Stockholm: 1956.
- B 14-16 Lars Eriksson Sparres kopiebok, RA. Kopieböckerna, B 14-16, är troligen framställda mellan åren 1635 (ev 1628) och 1643 (Sjögren s 359 ff, Liedgren J i Archivistica et Mediævistica 253, Scheffer C G U i Arkivvetenskapliga studier 4 s 331 ff).
- Beckman 1970 Beckman, B, Holmger, Filip och Helena, i PHT 1970.
- BhS(p) Bergshammarssamlingen (pergamentsbrev), RA.
- Bio N 26 Biographica, Arvskiftesboken efter Måns Johansson (Natt och Dag), RA.
- Bonnier 1989 Bonnier, A C, Sigtuna och kyrkorna, i Avstamp för ny Sigtunaforskning. Sigtuna Museer: 1989.
- Bonnier Bonnier A C, Kyrkorna berättar: Upplands kyrkor 1250-1350, Uppsala 1987.
- BSH Bidrag till Skandinaviens historia. Utgiven av C G Styffe. 1-5 Stockholm 1859-84.
- C 7 Karl Knutssons jordebok över gods i Uppland, Södermanland, Västmanland och Närke, 1457. C-serien, RA.
- C 8 Förteckning över Magdalena Karlsdotters (Bonde) arv efter Karl Knutsson (Bonde) 1473, RA (se HT 1904 s 233 ff).
- C 39 Gustav Karlssons (Gumsehuvud) jordebok över gods i Uppland, Östergötland, Småland och Västergötland, 1486. C-serien, RA. (NoB 1956 s 1 ff).

CLkomm	Lovén, C, PM angående Skoklosters kyrka, Håbo härad, Uppland. Ett tillägg till Armin Tuulses byggnadsbeskrivning i Upplands kyrkor, häfte 125 (1967), Opublicerat PM 2014, DMS närarkiv.
D 5	Sko klosters jordebok 1489, RA.
D 6	Sko klosters jordebok 1503, RA.
D 7	Sko klosters jordebok 1302, RA.
D 11	Vadstena klosters jordeböcker 1447 och 1457, RA.
D 12	Vadstena klosters jordebok 1502, RA.
Dahlbäck 1993	Dahlbäck, G, Uppsalakyrkans uppbyggnadsskede. Om kyrka och kungamakt under äldre medeltid, i Kärnhuset i riksäpplet. Uppland. Årsbok för medlemmarna i Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund. Uppsala 1993.
Dahlbäck kas	Dahlbäck, G, Kasuistik, otryckt. DMS arbetsarkiv, RA.
Dahlbäck	Dahlbäck, G, Uppsala domkyrkas godsinnehav med särskild hänsyn till perioden 1344–1527. Stuider till Det medeltida Sverige 2. Stockholm 1977.
DahlbäckS	Dahlbäck, G, Stad och land – en studie av förhållandet mellan medeltidsstäderna Uppsala och Stockholm och deras närmaste omland. Scandia 1978.
Dalin	Dalin, O von, Svea rikes historia 2. Stockholm: 1750.
DaNoRL	(tidigare RLHDA) Förteckningar över danska adelns gods i Sverige och svenska adelns gods i Danmark och Norge, sammanställda av Rasmus Ludvigsson. SÄRKA.
DDal	Diplomatarium Dalekarlicum. Utg av C G Kröningssvärd och J Lidén. 1–3 + supplement. Stockholm, Falun 1842–53.
DDan	Diplomatarium Danicum. Utgiven av Det danske sprog- og litteraturselskab. Köpenhamn: 1938–.
DK	Diplomatariekommitténs samlingar, Svenskt Diplomatarium), RA.
DMS	Det medeltida Sverige.
DMS 1:1	– – – 1:1: Uppland, Norra Roden. Stockholm 1972.
DMS 1:2	– – – 1:2: Uppland, Tiundaland: Ulleråker, Vaksala, Uppsala. Stockholm 1984.

DMS 1:3	– – – 1:3: Uppland, Tiundaland: Bälinge, Norunda, Rasbo. Stockholm 1982.
DMS 1:4	– – – 1:4: Uppland, Tiundaland: Tierp, Våla, Vendel, Oland och Nordinghundra. Stockholm 1974.
DMS 1:5	– – – 1:5: Uppland, Attundaland: Lyhundra, Sjuhundra. Stockholm 1986.
DMS 1:6	– – – 1:6: Uppland, Tiundaland: Hagunda. Stockholm 1988.
DMS 1:7	– – – 1:7: Uppland, Attundaland: Bro härad, Färingö tingslag, Adelsö socken, Sollentuna härad. Stockholm 1992.
DMS 1:8	– – – 1:8: Uppland, Fjädrundaland: Simtuna, Torstuna. Stockholm 1994.
DMS 1:9	– – – 1:9: Uppland, Fjädrundaland: Trögd. Uppsala 2010.
DMS 2:1	– – – 2:1: Södermanland: Tören: Svartlösa, Sotholm. Stockholm 2002.
DMS 2:2	– – – 2:2: Södermanland: Hölebo, Rönö. Stockholm 2006.
DMS 2:3	– – – 2:3: Södermanland: Jönåker, Nyköpings stad. Stockholm 2013.
DMS 4:1	– – – 4:1: Småland: Norra och södra Möre, Kalmar stad. Stockholm 1987.
DMS 4:2	– – – 4:2: Småland: Handbörd och Stranda. Stockholm 1990.
DMS 4:3	– – – 4:3: Öland. Stockholm 1996.
DMS 4:4	– – – 4:4: Småland, Aspeland, Sevede och Tuna län, Stockholm 1999.
DMS 4:5	– – – 4:5: Småland, Tjust och Västerviks stad. Kalmar länsstyrelse 2008.
DMS 4:6	– – – 4:6: Småland, Ydre. Stockholm (kommande).
DN	Diplomatarium Norvegicum. Kristiania 1849–1919.
DRA	Danska Riksarkivet.
DS	Diplomatarium Suecanum. Stockholm 1828–.
E	Enskilda arkiv, RA.
E 522	Oxenstiernska samlingen, RA.

- E 2739 Släkthandlingar Sture, arvskiften efter Sten Sture d y m m, VikS.
- E 8928 SkS, Nils Bossons (Grip) jordebok (från 1504–08 och 1509–12), RA.
- EbA (ämnesh) Ericssbergsarkivet (ämnesordnade handlingar), RA.
- EbA(p) Ericssbergsarkivet (pergamentsbrev), RA.
- EbAstrg Ericssbergsarkivet, Strödda godshandlingar, volym 1, avskrift, RA.
- EK Ekonomiska (Allmänna) kartverkets karta (EK), den så kallade Häradekonomiska kartan. Skala 1:50 000.
- Erikskr Pipping R, Erikskrönikan enligt Cod. Holm: D.2 jämte avvikande läsarter ur andra handskrifter. Uppsala: 1963.
- ETb Enköpings stads tänkeböcker 1540-1595 / utgivna av Sven Ljung. Stockholm:1960-1966.
- Ferm Ferm O, De högadliga godsens i Sverige vid 1500-talets mitt. Stockholm 1990.
- Fm 39 Skilda samlingar och skrifter, F-serien, Handskrifter, KB.
- FMIS (Fornsök) Riksantikvarieämbetets digitala informationssystem för registrerade fornlämningar, www.fmis.raa.se
- FMU Finlands medeltidsurkunder. Helsingfors 1910–35.
- FoR Frälse- och rusttjänstlängder före 1632, KA.
- France 1992 France, J, The Cistercians In Scandinavia. Cistercian Publications Inc Kalamazoo, Michigan: 1992.
- Frediani Frediani CG. Uplands kyrkiors märckvärdigheter, tillika med kanikernes, prosternes och kyrkioherdernes förteckningar wid hwarie församling, vthaf bref, griftstener och kyrkioböcker sammanhemtade, och med höga wederböranderers tillåtelse til tryck befordrade af Carl Gustav Frediani. Tryckt i Vpsala åhr: 1725.
- FrHo 1969 Fredricsson-Hoberg, B, Beskrivning över fynd och byggnadsarkeologiska förhållanden vid Flasta mur. Rapport ATA, Stockholm: 1969
- Friesen Friesen, O von, Om staden Sigtunas ålder och uppkomst. Upplands fornminnesförenings tidskrift, band 9. Uppsala: 1922–24.
- Fritz HT Fritz, B, Jarladömet – Sveahertigdömet. Historisk Tidskrift 1971.

- Fritz Fritz, B, Hus, land och län 1–2. Lokalförvaltningen i Sverige 1250–1434. Stockholm 1972–73.
- Fv Fornvännen. 1906–.
- Gallén Gallén, J, De engelska munkarna i Uppsala – ett katedralkloster på 1100-talet. Historisk tidskrift för Finland 1976, s. 1–21.
- Gamla Bytesboken Kammarkollegiet, Byteskontoret, FI:1, KA.
- Gardell Gardell S, Gravmonument från Sveriges medeltid I, Stockholm 1945.
- Gejvall Gejvall, B, Sigtuna kloster, utgrävningar 1895–1950 i Situ-ne Dei 1949–50.
- GiBr Gillingstam H, Brev ur askan. De i slottsbranden 1697 eller på annat sätt förlorade miscellaneabreven. Stockholm 1996.
- Gihl Gihl S G B N, Sigtuna och Norrsunda. (Tvenne antikvariskt-topografiska manuskript af Martinus Aschaneus, utg. och kommenterade). Uppsala: 1924–1925.
- Gillingstam 1970 Gillingstam, H, Holmger, Filip och Helena, efter uppslag av A Filip Liljeholm, i PHT 1970.
- GiOV Gillingstam H, Ätterna Oxenstierna och Vasa under medeltiden. Stockholm 1952–53.
- GiSi Gillingstam H, Ätten Siöblads medeltida släktförbindelser och äldsta historia. Gävle 1949.
- GR Konung Gustav I:s registratur. Utg genom V Granlund m fl. 1–29. Stockholm 1861–1916.
- GrFM Nya källor till Finlands medeltidshistoria. Utgiven av E Grönblad. Köpenhamn 1857.
- HadorphR Johan Hadorphs resor: Afritningar af Kyrkor och Kyrkovapen i Upland, 1680–85, Fl 3–6, Kungliga biblioteket,
- Hall Hall, F, Skokloster, i Fornvännen 1909.
- Hammarström Hammarström I. Finansförvaltning och varuhandel 1504–1540: studier i de yngre Sturarnas och Gustav Vasas stats-hushållning. Uppsala: 1956.
- Hedegård Hedegård, G, Ett inventarium från 1444, i Sålby, L (red), Biskops-Arnö under 700 år, Uppsala 2010.
- Heimskringla Snorre Sturlasson,. Heimskringla: Nóregs konunga sogur. København: 1911.

- Helander Helander, S, Den medeltida Uppsalaliturgin: studier i helgonlängd, tidegärd och mäsas. Arcus, Lund, 2001.
- HH Historiska handlingar.
- HH 1 – – – 1: Handlingar angående gustavianska arvegodsens. Stockholm: 1861.
- HH 7 – – – 7: Ängsö-chronologien. Anteckningar om tilldragelser under åren 1208-1288. Stockholm 1870.
- HH 8 – – – 8:1: Katolska hierarkiens historia i Sverige 1483 – 1515. Stockholm 1879.
– – – 8:2: Kongl. Kansliets diarium öfver ingångna skrivelser 1566. Utg genom C Silfverstolpe. Stockholm 1878.
- HH 11 – – – 11: Undervisning om rikets ränta 1530–33. Utg av H Forssell. Stockholm 1879.
- HH 13:1 – – – 13:1: Konung Erik XIV:s nämnds dombok. Utg genom C Silfverstolpe. Stockholm 1884.
- HH 16 – – – 16:1: Vadstena klostres jordebok 1502 jämte tillägg ur klostrets äldre jordeböcker. Stockholm 1897–. Se även VaKJb.
- HH 39 – – – 39:1: Handlingar till Nordens historia 1515–juni 1518. Utg genom L Sjödin. Stockholm 1967–69.
- HSH Handlingar rörande Skandinaviens historia.
- HSH 20 – – – 20: Handlingar hörande till medeltidens historia. Herr Svante Stures Acta och handlingar. Stockholm: 1835.
- HSH 22 – – – 22: Relation om Biskops- Canonie- Prebende- Kyrko- och Kloster-gods och deras reduktion. 2:dra Delen, från början av K. Gustaf I:s till Drott. Christinas regering. Stockholm: 1837.
- HoTu Holmberg K A, De svenska tuna-namnen. Uppsala 1969.
- HT Historisk tidskrift. 1881–.
- Härenstam Härenstam C. Finnveden under medeltiden. Lund: 1946.
- Janzon 2010 Janzon, K, i Svensk Genealogisk Tidskrift 2010:1
- JBjb Joakim Brahes Jordebok 1526 för Rydboholm, Adeln och dess gods, KA.
- JEjb Jöran Eriksson Gyllenstiernas jordebok, Handlingar ang olika släkter, vil 2, Smärre enskilda samlingar, Sjöholmsarkivet, RA.

K	Serien Kungligt arkiv, RA.
K 1	Kungligt arkiv, volym 1, Gustav I:s jordebok 1531, avskrift av Sven Klippvall.
K 6	Kungligt arkiv, volym 6.
KA	Kammararkivet, införlivat i Riksarkivet 1922.
Karlsson & Tesch	Karlsson, J och Tesch, S, Viby, 1997, opublicerad uppsats, DMS arbetsarkiv, RA.
KB	Kungliga biblioteket.
Kbr	Kungligt brev.
KhÅ 1932	Söderlind, N, Striden om Uppsala ärkebiskopsstol åren 1432–1435. Kyrkohistorisk årsskrift 1932.
KrappS(p,pp)	Krappesuppsamlingen (pergaments-, pappersbrev), LUB. Här efter RAfoto och DKfoto.
KySkHoa	Kyrkors, skolors och hospitals akter, KA.
Källström 1999	Källström M. Torbjörn skald och Torbjörn: studier kring två mellansvenska runristare. Stockholm: 1999.
Källström 2012	Källström, H, Om Holmger Knutsson i Fornvännen 2012.
Lagerstedt	Lagerstedt T, Den civila lokalförvaltningens gränser 1630–1952. Meddelanden från kulturgeografiska institutionen vid Stockholms universitet, nr B 24. Uppsala 1973.
Liljeholm	Liljeholm, A F, Rörig Algotssons hustru Birgitta Filipsdotter. Genealogisk tidskrift 1954.
Ljunggren 1862	Ljunggren E G. Atlas öfver Sveriges städer med deras alla egor och jordar, jemte areal-beskrifningar : innefattande 89 kartor, upprättade under åren 1853-1861. Stockholm: 1862.
Lovén & Bengtsson	Lovén, C & Bengtsson, H, De heliga hertigarna Erik och Valdemar i HT 2011:2.
Lovén 1990	Lovén, C, Romanska storkyrkor i Sverige. Bebyggelsehistorisk Tidskrift 20, 1990.
Lovén 2009	Lovén, C, Upplands tidiga prosterier - argument i en kunglig prestige-kamp, i Hikuin 36, Højbjerg: 2009.
Lovén 2010	Lovén, C, Biskopssätets historiska bakgrund. I Uppsala Domkyrka 2, SvK 228, Uppsala 2010.

- Lovén 2014 Lovén, C, Lordship over Monasteries in Twelfth and Thirteenth Century Sweden and Denmark, i Bisgaard, L, Engsbro, S, Villads Jensen, K & Nyberg, T (red) Monastic Culture. The Long Thirteenth Century Essays in Honour of Brian Patrick McGuire. University Press of Southern Denmark 2014.
- LSA Lantmäteristyrelsens Arkiv, RA.
- LSB(p) Linköpings stadsbibliotek, Stiftsbiblioteket (pergamentsbrev).
- LUB Lunds universitetsbibliotek.
- LuSS Lundholm, K-G, Sten Sture den äldre och stormännen. Lund 1956.
- Malmer 2010 Malmer, B, Den svenska mynthistorien, Vikingatiden ca 995–1030. Stockholm 2010.
- Malmer et al Malmer, B, Ros, J & Tesch, S, Kung Olofs mynthus i kvarteret Urmakaren, Sigtuna. Sigtuna 1991.
- Mandelgren Mandelgrenska samlingen, Lunds universitet. Online: <http://www.folklivsarkivet.lu.se/samlingar/mandelgrenska-samlingen/>.
- MariaKy Storm, K & Weman, G, Mariakyrkan i Sigtuna. Sigtuna: Kyrkorådet, 1989.
- Medeltidsstaden Medeltidsstaden 6, Sigtuna, RAÄ och Statens historiska museum.
- MeSI Messenius, J, Scandia illustrata: seu chronologia de rebus Scandiæ, hoc est Sueciæ, Daniæ, Norvegiæ, atque una Islandiæ, Gronlandiæque : tam ecclesiasticis quam politicis; à mundi cataclysmo, usque annum Christi MDCXII, gestis. Stockholmia: Typis Olavi Enæi; 1700-1705.
- MWS 4 Andersson, A & Rydbeck, M (red), Medieval wooden sculpture in Sweden. Vol. 4, The museum collection : catalogue. Stockholm: 1975.
- NBJb Nils Bossons (Grip) jordebok. Se E 8928.
- Nilsén Nilsén, A, Program och funktion i senmedeltida kalkmåleri: kyrkmålningar i Mälardalens län och Finland 1400-1534. Uppsala, 1986.
- NLu Weibull, L, Necrologium Lundense: Lunds domkyrkas nekrologium. Lund, 1923.
- NoB Namn och Bygd. Tidskrift för ortnamnsforskning 1913–.

NordHer	Nordisk heraldisk terminologi. Utg av Svenska nationalkommittén för genealogi och heraldik. Lund 1987.
Nytt om runer	Nytt om runer: meldingsblad om runeforskning. Tidskrift, Runearkivet, Oslo. 1986 –
OAU	Ortnamnsarkivet i Uppsala, före 1/7 1970 SOA, ingår i Institutet för språk och folkminnen.
Ortved 2	Ortved E. Cistercieordenen og dens klostre i Norden. (Bog 2), Sveriges klostre. København: 1933.
OxS	Oxenstiernska samlingen, E 522, RA.
Palmqvist 1961	Palmqvist A. Kyrkans enhet och papalismen: Die Einheit der Kirche und der Papalismus. Stockholm: 1961.
PeMU	Peringskiöld J. Monumenta Ullerakerensia cum Upsalia nova illvstrata, eller: Vlleråkers häradz minnings-merken, med nya Vpsala, vti Vplands första del Thiundaland, antecknade af ... Johan Peringskiöld. I Stockholm, med kongl. omkostnad vplagde, hos Joh. L. Horrn, kongl. anti-quitets archivi boktryckare, åhr 1719. Stockholm: 1719.
Petree	Sko klosters medeltida jordeböcker, med kommentarer utg. av Arthur Peetre. Lund: 1953
Pettersson 2002	Pettersson, M, Rapport, Fornlämning 1, S:t Görans hospital, Sigtuna stad. Förundersökning, Sigtuna: 2002.
PHT	Personhistorisk tidskrift. 1898–.
Pipping	Pipping, R, Kommentar till Erikskrönikan. Helsingfors: 1926.
PRFSS	Privilegier, resolutioner och förordningar för Svergies städer, del I–V. Stockholm: 1927-1985.
Prt	Prostarnas tionderäkenskaper, KA.
RA	Riksarkivet.
RAfoto	Fotokopior av medeltida originalhandlingar utanför RA, jfr DKfoto.
Rahmqvist 1996	Rahmqvist S. Sätessgård och gods: de medeltida frälsegodsens framväxt mot bakgrund av Upplands bebyggelsehistoria [dissertation]. Uppsala: Upplands fornminnesfören.; 1996.
Rahmqvist 2009	Rahmqvist S. Den medeltida sätessgården Ekolsund och dess ägare, i Den cyklande humanisten: historiker, arkivman, stockholmare, en vänbok till Ulf Söderberg Meddelanden från Krigsarkivet, Stockholm: 2009.

RAp	Stora pergamentsbrevsamlingen, RA.
RApp	Pappersbrevsamlingen, RA.
RAÄ	Riksantikvarieämbetet. I kombination med ett nr avses hänvisning till post i FMIS.
Redin	Redin, L, Uppsala. Medeltidsstaden rapport 3. RAÄ och SHM. Stockholm: 1976.
Redkomm	Reduktionskommissionen 1680–87, Akter angående kungsgårdar och kungsladugårdar, F1:1, RA.
RLHDA	Se DaNoRL.
Ros 2001	Ros J, Sigtuna: Staden, kyrkorna och den kyrkliga organisationen, Uppsala 2001.
Ros 2009	Ros, J, Stad och gård. Sigtuna under sen vikingatid och tidig medeltid. OPIA 45, Uppsala universitet 2009.
Ros 2014	Ros, J, Kvarteret Urmakaren och en klosterkyrka på Museitomten i Sigtuna, i Situne Dei. Sigtuna: 2014
Rosén 1940	Rosén, J, De sekulära domkapitlens tillkomst, Svensk teologisk kvartalsskrift 1940.
Rosén 1949	Rosén J. Kronoavsöndringar under äldre medeltid. Lund: 1949.
Roslund 2001	Roslund, M, Gäster i huset. Kulturell överföring mellan slaver och skandinavier 900 till 1300. Lund: 2001.
Roslund 2010	Roslund, M, Västanfläkt eller en stadig vind? Kontinentala och insulära inslag i Sigtunas tidiga medeltid, Situne Dei, Sigtuna: 2010.
Rydårboken	se ADMA.
Rääf 1	Rääf L F, Samlingar och Anteckningar till en beskrivning över Ydre härad i Östergötland. Band 1–5. Linköping 1856, Örebro 1859–65, 1875.
SAOB	Svenska Akademiens Ordbok.
SApp	Sturearkivet (pappersbrev), RA.
SBL	Svenskt biografiskt lexikon. 1918–.
Scandia	Scandia. Tidskrift för historisk forskning. 1928–.
Schmid	Schmid, T, Om Sigtunabrödernas böcker och böner. Särtryck av Sigtuna Fornhems minnesskrift 1247-1947, Halmstad: 1947.

- Schück 1926 Schück, A, Studier rörande det svenska stadsväsendets uppkomst och äldsta utveckling. Diss. Stockholms Högskola. Uppsala 1926.
- Schück 1942 Schück, A, Ängel-ätten. Ett bidrag till den uppsvenska aristokratiens historia under folkungatiden, i Historiska Studier tillägnade Sven Tunberg. Stockholm: 1942.
- Schück 1959 Schück, H, Ecclesia Lincopensis. Studier om Linköpingsskyrkan under medeltiden och Gustav Vasa
- Schück 1976 Schück H, Rikets brev och register. Arkivbildande, kansli-väsen och tradition inom den medeltida svenska statsmakten. SRA vol 4. Stockholm 1976.
- SD Svenskt Diplomatarium från och med år 1401. Utg genom C Silfverstolpe och K H Karlsson. I–IV:1–2. Stockholm 1875–1904.
- SDHK Svenskt Diplomatariums huvudkartotek.
www.sok.riksarkivet.se/sdhk
- SFSS 245 – – –245: Vadstena klostets två äldsta jordeböcker. Utg av A Larsson. Uppsala 1971. Se VaKlJb.
- SFSS 263:82 – – –263:82: Gregers Matssons räkenskaper. Utg av Z Alvered. Uppsala 1996. Se GMräk.
- SFSS 3 Serie 3. Smärre texter och undersökningar.
- SFSS 3:3 – – –3:3: Två senmedeltida räkenskapsböcker [C 34–35, RA]. Utg av Z Alvered. Uppsala 2000.
- SFSS Samlingar utgivna av Svenska fornskriftsällskapet. Stockholm 1844–.
- SGL 3 Samling af Sveriges gamla lagar 3: Upplandslagen. Utgiven av C J Schlyter. Stockholm 1834.
- SGT Svensk Genealogisk Tidskrift. Stockholm 2007–.
- SHM mbild Medeltidens bildvärld. www.medeltidbild.historiska.se
- SHM Statens historiska museer.
- ShS 158 Svante Stures jordeböcker (Sävstaholmssamlingen).
- ShS(p) Sävstaholmssamlingen (pergamentsbrev), RA.
- Situne Dei Situne dei. Årsskrift för Sigtunaforskning och historisk arkeologi. Sigtuna museum: 2006–
- SjA Sjöholmsarkivet, Enskilda arkiv, RA.
- SjS(p) Sjöholmssamlingen (pergamentsbrev), RA.

Sjögren	Sjögren P, Släkten Trolles historia intill år 1505. Uppsala: 1944.
SKHRA	Strödda kamerala handlingar, RA.
SkoKlJb	Sko klosters medeltida jordeböcker (D 7, D 5, D 6), se Petree.
SkS(p)	Skoklostersamlingen (pergamentsbrev), RA.
SLÅ	Släktforskarnas årsbok. Utgiven av Sveriges släktforskarförbund. Stockholm.
SMD	Scriptores minores historiae Danicae medii ævi 1–2, ed. M C Gertz. København 1917–22.
SMP	Sveriges medeltida personnamn. Uppsala 1967–.
SMR	Svenska medeltidsregister. Förteckning över urkunder till Sveriges historia 1434–1441. Utg av S Tunberg. Stockholm 1937.
SMV	Raneke J, Svenska medeltidsvapen. 1–3, med rättelser och tillägg t o m 2/1988. Lund 1982–89.
SOA	Svenska ortnamnsarkivet, se OAU.
SoH	Släkt och Hävd. Utg av Genealogiska föreningen. Stockholm 1950–.
SOL	Wahlberg, M (red) Svenskt ortnamnslexikon. Språk- och folkminnesinstitutet, Uppsala 2003.
SRA	Skrifter utgivna av svenska Riksarkivet. Stockholm 1931–.
SRD 5	Historia Prædicatorum in Dania 1216-1246
SRDM	Langebek J, editor. Scriptores rerum Danicarum medii ævi. Hafnia: 1772-1878.
SRPp	Svenska riksarkivets pappershandlingar 1351–1400. Förtecknade med angivande av innehållet. Stockholm 1887.
SRS	Scriptores Rerum Svecicarum Medii Aevi utgiven av Claudius Annerstedt. Uppsala: 1871–1876.
SSJB 1502	Jordebok över Sten Sture d ä:s och Ingeborg Åkesdotters (Tott) köpe- och morgongåvegods 1502. Samtida avskrift och bearbetning från ca 1530–45, AoE 42.
SSJb 1515	Jordebok över Sten Sture d ä:s gods omkr 1495, upprättad 1515, AoE 42.
ST	Sveriges Traktater. Utg av O S Rydberg m fl. I–IV. Stockholm 1877–83.

- StenS Sten Sture d y samling, Folioreg. 52, Ugekostregnskab, Uppsala läns räkenskaper, DRA.
- StJb Stockholms stadsböcker från äldre tid I:1–2: Stockholms stads jordebok 1420–98. Utg genom H Hildebrand. Stockholm 1876, 1889–1914.
- StTb Stockholms stadsböcker från äldre tid. II:1–: Stockholms stads tänkeböcker 1474–. Utg genom E Hildebrand m fl. Stockholm 1917–.
- Ståhle 1948 Ståhle, C I, Om vår äldsta jordebok (Vårfruberga klosters godsförteckning). NoB 1948.
- SU Styffe C G, Skandinavien under unionstiden, 3:e uppl. Stockholm 1911.
- Sundquist Sundquist, Uppländsk bygd 1940
- SveDon Svenska donationskontoret, Reduktionskontor, KA.
- SvHoA Svea hovrätts arkiv, RA.
- SvK 227 Dahlbäck, G, Simonsson, Ö, Lovén, C, Bengtsson, H & Gejrot, C. Uppsala Domkyrka 1. Skriftliga källor. Arkivbildning. Uppsala 2010.
- SvK 228 Carlsson, R, Uppsala Domkyrka 2, Domkyrkan i Gamla Uppsala, nuvarande domkyrkans omgivningar. Uppsala, 2010.
- SvK 4 Kyrkor i Erlinghundra härad. Utgiven av Sigurd Curman och Johnny Roosval. Stockholm: 1912.
- SvK 94 Kyrkor i Uppland: Håbo härad, södra delen. Utarbetad av Armin Tuulse. Stockholm: 1962.
- SvK 98 Kyrkor i Uppland: Håbo härad mellersta delen. Utarbetad av Armin Tuulse. Stockholm: 1963
- SvK Sveriges kyrkor. Konsthistoriskt inventarium. Utgivna av Sigurd Curman m fl.
- SvRA I Hildebrand, E & Alin, O, Svenska Riksdagsakter, jämte andra handlingar rörande statsförvaltningens historia 1521–1718, första delen 1521–1544. Stockholm 1877.
- SÄRKA Strödda äldre räkenskaper, ny serie, RA.
- Söderberg kas Söderberg, U, Kasuistik till Gustav I:s arv och eget i Uppland. Stencil, DMS arbetsarkiv, RA.
- Söderlind se KhÅ.
- Tesch 1997 Tesch, S (red), Dominikankonvent och församlingskyrka 1247-1997. Stockholm 1997.

- Tesch 2000 Tesch S, Det sakrala stadsrummet – den medeltida kyrkoto-
topografin i Sigtuna, META 2000:1.
- Tesch 2007 Tesch S, Sigtuna – det maktpolitiska och sakrala stads-
rummet under sen vikingatid och tidig medeltid (c:a
980–1200), i Perlinge A (ed), Människors rum och männi-
skors möten. Kulturhistoriska skisser. Berit Wallenbergs
Stiftelse 50 år. Vetenskapligt symposium på Nationalmuse-
um 14 november 2005, s 71–121.
- Tesch 2014 Tesch, S, Skilda gravar, skilda världar – tidigkristna gravar,
kyrkor, stadsgårdar och storgårdar i Sigtuna och Mälardom-
rådet, i Medeltida storgårdar: 15 uppsatser om ett tvärve-
tenskapligt forskningsproblem utgivna av Olof Karsvall och
Kristofer Jupiter. Uppsala: 2014.
- U 269a Åke Bengtsson Färlas förteckning över Jöran Åkessons
(Tott) jordebrev, dat 1572, UUB.
- U Upplands runinskrifter. Granskade och tolkade av E Wes-
sén och S B F Jansson, 1–4. Stockholm 1943–58.
- UFT Upplands Fornminnesförenings Tidskrift. 1871–
- UH Upplands handlingar, KA.
- UKy Upplands kyrkor. Utgivna av Stiftsrådet i Uppsala: nr 50
(Yttergrans kyrka); 71 (Håtuna kyrka); 125 (Sko klost-
ers kyrka); 126 (Häggeby kyrka); 133 (Vassunda kyrka); 141
(Kalmar kyrka); 158 (Övergrans kyrka); 169 (Mariakyrkan i
Sigtuna); 173 (Haga kyrka); 192 (Sigtunas kyrkoruiner och
kapell).
- ULA(p) Uppsala landsarkiv (pergamentsbrev).
- ULdb Upplands lagmansdombok 1490-94. SFSS 39. Stockholm
1907.
- UpDkyPb Jordebok över prebenden i Uppsala domkyrka. VHAA:s
deposition, RA.

UpDkyR	Uppsala domkyrkas räkenskaper 1–6, RA. 1. 1417 räkenskap, 1480 jordebok; 2. 1497, 1498, 1499 jordeböcker (tidigare D 16); 3. 1503, 1508, 1504, 1505, 1506, 1507 jordeböcker, 1502 räkenskap (tidigare D 17); 4. 1509 jordebok; 5. 1535, 1536, 1527 jordeböcker; 6. 1533, 1535, 1536, 1574–84, 1592–93 räkenskaper. – Uppsala domkyrkas jordebok 1509, KA (tidigare UH 1509:1), åren 1504, 1505, 1507–09. Hänvisning sker till UpDkyR och avser de volymer (inkl jordeboken 1509) som motsvaras av de årtal som anges i notisen.
UpDkyRL	Rasmus Ludvigssons förteckning över Uppsala domkyrkas jordebrev. VHAA:s deposition, RA.
Upplandslagen	se SGL 3.
URR	Undervisning om rikets ränta. Se HH 11.
UUB C 32	Vadstena klostets räkenskapsbok 1465/66.
UUB(p/pp)	Uppsala universitetsbibliotek (pergamentsbrev/ pappersbrev).
VaKlJb	Vadstena klostets två äldsta jordeböcker. Utg av A Larsson. SFSS 245. Uppsala 1971.
VatA	Vatikanarkivet Reg. Vat 8A, Rom.
VFT	Västergötlands fornminnesförenings tidskrift. 1869–.
VHAA	Kungliga Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien.
VikS(p)	Viksamlingen (pergamentsbrev), RA.
VåKlJb	Fogdö (Vårfruberga) klostets jordebok, en obeaktad källa från tidig medeltid / med kommentarer utgiven av Folke Ossiannilsson (Dovring). Lund: 1945.
Wahlberg 1975	Wahlberg, M, Sockennamnet Sighridhakirkia. Ortnamns-sällskapet i Uppsala årsskrift. Uppsala 1975.
Wallin	Wallin G. Sigtvna stans et cadens, cujus Aetatem Primam, Consensu Ampliss. Facult. Philos. Upsalæ: 1729–1732.
Weibull	Weibull, L, Necrologium Lundense. Lund 1923.
Westin 1971	Westin G T, Maktkamp i senmedeltidens Sverige. Stockholm 1971.
Westin	Westin G T, De s k länsregistren från medeltidens slut. Scandia 1951–52. Här efter nytryck 1971 (se Westin 1971).

- Wikström &
Söderberg Wikström, A & Söderberg, A, Fem stadsgårdar. Arkeologisk undersökning i kv Trädgårdsmästaren 9 & 10 i Sigtuna 1988-90. Morr nr 52. Sigtuna museum 2011.
- Wikström &
Viberg Wikström, A & Viberg, A, Sigtuna Dominikankonvent RAÄ 30. Rapport Arkeologisk forskningsundersökning. Morr nr 45. Sigtuna museum 2009.
- ÅDkySB Åbo Domkyrkas Svartbok. Utgiven av Elisa Pispala. Helsingfors: 1996[1890].
- ÄSF Äldre svenska frälseläkter. I:1–3, II:1–2. Stockholm 1957–2013.
- ÖD Örnhielms diplomatarium. VHAA:s deposition, RA.

Förkortningar allmänna

* föregår ortnamn som ej kan återfinnas på moderna kartor.

aoe, -t, -uj	arv- och eget-hemman (landbo), -torp, -utjord
auts	autografsamling
avskr	avskrift
bi, -t, -uj	biskopshemman (landbo), -torp, -utjord
bl a	bland annat (andra)
ca	cirka
d	död
dky	domkyrkojord (här samlingsbegrepp för bi, pb m m)
dvs	det vill säga
d y	den yngre
d ä	den äldre
etc	etcetera
ev	eventuell, eventuellt
f	folio, r(ecto) anges normalt inte, däremot i regel v(erso)
f, ff	följande sida/sidor
f d	före detta
fr	frälsehemman (landbo)
fr o m	från och med
ghj	gärder och hjälper
hd, -r	härad, härader
jb	jordebok
jfr	jämför
jt	jordetal
kap	kapitel, kapitlet
kl, -t, -uj	klosterhemman (landbo), -torp, -utjord
km	kilometer
kr, -t, -uj	kronohemman (landbo), -torp, -utjord
ky, -t, -uj	kyrka; kyrkohemman (landbo), -torp, -utjord
m	meter
m fl	med flera
m m	med mera
nr	nummer
nuv	nuvarande

odat	odaterad
omkr	omkring
or	original
p	pergamentsbrev
pb, -t, -uj	prebendehemman (landbo), -torp, -utjord
pga	på grund av
pn	penning(ar), pengar
pp	pappersbrev
rd	rättardöme
red	redaktör(er)
resp	respektive
s	sida
sk, -t, -uj	skattehemman (bonde), -torp, -utjord
s k	så kallad(e)
sn, -r	socken, socknar
st	stadghemman (landbo), stycken
t ex	till exempel
t o m	till och med
u d	utan datum
uj	utjord
utg	utgiven
v	verso
vakl, -t, -uj	Vadstena klosterhemman (landbo), -torp, -utjord
vid	vidimation
vol	volym

Kartor

Ekonomiska (Allmänna) kartverkets karta (EK), den så kallade Häradsekonomiska kartan. Skala 1:50 000.

Uppsala län: Håbo härad 1860 och Stockholm län: Ärlinghundra härad 1903.

Ekonomiska kartan för Sverige (EK 1:10 000). Skala 1:10 000.

Enligt hänvisning för respektive ort (se s 10). Uppsala län: flygfotograferingen utförd 1945, kartläggningen slutförd 1951; ny reviderad utgåva tryckt 1981–82, flygfotograferingen utförd 1977.

Topografiska kartan över Sverige. Skala 1:50 000.

Följande kartblad har använts som underlag för de framställda översiktskartorna i boken (tryckår inom parentes):

11 I Uppsala NV: 231 (1957)

11 I Uppsala SV: 229 (1964)

11 H Enköping SO: 226 (1970)

Kartor i Lantmäteristyrelsens arkiv (LSA), Riksarkivet.

Enligt hänvisning i varje enskilt fall. Hänvisning till använd karta sker genom angivande av länsbokstav / bynamn / sockennummer – bynummer: aktnummer, samt årtal. Exempel: LSA Väckaby B32-39:1, år 1762.

Ortregister

Ortregistret i denna volym är inte som tidigare uppdelat i två delar. Istället har samtliga orter samlats i bokstavsordning i ett register för att underlätta sökningar.

I registret nedan har orterna inom Håbo härad markerats med **halvfet** stil. De kursiverade siffrorna anger var den utförliga beskrivningen av orten i fråga finns. Om en ort förekommer flera gånger på samma sida, har det inte anmärkts särskilt. För förkortningar och användning av asterisk (*), se s 310 f.

*Aal, Häggeby sn 88

Abbantorp, Högsrums sn, Slättbo hd,
Öland 143

Ala, Vassunda sn 47, 54, 143, 146, 200,
201, 202 f, 207, 213, 241, 274,

Alby, Haga sn 39, 42, 44 f, 46, 55, 56,
74, 157

Alby, Tibble sn 33, 62, 184, 185 f, 188,
189, 190, 192, 195, 197, 198

Alby, Övergrans sn 160, 230, 232, 238,
261

Almare-Stäket, Stockholms-Näs sn, Bro
hd 32, 138, 139, 166, 233

Almunge sn, Rasbo hd 48, 54

Alsike rd 50, 52, 53, 54

Alsike sn, Ärlinghundra hd 29, 36, 37,
50, 71, 142, 146, 161, 162, 163, 165,
207, 214, 215

Alsike, Alsike sn, Ärlinghundra hd 29,
142, 146, 162, 163, 165, 207

Alunda sn, Olands hd 180, 209, 259

Alvesta, Hubbo sn, Siende hd, Väst-
manland 240

Apallboda, Övergrans sn 230, 232, 233

Apalle, Sko sn 122, 123, 141, 142, 146

Apalle, Övergrans sn 39, 117, 221,
228, 230, 231, 232 f, 238, 251, 257,
261

Arboga, Västmanland 270

"Arby", okänd sn 214

Arenberga rd 45, 57, 191

Arnö, Övergrans sn 11, 28, 33, 34, 45,
46, 67, 68, 71, 74, 75, 80, 90, 91, 92,
93, 94, 95, 100, 101, 175, 176, 177,
178, 179, 233–237

Asby sn, Ydre hd, Småland 239

***Askarabodha, S:t Olofs sn** 150, 152,
162, 163, 165

Aske, Håtuna sn 33, 39, 60, 62 f, 65,
66, 67, 69, 70, 75, 76, 79, 81, 99, 185,
198, 256, 291

Askeboheden, S:t Olof sn 167

Asker, Stockholms-Näs sn, Bro hd 189,
254, 256

***Askerstennstorp, Haga sn** 45

Aspvik, Stockholms-Näs sn, Bro hd 143
Aspviks rd 82, 145, 146

Aspö sn, Selebo hd, Södermanland 158
Attundaland 26–29, 149, 276, 277, 282

Backa, Övergran sn, se Nibble

Bagarbo, Sko sn 118, 123, 146

Balingsta sn, Hagunda hd 136, 142,
143, 144, 192, 240, 283

***Balsleth, Östergötland** 162

Barsbro, Järfälla sn, Sollentuna hd 55

***Belby, Vassunda sn** 201, 203, 204,
205

***Belbyspetra**, vid Bro skog 186

***Berby, Husby sn, Lyhundra hd** 98

Berg, Bälunge sn, Bälunge hd 209

Berga, Alsike sn, Ärlinghundra hd 214

Berga, Haga sn 42, 44, 45 f, 179, 180,
241

Berga, Sko sn 123, 124, 126, 131, 141,
142, 145, 146,

Berga, Vassunda sn 46, 72, 201, 204,
208, 216

Berga, Åkerby sn, Bälunge hd 283

***Bergby, Håtuna sn** 60, 63 f, 77, 79

Bergen, Norge 237

Bergshammar, Fogdö sn, Åkers hd,
Södermanland 71

Billby, S:t Pers sn 67, 163, 167, 169,
173, 174-176, 177, 179, 180, 241,
288, 289

Bista, Kalmar sn 106 f, 117

Bjurstå, Håtuna sn 59, 60, 65, 72, 78,
79

Björkaro, Mörkö sn, Hölebo hd, Sö-
dermanland 144

Björklinge sn, Norunda hd 27, 29

Blåboda, Sko sn 123, 124, 146

Boda, S:t Pers sn 173, 176, 177, 179,
180, 241

Boda, Sollentuna sn, Sollentuna hd 163

Bodaholm, Haga sn se Hälgestaboda

Bodarna, Haga sn se Hälgestaboda

Bodarna, Häggeby sn 88 f, 90, 94, 102

Bodarna, Vassunda sn 201, 204, 211,
212, 217

Bogesund, Östra Ryds sn, Danderyds
skeppslag 46

Boglösa sn, Trögds hd 21, 241

Bologna, Italien 281

Bondkroken, vid Skohalvön 166, 167

Bondkyrka sn, Ulleråkers hd 95, 106,
143, 144, 146, 207

Borgholms slott, Öland 32

Bragby, Ramsta sn, Hagunda hd 83,
198

Brantshammar, Vassunda 204 f

*Briste =?Brista, Norrsunda sn, Är-
linghundra hd 169

Bro hd 66, 93, 111, 143, 146, 169, 177,
188, 189, 183, 194, 234, 235, 240,
254, 256, 283, 289

Bro hundare 32

Bro sn, Bro hd 66, 93, 146, 169, 234

Broby, Kalmar sn 103, 104, 106, 107,
108, 114

Bro-Lövsta, Bro sn, Bro hd 93

Bromma sn, Sollentuna hd 146

Brunna, Yttergrans sn 33, 221, 222,
224, 226

Brunnby, Östuna sn, Långhundra hd
190, 214

Brunnsta, Övergrans sn 33, 50, 70, 77,
99, 102, 111, 220, 221, 222, 223, 224,

226, 228, 230, 231, 232, 238 f, 241,
250, 251, 254, 255, 256, 261

***Brunnstatorp, Övergrans sn** 238, 240

***Bryttiaholm, Håtuna sn** 62, 65, 66

Bråbo hd, Östergötland 162

Brännbo, S:t Olofs sn 150, 152 f, 162,
163, 287, 288

Brännkyrka sn, Svartlösa hd 209

Brölunda, Söderby sn, Lyhundra hd 84

***Bunekar, Håtuna sn** 65

***Busaberg, Sko sn**, se Berga

Byarum, Östbo hd, Småland 37, 132,
140

Bålsta, Yttergrans sn 33, 34, 69, 221,
222 f, 224, 238, 256

Bäddarö, Löts sn, Trögds hd 106

Bälby, Tibble sn 183, 184, 186

Bälinge hd 25, 27, 29, 44, 206, 209,
212, 234, 283

Bälinge sn, Bälinge hd 27, 206, 209,
212, 234

Bälsunda rd, Lagunda hd 241

Bärby, Håtuna sn se *Bergby

Bärmesnäs rd, S:t Pers sn 174, 176,
177, 178, 179, 181, 234

Bärmesnäs sn, se **S:t Pers sn**

Bärmesnäs, S:t Pers sn 166, 167

Bärmö rd, se Bärmesnäs rd

Bärmö, S:t Pers sn 176-178

Bärsta, Uppsala-Näs sn, Ulleråkers hd
143, 145

Cîteaux, Frankrike 169

Dacia, ordensprovins 66, 282, 284

Dalarna 138, 139

Dalby sn, Hagunda hd 145, 146, 158,
169

Dalby, Dalby sn, Hagunda hd 169

***Dalby, Håtuna sn** 33, 60, 62, 66

Dals hd, Östergötland 249

Dampeboda, Sko sn 118, 123, 124, 146

Danderyds skpl 46, 138, 146, 191

Danderyds sn, Danderyds skpl 138

Dankumla, Övergrans sn 230, 240

Danmark 246, 264, 283

Danmarks sn, Vaksala hd 27, 146, 214,
259

Danvikens hospital, Stockholm 196,
210, 211, 212, 215

***Diurstugiohagen, S:t Olofs sn** 167

Dorsholmen, ?Tärnsund, Västra Ryds
sn, Bro hd 167, 193, 235, 243, 245,
246, 283, 289

Eda, Lagga sn, Långhundra hd 49

Edebo sn, Tiundalands rod 25

Edeby, Vassunda sn 33, 200, 201, 204,
205 f, 213, 241

Eds rd 146

Eds sn, Sollentuna hd 142, 146, 177

Eidsby, Eds sn, Sollentuna hd 142

Eka, Lillkyrka sn, Trögds hd 50

Ekeby, Gamla Uppsala sn, Vaksala hd
98

Ekeby, Vänge sn, Ulleråkers hd 97,
143, 145

Ekerö sn, Svartlösa hd, Södermanland
144

Ekhamn, Vassunda sn 29, 142, 146,
169, 201, 207

Ekhamns rd 48, 52, 54, 145, 146, 203,
207, 209, 215, 218

Ekholmen, Veckholms sn, Trögds hd
34

Ekill, Yttergrans sn 187, 220, 222,
223 f, 229, 238, 239, 248, 251, 255,
261

Eknäs, Hägeby sn 39, 90

Ekoln 32

Ekolsund, Övergrans sn 11, 34, 39, 46,
68, 71, 72, 80, 81, 88, 89, 90, 92, 93,
95, 96, 100, 167, 171, 176, 178, 179,
180, 181, 193, 220, 232, 234, 237,
240–247, 251, 255, 257, 258

Ekolsundsviken 32

Ella rd, Husby-Sjutolft sn, Trögds hd
241

Eneby, Kalmar sn 33, 104, 106, 107 f,
113, 116, 248

Eneby, S:t Olofs sn, Ärlinghundra hd
74, 180

Eneby, Tibble sn 33, 184, 186 f, 198

***Eneby, Övergrans sn** 33, 34, 108, 223,
230, 241, 248, 249, 250, 252, 254,
255

Enköping 28, 77, 245, 258, 259, 270,
292

Enköpings franciskankloster 258

Enköpings hospital 259, 292

Enköpings-Näs sn, Åsunda hd 256

Erikssund, S:t Pers sn, se Sundby

Estlöt, Sättersta sn, Rönö hd, Söder-
manland 81

Estuna sn, Lyhundra hd 98

Fasma, Tensta sn, Norunda hd 29

Fiby, Vänge sn, Ulleråkers hd 180

Films kyrkby, Films sn, Norunda hd 54
Finland 281

Finnsta rd 88, 89, 90, 92, 93, 100, 234,
241

Finnsta, Hägeby sn 86, 88, 89, 90

Finnstaholm, Hägeby sn, se Finnsta

Finsta, Skederids sn, Sjuhundra hd 252

Fiskbrunna, Övergrans sn 230, 249,
260

Fittja sn, Lagunda hd 142, 143, 146

Fjädrundaland 26, 27, 28

Fjällby, Hacksta sn, Trögds hd 108

Flasta kyrka 119, 120 f

Flasta, Sko sn 121, 123, 125, 130, 132,
140, 141, 142, 146, 274

***Flatalandom, Övergrans sn** 248, 249,
250

Flaten, se *Flatalandom

Flottsund, Alsike sn, Ärlinghundra hd
146, 162, 163, 165, 207, 215

Fodgö kloster 179

Fogdö sn, Åkers hd, Södermanland 71

***Fogdø, Kalmar sn** 116

Folklandstingsstad, Lunda sn, Seming-
hundra hd 269

Forkarby, Bälänge sn, Bälänge hd 27,
209

Fornsigtuna, Håtuna sn 32, 34, 60, 62,
65, 66 f, 74, 77, 187, 217, 234, 263,
269

Foteviken, Skåne 263, 273

Fransta, Husby-Långhundra sn, Lång-
hundra hd 158

Fransåker, Odensala sn, Ärlinghundra
hd 169

Fresta sn, Vallentuna hd 240

Frista, Sko sn 120, 123, 125, 141, 142, 146
***Frölinge, S:t Olofs sn** 153, 162
 Frölunda, Stockholm-Näs sn, Bro hd 240
 Frösunda sn, Seminghundra hd 146, 169
Frösunda, Kalmar sn 4, 103, 106, 108
***Frösundhatorp, Kalmar sn** 108
 Frösåker, Kärrbo sn, Siende hd, Västmanland 135
Frötuna, Tibble sn 32, 33, 66, 70, 78, 81, 82, 184, 187 f, 223
 Fullbro, Sorunda sn, Sotholms hd, Södermanland 135
 Funbo sn, Rasbo hd 110
Fågelsången, Vassunda sn 201, 207
Fågelsångs trädgårdar 167
 Fållnäs, Sorunda sn, Sotholms hd, Södermanland 135
Fånäs vret 114
Fånäs skog 116
Fånäs, Kalmar sn, se Råby och Torresta
 Färingsö 28, 32, 35
 Färingsö tingslag 98, 130, 144, 145
***Färjemåla, S:t Olofs sn** 153
 Gamla Uppsala, Gamla Uppsala sn, Vaksala hd 279
Garnsviken 30, 32, 148, 166, 167, 274
 Garpeberget, Östergötland 245
***Gasaskæri, Sigtuna** 288, 289
 *Gata, - där slaget stod 238
***Gelthezslösa, S:t Pers sn** 33, 156, 173, 178, 267, 272
 Gillberga, Persnäs sn, Åkerbo hd, Öland 143
Gillestuga, Sigtuna 271
 Giresta rd, Giresta sn, Lagunda hd 234, 241
 Giresta sn, Lagunda hd 99, 234
***Gliby, Sigtuna** 288 f
 Gotland 119
 Gottröra sn, Långhundra hd 98, 128
 Gottsunda, Bondkyrka sn, Ulleråkers hd 106
***Gran holma** 116

Gran, Övergrans sn 33, 228, 229, 230, 238, 250, 252, 254, 255, 261
Granby, S:t Pers sn 169, 171, 173, 177, 178 f, 180
 Grillby, Villberga sn, Trögds hd 241
 Grimsta, Fresta sn, Vallentuna hd 240
 Gräna rd 145, 146, 240
 Gränberga, Bondkyrka sn, Ulleråkers hd 95
 Gränby, Vaksala sn, Vaksala hd 178
 Gräsgårds hd, Öland 143
 *Gudmundsboda, Gottröra sn, Långhundra hd 98
Gurresta rd 204, 208, 217
Gurresta, Vassunda sn 201, 208, 210, 211
***Guterboda, S:t Olofs sn**, se Konterbacka
***Gwnnebooll, S:t Olofs sn** 153, 165
 *Gydinge, Vallby sn, Trögds hd 259
 Gymninge, Holms sn, Hagunda hd 72
***Gyslategh, Sko sn**, se Berga
 Gärdslösa sn, Runstens hd, Öland 143
 Gästrikland 28, 29
 Göstrings hd, Östergötland 159, 249
***Habors vret, Håtuna sn** 65
 Hacksta kyrka, Trögds hd 258
 Hacksta sn, Trögds hd 108
Haga kyrka 41 f, 47, 55
Haga sn 41–57
Haga åtting 33
Haga, Haga sn 34, 38, 41, 42, 47, 52, 53, 54, 203
Hagby, Haga sn 48, 143, 146, 169, 207
Hagbyholm, Haga sn se Hagby
 Hagunda hd 25, 29, 72, 83, 92, 97, 99, 136, 142, 143, 144, 145, 146, 158, 169, 192, 198, 206, 209, 214, 218, 233, 240, 283
Haknäs, Vassunda sn 128, 140, 143, 146, 201, 204, 207, 208–210, 241
 Hamburg, Tyskland 273
Hammarby rd 67, 79, 82, 175, 194
 Hammarby sn, Vallentuna hd 192
 Hammarby, Bondkyrka sn, Ulleråkers hd 143, 144
 Hammarby, Danmarks sn, Vaksala hd 214

Hammarby, Håtuna sn 60, 62, 67, 163
Hammarby, okänd sn 144

Hammarby, Sko sn 123, 126, 140, 141, 142, 146

Hammarbytorp, Sko sn 123, 126

Hammersta, Ösmo sn, Sotholms hd, Södermanland 115

***Hanaholm, Sigtuna** 50, 79, 98, 110, 188, 193, 194, 260, 284, 288, 289

Harg, Odensala sn, Ärlinghundra hd 259

Harg, Skånela sn, Seminghundra hd 142

Hargsö, Värmdö sn, Värmdö skpl 180

Hassla, Häggeby sn 33, 72, 79, 88, 91–93, 94, 98, 99, 102, 235, 239, 241

Helgeandshuset, Stockholm 44, 55, 56

Helgesta, Tibble sn 33, 50, 81, 184, 185, 186, 188, 196, 198

Heliga Landet 126, 258, 259

Helle, Hammarkinds hd 162

Hemsta, Boglösa sn, Trögdgs hd 241

Hjulsta, Enköpings-Näs sn, Åsunda hd 256

Hjälmssta, Husby-Långhundra sn, Långhundra hd 146, 207

Hjälsta sn, Lagunda hd 102, 237

Hjälsta, Hjälsta sn, Lagunda hd 102

***Hoggården, Vassunda sn** 201, 210

Holm, ?kyrkbyn i Holms sn, Hagunda hd 177

Holms sn, Hagunda hd 72, 83, 92, 97, 99, 145, 146, 206, 209, 214, 218, 233

Hospitalet, Sigtuna 278

Hospitalsudden 278

Hubbo sn, Siende hd, Västmanland 240

Hulterstads sn, Gräsgårds hd, Öland 143

Hummelviken 115, 256

Humparboda, S:t Olofs sn 150, 153 *f*, 162, 163, 165

Husby sn, Lyhundra hd 98

Husby sn, Långhundra hd 128, 169, 207, 214, 259

Husby, Bro sn, Bro hd 234

Husby-Långhundra sn, Långhundra hd 146, 158

Husby-Sjutolfts sn, Trögds hd 98, 128, 220, 241, 247

Husby-Ärlinghundra sn, Ärlinghundra hd 45, 57, 149, 189, 191, 217, 218, 264, 269

*Hwetingi, =?Wætinge, Österhaninge sn, Sotholms hd, Södermanland 291

Håbo hd 30–40

Håbo hundare 25, 28, 32

Håbo häradsallmänning 101, 186

Håbo prosteri 36

Håbolandet 32

Hållunda, Tibble sn 33, 39, 184, 188 *f*, 192, 195, 196

Hånsta, Olands sn, Olands hd 97, 98

Hårby, Husby-Sjutolfts sn, Trögds hd 128

Håtuna kyrka 35, 58 *f*, 63, 65, 67, 68, 70, 71, 78, 83, 182, 204

Håtuna prosteri 37

Håtuna rd, Håtuna sn 68, 71, 80, 234, 241

Håtuna sn 58–84

Håtuna åtting 33

Håtuna äng, Håtuna sn 68, 69, 243, 245, 246

Håtuna, Håtuna sn 35, 37, 38, 44, 58, 60, 67–69, 70, 71, 168, 175, 177, 188, 189, 198, 208, 214, 222, 241

Hägersten, Brännkyrka sn, Svartlösa hd 209

Häggeby kyrka 85 *f*, 102

Häggeby sn 85–102

Häggeby, Häggeby sn 85, 88, 89, 90, 91, 93 *f*, 99, 241

Hälgesta, Haga sn 33, 42, 48–51, 52, 55, 56, 162, 163, 165, 215, 238, 241

Hälgestaboda, Haga sn 47, 50, 52

Hällby, Övergrans sn 223, 230, 238, 239, 250 *f*, 254, 258, 261

***Hälleby, Yttergrans sn** 222, 224

Häsingland 29

Hässle, Fittja sn, Lagunda hd 142

Högby, okänd sn 99

Högby, Lagunda hd 192

Höglunda, Kalmar sn 33, 106, 109, 112, 114

Högrums sn, Slättbo hd, Öland 143

Högsta, Övergran sn 33, 111, 226, 230, 233, 238, 251

Hölebo hd, Södermanland 110, 144, 159, 162

Hölö sn, Hölebo hd, Södermanland 159

Hönsgårde, Husby sn, Långhundra hd 259

Hörn, Aspö sn, Selebo hd, Södermanland 158

Hörninge, Köpings sn, Slättbo hd, Öland 143, 144

***Isaxbodan, Hägeby sn**, se Bodarna
Ista, Vassunda sn 201, 210 *f*

Julita kloster, Södermanland 37, 43, 170

***Jädra, Håtuna sn** 70, 77, 238

Jädra, Långtora sn, Lagunda hd 79

Jädra, Tibble sn 183, 184, 185, 189 *f*, 194, 197, 198, 252

Jädra, Övergran sn 33, 189, 190, 229, 230, 248, 252, 254

Jämtland 29

Järfälla sn, Sollentuna hd 55

***Jönsebodar, Hägeby sn** se Bodarna

Kaddala, Sko sn 118, 121, 123, 126, 141, 142, 146

Kalmar kyrka 4, 103 *f*, 114

Kalmar nunnekloster 66

Kalmar sn 103–117

Kalmar åtting 33

Kalmarnäs, Kalmar sn, se Klöv

Kalvshälla, Sollentuna sn, Sollentuna hd 55

***Kangor, okänd sn** 180

***Karistompta, Håtuna sn** 60, 70, 83

***Karlsboda, Sko sn** 123, 126, 146

Karlskyrka sn, Lyhundra hd 97

Katrinedal, Övergran sn, se *Skämma

***Kaybode, Vassunda sn**, se Bodarna

Kevan, Tibble sn 190, 192

Killinge rd, S:t Pers sn 46, 174, 175, 176, 177, 178, 179 *f*, 181, 193, 234, 241

Killinge, Håtuna sn 33, 60, 70 *f*, 77, 78, 187

Killinge, S:t Pers sn 80, 171, 173, 177, 179 *f*, 181, 241, 269

Kivinge, Övergran sn 230, 252

Klara kloster, Stockholm 50, 210, 211, 214, 215, 259

***Klebotorp, Kalmar sn** 106, 109, 110

Klockarbo, Sko sn 123, 127, 146

Klöv, Bro sn, Bro hd 93

Klöv, Kalmar sn 39, 106, 109, 110 *f*, 116

Knivsta sn, Ärlinghundra hd 142, 146, 169, 170, 207, 214

Knutby sn, Nördinghundra hd 209

Kolhammar, Odensala sn, Ärlinghundra hd 62

Kolsta, Håtuna sn 60, 68, 71 *f*, 73, 74, 75, 79, 101, 241

Kolsta, Hägeby sn 86, 88, 94, 235, 241

Konterbacka, S:t Olofs sn 150, 153, 154, 162, 163, 165

***Konungs bodha, Hägeby sn**, se Bodarna

Kopparberget 138, 232, 233

Korsgården, Kopparberget 232, 233

Kortrijk, Flandern, Belgien 72

Kragsta, Vassunda sn 201, 208, 211 *f*

***Kråkbodatorp, Vassunda sn**, se Bodarna

Kråkhvila, Yttergran sn, se *Rysbyn

Krägga, Övergran sn 230, 241, 252 *f*

Kulla sn, Lagunda hd 142, 143, 145, 146, 234

Kumla, Balingsta sn, Hagunda hd 143, 192, 240

Kumla, Haga sn 42, 47, 48, 52, 55, 162

Kumla, Övergran sn, 33, 229, 230, 238, 248, 250, 251, 252, 254

Kvarnlöt, Sko sn 123, 127, 146

Kvarnnibble, Håtuna sn, se Ytternibble

Kvarntorp, Sko sn 127

Kvillinge sn, Bröbo hd, Östergötland 162

Kwnnesboda, Hägeby sn, se Bodarna

Kynge, Veckholms sn, Trögds hd 223

Kyrkbyn, Tibble sn, se Tibble

Kålsta, Torstuna sn, Torstuna hd 110

Kårsta sn, Vallentuna hd 98

Kårsta, Kårsta sn, Vallentuna hd 97

***Kærlaby, Tibble sn** 190

Käfflöt, Ramsta sn, Hagunda hd 144

Källberga, Alunda sn, Olands hd 180

Källbo, Tensta sn, Norunda hd 29

Kärrbo rd, Kärrbo sn, Siende hd 234, 241

Kärrbo sn, Siende hd, Västmanland 135, 144, 234

Köpings sn, Slättbo hd, Öland 143, 144

Lagga sn, Långhundra hd 49, 98

Lagunda hd 79, 99, 102, 110, 142, 143, 145, 146, 192, 209, 233, 234, 237, 241, 258

Ledinge, Knivsta sn, Ärlinghundra hd 214

Lejsta, Rasbo sn, Rasbo hd 98

Lena sn, Rasbo hd 160

***Lene, ?Markims sn, Seminghundra hd** 169

Lids sn, Rönö hd, Södermanland 240

Lilla Hammarby, Håtuna sn, se Hammarby

Lilla Penningby, Länna sn, Lyhundra hd 256

Lillkyrka sn, Trögds hd 50

Linda, Sko sn 121, 123, 127, 141, 142, 146

Lindberga, Gottröra sn, Långhundra hd 128

Linköping 125, 140, 273, 282

Linköpings domkyrka 132

Lisa, Länna sn, Lyhundra hd 256

Lisön, Sorunda sn, Sotholms hd, Södermanland 135

Ljusbäck, Nora sn, Våla hd 289

***Laggarabodha, S:t Olofs sn** 155, 162, 163, 165

***Loustum, okänd sn** 169

Lovö, Färingsö Tingslag 28, 32, 98, 127

Lund 281, 283

Lunda kyrka, Seminghundra hd 270

Lundby, Husby sn, Långhundra hd 214

Lundby, Yttergrans sn 33, 113, 115, 220, 221, 222, 223, 224 f, 238, 251, 254, 260

Lunds domkyrka 118

Lübeck, Tyskland 284

Lyhundra hd 83, 98, 256

Lysings hd, Östergötland 249

***Lytslund, Österrekarne hd** 290

Låddersta, Kalmar sn 33, 104, 106, 109, 111 f, 114, 238

Långhundra hd 49, 50, 98, 128, 158, 169, 190, 207, 214, 259

Långlöt, Sko sn 123, 127

Långtibble, Vänge sn, Ulleråkers hd 143, 144

Långtora sn, Lagunda hd 79, 110, 142, 233

Långtora, Långtora sn, Lagunda hd 233

Lårstabo, Giresta sn, Lagunda hd 99

Låssa sn, Bro hd 93, 98, 110, 111, 188

Läby sn, Ulleråkers hd 203

Länna sn, Lyhundra hd 256

Lösings hd, Östergötland 162

Löts kyrka, Trögds hd 224, 256

Löts sn, Trögds hd 106

Lövsta, Funbo sn, Rasbo hd 110

Lövsta, S:t Olofs sn, Ärlinghundra hd 95, 114, 149, 283, 289

Lövsta, Tibble sn 33, 184, 189, 190 f, 195

Malmö, Kvilleinge sn, Bråbo hd, Östergötland 162

Mansängen, Kalmar sn 104, 112

Mariakyrkan, Sigtuna 37, 264, 265, 266, 267, 273, 280, 281, 283, 284

Markeby haga, Håtuna sn 65

Markeby, Håtuna sn 33, 34, 35, 60, 65, 72 f, 84, 92, 99

Markims sn, Seminghundra hd 169

Medelpad 271

***Mikkelsboda, Häggeby sn** 89, 94

Morga, Alsike sn, Ärlinghundra hd 71, 146, 163, 165, 207

Munkholmen, se även Tärnsund

Munkholmen, vid Sigtuna 166, 167, 193, 289

***Munksinsø, S:t Pers sn** 180, 181

Munsö (ärkebiskopsgård) 233

Munsö sn, Färingsö tingslag 144, 214

Muranbo, Övergran sn 230, 255

***Musamyr, Sigtuna** 156, 159, 281, 283, 287, 288, 290 *f*

Myrby, Sko sn 123, 127, 141, 142, 146
Målsta, Bälunge sn, Bälunge hd 212

Målsta, Husby sn, Långhundra hd 169
Mälardalen 32, 234, 284

***Møreby, Tibble sn** 184, 191, 195, 198
Mörkö sn, Hölebo hd, Södermanland 144

Mörkö, Hölebo hd, Södermanland 162, 166

Nederhassla, Håggeby sn se Hassla
Nedre Bägby, Gärdslösa sn, Runstens hd, Öland 143

Nedre Fröslunda rd 108

Negelstena, Tibble sn 184, 191, 195

Nibble, Håtuna sn 33, 59, 60, 73, 83, 84

Nibble, Övergrans sn 33, 230, 238, 248, 250, 255, 258, 271

Nibblebacka, Övergrans sn, se Nibble
Nora sn, Våla hd 28, 289

Nordingrå, Ångermanland 137
Nordmyra, Nora sn, Våla hd 289

Norra Roden 25, 29

Norrsunda sn, Ärlinghundra hd 66, 142, 146, 169, 263

Norrtäl, S:t Olofs sn, Ärlinghundra hd 274

Norränge rd 45, 67, 71, 74

Norränge, Håtuna sn 32, 34, 59, 60, 66, 74, 234

Norsa; nu del av Rosersberg, Norrsunda sn, Ärlinghundra hd 142

Norskog, Håtuna sn 35

Norsta, Balingsta sn, Hagunda hd 136, 144

*Norsunda, 'Flysta sn' (?) 267

Norunda hd 25, 27, 29, 54, 162

Nyborg, Håtuna sn, se Nyby

Nyby rd, Kulla sn, Lagunda hd 234, 241

Nyby, Håtuna sn 39, 60, 63, 71, 74 *f*, 78, 82, 83, 101, 235

Nyby, Långtora sn, Lagunda hd 110, 142

Nyckelby, Övergrans sn 33, 223, 226, 230, 238, 239, 255 *f*, 258, 260, 261

Nyköping 98

Nysätra rd 163

Nysätra sn, Lagunda hd 146, 234, 258

Nysätra, Nysätra sn, Lagunda hd 258

Nyvla, Bondkyrka sn, Ulleråkers hd 95
Nåntuna, Danmarks sn, Vaksala hd 146

Nåstuna, Vänge sn, Ulleråkers hd 144

Närdinghundra hd 29, 209, 214

Närke 163

Odensala prosteri 37

Odensala sn, Ärlinghundra hd 47, 62, 146, 169, 190, 194, 207, 259

Olands hd 25, 29, 97, 180, 209, 259

Olands sn, Olands hd 97, 98

Olunda, Lagga sn, Långhundra hd 98

Orresta, Odensala sn, Ärlinghundra hd 194

Ortala, Vaddö sn, Vaddö och Häverö skpl 256

*Oskestom, Östra Ryds sn, Danderyds skpl 46

Ovike, Husby sn, Långhundra hd 128

Oxunda, Eds sn, Sollentuna hd 142

Persnäs sn, Åkerbo hd, Öland 143

***Philpusboda, Håggeby sn** 89, 94

Pilsbo, S:t Olofs sn 150, 155 *f*, 162, 163, 165, 178, 288

Piparbo, Sko sn 123, 128, 146

***Pollasta, Håtuna sn** 60, 76

Pollista, Övergrans sn 62, 230, 238, 256 *f*

***Prästbordet, Haga sn** 42, 52

***Prästbordet, Tibble sn** 191

***Prästbordet, Övergrans sn** 230, 257

***Pukaboda, Sko sn** 123, 128

***Quidløsu, Håtuna sn** 60, 76 *f*, 83, 286

Qvälløsa, Håtuna sn se *Quidløsu

Ragvaldsbo, S:t Olofs sn 156 *f*, 162, 163, 165, 287, 288, 290, 291

Ramsta sn, Hagunda hd 83, 144, 146, 198

Rasbo hd 25, 29, 48, 54, 98, 110, 160, 259

Rasbo sn, Rasbo hd 98, 259

Rasbokils sn, Rasbo hd 160

Rickeby, Kårsta sn, Vallentuna hd 98
 Rickeby, Odensala sn, Ärlinghundra hd 146, 207
 Riga 126
 Risslingby, Karlskyrka sn, Lyhundra hd 97
 Roden 25, 26, 28, 29
 Roskilde, Danmark 273
 Rosta kvarn, Bälunge sn, Bälunge hd 234
 Rotsunda, Sollentuna sn, Sollentuna hd 143
 Runsa, Eds sn, Sollentuna hd 177
 Runstens hd, Öland 143
 Rydboholm, Östra Ryds sn, Danderyds skpl 191
 *Rysbyn, Yttergrans sn 33, 221, 222, 225 f, 238, 251, 261
 Råberga, Sko sn 121, 123, 128, 141, 142, 146
 Råby, Håtuna sn 33, 39, 59, 60, 63, 64, 70, 71, 77, 238
 Råby, Kalmar sn 106, 109, 113 f, 115, 224, 225
 Rävsta rd, Lagunda hd 241
 Rävsta, Kulla sn, Lagunda hd 142, 143
 Rävsta, S:t Olofs sn, Ärlinghundra hd 190, 274
 Rölunda rd 95, 96, 234, 241
 Rölunda, Häggeby sn 86, 88, 95 f, 170, 241
 Rönö hd, Södermanland 81, 240
 Ronö, Edebo sn, Tiundalands rod 25
 S:t Görans hospital, Stockholm 292
 S:t Görans hospitalskyrka, Sigtuna, se S:t Örjans kapell
 S:t Lars kyrka, Sigtuna 36, 52, 203, 266, 268, 273, 274, 275, 276, 277
 S:t Lars sn 30, 275
 S:t Martins kloster, Skänninge 209
 S:t Nikolai kyrka, Sigtuna 268, 272, 274, 277, 278
 S:t Olofs kyrka, Sigtuna 36, 148, 149, 208
 S:t Olofs sn 148–171
 S:t Olofs sn, (den del av sn belägen i) Ärlinghundra hd 74, 95, 114, 149, 162, 180, 190, 283, 289

S:t Pers kyrka, Sigtuna 35, 54, 62, 148, 171, 172, 173, 175, 272, 274, 279
 S:t Pers kyrka, Uppsala 162
 S:t Pers sn 171–181
 S:t Örjans kapell, Sigtuna 272, 273, 278, 279
 S:ta Gertruds kapell, Sigtuna 273, 274
 Salberget 138, 245
 Salsta, Sko sn 123, 128, 140, 141, 142, 146, 208
 Sanda, Sko sn 121, 123, 129, 141, 142, 146
 Sandbro, Björklinge sn, Norunda hd 27, 29
 Sandvik Häggeby sn 39, 88, 96
 Sandvik, Övergrans sn 39, 230, 233, 257
 *Seby, okänd sn 180
 Segersta, Övergrans sn 237, 240, 243, 244, 247, 257
 Selebo hd, Södermanland 159
 Seminghundra hd 36, 77, 127, 133, 142, 146, 169, 249, 269
 Sicklaön, Solna sn, Danderyds skpl 282
 Siende hd, Västmanland 135, 144, 234, 240
 *Siggabodhir, Sigtuna 291, 292
 Signhildsberg, Håtuna sn 59, 77, 82, 229, se Fornsigtuna
 Sigreda kyrka, Övre Hölö sn, Södermanland 219
 Sigtuna 28, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 41, 45, 50, 52, 53, 54, 62, 63, 66, 73, 77, 79, 92, 93, 98, 101, 103, 110, 118, 121, 129, 148, 156, 159, 166, 167, 171, 172, 173, 175, 177, 178, 188, 190, 192, 193, 194, 196, 197, 199, 203, 205, 206, 208, 213, 216, 218, 223, 235, 242, 259, 260, 261, 262, 263–292
 Sigtuna dominikankonvent 37, 77, 129, 190, 197, 235, 280–285, 291
 Sigtuna trädgårdar 167
 Sigtunafjärden 32, 289
 Sigtunafärjan, Sigtuna 292
 Sigtunahagen, S:t Olofs sn 167
 'Sigtuna sn', Håbo hd 171, 241
 *Sigwarpi, Håtuna sn 78

Sjuhundra hd 252

Sjusta, Sko sn 121, 123, 129, 141, 142, 146

Sjö, Holms sn, Hagunda hd 83, 97, 206, 209, 214, 218

Sjöängen, S:t Olofs sn 44, 53, 150, 153, 157, 162, 163, 165

Skadevi, Hägeby sn 39, 86, 88, 97 *f*, 99, 102, 145

Skara kloster, Västergötland 284

Skara, Västergötland 125, 138, 263, 273, 282, 284

Skarpa Säby, Vassunda sn, se Säby

*Skarpa, Brännkyrka sn, Svartlösa hd 209

Skarsby, Gottröra sn, Långhundra hd 98

***Skeby, Tibble sn** 188, 192

Skederids sn, Sjuhundra hd 252

Skens å, Sunnerbo hd, Småland 140

Skepptuna sn, Seminghundra hd 127

Skillinge, Sollentuna sn, Sollentuna hd 162, 163

Skilsta, Skogs-Tibble sn, Hagunda hd 144

Sko kloster, Sko sn 11, 16, 29, 30, 35, 37, 38, 46, 48, 52, 54, 62, 73, 82, 83, 84, 97, 100, 111, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132–147, 167, 177, 185, 188, 191, 192, 203, 204, 207, 208, 209, 212, 214, 215, 218, 224, 238, 242, 258, 260

Sko kyrka 118–120, 121, 133, 135, 136

Sko sn 118–147

Sko, Sko sn 28, 39, 94, 120, 121, 125, 129 *f*, 132, 135, 140, 144, 170, 281

Skofjärden 32

Skogbolands rd 100, 124, 127, 146

Skogs-Tibble sn, Hagunda hd 29, 144, 145, 146

Skoklosters kyrka, se Sko kyrka

Skolsta, Litslena sn, Trögds hd 114

***Skomakareboda, Sko sn** 123, 130

Skottсила, Knivsta sn, Ärlinghundra hd 142, 146, 169, 170, 207

*Skræffstada, okänd sn 162

Skrikjädra, Övergran sn 230, 257 *f*

Skråmsta, Haga sn 41, 42, 53, 54, 91, 192, 199, 212

Skråmsta, Tibble sn 33, 34, 53, 99, 184, 185, 186, 190, 192 *f*, 197

Skuttunge sn, Balinge hd 44

Skålstå, Vassunda sn 201, 212 *f*

Skånela rd 146

Skånela sn, Seminghundra hd 142, 143, 146

Skånela, Skånela sn, Ärlinghundra hd 142, 143

Skäcklinge, Övergrans sn 230, 258

Skällberga, Håtuna sn 39, 60, 73, 75, 78

Skällsta, Håtuna sn 33, 60, 63, 64, 65, 71, 79

***Skämma, Övergrans sn** 33, 140, 230, 250, 252, 255, 258, 259

Skänninge, Östergötland 209

Skärlöv, Hulterstads sn, Gräsgårds hd, Öland 143

Skärplinge, Kalmar sn 33, 34, 104, 106, 107, 109, 114

Skörby, Kalmar sn 114 *f*

Slangvik, Tibble sn 167, 180, 184, 193, 195, 284, 289

Slesvig, nuv Tyskland 273

Slättbo hd, Öland 143, 144

Smedby, Vassunda sn 33, 200, 201, 202, 205, 213

Småland 37, 132, 133, 140, 239, 253

*Snorsta, ?=Norsta, Balingsta sn, Hagunda hd 136, 144

*Sochnadall, se Sockendal

Sockarby, Sångs sn, Färingsö tingslag 130, 145

Sockendal, Väderstads sn, Göstrings hd, Östergötland 159

Sollentuna sn, Sollentuna hd 55, 143, 146, 162, 163

Solna sn, Danderyds skpl 282

Solsta, Frösunda sn, Seminghundra hd 169

Sommaränge, Viksta sn, Norunda hd 29, 162

Sorunda sn, Sotholms hd, Södermanland 135

Sotholms hd, Södermanland 115, 135

*Spangum =?Spånga, Bro sn, Bro hd 169

Spånga sn, Sollentuna hd 146

Stabby, Uppsala-Näs sn, Ulleråkers hd 91

Stadsgården, Stockholm 282

*Stau, okänd sn 128

Steninge, Husby-Ärlinghundra sn, Ärlinghundra hd 149, 189, 217, 264, 269, 283

Stensta, Karlskyrka sn, Lyhundra hd 97

Stjärnholm, Kulla sn, Lagunda hd 145

Stockholm 27, 32, 44, 45, 50, 53, 55, 56, 77, 83, 107, 108, 110, 113, 116, 133, 137, 138, 160, 165, 167, 196, 209, 210, 212, 215, 223, 224, 236, 238, 239, 242, 245, 246, 251, 253, 256, 258, 259, 261, 263, 269, 270, 279, 282, 284, 292

Stockholms franciskankloster 258

Stockholms län 30

Stockholms slott 27, 133, 242, 246

'Stockholms sn' 282

Stockholms-Näs sn, Bro hd 36, 143, 146, 189, 254, 256

Stora Ullfjärden, se Ullfjärden

Strängnäs, Södermanland 34, 81, 99, 103, 158, 197, 273, 282

Strängnäs domkyrka 81, 158

Ströja, Rasbo sn, Rasbo hd 259

Ström, Norrsunda sn, Ärlinghundra hd 66, 263

Styrstads sn, Lösings hd, Östergötland 162

*Ståness, Kalmar sn 117

Stäket, se Almare-Stäket

Stäket (ärkebiskopsgård) 233

Stäks län 33, 66

Sundbro, Bälunge sn, Bälunge hd 212

Sundby, Håtuna sn 60, 62, 67, 79, 91, 163

Sundby, S:t Pers sn 173, 177, 178, 179, 180, 181, 241

Sundby, Skogs-Tibble sn, Hagunda hd 144, 145

Sunnerbo hd, Småland 140

Sunnersta, Bondkyrka sn, Ulleråkers hd 143, 144, 146 207

Svalnäs, Daneryds sn, Danderyds skpl 138

Svannäs, Övergrans sn 240, 247

Svarsta, Tibble sn 183, 184, 192, 193 *f*

Svartlösa hd, Södermanland 144, 209

Svartsjö fögderi 33

Svartsjö slott 133

Svartsjö, Sånga sn, Färingsö 32

Svarvarholmen, Håtuna sn 80, 180, 243

Svealand 118, 180

Sverige 139, 146, 238, 247, 263, 279, 281, 284

Svista, Alunda sn, Olands hd 259

*Syowasta, Håtuna sn 80

Sånga sn, Färingsö tingslag 32, 130, 145

Sånna, Asby sn, Ydre hd, Småland 239

Säby, Julita sn, Oppunda hd, Södermanland 170

Säby, Låssa sn, Bro hd 188

Säby, Sko sn 121, 123, 130, 141, 142, 145, 146

Säby, Vassunda sn 34, 50, 146, 201, 207, 213–215

Säby, Övergrans sn 146, 160, 230, 249, 258–260, 281

Sältdösa rd 81

Sältdösa, Håtuna sn 60, 68, 69, 80 *f*, 177, 180, 241, 243

Sätra, Eds sn, Sollentuna hd 177

Sättersta sn, Rönö hd, Södermalm 81

Sättervikshagen, Hägeby sn 101

Sätuna ?Husby-Ärlinghundra sn, Ärlinghundra hd 218

Sätuna, Björklinge sn, Norunda hd 29

Sävsta, Husby-Sjutolfts sn, Trögds hd 98

Söderby, Danmarks sn, Vaksala hd 27, 259

*Söderby, Vassunda sn 199, 201, 216

Söderby, Åkerby sn, Bälunge hd 206

Söderby sn, Lyhundra hd 83, 84

Södermalm, Stockholm 110

Södermanland 32, 37, 71, 75, 77, 81,
97, 110, 133, 137, 144, 219, 238, 239,
240, 253, 255, 257, 265, 282, 291

Söderskogen, Sko sn 118, 124, 131

Södertil, S:t Olofs sn, Ärlinghundra hd
274, 289

Södra Hassla, Hägeby sn, se Hassla

*Tärneholm 193, 289, se Tärnsund,
Västra Ryds sn, Bro hd, jfr Dorshol-
men

Tagsta, Alsike sn, Ärlinghundra hd 50

Tarv, Estuna sn, Lyhundra hd 98

Tarv, Knutby sn, Närke hundra hd
209

Tarv, Närtuna sn, Långhundra hd 128

Tensta sn, Norunda hd 29

Testa, Skogs-Tibble sn, Hagunda hd
29, 144, 145

Tibbellövsta, Tibble sn, se Lövsta

Tibble kyrka 182 f, 190

Tibble sn 182–198

Tibble åtting 33

Tibble, Balingsta sn, Hagunda hd 283

Tibble, Tibble sn 64, 163, 182, 184,
190, 192, 194 f, 216, 223

Tibble, Vassunda sn 33, 81, 189, 190,
193, 194 (alla Kyrkbyn), 194, 200,
201, 204, 216, 241 (alla Tibble)

Tierps hd 25, 29

Tierps kanonikat 95

Tilesunds bro 30, 148

Tiundaland 25–29, 30, 32, 35, 36, 88,
95, 107, 168, 175, 182, 208, 222, 226,
235, 260, 288

Tiundalands rod 25

Tjusta, Håtuna sn 60, 62, 75, 81 f, 146,
187, 188, 194

***Torp, Haga sn** 42, 53

***Torp, Vassunda sn** 201, 217

***Torpedh, S:t Olofs sn** 157

Torresta, Kalmar sn 106, 109, 113, 115
f, 224

Torslunda, Haga sn 41, 42, 47, 53–55,
146, 203, 207

Torstuna sn, Torstuna hd, Uppland
110

Torstuna hd, Uppland 110, 284

Torsåker, Hammarby sn, Vallentuna
hd 192

Torsåtra, Västra Ryds sn, Bro hd 177,
194

Trundboda, Håtuna sn 60, 67, 82, 163

Trögds hd 32, 34, 50, 98, 106, 108,
128, 220, 223, 224, 233, 241, 247,
255, 257, 259

Trögds rd 253

Tullgarn, Hölö sn, Hölöbo hd, Söder-
manland 159

Tuna (ärkebiskopsgård) 233

Tuna, Dalby sn, Hagunda hd 145

Tuna, Holms sn, Hagunda hd 145

Tånga rd 163

Tångsta, Kärrbo sn, Siende hd, Väst-
manland 144

Täby rd 163

Täby sn, Danderyds skpl 146

Täby, Östuna sn, Långhundra hd 214

Tälgby, Tibble sn 33, 34, 184, 191,
193, 194 f, 198, 218

Tärnsund, Västra Ryds sn, Bro hd 193,
235, 283, 289

*Udby, okänd sn 180

Uggelbo, Sko sn 123, 131

Ulleråkers hd 25, 29, 91, 95, 97, 106,
143, 144, 145, 146, 180, 203, 207

Ullfjärden 32, 72, 224, 227

Ulva, Bälunge sn, Bälunge hd 209

Underberga, Vassunda sn 201, 204,
208, 217

Uppland 26, 27, 38, 56, 68, 69, 77, 84,
97, 98, 99, 102, 110, 120, 128, 133,
136, 137, 147, 148, 171, 196, 229,
238, 249, 253, 255, 256, 259, 264,
266, 268, 269, 272, 284, 289

Uppsala 27, 28, 29, 34, 43, 46, 48, 50,
51, 53, 54, 56, 57, 62, 66, 69, 72, 73,
74, 75, 77, 79, 80, 81, 89, 90, 91, 92,
95, 96, 97, 99, 100, 102, 106, 110,
121, 125, 130, 136, 137, 138, 139,
140, 146, 147, 160, 168, 169, 173,
175, 178, 179, 181, 188, 194, 195,
197, 205, 213, 214, 216, 217, 235,
236, 237, 239, 263, 269, 270, 272,
273, 279, 281, 282, 283, 288, 289,
292

Uppsala (ärkebiskopsgård) 233, 235, 236
 Uppsala domkyrka 17, 27, 28, 29, 36, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 68, 82, 83, 88, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 102, 103, 107, 110, 115, 116, 136, 137, 159, 160, 168, 175, 176, 177, 178, 180, 203, 205, 206, 209, 211, 212, 213, 214, 217, 222, 226, 235, 252, 253, 256, 259, 292
 Uppsala fattighus 259
 Uppsala gård 234, 236
Uppsala län 30
 Uppsala stift 233, 242, 283
 Uppsala öd 84
 Uppsala-Näs sn, Ulleråkers hd 92, 143, 146
 *Ursturster, okänd sn 169
 Uthamra, Närtuna sn, Lagunda hd 209

***Vadsbro, Vassunda sn** 66, 217, 263
 Vadstena 99
 Vadstena kloster 17, 109, 112, 253
 Vagn, Edsbro sn, Närdinghundra hd 214
 Vaksala hd 25, 27, 29, 54, 98, 146, 178, 214, 259
 Vaksala sn, Vaksala hd 54, 178
Valla, Övergrans sn 33, 224, 230, 255, 260
 Vallby sn, Trögds hd 259
Vallby, Tibble sn 33, 169, 184, 188, 190, 196 f
 Vallby, Vaksala sn, Vaksala hd 54
 Vallentuna hd 98, 192, 240
Vassunda kyrka 53, 54, 199 f, 203, 204, 205, 211, 213, 214, 217
Vassunda sn 199–218
Vassunda, Vassunda sn 217
 Veckholms sn, Trögds hd 34, 223, 233
Vela, S:t Olofs sn 150, 157 f, 162, 163, 165, 169
 Vendels hd 25, 29
Venngarn, S:t Olofs sn 11, 34, 39, 47, 50, 51, 52, 56, 57, 62, 67, 79, 81, 82, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159–167, 168, 169, 175, 246, 288, 290, 291

*Vestsola, okänd sn 162
Vi, Övergrans sn 33, 34, 221, 223, 226, 228, 229, 230, 231, 232, 238, 239, 261
Viby kloster, S:t Olofs sn 37, 48, 95, 129, 157, 158, 168, 169 f, 175, 178, 196, 207, 273
Viby kyrkoruin, S:t Olofs sn 150
Viby, Kalmar sn 106, 108, 110, 116, 168
Viby, S:t Olofs sn 48, 95, 150, 158, 159, 160, 162, 163, 165, 168 f, 170, 175, 178
 Viby, Sollentuna sn, Sollentuna hd 163
 Vidbo sn, Seminghundra hd 77
 Vienne, Frankrike 283
 Viggeby, Dalby sn, Hagunda hd 158
Viksjö, Hägeby sn 33, 62, 72, 85, 86, 88, 90, 91, 93, 97, 98–100, 146, 192, 238, 241
 Viksta sn, Norunda hd 29, 162
 Villberga sn, Trögds hd 241
***Villinghe, Sigtuna** 292
 Vingerön, Munsö sn, Färingsö tingslag 144
Vinstena, Vassunda sn 201, 217
 Vivastbo, Västerlövsta sn, Simtuna hd 110
 *Vlghamar, Ekerö sn, Svartlösa hd, Södermanland 144
***Vllalötha, Håtuna sn**, 75, 82
 *Vlsum, Almunge sn, Rasbo hd 48, 54
Vreta äng, Hägeby sn 75, 101
Vreta, Hägeby sn 71, 88, 101, 235
***Vreta, Sko sn** 123, 131
 Vrå, Skogs-Tibble sn, Hagunda hd 144
 Våla hd 25, 28, 29, 289
Vålsta, Sko sn 39, 123, 131, 140, 141, 142, 146
 Vårfruberga kloster 48, 124, 171, 179, 195, 206
Väckeby, Håtuna sn se *Väppeby
 Vaddö och Häverö skpl 256, 272
 Vaddö sn, Vaddö och Häverö skpl 256
 Väderstads sn, Göstrings hd, Östergötland 159
 Vällinge, Södermanland 32

Vänge sn, Ulleråkers hd 97, 143, 144, 145, 180, 203
 Vänthrunna, Balingsta sn, Hagunda hd 142
 ***Väppeby, Håtuna sn** 60, 75, 76, 83, 101, 117
Väppeby, Kalmar sn 33, 102, 104, 106, 107, 117, 232
Värsta, Häggeby sn 33, 76, 88, 101, 102
 Väsby, Bälinge sn, Bälinge hd 206
 Väsby, Munsö sn, Färentuna hd 214
 Väsby, Vänge sn, Ulleråkers hd 97, 143, 145, 203
 Västerdalarna 138
 Västergötland 125, 138, 163, 263, 273, 282, 284
 Västerås 48, 138, 139, 189, 203, 232, 233, 237, 269, 270, 273, 282, 283, 291
 Västerås domkyrka 54, 55, 232, 233
 Västerås stift 34
 Västerås-Barkarö sn 233
 Västmanland 133, 135, 144, 234, 240, 249
 Västra Läby, Läby sn, Ulleråkers hd 203
 Västra Ryds sn, Bro hd 177, 193, 194, 235, 283, 289
 Västra Vällinge, Litslena sn, Trögds hd 78
Väst-Tibble, Tibble sn 183, 184, 190, 192, 197
 *Whithbo, okänd sn 129, 170
 *Wichby, okänd sn 48
 ***Wrashagan, Tibble sn** 61, 184, 188, 198
 Ydre hd, Småland 239
 ***Ysaarkboda, Häggeby sn** se Bodarna
 *Ytratybbele, okänd sn 146
Yttergran, Yttergrans sn 219, 220, 222, 226 *f*
Yttergrans kyrka 219 *f*, 223, 224, 225, 228, 229, 260
Yttergrans sn 219–227, 228, 232, 238, 261
Yttergrans åtting 33

Ytternibble, Håtuna sn 33, 34, 60, 70, 72, 73, 83 *f*
 Ytternäs, Uppsala-Näs sn, Ulleråkers hd 91
 Yttertjurbo hd, Västmanland 249
 Åbo domkyrka, Finland 50
 Åbo, Finland 51, 52, 118, 239, 248, 274, 282
Åby, Övergrans sn 33, 230, 238, 241, 243, 250, 251, 255, 261 *f*
 Ådö, Låssa sn, Bro hd 93, 110, 111
 Åkerbo hd, Öland 143
Åkerby, Häggeby sn 88, 91, 97, 101, 102, 117, 239
 Åkerby, Vårfrukyrka sn, Åsunda hd 233
 Åkerby sn, Bälinge hd 206, 283
 Åkers sn, Södermanland 71
 Ål, Veckholms sn, Trögds hd 233
 Åloppe rd, Nysätra sn, Lagunda hd 234, 241
 Ålsta, Stockholms-Näs sn, Bro hd 83
Ålsta, Tibble sn 184, 186, 188, 198
 Ångermanland 29, 137
 Ånsta, Lids sn, Rönö hd, Södermanland 240
 Årsta, Brännkyrka sn, Svartlösa hd 209
 Åsby, Östuna sn, Långhundra hd 50
 Åsunda hd 233, 256
 Åsön, Stockholm 282
 Äggelunda, Järfälla sn, Sollentuna hd 55
 Älvkarleby 170
 Ärlinghundra hd 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 45, 50, 52, 57, 62, 66, 71, 74, 95, 114, 133, 142, 143, 146, 148, 149, 162, 163, 169, 170, 180, 189, 190, 191, 194, 207, 214, 215, 217, 218, 259, 263, 264, 269, 274, 283, 289
 Ärlinghundra prosteri 37
 Öknebo hd, Södermanland 257
 Öland 32, 133, 141, 143, 144
 Ölsta, Holms sn, Hagunda hd 72, 92, 99
 Ölsta, Odensala sn, Ärlinghundra hd 47, 190

Önsta, Tibble sn 33, 184, 185, 186,
187, 189, 190, 191, 194, 197, 198
Örby, Vassunda sn 145, 146, 196, 201,
212, 218
Ösmo hd, Sotholms hd, Södermanland
115
***Östad, Vassunda sn** 201, 218
Östbo hd, Småland 37, 132
***Östby, okänd sn** 212
Österby, Haga sn 42, 44, 45, 48, 50,
52, 54, 55–57, 162, 163, 165
Österdalarna 138
Österfärnebo sn, Gästrikland 28
Östergötland 77, 130, 133, 159, 162,
163, 238, 239, 249, 253
Österhaninge sn, Sotholms hd, Söder-
manland 291

Östra Aros (Uppsala) franciskankloster
258
Östra Ryds sn, Danderyds skeppslag
46, 191
Östuna sn, Långhundra hd 50, 190,
214
***Øthingabøli, ?Fittja sn, Lagunda hd**
143
Övergrans kyrka 219, 228, 229, 251,
253, 255, 263
Övergrans sn 228–262
Övergrans åtting 33
Överhassla, Häggeby sn se Hassla
Överhåttuna, Håttuna sn, se Håttuna
Övernibble, Håttuna sn se Nibble
Övre Voxome, Alunda sn, Olands hd
209

Personregister

Titlar, släktförhållanden eller årtal anges i registret när det väsentligt underlättar identifieringen, till exempel när flera personer i registret har samma namn och patronymikon. I övrigt hänvisas till gängse genealogisk litteratur. För bönder och borgare anges i regel hemorten om den är känd, för frälsepersoner endast i undantagsfall. Personer sorteras inte efter binamn i detta register; till exempel återfinns Peter Vit under "Peter", inte "Vit". Yrkestitlar och det relativt vanliga läs- och skrivkunnighetsindikerande "djäkn" inleds inte med stor bokstav utom i fall då det är ett konventionellt ättnamn eller då det bedöms sannolikt att det rör sig om ett ärfeligt binamn. – Beträffande personnamn se även inledningen s 18 f.

Aa, se Karl van der Aa
 Abjörn i Väppeby 117
 Adalbert, ärkebiskop i Hamburg 273
 Adalvard, biskop i Sigtuna 273
 Agmund Ginnasson (tre tupphuvuden) 283
 Agnes Birgersdotter, dotter till kung Birger 137
 Albert Svart, borgare i Sigtuna 269
 Albertus Pictor 103, 182, 219, 228
 Albod, gillesbroder 285
 Albrekt av Mecklenburg, kung 234, 238, 268
 Alexander III, påve 217
 - IV, påve 135
 Algöt Magnusson (Sture) 44, 46, 55, 157
 Alle i *Karistompta 70
 - i Önsta 198
 Ama, se Holmger Folkesson, Holmger Ulfsson d y, Holmger Ulfsson d ä, Lars Ulfsson, Ulf Holmgersson d y, Ulf Holmgersson d ä
 Anckar, se Botvid Larsson
 And, se Anders Andersson, Israel Andersson, Ramborg Israelsdotter
 Anders (Andreas)
 - "Ølhugwd", landbo i Torslunda 54
 - Andersson (And), domprost 27, 62, 97, 99, 192
 - Andersson, landbo i Hälgestaboda 52
 - Bagge (Vädurhorn), fogde på Ekolsund 245

- Eriksson i Hassla 92
 - Eskilsson (Lejonlilja) 72, 204, 211
 - Garstenberg 222
 - Håkansson, fogde 111
 - i Aske 63
 - i Bålsta 222
 - i Ekilla 224
 - i Forkarby 27
 - i Haga 47
 - i Låddersta 112
 - i *Quidløsu 77, 286
 - i Skällsta 79
 - i Tibble 194
 - i Väppeby 117
 - i Örby 218
 - Johansson, prebendat vid S:t Erikskor i Uppsala domkyrka 209
 - Mickelsson 102
 - Mickelsson i Väppeby 117
 - Olofsson 91
 - Olsson i Tibble 194
 - Olsson, borgare i Sigtuna 270
 - Pedersson i Hassla 91, 239
 - Pedersson, borgare i Stockholm 215
 - prior i Sigtuna konvent 193
 - prost i Medelpad 271
 - präst i S:t Per 172
 - Ragvaldsson i Brunnsta 239
 - Stabbamå, borgare i Sigtuna 269
 - Taleman 214
 andligt sigill, se Elisabet Geresdotter
 Andreas Andreæ, se Anders Andersson (And)

Andvid i Råby 77

Anna Andersdotter (Banér) 111

- Andersdotter 91, 239

- Eriksdotter (björnlår) 232, 233, 251, 257

- Filipdotter 75

- Ragvaldsdotter, abbedissa i Klara kloster 215

Anund 161

- i Aske 63

- i Gran 250

- Jakob, kung 264

Anvid i Skällsta 79

Apollonia Jönsdotter (hjorthorn) 214

armborstpil, se Jöns Ingemundsson

Arne Norrman i Sigtuna 271

Arnold Klemensson, ärkebiskop 236, 237

Arvid Bengtsson i Säby 214

- Gustavsson (Sparre av Vik) 62, 97, 99

- i Bälby 186

- i Råby 77

- i Tjusta 81

- Trolle, fogde på Stäket 69, 73

- Ugerup, dansk fånge 246

Aspenäs-ätten, se Filip Birgersson, Katarina Magnusdotter, Knut Jonsson, Magnus Knutsson

Asvid i Bålsta 222

Atte i Kivinge 252

Axel Andersson (Lillie av Ökna) 140, 240, 250

B, ärkedjåkn i Uppsala 125

balk belagd med sparre, se Johan Larsson, Magnus Larsson

Banér, se Anna Andersdotter, Dorotea Knutsdotter, Eskil Isaksson, Isak

Isaksson, Knut Eskilsson, Nils Eskilsson, Per Axelsson, Sigrid Eskilsdotter

Barbara Ludvigsdotter, abbedissa i Sko kloster 52

Benedikta, abbedissa i Sko kloster 133

Bengt Arentsson (Ulv) 240, 242

- Bossons ätt, se Bengt Bosson, Magnus Bosson

- Bosson (Bengt Bossons ätt) 27, 211, 259

- domprost i Västerås 232

- Fadersson (Sparre av Hjulsta och Ängsö) 258

- Filipsson (Ulv) 158

- Gregersson (Lillie) 197

- Gregersson i Haga 47

- Gregersson i Skråmsta 53, 54, 199

- Hafridssons ätt, se Ramfrid Bengtsdotter

- i Berga 72, 204, 216

- i Ista 210

- i Skråmsta 192

- i Säby 210, 214

- Johansson (Ängel) 120

- Jönsson (Oxenstierna) 160, 162, 164, 196, 242, 259

- Knutsson (Sparre av Hjulsta och Ängsö) 258

- Kristiernsson (Oxenstierna) 120

- Larsson (Björnlår) 72, 92, 99

- Magnusson (Folkungaättens lagmansgren) 130

- Magnusson gift m Ulfhild Magnusdotter (Folkungaättens lagmansgren) 130

- Magnusson Svarte (Stensta-ätten) 81

- Murarmästare, fogde i Sigtuna 267

- Nilsson (Färila) 63, 71, 75, 78, 82, 83, 101

- Nilsson (Lejonansikte) 248

- Nilsson 156, 178

- Nilsson, fogde på Ekolsund 246

- präst i S:t Nikolai kyrka 277

- skrivare 165

- Snivil 49

- Stensson 99

Bengta Abrahamsdotter, gift med Nils

Abjörnsson (Sparre av Tofta) 116

- Bengtsdotter (Oxenstierna) 248

Beno, landbo i Billby 175

Bertil i Helgesta 188

Bielke, se Birgitta Stensdotter, Nils

Pedersson, Peder Turesson, Sten

Bengtsson, Sten Turesson, Ture

Bengtsson, Ture Pedersson, Ture

Turesson

Bierlöta, gift med Arne Norrman 271

Birger Brosa, jarl 49, 66, 217

Birger Gregersson, ärkebiskop 214, 235
 - Jarl 28, 69, 140
 - Magnusson, kung 27, 29, 44, 66, 68, 69, 70, 137, 168, 175, 188, 189, 198, 208, 282
 - Petersson (Finsta-ätten), lagman i Uppland 27, 55, 56, 68, 136, 252, 264, 269, 291
 - Röríksson (Birger Röríkssons ätt) 108, 116
 - Röríkssons ätt, se Birger Röríksson
 - Sandersson, häradshövding i Rasbo 235
 - Ulfsson (Ulvåsa-ätten) 253
 Birgitta Eriksdotter, gift med Birger Sandarsson 235
 - dotter till Lydeka van dem Bergen 214
 - Gregersdotter (Lillie) 197
 - Gustavsdotter (Sture) 240
 - herr Eskils hustru 139
 - Jönsdotter, syster till Finvid Jönsson (Stensta-ätten) 97
 - Magnusdotter (spets från vänster) 162
 - Magnusdotter, abbedissa i Klara kloster 214
 - Nilsdotter (Länna-ätten) 164
 - Nilsdotter (Oxenstierna) 248
 - Nilsdotter (tre vädurhorn) 74, 75, 82, 101
 - Stensdotter (Bielke) 108
 - Törnesdotter (Hjorthorn) 49
 - änka efter Hans Skeell 66
 bjälke, se Ingegerd Larsdotter
 Björn i Brantshammar 204
 - i Markeby 72
 - Nilsson (stjärna) 35, 50, 99, 111, 159, 160, 164, 206, 224, 238, 239
 - Nils Ubbessons systerson 258
 - Pedersson (Bååt) 78, 81, 83, 110, 111, 212
 - prost 211
 - prost i Tiundaland 28
 björnlår, se Anna Eriksdotter, Erik Månsson, Kristina Olofsdotter
 Björnlår, se Bengt Larsson, Ingeborg Bengtsdotter, Karl Larsson

Bo Bosson (Natt och dag) 164
 - broder i Sigtuna konvent 282
 - Jonsson (Grip) 70, 77, 224, 239, 242
 - Nilsson (Natt och dag) 164
 Bonde, Magdalena Karlsdotter
 Bonde, se Karl Knutsson, Kristina Karlsdotter, Margareta Karlsdotter
 Botolf Jonsson (varghuvud) 49
 Botvid i Skörby 114
 - Larsson (Anckar) 245
 - länge, borgare i Sigtuna 269
 Brita Olofsdotter (Strömsta-ätten) 233
 - gift med Mats Persson 164, 165
 - gift med Måns guldsmid i Uppsala 213, 216
 Bror Eriksson i Sigtuna 45
 Brun, se Jöns Brun, Märta Siggesdotter, Sigge Brun
 Brynolf, biskop i Skara 282
 båt, se Sigmund Erengislesson
 Bååt, se Björn Pedersson, Johan Pedersson
 Cecilia Haraldsdotter (Gren) 162, 164
 - Haraldsdotter (Vingad lilja) 49
 - hustru till Lars Nilsson, borgmästare i Stockholm 223
 - i Apalle 122
 - Ingemarsdotter 49, 50
 - Ingevastdotter 45, 56
 - Månsdotter 164
 - Peder Jakobssons farmor 84
 - till Eda 49
 - Ulfsdotter (Ulvåsa-ätten) 253
 Dan Jonsson (stjärnbalk) 180
 David Bengtsson (Oxenstierna) 240
 delad sköld, se Karl Estridsson
 Didrich Didrichsson 246
 Didrik i Ekolsund 242
 Dorotea Knutsdotter (Banér) 162, 164, 165
 Doter 129, 157, 169, 196, 207, 290
 Ebba Eriksdotter (Vasa) 258, 260
 Eggard, kyrkoherde i Hägeby 85
 Eka-ätten, se Magnus Karlsson, Magnus Trotteson
 Elin (Helena, Elena)

- (död år 1263) 120
- av Vinstena 217
- Filipdotter, änka efter Holmger Knutsson 129
- gift med Anders i *Quidløsu 77, 286
- gift med Holmger Ulfsson (Ama) d y 49
- gift med Ulf Holmgersson (Ama) d ä 49
- Gustavsdotter 160, 161
- i Torresta 116
- Johan Danskes hustru 131
- Jönsdotter, änka efter Peter Djäkn 232
- Kettilbjörnsdotter, gift med Erland Kage 214
- Nilsdotter (Natt och dag) 258
- Pedersdotter, abbedissa i Sko kloster 138, 146
- änka efter Lars i Frötuna 82
- änka efter Peter Magnusson (Folkungaättens oäkta gren) 283
- Elisabet Geresdotter (andligt sigill) 114, 149, 161, 255
- dotter till Johan i Nibble 271
- Elof Månsson, fogde över Stäks län 66
- Emund, broder i Sigtuna konvent 282
- Erik Andersson i Tibble 216
- av Pommern, kung 99, 237
- Bengtsson, kyrkoherde i Vårfrukyrkan i Uppsala 54
- Birgersson, hertig 95
- biskop i Skara 125
- den helige 282
- Eriksson (Gyllenstierna) 208
- Eriksson, kung 28
- i Ala 203
- i Arnö 235
- i Brantshammar 205
- i Haga 47
- i Haknäs 208
- i Hållunda 189
- i Nederhassla 92
- i *Skämma 258
- i Skörby (år 1549) 115
- i Skörby 114
- i Smedby 213
- Jappsson i Brunnsta 102
- Joensson, fogde 273
- Johansson (Vasa) 191
- Jönsson (?Strömsta-ätten) 223
- Karlsson (Vasa) 248, 249, 260
- Knutsson, kung 69, 140
- Knutsson, tidigare bosatt i Bålsta 223
- Kuse 75
- kyrkoherde i Sigtuna 190, 197, 274
- kyrkoherde i Vassunda 204
- Magnusson, hertig 282
- Magnusson, kung 28, 32, 69
- Mickelsson (björnlår) 117, 232
- Månsson (Natt och dag) 108
- Nilsson (Gyllenstierna) 51, 56, 152, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 162, 164, 168
- Nilsson (halv björn) 214
- Olsson i Nyckelby 256
- Persson, i Bälby 186
- Petersson 179, 180
- Trolle, riksföreståndare 23, 234
- Trulsson, fogde på Ekolsund 246
- Valdemarsson (Folkungaättens Valdemarsgren) 259
- Valdemarsson, prins 281
- XIV, kung 114, 133, 205
- Erland Kage 214
- Erling i Nyckelby 256
- Ermund, borgare i Sigtuna 269
- Esbjörn i Vallby 196
- borgare i Sigtuna 269
- Eskil, herr 139
- herr i Stockholm 209
- Hoppener 45
- Isaksson (Banér) 52, 120, 152, 153, 154, 155, 156, 158, 159, 162, 164, 168, 291
- Nilsson (Gyllenstierna) 51, 56, 152, 154, 155, 156, 157, 158, 162, 164, 168
- Everhard, borgare i Sigtuna 268, 269
- Fader 164
- Björnsson (sjuuddig stjärna) 112
- Björnsson, kanik i Uppsala 160, 164
- Fargalt, se Magnus Ragvaldsson
- Fase, se Ulf Fase
- Filip (Philippus)

- Birgersson (Aspenäs-ätten) 48, 124, 179, 195, 206
- Finvidsson (Rumby-ätten) 161
- i Vallby 196
- Petersson 271
- Filippa, drottning 99
- Finsta-ätten, se Birger Petersson, Jakob Israelsson, Ragnhild Erlandsdotter
- Finvid Finvidsson (Frössviks-ätten) 242
- i Aske 62, 63
- i Brunnsta 238
- i Skällsta 79
- i Önsta 198
- Jönsson (Stensta-ätten) 97, 102
- Ragvaldsson (Peter Finvidssons ätt), häradshövding 35
- Ragvaldsson 189
- fisk, se Magnus Johansson
- Fleming, se Lars Fleming
- Folke Gregersson (Lillie) 197
- Jarl 49
- Jonsson (Fånö-ätten) 62, 136, 137, 161, 168, 256, 291
- Jonsson (Ängel) ärkedjäken 130, 177
- ärkebiskop i Uppsala 125, 135, 140, 177
- Folkungaättens lagmangsgren, se Bengt Magnusson, Ulfhild Magnusdotter
- Folkungaättens oäkta gren, se Gregers Magnusson, Ingegerd Johansdotter, Magnus Gregersson,
- Folkungaättens Valdemarsgren, se Erik Valdemarsson, Valdemar Eriksson
- Frans Olofsson, kyrkoherde i Ängsö 232
- Fredrik, kyrkoherde i S:t Lars kyrka 276
- Fröbjörn i Viby 116
- Frössviks-ätten, se Finvid Finvidsson
- Fånö-ätten, se Folke Jonsson, Johan Folkesson, Johan Karlsson, Karl Tjäl-
vesson, Peter Karlsson
- Fäla, se Åke Bengtsson, Bengt Nilsson, Karin Nilsdotter, Magnus Tyrgilsson, Röd Keldorsson
- Färila, Karl Erikssons ätt, se Karl Bengtsson
- Gabriel Kristersson (Oxenstierna) 106, 116, 204, 205, 238, 258
- i Sko kloster 160
- Gaufred, prost 172, 273, 281
- Gera, se Karl Holgersson
- Gere, av Venngarn 159, 161, 255, 290, 291
- son till Doter 129, 169, 207, 290 (not)
- Gerhard II, greve av Holstein 68, 69
- lektor i Sigtuna konvent 283
- Gerika Brand, borgare i Sigtuna 271
- Germund Håkansson (två spetsar upp-
ifrån) 212
- Gertrud, gift med Peder Nilsson i Ölsta 72, 92, 99
- Gevert Meinerstorp 267
- Gille i Nibble 73
- Gregers Bengtsson 98
- Germundsson 206, 212, 214
- i Gurresta 208
- i Haga 47
- i Orresta 194
- i Skråmsta (Haga sn) 53
- i Vi 261
- Magnusson (Folkungaättens oäkta
gren) 124, 160, 161
- Matsson
- Matsson (Lillie), lagman i Uppland 102, 138, 197, 298
- Nils Ubbessons systerson 258
- Gregorius X, påve 125
- Gren, se Cecilia Haraldsdotter
- Grip, se Bo Jonsson, Nils Bosson
- Gudde, borgmästare i Sigtuna 267, 272
- Gudlev i Åby 262
- Gudmund i Broby 108
- Guido, kardinal 281
- Gumsehuvud, se Gustav Karlsson
- Gunnar, borgare i Sigtuna 272
- Gustav I, kung 34, 36, 47, 51, 55, 57, 66, 69, 74, 100, 101, 111, 116, 133, 139, 140, 147, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 163, 164, 165, 168, 169, 191, 194, 196, 218, 232, 233, 234, 237, 239, 240, 242, 246, 247, 250, 251, 255, 256, 257, 260, 261, 268, 270, 284, 286
- Bertilsson 56

- Haraldsson 55, 56
- hertig 242
- Johansson (Tre rosor) 164, 165
- Karlsson (Gumsehuvud), lagman i
Uppland 84, 208, 211, 215, 268, 289
- Magnusson (Tyrgils Knutssons ätt)
161
- Trolle, ärkebiskop 139, 147
- Vasa, se Gustav I
- Guttorm Anundsson 130
- jarl 170
- Nilsson, fodge på Ekolsund 243
- Toresson (kluven sköld) 242
- Gyllenstierina, se Kristina Nilsdotter,
Erik Eriksson, Erik Nilsson, Eskil
Nilsson, Jöran Eriksson, Karin Eriks-
dotter, Nils Eriksson
- Gödike Skalle, borgare i Sigtuna 268,
271
- Görvel Fadersdotter (Sparre) 204, 211,
217, 238, 239, 256
- Hagbard i Söderby 27
- Halstan i Haga 47
- halv björn, se Erik Nilsson
- Halvdan i Tälgbj 195
- halvt lejon, se Ingeborg Magnusdotter,
Magnus Israelsson
- Hammersta-ätten, se Märta Nilsdotter
- Hamra-ätten, se Ingemund Larsson,
Per Ingemundsson, Per Larsson
- Hans i *Eneby 248
- i Hälgesta 50
- i Låddersta 112
- Kröpelin 97, 98, 99, 209
- Pettersson 75
- Skeell 66
- Harald domare 35
- i Haga 47
- i Nibble 73
- i Svarsta 192, 194
- i Viby 168
- Olofsson (Lossa-ätten) 239
- Hegle, se Peder Åkesson
- Helena, se Elin
- Helga, abbedissa i Sko kloster 204
- Hemming (tre gånger styckad sköld) i
Aske 62, 291
- i Helgesta 188

- i Hållunda (år 1404) 189
- i Jädra 189
- i Tälgbj 195
- i Åby 261
- Persson 66
- Silvastsson (okänt sigill) 188, 189, 195,
196, 197
- Torbjörnsson 79, 91
- ärkebiskop 29, 36, 62, 63, 173, 235,
283
- Henike (Heneka, Neneke, Hennike)
- Arnoldsson, godsförvaltare 291
- Arnoldsson, borgare i Sigtuna 269
- Lange, borgare i Stockholm 159, 160,
168
- Henning Persson (växt) 74, 75, 82
- Henrik Bertilsson 56
- biskop i Linköping 125, 140
- biskop i Sigtuna 263, 273
- i Bälby 186
- präst i Runsten 143 (not 7)
- Reventlow 46
- ärkebiskop 46, 53, 91, 248, 272
- Herbrekt Königsmark 193, 268
- Herman i Nibble 73
- Heyne Guldsmid i Stockholm 137
- Hincerus, generalvikarie i kyrkopro-
vinsen Dacia 284
- Hinse Staffansson, kyrkoherde i Häve-
rö 272
- hjorthorn, se Apollonia Jönsdotter
- Hjorthorn, se Birgitta Törnesdotter,
Jösse Finnsson
- Hjulsta-ätten, se Olof Haraldsson
- Holmger (Holger)
- Bengtsson 83
- i Alby 185
- Larsson i Tibble 216
- Holme i Hägeby 93
- borgare i Sigtuna 268
- Holmfast Erengislesson, borgare i Sig-
tuna 269
- Holmfrid Nilsdotter (Länna-ätten) 164
- Holmger Folkesson (Ama) 49
- i Alby 186
- i Gran 250
- i Tibble 216
- Knutsson 120, 132, 135

- Olofsson 53
 - Olofsson 91
 - Ulfsson (Ama) d y 49
 - Ulfsson (Ama) d ä 49
 Holmsten Holmstensson (kluven sköld
 med två ginbalkar i högra fältet) 205
 Holmvast, borgare i Sigtuna 269
 Honorius III, påve 279
 Håkan i Jädra 252
 - i Tälgbj 195
 Hållbonäs-ätten, se Märta Andersdotter
 Hølma i Sigtuna 271

Illiana Nilsdotter (Oxenstierna) 248,
 249
 Inga Gregersdotter (Malsta-ätten) 242
 Inge i Venngarn 159
 - Ragnvaldsson 282
 Ingeborg 178
 - av Norge 69
 - Bengtsdotter (Björnlår) 260
 - Björnsdotter 81, 112, 159, 160, 164
 - dotter till Sigvard jarl 175
 - Eriksdotter, mor till kung Valdemar
 68, 69
 - Eskilsdotter (Lejonlilja) 211
 - gift med Agmund Ginnasson 283
 - hertig Valdemars änka 68
 - i Kolsta 72
 - Magnusdotter (halvt lejon) 164, 206
 - Valdemarsdotter 68, 69
 - änka efter Erik Valdemarsson 259
 Ingegerd Johansdotter (Folkungaät-
 tens oäkta gren) 46
 - electa som abbedissa i Sko kloster 139
 - Larsdotter (bjälke) 99
 - Filipdotter (Rumby-ätten) 161
 Ingemar Djäkns ätt, se Johan Inge-
 marsson
 - i Frötuna 70, 78, 187
 - i Killinge 70
 Ingemund i *Dalby 66
 - i Hållunda 189
 - i Råby (år 1490) 77
 - i Skråmsta 192
 - i Viby 168
 - i Värsta 101
 - Larsson (Hamra-ätten) 97
 - Olsson i Råby (år 1559) 71

Ingevald i Klöv 111
 - i Markeby 72
 - i Tibble 216
 - Johansson 161
 Ingrid Anundsdotter 160, 161
 - i Klara kloster 210
 Ingvar i Låddersta 111
 Innocentius III, påve 273
 - IV, påve 135, 281
 Isak Isaksson (Banér) 164
 Isar i Strängnäs 282
 Israel Andersson (And), lagman i Ti-
 undaland 27, 99
 - biskop i Västerås 189, 269, 283, 291
 - prior i Sigtuna konvent 173, 175, 282,
 283
 Ivar Axelsson (Tott) 108, 113, 116, 225

Jakob (Jeppe, Jap)
 - (Pedersson) Västgöte 35, 232, 233,
 251, 257
 - Arvidsson (okänt sigill) 77
 - Bengt Bossons sven 211
 - Daa, borgare i Sigtuna 269
 - i Alby 186
 - i Aske 63
 - i Höglunda 109
 - i Nibble 73
 - i Råby
 - i Väst-Tibble 197
 - i Ytternibble 83
 - Israelsson (Finsta-ätten) 279
 - Israelsson, ärkebiskop 177, 179, 281,
 289
 - Johansson i Högby 99, 192
 - kyrkoherde i Håtuna 71
 - Tuve 50
 - Ulfsson, ärkebiskop 103, 115, 138,
 139, 146, 219, 228, 236
 - Västgöte, se Jakob (Pedersson) Väst-
 göte
 Jarler, ärkebiskop 28, 281, 284
 Jens Nilsson i Råby 71
 - landbo i Krägga 253
 Jesper i Stockholm 116
 - Larsson 108
 - Norby 108
 Joakim Brahe 139

Johan (Johannes, Joen, Jon), se även
Hans, Jöns

- altarpäst i Gran 229, 238, 252, 254, 261
- biskop i Åbo 118, 136
- Botildsson, borgare i Sigtuna 269
- bror till ärkedjåknen Folke 130
- bryggare, torpare i *Gliby 288
- Danske (okånt sigill) 131
- de Hereken, föreståndare Helge-
andshuset i Stockholm 44
- Folkesson (Fånö-åtten) 114, 159, 160, 161, 168
- Gerekini, ärkebiskop 235
- Hemmingsson (okånt sigill) i Sandvik 96
- i Aske 63
- i Bjursta 65
- i Brantshammar 204
- i Brunnsta 238
- i Bålby 186
- i Edeby 206
- i *Eneby 248
- i Flottund 215
- i Frötuna 82
- i Haga 47
- i Nibble 271
- i Skråmsta (år 1404) 53
- i Skållsta 79
- i Valla 260
- i Vreta 101
- i Vårsta 101
- i Åby 262
- III, kung 133, 242, 288
- Ingemarsson (Ingemar Djåknns ått) 214
- Ingevaldsson 136
- Karlsson (Fånö-åtten) 161, 290, 291
- Kristiernsson (Vasa) 248, 249
- kyrkoherde i Hågeby 93
- kyrkoherde i Nordingrå, Ångerman-
land 137
- kyrkopråst i Sigtuna och prost i Håbo
hd 274
- landbo i Torslunda 55
- Larsson (balk belagd med sparre) 49
- Larsson i Brunnsta 239
- Larsson i Edeby 206

- Långe, borgare i Sigtuna 269
 - Martinsmåg, borgare i Sigtuna 269
 - Nilsson, gift med Ingeborg Bengts-
dotter (Björnåår) 260
 - Pedersson (Båått) 247
 - Pedersson i Bjursta 65, 78
 - prins 246
 - prior i Sigtuna konvent 274
 - prost i Sigtuna (1160-tal) 172, 273
 - präst i S:t Olofs kyrka 149
 - Saxe, borgare i Sigtuna 268, 271
 - Silvastsson 50, 53, 54, 215
 - Skrivare 111
 - skråddare, borgare i Sigtuna 268
 - Slaweka 162, 205
 - son till Hemming i Aske 62
 - Store 194
 - Styrbjörnsson (Sandbro-åtten) 44, 55
 - Sverkersson, kung 140
 - Turesson (Tre rosor) 57, 152, 153, 154, 164, 165
 - van Meckelen 218
 - Åkesson (Natt och dag) 108, 116
 - Ångel 136, 268
- Jon, se Johan.
Jordan i Sigtuna 270
Juliana Hagbardsdotter 159, 258, 259, 268, 271
Jårle i Jådra 189
- i Kumla 52
 - i Tibble 216
 - Pedersson (sexuddig stjårna) 44, 54
- Jöns, se åven Jens
- Bengtsson (Oxenstierna), årkebiskop 50, 58, 106, 242, 289
 - Brun 245
 - Gerekesson, årkebiskop 138, 235
 - i *Gelthezslösa, borgmästare i Sigtuna 178, 267, 272
 - i Brantshammar 205
 - i Frötuna 188
 - i Gran 250
 - i Ista 210
 - i Jådra 252
 - i Kolsta 72
 - i Nibble 73
 - i Tibble (Kyrkbyn) 194
 - i Tålgbý 196

- Ingemundsson (armborstpil), härads-
hövding 35
- Jönsson, borgare i Sigtuna 270
- Klemensson i Bålsta 222
- Larsson (okänt sigill), i Sandvik 257
- Magnusson i Nibble 73
- Olofsson 253
- Pedersson, borgmästare i Sigtuna 267
- Pedersson, rådman i Sigtuna 267
- Ragvaldsson, kyrkoherde i Skepptuna
127

Jöran se även Örjan.

- Andersson (mussla) 210, 216, 218
- Eriksson (Gyllenstierna) 208
- Åkesson (Tott) 82, 240, 242, 246, 247,
255

Jösse Finnsson (Hjorthorn) 99

Karin, se även Katarina

- (Eriksdotter) Gyllenstierna 243
- Nilsdotter (Färla) 63, 71, 74, 75, 78,
82, 83, 101
- Nilsdotter (Sparre av Ellinge) 113,
225
- Nilsdotter (Vasa) 248, 249
- , dotter till Elin i Torresta

Karl Bengtsson (Färla, Karl Erikssons
ätt) 74, 75

- Bengtsson (Örnfot) 77
- Dansson (stjärnbalk) 80, 180, 181, 269
- Estridsson (delad sköld) 126, 252
- guldsmed, borgare i Sigtuna 269
- Holgersson (Gera) 74, 78, 83
- i Broby 107
- i Lundby 224
- i Skråmsta 192
- i Tibble (Kyrkbyn) 194
- i Tälgbj 195
- i Viby 108
- i Våppeby 117
- Ingevastsson 56
- junker 125
- Karlsson, Birger Ulfssons (Ulvåsa-
ätten) brorson 253
- Knutsson (Bonde), kung 73, 84, 106,
113, 115, 207, 224, 292
- Kristiernsson (Vasa) 248
- Larsson (Björnlår) 120, 271, 272
- Magnusson i Önsta 190, 194, 197, 198

- Magnusson (Örnfot) 189
- Nilsson i Säby 260
- son till Kristina Torstensdotter 54
- Tjälveson (Fånö-ätten) 128, 208, 161
- Ulfsson (Sparre av Tofta) 50, 99, 111,
112, 224, 238, 242
- Ulfsson, son till Ulf fase 125, 130, 132
- van der Aa 214
- Öra 83

Katarina, se även Karin

- av Steninge 149, 189, 217, 264, 269,
283
- dotter till Klas Slaweka 75
- dotter till Magnus Jonsson (fisk) kal-
lad Sik 192
- drottning 192
- Fadersdotter 164
- Gunnarsdotter (två vingar) 253
- Gustavsdotter, dotter till Kristina
Olofsdotter i Alby 56
- Holmgersdotter (Ulv) 110
- i Örby 212
- Johansdotter, abbedissa i Sko kloster
138, 139, 147
- Magnusdotter (Aspenäs-ätten) 242
- Kepman Sillasson, borgare i Sigtuna
268
- Kerstin, se Kristina
- Kettilbjörn (år 1409) 210, 212, 214, 216
- i Helgesta 188
- i Kolsta 71
- Kettilvast i Vålsta 131
- Klas Göransson (Stiernsköld) 207, 208,
210

- Slaweka 75

Klemens i Bålsta 222

kluven sköld med två ginbalkar i högra
fältet, se Holmsten Holmstensson
kluven sköld, höger fält delat, se Lars
Ingevastsson

kluven sköld, se Guttorm Toresson

Knut 'Folkungen', se Knut Långe

- Alfsson (Tre rosor) 204, 208, 217

- Eriksson, hövitsman i Sigtuna och
lagman i Uppland 272

- Eriksson, kung 48, 66, 95, 158, 169,
170, 196, 217

- Eskilsson (Banér) 50, 51, 56, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 162, 164, 168, 196
- Gislesson 99
- i Killinge 70
- Jonsson (Aspenäs-ätten) 259
- Karlsson (sparre över blad) 117, 232, 268
- Långe 129, 132, 281
- Magnusson (Tyrgils Knutssons ätt) 160, 161
- Matsson (Lejonbjälke) 211
- Posse 240
- Somarsson 162
- Uddsson (Vinstorpa-ätten) 159, 164, 206
- Kol i Sko 129, 170
- Kolhammar-ätten, se Sten Eriksson
- Kristiern (Kristian)
- Johansson (Vasa) 113, 165
- kung 138
- Nilsson (Vasa) 205, 248, 249
- Nilsson (Vasa) (d 1442) 113, 115, 224, 248, 249
- Kristina (Kerstin)
- Birgersdotter 49
- Davidsdotter (Oxenstierna) 240, 242
- Eriksdotter 207
- Fadersdotter, änka efter Björn Nilsson (stjärna) 159, 160, 164, 270, 276
- Filippsdotter 238
- i Bålsta, gift med Per Sonesson 223
- i Kumla 52
- i Sigtuna, Elisabets dotter 271
- Jönsdotter, abbedissa i Sko kloster 54, 203
- Karlsdotter (Bonde) 113, 204, 208
- Kristiernsdotter (Vasa) 242
- Larsdotter 83
- Nilsdotter (Gyllenstierna) 48, 51, 55, 57, 67, 79, 82, 107, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 163, 164, 165, 168, 175, 194, 195
- Olofsdotter (björnram) 44, 45, 46, 55, 56, 157
- Torstensdotter, gift med Bengt Gregersson i Skråmsta 53, 54, 199
- Kristoffer, kung 193

- krökt arm, se Peter Bosson
- Königsmark, se Herbrekt
- Lage Brahe 204, 211, 217, 256
- Lambrekt Matsson 66
- Lars (Lasse, Laurents)
- biskop i Linköping 132, 282
- Eriksson i Vi 261
- Filipsson (Philippus Larssons ätt) 70, 77, 224, 232, 238, 256
- Fleming 106, 252
- Gustavsson, son till Kristina Olofsdotter i Alby 56
- i Aske 62, 63
- i Broby 107
- i Bålsta 223
- i Dankumla 240
- i Frötuna 82, 188
- i Helgesta (år 1311-24) 188
- i Helgesta (år 1396) 188
- i Helgesta (år 1461) 188
- i Hållunda 189
- i Håtuna (Kyrkbyn) 69
- i Kumla (Haga sn) 52
- i Kumla (Övergrans sn) (år 1292) 254
- i Kumla (Övergrans sn) (år 1422) 254
- i Nibble (år 1412-14) 73
- i Nibble (år 1477-90) 73
- i Skråmsta 192
- i Skällberga 78
- i Skällsta 79
- i Sundby 79
- i Svarsta 194
- i Säby 214
- i Tibble 216
- i Tjusta 81
- i Torresta 115
- i Tälgbby 195
- i Vallby 197
- i Viksjö 99
- i Vinstena 217
- i Åby 262
- Ingevastsson (kluven sköld, höger fält delat) 232
- Johansson i Skråmsta 53
- Jonasson i Skråmsta 192
- lagman i Tiundaland, lagman i Uppland 27
- Larsson 117

- Nilsson 73, 84
- Nilsson i Nibble 73
- Nilsson, borgmästare i Stockholm 223
- Nilsson, kanik i Uppsala domkyrka 214
- Olofsson 193
- Olsson i Alby 197
- Olofsson i Viby 110, 116
- Olofsson, rådmän i Sigtuna 267, 272
- Pedersson 47
- Pedersson 147
- Pedersson i Värsta 101
- Persson, landbo i Yttergran 227
- prior i Strängnäs 282
- präst i Håtuna 214
- präst i Sko 28, 94, 120
- Stabbesson, borgare i Sigtuna 268
- Stabby, borgare i Sigtuna 269
- Timmesson 233
- Tomasson (Årby-ätten) 75, 82, 101
- Ulfsson (Ama) 49, 160, 161
- Ulfsson, lagman 49
- ärkebiskop 177, 281
- överskrivare, rådmän i Sigtuna 267
- lejon, se Ramfrid Gustavsdotter
- Lejonansikte, se Bengt Nilsson
- Lejonbjälke, se Knut Matsson
- Lejonlilja, se Anders Eskilsson, Ingeborg Eskilsdotter
- Lifsten i Gurresta 208
- lilja, se Skering Larsson
- Lillie av Ökna, se Axel Andersson
- Lillie, se Bengt Gregersson, Birgitta Gregersdotter, Finvid Gregersson, Gregers Matsson, Mats Gregersson
- Lossa-ätten, se Harald Olofsson, Olof Haraldsson
- Lucia, änka efter borgmästare Gudde i Sigtuna 272
- Lydeka Stralendorp d y 81, 160, 164
- Stralendorp d ä 164
- van dem Bergen 214
- Länna-ätten, se Birgitta Nilsdotter, Holmfrid Nilsdotter Nils Pedersson
- Magdalena Karlsdotter (Bonde) 108, 113, 116, 204, 208, 225
- Magnus, se även Måns
- av Sachen, hertig 34
- Birgersson (Magnus Marinassons ätt) 46
- Birgersson, kung 28, 49, 69, 95, 125, 135, 268, 269, 271, 279, 285
- biskop i Åbo 282
- Bosson (Bengt Bossons ätt), ärkebiskop 211, 235
- bror till ärkedjåken Folke 130
- Eriksson kung 28, 32, 234, 268
- Filipsson 238
- Gregersson (Folkungaättens oäkta gren) 159, 161, 235, 283, 290
- Gregersson 136, 137
- Håkansson (Magnus Marinassons ätt) 209
- i *Sigwarpi 78
- i Skadevi 97
- i Våppeby 117
- i Önsta 198
- Israelsson (halvt lejon) 164
- Johansson (Ängel) 120, 132, 135, 136, 137, 279
- Jonsson (fisk), kallad Sik 78, 192
- Karlsson (Eka-ätten) 164
- Knutsson (Aspenäs-ätten) 242
- Knutsson (Tyrgils Knutssons ätt) 161
- Larsson (balk belagd med sparre) 49
- Marinassons ätt, se Håkan Magnusson
- Marinassons ätt, se Magnus Birgersson
- Minnesköld 49
- Pedersson, borgmästare i Sigtuna 267, 272
- prior i Sigtuna konvent 272
- Ragvaldsson (Fargalt) 109, 112
- Trotteson (Eka-ätten) 46, 114, 251
- Tyrgilsson (Färila), kanik 43, 211
- ärkebiskop 290
- Malsta-ätten, se Inga Gregersdotter
- Margareta (Margit, Marit)
- Birgersdotter 81
- Eriksdotter (Vasa) 139, 163, 194
- Gustavsdotter 66
- i Lundby 223, 224, 251
- Jönsdotter i Sätuna, änka efter Peder Johansson 218
- Karlsdotter (Bonde) 115
- Karlsdotter (Sparre av Tofta) 108

- Karlsdotter (spets från vänster) 109, 112
- Mickelsdotter (van der Aa) 215
- Mickelsdotter (växt) 140, 240, 250
- moster till Elin i Torresta 116
- Olofsdotter (tre vädurhorn) 110, 111
- Markus i Kumla 254
- Martin (Mårten)
- biskop i Åbo 51, 52, 239, 248
- i Asker 189, 254
- i Råby 77
- i Skällberga 78
- IV, påve 135
- Knutsson i Broby 107
- Mårtensson i Österby 57
- Vit, borgare i Sigtuna 269
- Mats (Mathias, Mattias)
- Andersson 52
- Cornhest, broder i Strängnäs 282
- Finne i Killinge 70
- Finne, landbo i Väst-Tibble 197
- Gregersson (Lillie) 197
- i Eneby 108
- i Haga 47, 54, 203
- i Skörby 115
- i Säby 214
- i Tälgbj 195
- i Vi 261
- i Ytternibble 83
- Ingesson 114
- Jakobsson, borgare i Stockholm 224, 239, 251, 256, 261
- Kagg 205, 238, 240
- Kristinasson, byman i Sigtuna 267
- Körning 83, 90, 91, 97, 98, 178
- Larsson, borgare i Sigtuna 272
- Lydekasson i Värsta 101
- Nilsson (till Enöglä) 71
- Nilsson (tre vädurhorn) 35, 91, 93, 99
- Persson 165
- präst i Sigtuna 274
- Svensson i Vinstena 217
- torpare i *Gliby 288
- Mattias, se Mats
- Mikael (Mickel)
- Finne, borgare i Sigtuna 272, 286
- i Aske 62, 63
- i Bjursta 65

- i Bålsta 222
- i Vallby 196, 197
- Nilsson (Ärnäs-ätten) 69
- torpare i *Gliby (finns två med detta namn) 288
- mussla, se Jöran Andersson
- Måby-ätten, se Olof Ingevaldsson
- Måns, se även Magnus
- guldsmed i Uppsala 213, 216
- Guldsmed, borgmästare i Uppsala 57
- Johansson (Natt och dag) 108
- Mårten, se Martin
- Märta, se även Margareta, Marit
- Andersdotter (Hållbonäs-ätten) 223
- dotter till Kristina Davidsdotter (Oxenstierna) 240, 242
- Lydekadotter (Stralendorp) 52, 152, 153, 154, 155, 156, 158, 159, 160, 162, 164, 168, 206, 259
- Nilsdotter (Hammersta-ätten) 106
- Siggesdotter (Brun) 162, 164
- Natt och dag, se Bo Bosson, Bo Nilsson, Elin Nilsdotter, Erik Månsson, Johan Åkesson, Måns Johansson
- Nils (Niklas, Nisse, Nicholas)
- Abjörnsson (Sparre av Tofta) 116
- Allesson, ärkebiskop 28, 66, 118, 136, 137, 175, 177, 179, 235, 259, 268, 282,
- Asesson, syssloman i Uppsala domkyrka 96
- Birgersson (Sparre av Hjulsta och Ängsö) 81
- biskop i Västerås 282
- Bosson (Grip) 116
- Eriksson (Gyllenstierna) 164
- Eskilsson (Banér) 162
- Fadersson (Sparre av Hjulsta och Ängsö) 258
- fogde, borgare i Sigtuna 269
- från Lund, klerk 281
- i Alby (Haga sn) 44
- i Alby (Tibble sn) 186
- i Aske 63
- i Brantshammar 205
- i Edeby 206
- i Häggeby 93
- i Hälgestaboda 52

- i Högsta 251
- i Kolsta (Håtuna sn) 71
- i Kolsta (Häggeby sn) 94
- i Krägga 253
- i Låddersta 112
- i Nibble 73
- i Pollista 257
- i Skråmsta 53
- i Skällberga 78
- i Tibble (Kyrkbyn) 194
- i Tjusta 81
- i Torslunda 55
- i Vallby 197
- i *Väppeby 83
- i Värsta 101
- i Åby 262
- i Örby 218
- i Över nibble 73
- Ingegerdsson, borgare i Sigtuna 269
- Jonsson (Rickeby-ätten) 120
- Jonsson i Högsta 251
- Järlemåg i Tibble 216
- Jönsson, ärkebiskop i Lund 283
- Karlsson 75
- Kettilsson (Vasa) 256
- Kettilsson, ärkebiskop 44, 68, 137, 283
- Klasson (Sparre av Ellinge) 113
- Kristiernsson (Vasa) 248
- kyrkoherde i Nordingrån, Ångermanland 137
- Larsson 96
- Larsson i Morga 71
- Lightfot, borgare i Sigtuna 269
- Man i Tibble 216
- Matsson 254
- Matsson 71, 81
- Matsson i Åby 262
- Matsson (tre vädurhorn) 35, 74, 75, 83
- Matsson, underlagsman i Uppland 56
- Olofsson 162
- Olofsson i Aske (år 1396) 63
- Olofsson, borgmästare i Sigtuna 267, 272
- Olsson i Aske (år 1526) 69
- Pederson, borgmästare i Sigtuna 267, 272

- Pedersson (Bielke) 113, 225
- Pedersson (Länna-ätten) 164, 214
- Persson, borgare i Stockholm 215
- Praal, föreståndare Helgeandshuset i Stockholm 44, 56
- Ragvaldsson, ärkebiskop 91, 93, 99, 209, 236
- Torstensson, häradshövding 35
- Ubbesson 258, 259, 271

- Ofrad i Alby 185
- Olof (Olaus Laurentii), domprost 237
- Andersson i Alby 45
- Andersson, i Örby 196, 218
- Anundsson 194
- Björnsson, ärkebiskop 68, 79, 80, 91, 180, 181, 235
- Eriksson i Nyckelby 256
- Finne i Lundby 225
- Finvidsson 239
- Hansson, rådman i Sigtuna 267, 272
- Haraldsson (Hjulsta-ätten) 256
- Haraldsson (Lossa-ätten) 65, 70, 78, 81, 83
- Henriksson (stengavel) 101, 102, 233, 258
- Henriksson 82
- i Alby (Haga sn) 44
- i Alby (Tibble sn) 185
- i Aske
- i Bista 107
- i Bålsta (år 1396/1400) 222
- i Bålsta (år 1497) 223
- i Ekhamn 207
- i Hassla 91
- i Krägga 253
- i Kumla 52
- i Markeby 72
- i Nibble 73
- i Norränge 74
- i Nyckelby (år 1324) 256
- i Nyckelby (år 1549) 256
- i Råby (Håtuna sn) 77
- i Råby (Kalmar sn) 113
- i Skråmsta 53
- i Skålsta 212
- i *Skämma 258
- i Smedby 213
- i Säby 214

- i Tibble 216
- i Vallby 196
- i Vi 261
- i Viksjö 100
- i Väst-Tibble 197
- i Ålsta 198
- Ingemundsson 83, 107, 112, 117
- Ingevaldsson (Måby-ätten) 284
- Ingevaldsson i Jädra 252
- Ingevaldsson i Tibble 216
- Ingevalsson i Jädra 190
- Jakobsson 138
- Jakobsson i Kalvshälla 55
- Johansson (okänt sigill) 114
- Johansson i Ista 211
- Jonsson i Eneby 108
- Jonsson i Kolhammar 62
- Jönsson (Stensta-ätten) 94, 114, 210
- Jönsson (Strömsta-ätten) 223
- Jönsson i Hjälda 102
- Jönsson i Väppeby 117
- Kettilsson 107
- Larsson i "Arby" 214
- Larsson i Aske 63
- Larsson i Bålsta 223
- Larsson i Österby 56
- Larsson, ärkebiskop 91, 209, 239
- Långeben, borgare i Sigtuna 269
- Magnusson, sysloman i Uppsala domkyrka 94
- Nilsson i Skrämså 53
- Nilsson i Tibble 216
- Olsson, landbo i Yttergran 227
- Pedersson (tre vädurhorn) 110
- Pedersson, häradshövding 35
- Persson i Ålsta 198
- Persson i Örby 218
- Skötkonung, kung 264, 267
- smed, borgare i Sigtuna 269
- Ström i Väppeby 117
- Styrbjörnsson (Sandbro-ätten) 214
- Olof Svensson i Torslunda 54
- Olof, föreståndare för ordensprovinsen 274
- , son till Hemming i Aske 62, 63
- Otto, biskop i Västerås 138, 139
- Oxenstierna, se Bengt Jönsson, Bengt Kristiernsson, Bengta Bengtsdotter,

Birgitta Nilsdotter, David Bengtsson, Gabriel Kristersson, Illiana Nilsdotter, Jöns Bengtsson, Kristina Davidsdotter

- Pauo, fogde i Sigtuna 267
- Peter (Peder, Per, Petrus)
- Peder (Nilsson) Skytte i Väsby 206
- abbot vid Julita kloster 43
- Axelsson (Banér) 45, 53
- Bankesson i Bålsta 222
- Bertilsson, rådman i Sigtuna 267, 272
- Birgersson (tre björnramar) 83
- "Bliouscog" 125
- Bosson (krökt arm) 193
- Djäkn 232
- Eriksson (Örnflycht), häradshövding 35
- Esbjörnsson, borgare i Sigtuna 269
- Filipsson (Rumby-ätten), ärkebiskop 160, 161, 235, 284
- Finnsson 190
- Finvidsson (Peter Finvidssons ätt) 81
- Finvidssons ätt, se Finvid Ragvaldsson, Peder Finvidsson, Ragvald Jonsson
- Galle, fogde på Venngarn 165, 272
- Gerhardsson (tre trappskurna rutor, balkvis ställda) 124, 131
- Germundsson i Säby 215
- Gregersson i Vi 261
- Gregersson i Värsta 101
- guldsmed den äldre, borgare i Sigtuna 268
- guldsmed, borgare i Sigtuna 269
- Helsing i Korsgården 232, 233
- Humlesäck, borgare i Sigtuna 269
- Håkansson, borgmästare i Sigtuna 267
- i Aske 63
- i Berga 46
- i Billby 175
- i Bjursta 65
- i Frösunda 108
- i Hassla 91
- i Helgesta 188
- i Hållunda 189
- i Markeby 73
- i Norränge 74

- i Nyckelby 256
- i Rölunda 95
- i Skråmsta (Haga sn) 53
- i Skråmsta (Tibble sn) 192
- i Skällsta 79
- i Säby 214
- i Tälgbj 195
- i Venngarn 160
- i Åby 262
- i Ålsta 198
- Ingemundsson (Hamra-ätten) 90, 97
- Ingemundsson 256
- Ingridsson, borgare i Sigtuna 269
- Jakobsson (tre sjöblad ginbalkvis) 73, 84
- Jakobsson (år 1443) 56
- Jakobsson (år 1512) 236
- Joensson (Sabel) 118
- Johansson 218
- Jute, skrivare i Sigtuna 268
- Jönsson i Svalnäs 138
- Karlsson (Fånö-ätten) 168
- *Kebbi*, borgare i Sigtuna 269
- Kyle, borgare i Sigtuna 269
- Larsson (Hamra-ätten) 212
- Larsson (sköld delad av tandskura) 97, 98
- Larsson i Helgesta 188
- Larsson i Hälgesta 50
- Larsson i Krägga 253
- Larsson i Sjö 97, 206, 209, 214, 218
- Larsson i Önsta 198
- Liffesson i Nibble 73
- Magnusson (Folkungaättens oäkta gren), son till Magnus Gregersson 137
- Manke, borgare i Sigtuna 272, 286
- Matsson 80
- Månsson i Bodarna 89
- Nilsson i Jädra 190
- Nilsson i Nibble 73
- Nilsson i Yttergran 227
- Nilsson i Ölsta 72, 92, 99
- Olofsson 233
- Olofsson, rådmän i Sigtuna 267
- Olsson i Skörby 114
- prior i Sigtuna konvent 291
- provincialprior i kyrko-provinsen Dacia 282
- präst i Söderby 84
- Ragvaldsson 138, 192
- Ragvaldsson 125, 130
- Röriksson, borgare i Sigtuna 268
- sadelmästare, borgare i Sigtuna 268
- Sigridsson, borgare i Sigtuna 269
- Skomakare, rådmän i Sigtuna 267, 272
- Sonesson i Bålsta 69, 223
- Svensson i Malmö, Östergötland 162
- torpare i *Gliby 288
- Turesson (Bielke) 113, 225
- Tyrgilsson, ärkebiskop 137, 223
- Vit, borgare i Sigtuna 269
- Vit, torpare i *Gliby 288
- Åkesson (Hegle) 106
- Ålänning, rådmän i Stockholm 53
- ärkedjåkne i Uppsala 292
- Philippus, se Filip
- Philippus Larssons ätt, se Lars Filipsson
- Posse, se Knut Posse
- R, abbedissa i Sko kloster 140
- R, priorinna i Sko kloster 140
- Radborg, abbedissa i Sko kloster 137
- Ragnar Andersson i Tibble (Kyrkbyn) 194
- Svensson, kanik 203
- Ragne i Bälby 186
- i Gran 250
- i Värpeby 117
- Ragnfrid, Rikvids dotter 158
- Ragnhild Erlandsdotter (Finsta-ätten, adoranssigill) 159, 161, 290, 291
- Gunnarsdotter 253
- Hinzesdotter 122
- , fru; släkt med Karl Estridsson (delad sköld) 252
- Ragvald (Ragnvald)
- i Brantshammar 205
- i Edeby 206
- i Tibble 216
- i Vinstena 217
- i Örby 218
- Jonsson (Peter Finvidssons ätt) 62, 67
- Nils Ubbessons systerson 258
- Upplänning 81

Ramborg Gustavsdotter (Sparre av Hjulsta och Ängsö) 197
 - Ingevaldsdotter (Värmske) 159, 160, 161, 168, 291
 - Israelsdotter (And) 62, 97, 99
 Ramfrid Bengtsdotter (Bengt Hafriids-
 sons ätt) 108, 116
 - Gustavsdotter (lejon) 91, 97, 99
 -, änka efter Eskil Hoppener 45
 Rasmus Ludvigsson, kunglig sekretera-
 re 247
 Rickeby-ätten, se Nils Jonsson
 Rikvid i Ala 203
 Rumby-ätten, se Filip Finvidsson,
 Ingegärd Filipsdotter, Peter Filipsson
 Röd Keldorsson (Färla) 27
 Rörik Matsson i Asker 256
 - broder i Sigtuna konvent 282

 Sabel, se Per Joensson
 Sandbro-ätten, se Johan Styrbjörnsson.
 Olof Styrbjörnsson
 Sander Arendsson 236
 Sebastian Zbeinski 118, 123, 124, 126,
 128, 130
 sexuiddig stjärna, se Järle Pedersson
 Sigge Brun 164
 - Haldensson 45, 56
 - i Markeby 72
 - Murare, borgare i Sigtuna 269
 -, borgare i Sigtuna 269
 Sigmund Erengislesson (båt) 49
 - Keldorsson 68
 Sigrid Eskildsdotter (Banér) 50, 51, 56,
 57, 67, 79, 82, 152, 153, 154, 155,
 156, 157, 158, 159, 162, 163, 164,
 165, 168, 175, 194, 195
 - i Stockholm, änka efter Sven i Klöv
 110
 - Karlsdotter (stjärna) 223
 - Pedersdotter 84
 Sigrudo 124, 218
 Sigulf i Vinstena 217
 Sigurd i Tälgbj 195
 Sigvald begravd i Vassunda kyrka 199
 - i Vreta 101
 Sigvard jarl 175
 Sigvid i Bjursta 65
 Sik, se Magnus Johansson

Silvast, Hemming Silvastssons far 196
 - i Skällsta 79
 Simon Djäkn 257
 - från Sverige, klerk 281
 - Körning, härads hövding i Hölebo hd
 110
 - Mårtensson 191
 Sixten, tjänare i Sko kloster 204, 208
 sjuuddig stjärna, se Fader Björnsson
 Skering Larsson (lilja) 110
 Skytte, se Peder Nilsson
 sköld delad av tandskura, se Peder
 Larsson
 Slaweka, se Klas Slaweka
 Slode, gillesbroder 285
 Sofia Eriksdotter (av Danmark), drott-
 ning 264, 281
 - Gustavsdotter, hertiginna 34, 242
 Sone, se Sune
 Sparre av Ellinge, se Nils Klasson, Ka-
 rin Nilsdotter
 Sparre av Hjulsta och Ängsö, se Bengt
 Fadersson, Nils Birgersson, Nils Fa-
 dersson, Ramborg Gustavsdotter
 Sparre av Tofta, se Karl Ulfsson, Mar-
 gareta Karlsdotter, Nils Abjörnsson
 Sparre av Vik, se Arvid Gustavsson
 sparre över blad, se Knut Karlsson
 Sparre, se Görvel Fadersdotter
 spets från vänster, se Birgitta Magnus-
 dotter, Margareta Karlsdotter
 Staffan (Stefan)
 - borgare i Sigtuna 269
 - i *Quidløsu 77
 - Sasse 82
 - Staffansson i *Villinge 292
 - ärkebiskop 129, 169, 207
 Stefan, se Staffan
 Sten Bengtsson (Bielke) 110
 - brevisare 140
 - Eriksson (Kolhammar-ätten) 213, 218
 - Sture d y 51, 56, 107, 108, 113, 116,
 139, 152, 154, 155, 156, 157, 158,
 162, 164, 168, 225, 236
 - Sture d ä 84, 98, 103, 113, 115, 116,
 138, 225, 234, 236, 268
 - Turesson (Bielke) 108, 113
 stengavel, se Olof Henriksson

Stensta-ätten, se Bengt Magnusson
 Svarte, Bigitta Jönsdotter, Finvid Jönsson, Olof Jönsson
 Stiernsköld, se Klas Göransson
 stjärna, se Björn Nilsson, Sigrid Karlsdotter
 stjärnbalk, se Dan Jonsson, Karl Dansson
 Stjärnbjälke, se stjärnbalk
 Stralendorp, se Lydeka Stralendorp, Märta Lydekadotter
 Strömsta-ätten, se Brita Olofsdotter, Erik Jönsson, Olof Jönsson
 Sture, se Algot Magnusson, Birgitta Gustavsdotter, Sten Sture d y, Sten Sture d ä, Svante Sture
 Sune (Sone)
 - Hakker, borgare i Sigtuna 269
 - i Nibble 73
 - Pedersson i Hassla 91
 Svante Nilsson, riksföreståndare 139, 146, 236, 268
 - Sture 106, 107, 164, 165, 270
 Svarte, se Bengt Magnusson
 Sven i Klöv 110
 - på runsten i Sigtuna 264
 Tideman garvare, borgare i Sigtuna 268
 - van Essen, borgare i Sigtuna 268
 Tifrid, gift med Sixten, tjänare i Sko kloster 204, 208
 till Enögla, se Mats Nilsson
 Tjälve i Väppeby 117
 Tomas biskop i Finland 281
 - biskop i Strängnäs 99
 - borgare i Sigtuna 269
 - Henriksson, fodge på Ekolsund 81, 246
 - i Frötuna 187
 - i Jädra 252
 - i Skällsta 79
 - i Svarsta 193
 - i Uppsala domkyrka 88
 - i Väst-Tibble 197
 - landbo i Åby 262
 Torbjörn, runristare 285
 Torgils i Tjusta 81
 Torir, broder i Sigtuna konvent 282

Torkel, gillesbroder 285
 - vikarie i S:t Lars kyrka 276
 Torsten i Sandbro 27
 - prior i Sigtuna konvent 193
 - son till Kristina Torstensdotter 54
 Tott, se Ivar Axelsson, Jöran Åkesson
 tre björnramar, se Per Birgersson
 tre gånger styckad sköld, se Hemming
 Tre rosor, se Gustav Johansson, Johan Turesson, Knut Alfsson
 tre sjöblad ginbalkvis, se Peder Jakobs-son
 tre trappskurna rutor, balkvis ställda, se Peter Gerhardsson
 tre tupphuvuden, se Agmund Ginnas-son
 tre vädurhorn, se Birgitta Nilsdotter, Margareta Olofsdotter, Mats Nilsson, Nils Matsson, Olof Pedersson
 Ture Bengtsson (Bielke) 226
 - Pedersson (Bielke) 113, 114, 224
 - Turesson (Bielke) 110
 två spetsar uppfifrån, se Germund Håkansson
 två vingar, se Katarina Gunnarsdotter
 Tyrgils Knutssons ätt, se Gustav Magnusson, Knut Magnusson, Magnus Knutsson
 Tyrgils Sporrsméd, borgare i Stockholm 83
 Ulf Fase, jarl 25, 28, 121, 130, 132
 - Holmgersson (Ama) d y 48, 49, 54, 55
 - Holmgersson (Ama) d ä 49
 - i Bålsta 222
 - i Markeby 72
 - Lagmansson 27
 - Nilsson 194
 - Staffansson (Ulv) 97
 Ulfhild Magnusdotter (Folkungaättens lagmansgren) 130
 Ulv i Skråmsta 192
 - se Bengt Arentsson, Bengt Filipsson, Katarina Holmgersdotter, Ulf Staffansson
 Ulvåsa-ätten, se Birger Ulfsson, Cecilia Ulfsdotter

Valdemar Birgersson, kung 28, 68, 69,
130, 140, 175, 177, 178, 264

- Eriksson (Folkungaättens Valde-
marsgren) 262

- Magnusson, hertig 27, 29, 32, 36, 66,
68, 69, 74, 88, 95, 107, 137, 168, 175,
182, 187, 208, 222, 226, 242, 260,
268, 269, 282, 288

- junker 68, 69

van der Aa, se Karl van der Aa, Marga-
reta Mickelsdotter

Vara, se Karin Nilsson

varghuvud, se Botolf Jonsson

Vasa, se Ebba Eriksdotter, Erik Karls-
son, Johan Kristiernsson, Karl Kristi-
ernsson, Kristiern Johansson, Kristi-
ern Nilsson d y, Kristiern Nilsson d ä,
Kristina Kristiernsdotter, Margareta
Eriksdotter, Nils Kettilson, Nils Kris-
tiernsson

Vendilgerd, abbedissa i Sko kloster 99,
192

Vilhelm av Sabina, biskop 281

- i Broby 107

Vilhelm, biskop i Roskilde 273

Villo, borgare i Sigtuna 269

Vincent, biskop i Skara 138

Vingad lilja, se Cecilia Haraldsdotter

Vinstorpa-ättne, se Knut Uddsson

Vädurhorn, se Anders Bagge

Värmske, se Ramborg Ingevaldsdotter

Västgöte, se Jakob (Pedersson)

växt, se Henning Persson, Margareta
Mickelsdotter

Zbeinski, se Sebastian Zbeinski

Åbjörn i Bålsta 222

- i Väppeby 117

Åke Bengtsson (Färila) 101, 247

- Jenssen 138

Ålänning, se Peder Ålänning

Årby-ätten, se Lars Tomasson

Ängel, se Bengt Johansson, Folke Jons-
son, Magnus Johansson

Ärnäs-ätten, se Mickel Nilsson

Öllegård, dotter till Margareta Vasa
och Joakim Brahe 139

Örjan Halverstad, väpnare, gift med
Ingeborg Björnsdotter (stjärna) 112,
192

Örnflycht, se Peter Eriksson

Örnfot, se Karl Bengtsson, Karl Mag-
nusson

Östen i Haknäs 209

Register över kyrkliga institutioners gods

Registret avser kyrkors, klosters och andra kyrkliga institutioners godsinnehav inom Håbo härad under medeltiden. Hänvisningar till dessa institutioners (likasom kronans) godsinnehav efter ca 1540 framgår av tabellerna över antalet jordeboksenheter (s 38 och i varje sockeninledning). Dessa tabeller utgör ett viktigt komplement till nedanstående register, eftersom kyrkornas och klostrens godsinnehav till vissa delar är känt endast genom efterreformatoriskt material.

Fogdö kloster, se Vårfruberga kloster

Hacksta kyrka, Trögds hd 258

Haga kyrka 55

Håtuna kyrka 63, 68, 70, 71, 78, 83, 204

Häggeby kyrka 102

Julita kloster: 43

Kalmar kyrka 114

Klara kloster: 50, 210, 211, 214, 215, 259

Löts kyrka, Trögds hd 224, 256

S:t Lars kyrka i Sigtuna 52, 203

S:t Martins kloster i Skänninge: 209

S:t Nikolai kyrka i Sigtuna 272

S:t Olofs kyrka i Sigtuna 149, 208,

S:t Pers kyrka, Sigtuna 54, 62, 173, 175, 272

S:t Pers kyrkas i Sigtuna fabrica 175

S:t Pers kyrka i Uppsala 162

Sigtuna dominikankonvent: 190, 193, 197, 218, 259, 271, 272, 283, 288, 289, 290 f

Mariakyrkans fabrica 284

Sko kloster

Ospecificerat: 30, 46, 48, 52, 54, 63, 82, 84, 97, 99, 100, 118–147, 191, 192, 203, 204, 207, 208, 209, 212, 214, 215, 218, 224, 260

Prebenda R 144

Magnus Johanssons (Ängel) prebenda i Sko kloster, senare i Uppsala domkyrka 136, 137

Sko kyrka 121, 133, 135, 136

Sko klosterkyrkas fabrica: 138

Strängnäs domkyrka:

Helga korsets prebenda 81

Heliga Birgittas altare 81

Tibble kyrka 182 f, 190

Uppsala domkyrka:

Ospecificerat: 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 68, 82, 91, 93, 94, 97, 99, 115, 136, 137, 168, 176, 177, 203, 213, 214, 217, 235, 253, 256

Birger Peterssons prebenda i St:a Katarinas kor 55, 56

Fabrican: 50, 54, 83, 96, 107, 175, 222, 252, 259

Gregers Germundssons prebenda i S:t Petrus och S:t Paulus kor 206

Helga tre konungars prebenda 116

Johan Evangelistens prebenda 116

Kristina Fadernsdotters prebenda 160

- Lars Olofssons prebenda* 214
Prebenda Ducum 209
Prebenda Trinitatis (sjätte kanonikatet) 88, 203
Prosten Björns vikaria 211
Quinque vulnerums (Heliga fem sårs prebenda) 205
S:t Eriks kor 209
S:t Eriks prebenda 209
S:t Mattias kor 110
S:t Pers kor 206
S:t Petrus och S:t Paulus prebenda 206, 212
S:t Sigfrids och S:t Mattias kor 110
S:ta Annas kor 260
S:ta Katarinas kor 55, 56
S:ta Margaretas prebenda 99, 100, 102
Själakorets prebenda 46, 94, 102
Sten Bengtssons (Bielke) och Katarina Holmgersdotters (Ulv) prebenda i S:t Sigfrids och S:t Mattias kor 110
Tierps kanonikat 95
Tolfte prebendan 180
Tredje kanonikatet 178
Trettonde kanonikatet 211
Ture Bengtssons prebenda i Vårfrukoret 226
Vårfrukorets prebenda 226
Ärkebiskopsbordet: 80, 80, 90, 91, 94, 101, 176, 179, 180, 181, 291
Vadstena kloster: 109, 112, 253
Vassunda kyrka 53, 54, 203, 204, 205, 211, 213, 214, 217
Viby kloster: 48, 95, 157, 158, 169, 170, 175, 178, 196, 207
Vårfruberga kloster: 48, 124, 179, 195, 206
Vårfrukyrkan i Uppsala 54
Västerås domkyrka:
Ospecificerat kanonikat 54
Ulf Holmgerssons (Ama) prebenda 55
S:ta Katarinas kor 232, 233
Heliga tre konungars prebenda 233
Yttergrans kyrka 224, 260
Yttergrans kyrkas fabrica 224
Övergrans kyrka 229, 251, 255, 263

Register över sätesgårdar

Se inledningen s 39 f, där också en karta över sätesgårdar i Håbo härad finns.

